

20 GODINA SVEUČILIŠTA U ZADRU

Za nas je sveučilište projekt kritičkoga zagovora i kulture tolerancije

STR. 2

Ured za izdavačku djelatnost
Sveučilišta u Zadru

**U sklopu velikog
jubileja našega
sveučilišta organizirali
smo izložbu svih
sveučilišnih izdanja
objavljenih od 2002.
do 2022. godine**

STR. 14

Damir Jelić, grafičar *Ivana Morić Filipović, voditeljica Ureda* *Marta Ivanović, stručna suradnica*

Izv. prof. dr. sc. **Slavica Vrsaljko**, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, autorica monografije *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika*

Prvi sveobuhvatan opis razgovornoga stila u hrvatskoj funkcionalnoj stilistici

STR. 70

Prof. dr. sc. **Serđo Dokoza**, Odjel za povijest, suautor monografije *Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku*

Monografija je izvrstan pokazatelj kako talijanski povijesni konstrukti nemaju veze s tadašnjom povijesnom stvarnošću

STR. 61

Leonarda Lovrović, viša lektorica, Odjel za anglistiku, ovogodišnja dobitnica Nagrade rektorice

Strani su studenti iznimno zadovoljni našim sveučilištem, nerijetko nam se i vraćaju

STR. 10

Dies academicus 2022. Svečanom sjednicom 25. ožujka obilježeno 20 godina postojanja Sveučilišta u Zadru

Sveučilište u Zadru zalog je trajnog rasta i budućnosti grada Zadra

Sjednici su uz rektorice prof. dr. sc. Dijanu Vican i prorektore, nazočili predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović, izaslanica premijera i ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek, apostolski nuncij Giorgio Lingua, zadarski nadbiskup Želimir Puljić, župan Božidar Longin, gradonačelnik Zadra Branko Dukić, saborska zastupnica Sabina Glasovac, državni tajnici Ivica Šušak i Šime Erlić, v. d. ravnateljice Agencije za znanost i visoko obrazovanje Sandra Bezjak, rektori i prorektori hrvatskih sveučilišta, nekadašnji rektori Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić i prof. dr. sc. Damir Magaš i brojni drugi uglednici

Sveučilište u Zadru 25. ožujka Svečanom je sjednicom obilježilo 20. godišnjicu postojanja.

Sjednici su uz rektorice prof. dr. sc. Dijanu Vican i prorektore, nazočili predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović, izaslanica premijera i ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek, apostolski nuncij Giorgio Lingua, zadarski nadbiskup Želimir Puljić, župan Božidar Longin, gradonačelnik Zadra Branko Dukić, saborska zastupnica Sabina Glasovac, državni tajnici Ivica Šušak i Šime Erlić, v. d. ravnateljice Agencije za znanost i visoko obrazovanje Sandra Bezjak, rektori i prorektori hrvatskih sveučilišta, nekadašnji rektori Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. dr. h. c. Ante

Uglešić i prof. dr. sc. Damir Magaš te brojni drugi uglednici.

Suradnja Županije i Sveučilišta

- Svi smo ponosni na Zadar, jedno od ključnih središta hrvatske kulture i umjetnosti, grad bogatog stvaralaštva i tradicije, jednu od kolijevki našega jezika, zahvaljujući Zoraniću i Barakoviću. Zadar je jedan od prepo-

znatljivih simbola Mediterana, a njegovo sveučilište zalog trajnoga rasta i budućnosti ovoga grada – istaknula je ministrica Nina Obuljen Koržinek.

Predsjednica Rektorskoga zbora prof. dr. sc. Snježana Prijic-Samaržija uime svih rektora i prorektora pohvalila je napredak Sveučilišta u Zadru, koje se profiliralo kao moderno sveučilište koje ima specifični identitet čuvara humanističkih i društvenih

znanosti, ali i znatno šire.

Zadarski župan Božidar Longin podsjetio je kako je u Domu Županije održan sastanak nakon kojega je pokrenuta inicijativa o osnivanju Sveučilišta u Zadru. Sveučilište se postupno razvijalo osnivajući nove odjele, ulažući u prostorne kapacitete i kadar, a suradnja između Županije i Sveučilišta uvijek je bila kvalitetna i puna međusobnog razumijevanja.

Budite konzervativni, skeptični u onome što stvarno možete. Ovo sveučilište ima svoju posebnost i svoju klasu, ne može i ne mora biti dobro u svemu i ne treba imati preveliku ambiciju. Mi nismo siromašna zemlja, morali bismo više ulagati u visoko obrazovanje, imamo novca za to. U nadi da će ovaj grad i Sveučilište dalje napredovati, želim da vas pomaze dobre vijesti, rekao je predsjednik Milanović

Govor rektorice prof. dr. sc. Dijane Vican

Naše je sveučilište danas stabilna i neovisna visokoobrazovna ustanova, ekonoamična i djelotvorna

Nakon što je pozdravila uvažene goste, rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican svima je zahvalila što su na „ovaj obljetnički dan, naš 20. *Dies Academicus*, došli proslaviti s nama“.

Prof. dr. sc. Dijana Vican nakon toga je govorila o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Sveučilišta u Zadru.

Prije 20 godina oživotvorili smo povijesnu istinu o postojanju visokog učilišta na području Jugoistočne Europe upravo u Zadru i odlukom Sabora RH postali obnovljeno sveučilište – Sveučilište u Zadru. Isječke povijesti urezbarili smo u ovo žezlo (pečat s doktorske diplome iz 1396. godine), a povijesne ličnosti u rektorski lanac. Dvadeset godina povijesti jednoga sveučilišta u odnosu na dugu povijest visokog obrazovanja nije visoka obljetnica. Relevantno je to što su humanističko-društveni korijeni bili dovoljni za prepoznavanje perspektivnosti našega sveučilišta 2002. godine s novim strateškim ciljevima u novom povijesnom vremenu razvoja Republike Hrvatske. Od tada do danas imamo nove korijene u zdravstvenom području, agronomiji, ekologiji, akvakulturi, geografiji kao interdisciplinarnom području, pomorstvu, teologiji, informatici...

Našu sveučilišnu zajednicu čini 5 500 studenata i 650 zaposlenika, od kojih je 440 u znanstveno-nastavnom i/ili nastavnom zvanju. Usidreni smo na dvije lokacije, stari (ovaj gdje smo sada) i novi kampus, koji je do jučer bio tzv. novi kampus, a sad više nije takozvani, nego blista kao novi kampus.

Iako smo bili više u nemilosti nego u milosti vrha obrazovnih politika, onih koji su pogazili načelo jednakosti u financiranju visokog obrazovanja i načelo transparentnosti – nismo posrnuli. Istina je, drži nas osjećaj ushita. Jesmo li uspješni? Jesmo! Jesmo li učinkoviti? Jesmo! Nedvojbeno smo značajan čimbenik Grada Zadra i Zadarske županije, bogme i Hrvatske, uvijek s istim atributima – znanstveni, obrazovni, kulturni, društveni, socijalizacijski i gospodarski čimbenik

Sa svim tradicijskim elementima pridružili smo se europskomu prostoru visokog obrazovanja, dosizanju vrijednosti znanja, vjerujući da je obrazovanje jedinstveno područje jer se dotiče svakog čovjeka, ali baš svakoga. U ustrajavanju održavanja same biti i smisla visokog obrazovanja mi smo ravnopravan visokoobrazovni čimbenik dosljedan misiji visokih učilišta u stvaranju stručnjaka širokog visokoobrazovnog profila, profesionalaca koje će nositi osjećaj posvećenosti poslu s najvišom profesionalnom etikom.

Međutim, referencijalna vrijednost jednog sveučilišta nije samo obrazovanje, nego i znanost, istraživanje, kreiranje novih studijskih programa, povezivanje s lokalnom i regionalnom zajednicom, osmišljavanje novih modela učenja te osmišljavanje svijeta prilika za mlade u ovom mijenjajućem svijetu.

Danas, 2022. godine sveučilište smo koje je izašlo iz povojaja. Stabilna smo i neovisna visokoobrazovna ustanova; zbog integriranosti ekonomična i djelotvorna.

Iza 200 milijuna kuna vrijednosti ugovorenih projekata stoji imenom i prezimenom 170

učilišnih profesora uključenih u timove. To su snažni projektni timovi, energični, vrlo motivirani, osviješteni glede svih doprinosa koje će uživati ne samo Sveučilište, nego naša životna zajednica, naš grad, naša županija i naša domovina.

Sve te projekte nosi Ured za znanost, projekte i transfer tehnologija s 27 zaposlenih mladih djelatnika. Svi su plaćeni iz projekata i svojim plaćama direktno pridonose državnom proračunu. Uskoro ćemo otvoriti naš kapitalni sveučilišni projekt – Studentski dom sa studentskim restoranom. Drugi je u provedbi – obnova stare Tehničke škole. Naravno, pripremamo i druge projekte.

Naša sveučilišna mreža je međunarodna. U alijansi europskih Sveučilišta imali smo pet, a danas osam partnerskih sveučili-

šta. Članovi naše sveučilišne alijanse, financirani iz programa Erasmus+ na prvom pozivu *Europska sveučilišta 2019.* godine, su Sveučilište *La Rochelle* u Francuskoj, Agronomsko sveučilište u Ateni u Grčkoj, Građevinsko sveučilište u Bukureštu u Rumunjskoj, Sveučilište u Klaipedi u Litvi, Katoličko sveučilište u Valenciji u Španjolskoj. Danas imamo još tri pridružena člana alijanse: Sveučilište u Rostocku (Njemačka), Tehnički institut u Waterfordu (Irska) i Sveučilište Frederick u Cipru. Naša alijansa prepoznatljiva je kao EU-CONEXUS – *Europsko sveučilište* za pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima.

Pokrenuli smo združene studentske programe zasnovane na znanstvenim istraživanjima na svim visokoškolskim obrazov-

nim razinama. Alijansa EU-CONEXUS aktivno je uključena u umrežavanje lokalnih i regionalnih zajednica i gospodarstvenika u svrhu transfera znanja i razmjene dobre prakse, a s ciljem postizanja održivoga razvoja sa što manjim ekološkim otiskom te jačanja otpornosti na klimatske promjene. Cilj nam je kvaliteta i izvrsnost projekata i studijskih programa.

Iako smo bili više u nemilosti nego u milosti vrha obrazovnih politika, onih koji su pogazili načelo jednakosti u financiranju visokog obrazovanja i načelo transparentnosti – nismo posnuli. Naša Agencija za studentski standard (to je studentski restoran) nikome ne duguje ni lipu, ni kunu, ni euro. Naše jabuke sa sveučilišnog imanja jedu se sat vremena nakon branja. Čipi čips od jabuka je suradnički proizvod

Sa svim tradicijskim elementima pridružili smo se europskomu prostoru visokog obrazovanja, dosizanju vrijednosti znanja, vjerujući da je obrazovanje jedinstveno područje jer se dotiče svakog čovjeka, ali baš svakoga. U ustrajavanju održavanja same biti i smisla visokog obrazovanja mi smo ravnopravan visokoobrazovni čimbenik dosljedan misiji visokih učilišta u stvaranju stručnjaka širokog visokoobrazovnog profila, profesionalaca koje će nositi osjećaj posvećenosti poslu s najvišom profesionalnom etikom

Poljoprivredne škole i Sveučilišta. Vinova loza se nekima smiješi kroz grožđe, a nekima kroz vino.

Naš Studentski zbor pokazuje se kroz izvrsne, originalne projekte. Naši talenti - *a cappella* skupina *AKA Crescendo* se ne razdvajaju, klapa *Študija*, članovi *Gradske glazbe* udružuju se u pjesmi zajedno s profesorima i studentima iz Gospića.

Studenti sportaši raznose ime Sveučilišta u Zadru izvan Hrvatske.

Istina je, drži nas osjećaj ushita. Jesmo li uspješni? Jesmo! Jesmo li učinkoviti? Jesmo! Nedvojbeno smo značajan čimbenik Grada Zadra i Zadarske županije, bogme i Hrvatske, uvijek s istim atributima – znanstveni, obrazovni, kulturni, društveni, socijalizacijski i gospodarski čimbenik. Naše je načelo rada horizontalna hijerarhija – spajanje sposobnih. Naše je načelo rada natjecanje u kolegijalnosti, suradnji, dogovoru, projektima, prijateljstvu. Ne privlače nas akademske klike, niti akademske „veličine“. Privlači nas akademska rasprava.

Ne gajimo kulturu osobnih interesa i ambicija. Naša misao vodilja je da čovjek ostav-

lja svoj otisak ne u gradnji, niti u brojevima svemogućih tablica i rangova, nego u kulturi rada i radnom ozračju omogućujući svima da budu uspješni.

Upogonili smo sve naše djelatnosti bez htijenja za dokazivanjem. Mi ne govorimo ostrašćeno, nego radimo ostrašćeno.

Za nas je sveučilište projekt kritičkoga zagovora i kulture tolerancije; projekt istraživačkih putovanja u timovima, koja uključuju studente; rasadništva znanstvenih istina i vjere da se može učiti na malim sveučilištima i od malih sveučilišta. U našemu su zagrljaju svi oni koji se pridružuju takvim stremljenjima.

Niti uspjeha su isprepletene pa mnogima dugujem zahvalnost: najprije, svim djelatnicima Sveučilišta, nastavnom i nenastavnim osoblju, uredima i služba-

ma, svim djelatnicima Agencije za studentski standard i Poslovnog centra; zahvaljujem svim studentima Sveučilišta, posebno onima koji su angažirani u vršnjačkoj pomoći, volontiranju i novim projektima; hvala tajnicama i tajnicima odjela; svim djelatnicima sveučilišnih centara; hvala članovima sveučilišnog Savjeta, članovima Senata, pročelnicama i pročelnicima, članovima svih područnih vijeća, povjerenstvima i radnim skupinama; zahvaljujem i najbližim partnerima – Gradu Zadru i Zadarskoj županiji i našoj Nadbiskupiji; zahvaljujem svim projektnim partnerima, suradnicama i suradnicima na efikasnom zajedničkom radu; hvala Rektorskom zboru na stalno otvorenom dijalogu, Ministarstvu znanosti i obrazovanja i Ministarstvu kulture te Ministarstvu

obrane na razumijevanju naših strateških težnji, na svakoj potpori u ostvarenju naših ciljeva i podršci u realizaciji projekata.

Poštovani predsjednice Republike Hrvatske, gospodine Milanoviću,

Vaša nazočnost ovoj Svečanoj sjednici za nas je posebna čast. U ime svih djelatnika Sveučilišta i svoje osobno, zahvaljujem Vam na dolasku i veoma poticajnim riječima.

Poštovane dame i gospodo, drage studentice i studenti, hvala vam svima na dolasku na ovu svečanu sjednicu i obilježavanje naše 20. obljetnice!

Zaključit ću svoj govor još jednom zahvalom, mojim prorektorima, ovoj zlatnoj četvorki s kojom dijelim naše svakodnevno načelo kako je najdivniji osjećaj ne iznevjeriti sebe. S tim osjećajem nastavljam ovu proslavu.

Iza 200 milijuna kuna vrijednosti ugovorenih projekata stoji imenom i prezimenom 170 sveučilišnih profesora uključenih u timove. To su snažni projektni timovi, energični, vrlo motivirani, osviješteni glede svih doprinosa koje će uživati ne samo Sveučilište, nego naša životna zajednica, naš grad, naša županija i naša domovina. Sve te projekte nosi Ured za znanost, projekte i transfer tehnologija s 27 zaposlenih mladih djelatnika. Svi su plaćeni iz projekata i svojim plaćama direktno pridonose državnom proračunu

Nagrade rektorice zaslužnim studentima, djelatnicima i profesorima

U povodu Dana Sveučilišta u Zadru 2022. rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican dodijelila je nagrade djelatnicima i studentima. Na temelju postignutog uspjeha, znanstvene i stručne aktivnosti tijekom studija te aktivnosti izvan Sveučilišta u akademskoj godini 2020./2021. Nagradu rektorice dobili su studenti: Lucija Dević, Marko Galić, Anja Glavinić, Mihaela Knezović, Veronika Mandir, Barbara Maškarin, Tin Meštrović, Ivona Pustahija, Patricija Salopek, Juraj Šantorić, Josipa Šimunac, Matea Šoch, Vladimir Tomaš i Nina Vitlov.

- Nije bilo lako donijeti odluku. No, zahvaljujući brižnim prorektorima, izoštrenim pokazateljima uspješnosti, dugotrajnijem praćenju vašega rada, usporedbama postignuća na našem „sitnom situ“, odabrani ste vi. Nagrade su priznanje za vašu požrtvornost. Nagrade idu s davanjem sebe s dodanom vrijednošću. Nagrade su poticaj i osnaživanje onima kojima je dosada stran osjećaj. Nagrade su ono što se ne može uljepšati jer su razaznate u vrlini. Nagrade donose obostrano ispunjenje zadovoljstvom – vaše, moje i naše. Znači nam vaša briga i posvećenost uspjehu činjenja od dobra boljim i najboljim. Nagrađivanje ne trpi velike govore pa ću i ja ovo svoje slovo završiti naj-

srdačnijom čestitkom svima vama, u ime prorektora i svih djelatnika i svoje osobno i s još dvije riječi: Hvala vam! – rekla je rektorica prof. dr. sc. Vican.

Godišnjom Nagradom rektorice zaslužnim djelatnicima nagrađeni su Emiliya Matassi Botunac (tajništvo Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja), Ana Ažić Potočnjak (tajništvo Odjela za geografiju) i Martin Zrilić (Ured za znanost, projekte

i transfer tehnologija).

Godišnjom Nagradom rektorice zaslužnim akademskim djelatnicima nagrađeni su prof. Leonarda Lovrović (Odjel za anglistiku), izv. prof. dr. sc. Alan Medić (Odjel za zdravstvene studije) i prof. dr. sc. Ivica Vigato (Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja).

Za izuzetna studentska sportska postignuća u 2022. godini rektorica Sveučilišta u Zadru nagradila je Miju Čerjan, za postignute uspjehe na domaćim i međunarodnim studentskim prvenstvima u badmintonu; Studentski športski košarkaški klub Sveučilišta u Zadru – muška ekipa, za osvojeno prvo mjesto na međunarodnom studentskom turniru EU-CONEXUS University Sport Games u Zadru i drugo mjesto na međunarodnom studentskom turniru 6th World InterUniversities Championships u Rimu, te žensku badminton ekipu za osvojeno treće mjesto na Studentskom prvenstvu Hrvatske u badmintonu. U povodu 20. obljetnice Sveučilišta, priznanja za višegodišnju suradnju dodijeljena su tvrtki Tankerska plovidba i Športskom centru Višnjik. Nagrade su primili direktori Mario Pavić i Denis Karlović.

U glazbenom dijelu programa nastupili su Dražen Habuš i Marino Perović.

Dr. h. c. Korado Korlević, počasni doktor Sveučilišta u Zadru, u sklopu proslave 20. obljetnice utemeljenja modernoga zadarskog sveučilišta u Svečanoj dvorani Sveučilišta održao predavanje *Rad s darovitom djecom – dar domovini i svijetu*

Darovitom djetetu trebaju motivacija, inspiracija, kreativnost, grupni rad, rani početak i podrška zajednice, a posebno praktičan rad i mogućnost da uči na vlastitim pogreškama

U svijetu je 5 do 10 posto darovite djece, što znači da u svakom razredu imamo potencijalno tri nobelovca. Ako želimo da oni to stvarno postanu, u njima moramo rano potpaliti prvu iskru, malo puhnuti u vatra, a kad se plamen razmaše, tu djecu više nećemo moći pratiti, rekao je počasni doktor Sveučilišta u Zadru dr. h. c. Korado Korlević na predavanju *Rad s darovitom djecom – dar domovini i svijetu*, održanom u Svečanoj dvorani u sklopu proslave 20. obljetnice utemeljenja modernoga zadarskog sveučilišta.

Priča o budućnosti

Iako je Korlević javnosti najpoznatiji kao osnivač Zvezdarnice Višnjak, on je desetljećima posvećen odgoju darovite djece, o čemu je u uvodnoj riječi govorio prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić. Darovitu djecu usporedio je s dijamantima, koji su velika vrijednost i kada su nebrušeni, ali tek nakon brušenja, dobivaju svoj puni sjaj.

- U sustavu obrazovanja najčešće smo usmjereni na to kako provesti svoje planove i program te najveću pozornost pridajemo onima koji imaju teškoće u savladavanju gradiva. Nažalost, tako nam promiču daroviti, s kojima se nemamo vremena baviti i za koje mislimo kako će ionako sve sami napraviti. Ipak, oni trebaju našu pomoć kako bi ta uzajamnost rezultirala još većim dobrom – rekao je prof. dr. sc. Faričić.

- Kad pričamo o radu s darovitom djecom – istaknuo je Korlević – to je uvijek priča o budućnosti, u kojoj ćemo trebati njihovu pomoć. Ta budućnost ovisi o znanosti i tehnologiji, a koliko naše društvo poznaje

U posljednjih 20 godina svjedočimo promjeni paradigme, kulturnom kolapsu, u kojem se središte s inženjera, nastavnika, liječnika... slilo prema onima koji prodaju priče – nogometasima, pjevačima, influencerima. Bujaju pseudoznanost, teorije urota, manipulacije, vraća se dio povijesti. Kao što su u Rimu prestali graditi ceste i zidine, a počeli raditi stadione, tako sada kod nas svaki grad treba imati stadion, škola svoju sportsku dvoranu. Industriju smo protjerali u Kinu i Vijetnam, a danas vidimo kakve su posljedice toga, upozorio je dr. h. c. Korlević

znanost i tehnologiju, pokazala je priča o cjepivu, jednom od najvećih dostignuća u povijesti čovječanstva.

Izraelski poučak

- U posljednjih 20 godina svjedočimo promjeni paradigme, kulturnom kolapsu, u kojem se središte s inženjera, nastavnika, liječnika... slilo prema

onima koji prodaju priče – nogometasima, pjevačima, influencerima. Bujaju pseudoznanost, teorije urota, manipulacije, vraća se dio povijesti. Kao što su u Rimu prestali graditi ceste i zidine, a počeli raditi stadione, tako sada kod nas svaki grad treba imati stadion, škola svoju sportsku dvoranu. Industriju smo protjerali u Kinu i

Vijetnam, a danas vidimo kakve su posljedice toga – istaknuo je Korlević.

Citirao je Izraelce, koji su rekli kako su oni premala zemlja (9 milijuna ljudi) da bi im propao i jedan talent.

- Tamo se na talent gleda drukčije. To je izvanredan, marljiv učenik, koji s akademskoga gledišta nije ni po čemu poseban. Ali, njegov talent se razvija, šef gradilišta ga uzima, radi se od njega vrtlara, nikoga se ne odbacuje. Izrael svake godine poziva djecu iz Hrvatske koja pokazuju talent i podmiruje im sve troškove. Slična je priča i s Južnom Korejom, koja je nakon potpunog rasula u korejskim ratovima, u samo dva desetljeća postala zemlja iz koje kupujemo mobilite, memorije, automobile, brodove...

Smjernice za prepoznavanje darovitih

Ponudio je i neke smjerove u tome kako prepoznati i usmjeriti darovitu djecu.

- Darovitost se ponekada manifestira na čudan način. Vidite dva izmanipulirana roditelja, izmanipulirane baku i djeda, koje dijete iskorištava kako ne bi radilo ništa. Na nama je da bacimo mamac, izvučemo dijete i pokazemo mu da nema veće zabave nego „stavljati nos“ u zabranjeno. Škola nije mjesto gdje se „davi“ djecu kurikulumom koji su radili kolege, glancajući vlastiti ego i nadmećući se tko će ubaciti nešto svoje unutra, ne razmišljajući što će toj djeci trebati u životu. Darovitom djetetu trebaju motivacija, inspiracija, kreativnost, grupni rad, rani početak i podrška zajednice, a posebno praktičan rad i mogućnost da uči na svojim pogreškama – zaključio je dr. h. c. Korado Korlević.

Mons. Giorgio Lingua, apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, na Sveučilištu u Zadru u povodu Dana Sveučilišta održao predavanje *Aktualni položaj kršćana na Bliskom istoku*

Na biblijskim mjestima Bliskoga istoka uzrok nestanka kršćana su „naši“ ratovi za oslobođenje, navodno za uvođenje demokracije i poštivanje ljudskih prava

Sveučilište u Zadru, koje je najstarije hrvatsko sveučilište jer baštini tradiciju generalnog učilišta Dominikanskog reda iz 1396., posjetio je mons. Giorgio Lingua, apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, u povodu Dana Sveučilišta.

Dosta! Dosta! Dosta!

U kratkoj Svečanoj dvorani nuncij Lingua održao je predavanje *Aktualni položaj kršćana na Bliskom istoku*.

Isus je rođen, umro i uskrsnuo na Bliskom istoku. Odatle su, iz Jeruzalema i Galileje, krenule prve kršćanske misije – rekao je.

Monsinjur Lingua bio je, naime, apostolski nuncij u Iraku i Jordanu od 2010. do 2015. godine. U Bagdad je došao 17. studenoga 2010., dva dana nakon napada na sirijsku katoličku katedralu u kojoj je ubijeno 55 ljudi.

U crkvu su provalili tijekom nedjeljne mise i ubili mladoga svećenika koji je slavio euharistiju, a zatim i drugog koji je izašao iz ispovjedaonice i popeo se do oltara da mu pomogne. Treći svećenik, koji se sa 70-ak ljudi sklonio u sakristiju, teško je ranjen u posljednjoj eksploziji. Više od tri i pol sata vjernici su bili taoci pod oružanom prijetnjom. Nakon nekog vremena, trogodišnji dječak Adam više nije mogao izdržati, ohrabrio se, izašao ispod klupe, stao ispred terorista koji je pucao na sliku Presvetog Srca i viknuo: 'Dosta! Dosta! Dosta! Oštetili ste Isusa!' Isti su čas pucali u njega i ubijen je. Kada je policija upala u crkvu, teroristi su aktivirali eksploziju, usmrtili više od 40 ljudi, uključujući i šestomjesečno dijete, i sebe – ispričao je nuncij Lingua.

Monsinjur Lingua bio je apostolski nuncij u Iraku i Jordanu od 2010. do 2015. godine. U Bagdad je došao 17. studenoga 2010., dva dana nakon napada na sirijsku katoličku katedralu u kojoj je ubijeno 55 ljudi. Samo dan nakon svoga dolaska u Bagdad, dakle, treći dan od terorističkog čina, nuncij je posjetio katedralu koja se nalazi u blizini nuncijature

Čovjek se, međutim, pita – bi li nas zabrinjavala toliko demokracija da nije bilo toliko naftnih bušotina. Uvjeran sam da je uzrok ratova oružje, čak i više od nafte. Ponekad imam dojam da se oružje ne proizvodi da bi se vodili ratovi, nego se ratovi vode da bi se proizvodilo oružje

Dan nakon svoga dolaska u Bagdad, dakle, treći dan od terorističkog čina, nuncij je posjetio katedralu koja se nalazi u blizini nuncijature.

Mladić koji mi je bio vodič bio je jedan od onih koji su bili više od tri duga sata u crkvi, ali u njegovim riječima nije bilo gorčine. Kao da je govorio: takav je naš život ovdje, navikli smo...

Novovjekni egzodus kršćana

Opisom strašnog događaja nuncij mons. Giorgio Lingua želio je naglasiti težak položaj kršćana na Bliskom istoku, a zatim je u svome izlaganju ušao u genezu problema.

Prvim zaljevskim ratom 1991., nakon iračke invazije na Kuvajt, muslimani Bliskog istoka počeli su poistovjećivati kršćane sa zapadnjacima. Oni koji su tamo bili 2000. godine počeli su se smatrati strancima zbog pripadnosti istoj vjeri kao i stranci osvajači. Drugi zaljevski rat 2003. pravdao se opasnošću od Sadama Huseina za kojega se govorilo da posjeduje oružje za masovno uništenje, koje nikad nije pronađeno.

Ti su događaji pomogli da se učvrsti ideja da su kršćani saveznici osvajača, kao i zbog nekih nesretnih izjava američkoga predsjednika Georga Busha koji je govorio o križarskim ratovima za oslobađanje potlačenih Iračana. Oni koji su tvrdili da su u Irak

ušli kako bi unijeli demokraciju i poštivanje ljudskih prava, invaziju su odmah ocijenili nepravdom, a ponašali su se kao i oni koji su ih htjeli ukinuti – pojasnio je nuncij Giorgio Lingua. Prema njegovu mišljenju, zbog toga su počeli napadi na kršćane, što je dovelo njihova egzodusa.

Tako je u samo deset godina iz Irana pobjeglo 70 posto kršćana. Od milijun i dvjesto tisuća pali su na 400 tisuća. Mnogi od njih tada su izbjegli u Siriju.

Nema mira bez razoružanja

Maronitski nadbiskup iz Damaska u svome pismu opisuje iračke kršćane izbjegle u Siriju. Pismo je citirao nuncij:

Oni pune naše crkve, čine naše župe dinamičnima i jačaju kršćansku vjeru u Siriji, donoseći novi dan našim župama. Unatoč

svom siromaštvu i nesigurnim životnim uvjetima, velikodušni su i znaju dijeliti, morate ih vidjeti na kraju mise kako prinose i daruju s radošću.

Nuncij Lingua pita se kako je moguće da u kolijevci kršćanstva, na Bliskom istoku, nestane kršćana, kao i u Sjevernoj Africi gdje je uzrok bio napredovanje muslimana. Na biblijskim mjestima Bliskoga istoka uzrok nestanka kršćana su „naši“ ratovi za oslobođenje, navodno za uvođenje demokracije i poštovanje ljudskih prava.

Čovjek se, međutim, pita – bi li nas zabrinjavala toliko demokracija da nije bilo toliko naftnih bušotina. Uvjeran sam da je uzrok ratova oružje, čak i više od nafte. Ponekad imam dojam da se oružje ne proizvodi da bi se vodili ratovi, nego se ratovi vode da

Prvim zaljevskim ratom 1991., nakon iračke invazije na Kuvajt, muslimani Bliskog istoka počeli su poistovjećivati kršćane sa zapadnjacima. Oni koji su tamo bili 2000. počeli su se smatrati strancima zbog pripadnosti istoj vjeri kao i stranci osvajači. Tome su pripomogle i neke nesretne izjave američkoga predsjednika Georga Busha koji je govorio o križarskim ratovima za oslobađanje potlačenih Iračana. Tako je u samo deset godina iz Irana pobjeglo 70 posto kršćana. Od milijun i dvjesto tisuća pali su na 400 tisuća. Mnogi od njih tada su izbjegli u Siriju

bi se proizvodilo oružje. To je biznis, sve sam više u to uvjeren, kada oružje postane staro, ono se jeftinije prodaje u najsiromašnije zemlje, nije bitno gdje će završiti, nisu bitni principi kao ni ljudska prava, nije važno ima li ili nema demokracije, važno je prodati oružje i što više zaraditi da bismo mogli obnoviti svoje arsenale oružja – pojasnio je.

Ljudi se na Bliskom Istoku ne boje rata, smatra nuncij, nego naoružanih susjeda i zato, dok se ne provede pravo razoružanje, neće biti mira ni budućnosti za kršćane na tom području.

– Ne strahujemo samo od toga hoće li neki luđak aktivirati nuklearno oružje, nego i od tenkova, kalašnjikova i eksplozivnih naprava – istaknuo je nuncij Lingua.

Dok je gledao nebo u pustinji Iraka i Jordana i pokušavao izbrojati zvijezde, nuncij Lingua pomislio je: To su isto nebo i zvijezde kojima se divio Abraham.

Tamo gdje je sve počelo...

– Cijela priča o ljubavi između Boga i čovječanstva tamo je počela, u tim zemljama. Kako mogu pomisliti da je Bog zaboravio mjesta koja je izabrao da pozove Abrahama, da dade zakon Mojsiju, da pošalje svoga sina. Zato nastavljam sanjati. Ili je dovoljan Sin Božji, koji nas je pozvao da ljubimo jedni druge kao što je on ljubio nas. Uvjeran sam da će, ako vrlo ozbiljno shvatimo njegovu poruku, Izajino proroštvo pretvoriti mačeve u plugove i više nećemo imati problema s izumiranjem kršćana ni na Bliskom istoku niti u sekulariziranoj Europi. Na Bliskom istoku u posljednje vrijeme postoje zajednički napori i znakovi nade da će se stanje ipak popraviti – optimističan je na kraju svoga predavanja bio apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj.

Eskalacija ISIL-a i rat u Siriji dodatno su pogoršali položaj kršćana na Levantu. Osim toga, apostolski nuncij Lingua u svome je nastupu govorio o brojnosti i raznolikosti kršćanskih crkava na Bliskom istoku, posebno Istočnih katoličkih crkava poput maronitske, kaldejske itd. Istočnim katoličkim crkvama (ima ih 24) smatra se one koje su zadržale istočni obred (kaldejski, bizantski, antiohijski, armenski, aleksandrijski...), ali su u zajedništvu s Papom, odnosno rimskim biskupom.

Leonarda Lovrović, viša lektorica, Odjel za anglistiku, ovogodišnja dobitnica Nagrade rektorice za višegodišnja iznimna postignuća u nastavnom i stručnom radu

Strani su studenti iznimno zadovoljni našim sveučilištem, nerijetko nam se i vraćaju

Leonarda Lovrović, viša lektorica s Odjela za anglistiku, ujedno i odjelna *Erasmus* i ECTS koordinatorica, ove je godine dobila Nagradu rektorice za višegodišnja iznimna postignuća u nastavnom i stručnom radu.

Koja je Vaša uloga u odlaznoj mobilnosti studenata? Što je s ECTS bodovima?

Moja je zadaća u prvome redu baviti se akademskim dijelom razmjene kada studenti izraze želju otići na neko drugo sveučilište. U dogovoru s Uredom za međunarodnu suradnju organiziramo informativno predavanje na početku akademske godine i studentima stojim na raspolaganju glede bilo kakvih informacija, osim tehničke strane mobilnosti koju rješava Ured za međunarodnu suradnju.

Ako nisu sigurni što odabrati, studentima pomažem i pri samom izboru, a ponekad kontaktiramo i koordinate da im pomognu. Prije nego što odu, trebamo potpisati Ugovor o studiranju, koji odobrava Odjel za anglistiku, a nakon toga ga Ured potpisuje.

Kad je riječ o ECTS bodovima, važno je da studenti prikupe isti broj bodova koji bi ostvarili da ostaju na našem odjelu.

A nakon njihova povratka?

Kad se studenti vrate, pišem Odluku o priznavanju kolegija koje su položili na odabranom sveučilištu. Pritom je važno, prema njihovu Ugovoru o studiranju, usporediti jesu li ispunili sve svoje obveze koje su tamo naveli. Oni, naravno, kad dođu na željeno sveučilište, mogu promijeniti kolegije; ponekad se dogodi da im se željeni kolegij jednostavno ne nudi ili shvate da im je to teško, da nije ono

Strani studenti osobito ističu kako se kod nas engleski jezik predaje i uči na mnogo višoj razini nego kod njih, a posebno su pozitivno iznenađeni pristupom učenju. Kod nas je temelj komunikativni pristup, nastojimo da su studenti što više uključeni u nastavu, radi se mnogo u grupama, u paru, dok je na nekim sveučilištima, barem strani studenti tako govore, osnovna metoda predavanja *ex-katedra*. Napominju i kako mi imamo manje formalan način komunikacije pa im je jednostavno komunicirati s profesorima

što su očekivali i sl. Stoga stalno moram biti u tijeku sa svim tim promjenama. Kad se vrate, studenti mi donesu prijepis ocjena pa im na temelju toga pišem Odluku o priznavanju, temeljem koje referada priznaje odabrane i položene kolegije koji se poslije upisuju u Dopunsku ispravu o studiranju.

Kakva je situacija s dolaznim studentima?

Dolazni studenti su studenti sa stranih sveučilišta koji dolaze studirati kod nas. Mi kao Odjel imamo najveći broj takvih studenata zato što se svi naši kolegiji izvode na engleskom jeziku. Ne prihvaćamo sve koji apliciraju, samo one koji odaberu naš odjel kao matični, što znači da 50 posto ECTS-a moraju ostvariti na našem odjelu. To je zato što smo u početku imali problema jer su nam dolazili studenti koji ne studiraju anglistiku pa im je bilo teško pratiti naše kolegije koji se izvode na visokoj razini engleskoga jezika. Zbog toga smo odlučili provoditi pomniju selekciju.

Kad nam pristigne zahtjev stranoga studenta, najprije pregledam njihove ugovore o studiranju i provjerim imaju li dovo-

ljan broj ECTS-a. Najprije Odjel mora prihvatiti studenta da bi nakon toga institucionalna koordinatorica mogla potpisati njihove ugovore. I s njima, kad stignu, odradim informativni sastanak i dam im raspored na engleskom jeziku. Ako imaju bilo kakav problem, uvijek mi se mogu obratiti.

Koliko je naših studenata išlo vani, kakvi su rezultati i koliko je stranih studenata došlo ovdje?

Naših je studenata još uvijek malo. Čini mi se da se pomalo boje svega toga, plaše se da neće položiti tražene ispite i da će izgubiti godinu. Nisu navikli ni na samostalan život u stranoj državi. Stoga ih, otkad sam preuzela ovu dužnost, nastojim nekako ohrabriti. Kad sam ja studirala, velike razmjene studenata nije bilo, ali nekako smo nalazili načina da dođemo do stranih sveučilišta. Tako sam i ja dospjela u London. Znam koliko je to meni pomoglo i koliko je riječ o neprocjenjivu iskustvu za život.

U dogovoru s Uredom za međunarodnu suradnju, na našoj web stranici pokrenuli smo stranicu *Moje Erasmus iskustvo* koja sadrži priče i fotografije naših studenata koji su ostvarili mobilnost na stranim sveučilištima. Ured koristi i te njihove priče za promidžbu mobilnosti i čini se kako je to malo ohrabrilo naše studente pa ih je iz godine u godinu sve više. Da se nije dogodila pandemija, sigurno bismo bilježili znatno veću odlaznost.

Dolaznih, pak, studenata bude između 10 do 15 po semestru. Imamo, naime, bilateralni sporazum sa Sveučilištem *Kansai* iz Osake, tako da je tu uvijek nekoliko studenata iz Japana, zatim iz Poljske, Španjolske, Rusije pa Portugala, Njemačke, Francuske, zna biti Čeha, Slovaka, Talijana, studenata iz Albanije, Turske, Crne Gore, Makedonije, bilo ih je i iz Ukrajine, a trebale bi nam doći i dvije studentice iz Maroka.

Kakva su njihova iskustva u Hrvatskoj, Zadru?

Prezadovoljni su, upravo mi je maloprije bila studentica iz Poljske koja kaže da je doista znatno napredovala. Svi ističu kako se kod nas engleski jezik predaje i uči na mnogo višoj razini nego kod njih, a osobito su zadovoljni pristupom učenju. Kod nas je temelj komunikativni pristup, nastojimo da su studenti što više uključeni u nastavu, radi se mno-

Leonarda Lovrović, viša lektorica

Leonarda Lovrović, rođena Zadranka, studirala je engleski i njemački jezik i književnost. Diplomirala je 1999., a 2007., došla je raditi na Sveučilište u Zadru. Do sada je objavila više znanstvenih i stručnih radova, a s kolegicom, izv. prof. dr. sc. Annom Martinović, napisala je sveučilišni udžbenik *An Introduction to Academic Writing* objavljen 2020. godine.

Na preddiplomskom i diplomskom studiju izvodi nastavu iz kolegija *Suvremeni engleski jezik*. Sudjeluje na seminarima za nastavnike engleskoga jezika te na međunarodnim znanstvenim konferencijama. Članica je Hrvatskog društva sveučilišnih lektora (HDSL), Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku (HDPL), Hrvatskog filološkog društva (HFD) i Hrvatskog udruženja profesora engleskoga jezika (HUPE).

go u grupama, u paru, dok je na nekim sveučilištima, barem strani studenti tako govore, osnovna metoda predavanja *ex-katedra*. Napominju i kako mi imamo manje formalan način komunikacije pa im je jednostavno komunicirati s profesorima. Nerijetko se i vraćaju; evo, imamo jednu djevojku iz Italije koja je bila prošle godine i sada je opet kod nas.

Tko plaća studente na razmjeni?

Svako sveučilište mobilnost financira iz fondova za *Erasmus* programe, a rješavanje toga u domeni je Ureda za međunarodnu suradnju.

Što Vi predajete?

Predajem kolegije *Suvremeni engleski jezik*, odnosno ono što se nekad zvalo *Jezične vježbe*. Sada sam viša lektorica, trenutno najviše lektorsko zvanje, no, prema novom zakonu, trebao bi se uvesti i viši stupanj, lektor savjetnik.

Jeste li i Vi kao lektorica išli na razmjenju?

Moje prvo „odlazno“ iskustvo bila je Slovenija, preciznije, Filozofski fakultet u Ljubljani. Trebala sam ići u travnju 2020., međutim, tada se dogodila korona

Dolazna mobilnost nastavnika

Na Odjelu za anglistiku ostvarujemo i dolaznu mobilnost nastavnika pa tako u prosjeku imamo dva do tri gostovanja po semestru. Do sada su na našem odjelu bili nastavnici iz Poljske, Srbije, Turske, Albanije i Mađarske, a trenutno dogovarimo i gostovanja kolega iz Italije i Slovenije. Oni se obično jave meni, nakon čega ih, u suradnji s kolegama s Odjela, nastojim uklopiti u nastavu, ovisno o području kojim se bave. Ako je riječ o mobilnosti u svrhu održavanja nastave, potrebno je osigurati najmanje osam sati nastave tjedno za svakoga od njih. Ako kolege dolaze u svrhu obučavanja, onda prate našu nastavu, uspoređujemo nastavne programe, način provođenja ispita, pristupe koje koristimo u nastavi i sl. Studenti veoma vole takva gostovanja jer tako mogu doživjeti nastavu iz druge perspektive, a najveća vrijednost svakako je razvijanje međukulturne kompetencije, što je i jedan od glavnih ciljeva međunarodne razmjene.

CONEXUS, boravila sam tjedan dana u travnju ove godine. Kolegicu iz Valencije upoznala sam *online* jer smo u akademskoj godini 2020./2021. odradile tzv. virtualnu razmjenu sa studentima tako da smo ih uključile u nekoliko zajedničkih aktivnosti. U razmjeni su sudjelovali naši studenti s Odjela za anglistiku te studenti s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja na Katoličkom sveučilištu u Valenciji. Ideja je bila da studenti surađuju na rješavanju određenih zadataka preko *MS Teamsa*, *WhatsApp* ili neke druge platforme. Namjera je bila da počnemo suradnju *online* pa da to onda preraste i u fizičku mobilnost.

Nakon toga, u travnju ove godine, otputovala sam u Valenciju te održala nastavu na tom odjelu. To je bilo zanimljivo iskustvo jer sam, nakon dugo vremena, radila na znatno nižoj razini poučavanja engleskoga jezika. Ovdje radim već 15 godina na jezičnoj razini C1 i C2, a tamo su studenti na jezičnoj razini B1, što znači da imaju slabije znanje iz engleskoga jezika pa sam se morala prilagoditi.

Recite, molim Vas, nešto više o suradnji s Fulbright programom?

Fulbright program prestižni je program međunarodne obrazovne razmjene koji se trenutno provodi u više od 160 zemalja svijeta, a jedna od njih je i Republika Hrvatska. I naš odjel, i to već dugo, a na inicijativu pročelnika, izv. prof. dr. sc. Marka Lukića, surađuje s *Fulbright* programom. Mnogo je *Fulbrightovih* stipendista bilo na našem odjelu, ne samo profesora, nego i suradnika u nastavi. Kod nas oni izvode dio nastave iz kolegija *Suvremeni engleski jezik* kako bi svi naši studenti imali priliku raditi s izvornim govornicima. Njihovi su dojmovi o radu s nama dosad vrlo pozitivni, govore kako su iznenađeni mnogim stvarima. Zapravo, uopće nemaju pravu predodžbu o Hrvatskoj, najprije se silno iznenade činjenicom da većina naših ljudi dobro govori engleski.

I studenti su prezadovoljni, poštuju nastavnike, veoma su zainteresirani i ističu kako je ugodno raditi s njima. *Fulbrightovi* stipendisti vole i naš način života, osobito naše neizostavne kave. Tako smo ostvarili i dobru suradnju s Veleposlanstvom SAD-a, na obostrano zadovoljstvo.

Izložba sveučilišnih izdanja u HNK Zadar od 22. do 25. ožujka

Prisutnost, vidljivost i prepoznatljivost znanstvenoga rada zadarske akademske zajednice u domovini i svijetu

U Maloj dvorani HNK Zadar od 22. do 25. ožujka, u povodu obilježavanja Dana Sveučilišta u Zadru, održana je izložba sveučilišnih izdanja. Sveučilište je naslijedilo izdavačku djelatnost Filozofskog fakulteta u Zadru te je u posljednjih 20 godina učinilo mnoge iskorake koji su unaprijedili kvalitetu djelatnosti koja omogućuje prisutnost, vidljivost i prepoznatljivost znanstvenog rada zadarske akademske zajednice u domovini i svijetu.

- Svima je poznato da sveučilišta predstavljamo provođenjem studijskih programa, a manje je u javnosti prisutna znanstvena i izdavačka djelatnost. Prigodom obilježavanja 20 godina odlučili smo iznijeti sve naše tiskane proizvode kako bi se vidjelo to bogatstvo, koje su sveučilišni nastavnici stvarali radeći svoj osnovni posao. Posebno smo ponosni na monografije o otocima i mjestima kakve ne izdaje niti jedan institut u Hrvatskoj. Vjerujem da ćemo, kako budemo trajali, njima popločati Zadar i Zadarsku županiju - rekla je na otvaranju izložbe rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican, zahvaljujući posebice prorektor prof. dr. sc. Josipu Faričiću.

Načelo *universitas*

Sveučilišne publikacije, a u HNK Zadar izloženo ih je oko 380, upotrebljavaju se u nastavi na zadarskom i drugim hrvatskim sveučilištima. Mnoge među njima imaju neposredan utjecaj na društvenu i gospodarsku zajednicu, pridonoseći širenju i produbljivanju korpusa postojećih spoznaja, kao i primjeni znanstvenih ostvarenja u različitim sferama života, od civilno-

Prigodom obilježavanja 20 godina našega sveučilišta odlučili smo iznijeti sve naše tiskane proizvode kako bi se vidjelo sve bogatstvo naše znanstvene i izdavačke djelatnosti, koje su sveučilišni nastavnici stvarali radeći svoj osnovni posao. Posebno smo ponosni na monografije o otocima i mjestima kakve ne izdaje niti jedan institut u Hrvatskoj. Vjerujem da ćemo, kako budemo trajali, njima popločati Zadar i Zadarsku županiju, rekla je na otvaranju izložbe rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican

Svaka knjiga izuzetno nam je važna i nadam se da neće biti samo lijep eksponat u vašim domovima, nego medij kojim ćete dobivati nove spoznaje i dolaziti do novih ideja, kritički čitati i upozoravati na ono što je pogrešno ili propušteno, istaknuo je prof. dr. sc. Josip Faričić

ga društva i ustanova u kulturi, do strateškog i prostornog planiranja te implementacije u različitim gospodarskim djelatnostima. Jasna potvrda njihove vrijednosti su različiti bibliometrijski pokazatelji, među njima posebno citiranost, koji svjedoče o relevantnosti objavljenih rezultata u domaćoj i međunarodnoj akademskoj i široj zajednici.

- U *Knjizi nad knjigama* kaže se da je u početku bila Riječ. Riječ je izuzetno važna jer se po njoj razlikujemo ali i prepoznajemo, upoznajemo i komuniciramo. Ponosimo se izdavaštvom u kojemu negujemo načelo *universitas*, kojim se na tlu Zadra dičimo više od šest stoljeća. U povijesti knjige i Zadru zabilježeno je kako su Zadranjani rano čitali monumentalna djela europske književnosti, kako su knjige bile predmet ostavinskih rasprava i kako je vrlo rano knjižnica zaživjela kao mjesto okupljanja onih koji su dolazili iz raznih dijelova Europe studirati na ovom sveučilištu. Svaka od tih publikacija, koje nastavljaju tu tradiciju, pravi je znanstveni i izdavački pothvat za sebe - istaknuo je prorektor prof. dr. sc. Faričić, zahvaljujući autorima, urednicima, recenzentima, lektorima i prevoditeljima, onima koji

Značajno mjesto na izložbi imaju sveučilišni znanstveni časopisi, čija je kvaliteta prepoznata na globalnoj razini, pa su tri indeksirana u vodećim svjetskim bibliografskim bazama podataka *Web of Science* i *Scopus*, a mnogi drugi visoko kategorizirani u nacionalnim klasifikacijama

su oblikovali grafički i izdavački harmonična djela, koji su ih tiskali i preuredili za digitalnu platformu *Morepress*.

Ulaznice za stvaranje novih suradnji

Značajno mjesto na izložbi

imaju sveučilišni znanstveni časopisi, čija je kvaliteta prepoznata na globalnoj razini, pa su tri indeksirana u vodećim svjetskim bibliografskim bazama podataka *Web of Science* i *Scopus*, a mnogi drugi visoko kategorizirani u nacionalnim klasifikacijama.

- Objavljujemo i na engleskom

i drugim jezicima, otvaramo naše prozore kako bi se rezultati mogli vidjeti, prepoznati i vrednovati.

Takva izdanja često su ulaznice za stvaranje novih suradnji jer razmjnom dolazimo i do vrijednih izdanja iz cijeloga svijeta, važnih za našu knjižnicu. Svaka knjiga izuzetno nam je važna

i nadam se da neće biti samo lijep eksponat u vašim domovima, nego medij kojim ćete dobivati nove spoznaje i dolaziti do novih ideja, kritički čitati i upozoravati na ono što je pogrešno ili propušteno - istaknuo je prof. dr. sc. Faričić, proglašavajući izložbu otvorenom.

Sveučilišne publikacije, a u HNK Zadar izloženo ih je oko 380, upotrebljavaju se u nastavi na zadarskom i drugim hrvatskim sveučilištima. Mnoge među njima imaju neposredan utjecaj na društvenu i gospodarsku zajednicu, pridonoseći širenju i produbljivanju korpusa postojećih spoznaja, kao i primjeni znanstvenih ostvarenja u različitim sferama života. Jasna potvrda njihove vrijednosti su različiti bibliometrijski pokazatelji, među njima posebno citiranost, koji svjedoče o relevantnosti objavljenih rezultata u domaćoj i međunarodnoj akademskoj i široj zajednici

Ured za izdavačku djelatnost Sveučilišta u Zadru

20 godina od osnivanja našega sveučilišta obilježili smo i izložbom svih sveučilišnih izdanja objavljenih od 2002. do 2022. godine

Ured za izdavačku djelatnost Sveučilišta u Zadru utemeljen je 2007. godine sa zadacima objavljivanja i distribuiranja tzv. omeđenih publikacija u skladu s izdavačkim planom te znanstvenih časopisa pojedinih odjela. Odluke za objavljivanje monografskih i drugih publikacija donose se, nakon prihvaćanja recenzija - ako su one pozitivne - na sjednicama Povjerenstva za izdavačku djelatnost.

Tiskana izdanja Sveučilišta u Zadru distribuiraju se i prodaju u Sveučilišnoj knjižnici *Citadela*, a digitalne znanstvene, nastavne i stručne publikacije objavljuju se na sveučilišnoj online platformi *Morepress*, a pristup do njih je otvoren. Ivana Morić Filipović voditeljica je Ureda, Marta Ivanović stručna suradnica, a Damir Jelić grafički dizajner.

Koliko izdanja godišnje objavite?

Ivana Morić Filipović: Godišnje objavimo oko 35 izdanja tzv. omeđenih publikacija - knjiga, zbornika, udžbenika i priručnika, te 11 časopisa. Imamo i dva časopisa u najavi koji bi trebali biti pokrenuti do kraja ove godine: *In situ*, časopis Odjela za arheologiju, godišnjak u kojemu bi prezentirali svoja istraživanja, te *Sponde* Odjela za talijanistiku, koji bi ubrzo trebali objaviti prvi broj. Objavljujemo i *Godišnjak* Sveučilišta u Zadru koji se također objavljuje kao periodična publikacija.

U kojem obliku objavljujete te časopise?

Ivana Morić Filipović: Većina izlazi isključivo u elektronskom obliku, ali neki se i dalje tiskaju.

Kako se distribuiraju tiskani časopisi?

Ivana Morić Filipović: Nakon tiskanja, svaki autor i uredništvo

Ivana Morić Filipović voditeljica je Ureda, Marta Ivanović stručna suradnica, a Damir Jelić grafički dizajner. Tiskana izdanja Sveučilišta u Zadru distribuiraju se i prodaju u Sveučilišnoj knjižnici *Citadela*, digitalne znanstvene, nastavne i stručne publikacije objavljuju se na sveučilišnoj online platformi *Morepress*, a pristup do njih je otvoren

dobiju po nekoliko primjeraka časopisa.

Tiskani časopisi distribuiraju se uglavnom preko međuknjižnične razmjene - naša Sveučilišna knjižnica šalje primjerke časopisa prema adresaru koji im dostavi uredništvo časopisa. Radi se o popisu institucija koje bi bile zainteresirane za određenu tematiku pa im se šalje po jedan primjerak časopisa. Naklada je usklađena s navedenim adresarom, a distribucija ne ide samo u Hrvatsku, nego po cijelom svijetu. Većina časopisa je dvojezična, ima ih na talijanskom, njemačkom - ovisno o tematici časopisa, no dominira engleski jezik. Članci, odnosno rezultati istraživanja, uglavnom se objavljuju na engleskom jeziku, posebno zato što je to jedan od uvjeta za uvrštavanje časopisa u međunarodne znanstvene baze podataka.

Vaš posao u Uredu za izdavaštvo?

Ivana Morić Filipović: Moj posao kao voditelja Ureda je koordinirati sve, baš sve.

Opišite, molim Vas, proceduru objavljivanja neke knjige?

Ivana Morić Filipović: Prije svega, tražimo od sastavnica Sveučilišta da nam dostave prijedloge izdanja kako bismo mogli napraviti godišnji plan izdavačke djelatnosti za kalendarsku godinu. Nakon toga, kada rukopis koji je prijavljen u planu izdavačke djelatnosti bude gotov, moraju ispuniti zahtjev za odobrava-

nje izdavanja i dostaviti prijedlog recenzenata pa to sve ide na sjednicu Povjerenstva za izdavaštvo. Povjerenstvo za izdavaštvo čine po dva člana svakog sveučilišnog područnog vijeća, a to su: Stručno vijeće za društveno područje, Stručno vijeće za humanističko područje znanosti, umjetničko područje i interdisciplinarno područje umjetnosti te Stručno vijeće za biomedicinsko i zdravstveno, biotehničko, prirodno, tehničko i interdisciplinarno područje znanosti. Članova ima šest, plus predsjednik Povjerenstva, a to je resorni prorektor, u ovom slučaju prof. dr. sc. Josip Faričić. Oni donose odluke o svemu, imenuju recenzente, predlažu Senatu objavljivanje i tako dalje. Kada se dobiju pozitivne recenzije, Povjerenstvo šalje prijedlog Senatu koji donosi konačnu odluku o objavljivanju.

Zatim rukopis ide na lekturu, onda se opet šalje autoru da pregleda i prihvati lektorske izmjene. Kad je sve to gotovo, rukopis ide grafičaru, Damiru Jeliću ili nekom od vanjskih suradnika, ovisno o tome koliko tko ima posla i o kakvom je izdanju riječ. Na posljetku, sve u suradnji s autorima i urednicima, rukopis se vraća nama, a mi tražimo ponude za tisak te prema najpovoljnijoj ponudi, idemo u postupak nabave tiska.

Tko određuje format?

Damir Jelić: Časopisi već imaju definiran *master* i predložak po kojima se radi. Format knjige, ako je riječ o uobičajenoj monografi-

ji i zborniku radova, uglavnom radimo u dimenzijama 165 mm x 135 mm. Ako je pak riječ o nekoj luksurnijoj monografiji u boji, radimo veći format da izgleda bogatije, odnosno da se veći grafički prilozi (karte, fotografije i dr.) mogu lako interpretirati kao važna dokumentacija koja upotpunjuje tekst.

Ovisno o količini materijala, radimo tako da neko izdanje ne bude ni pretanko ili predebelo, u tehničkim okvirima koji omogućuju lakše čitanje.

Ivana Morić Filipović: Imamo i Pravilnik o izgledu sveučilišnih izdanja kojim nije strogo definiran izgled, ali su postavljene neke smjernice. Uglavnom, svako izdanje mora imati sveučilišni logo, moraju u *impressumu* biti navedeni ISBN, CIP i tako dalje. To su standardni elementi opremanja znanstvenih publikacija.

Potpisuje li Sveučilište u Zadru ugovor s autorima?

Ivana Morić Filipović: Sveučilište s autorima potpisuje Izdavački ugovor, nakon kojega izdavač dobije pravo na objavljivanje knjige, i to u elektronskom i/ili tiskanom obliku. Autor prenosi autorska prava na prvo izdanje za dogovorenu nakladu. U skladu s prodajom knjiga, pokušavamo smanjiti naklade, ići u digitalni tisak ili objaviti publikaciju *online*.

Radite li i u suizdavaštvu?

Ivana Morić Filipović: Neka izdanja objavljujemo u suizdavaštvu s drugim nakladnič-

Damir Jelić završio je dizajn na Grafičkom fakultetu u Zagrebu. Diplomirao je 1999., u Uredu za izdavaštvo radi pet godina, a prije toga radio je kao grafičar u Narodnom i Zadarskom listu. Ivana Morić Filipović završila je 2010. godine studij knjižničarstva na Odjelu za informacijske znanosti, modul Nakladništvo. Marta Ivanović također je završila studij knjižničarstva na Odjelu za informacijske znanosti.

kim kućama, drugim znanstvenim ustanovama ili s jedinicama lokalne samouprave. Istakli bismo suizdanja s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti te suizdanja s većim izdavačkim kućama, Školskom knjigom, Nakladom Slap, Meridijanima i Nakladom Ljevak.

A studentsko izdavaštvo?

Ivana Morić Filipović: U posljednje vrijeme objavljujemo i studentske publikacije, nema ih mnogo, ali iznimno nas veseli rad s našim studentima. Za studentske publikacije koristimo istu proceduru koja je propisana za sva sveučilišna izdanja: potrebno ih je prijaviti u godišnji plan izdavačke djelatnosti te provesti recenzentski postupak. Naše studentice s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja objavile su jednu slikovnicu, a jednu slikovnicu objavile su i studentice Odjela za nastavničke studije iz Gospića. Imamo u pripremi i jedan studentski zbornik radova, već je napravljen probni otisak.

Koji je Vaš dio posla u Uredu za izdavaštvo?

Marta Ivanović: Ja sam ovdje nova, tu sam otprilike godinu dana, a radim sve što Ivana ne stigne. Glavno moje zaduženje je rad na sveučilišnoj izdavačkoj platfor-

Znanstveni i stručni časopisi koje objavljuje Sveučilište u Zadru

ACTA IADERTINA – časopis Odjela za pedagogiju i Odjela za filozofiju,
ARCHAEOLOGIA ADRIATICA – časopis Odjela za arheologiju;
ARS ADRIATICA – časopis Odjela za povijest umjetnosti;
CROATICA ET SLAVICA IADERTINA – časopis Odjela za kroatistiku i Odjela za rusistiku;
GEOADRIA – časopis Odjela za geografiju i Hrvatskog geografskog društva - Zadar;
GEM: GERMANISTICA EUROMEDITERRANEA – međunarodni časopis za euromeditransku germanistiku, Odjel za germanistiku;
LIBELLARIUM – časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti, Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru i Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku;
MAGISTRA IADERTINA – časopis Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja;
MISCELLANEA HADRIATICA ET MEDITERRANEA – časopis Odjela za povijest;
OECONOMICA IADERTINA – časopis Odjela za ekonomiju;
[sic] – časopis za književnost, kulturu i književno prevođenje, Odjel za anglistiku;
MEMORABILIKA – časopis Državnog arhiva u Gospiću i Sveučilišta u Zadru.

Morepress koja je razvijena u suradnji s Odjelom za informacijske znanosti, a na kojoj objavljujemo sveučilišna izdanja u otvorenom pristupu. Svi sveučilišni časopisi se objavljuju *online*, a kada je riječ o monografskim publikacijama, objavimo ih najprije u tiska-

nom obliku, napravi se određeni vremenski odmak da se proda dio tog tiskanog izdanja pa materijale, ako autor to želi, postavimo na *Morepress*. S obzirom na to da je sada u cijelome svijetu popularan pokret da sve bude u otvorenom pristupu, *online*, mnogi su auto-

ri prihvatili objavljivanje u otvorenom pristupu. Radimo i na digitalizaciji starijih sveučilišnih izdanja.

Organizirate li i radionice?

Ivana Morić Filipović: Za urednike časopisa povremeno organiziramo radionice. Na platformi *Morepress* mogu se zaprimati rukopisi, provodi recenzentski postupci, registracije sudionika... Preko sustava sve može biti na jednome mjestu. Neki urednici su dobro prihvatili rad u navedenom sustavu, ali neki pomalo oklijevaju. Stoga ih nastojimo u prvome redu educirati, organiziramo radionice, šaljem im obavijesti o novostima u znanstvenom izdavaštvu, pozive na *webinare* namijenjene uredništvima znanstvenih i stručnih časopisa i sl.

U povodu 20. godišnjice Sveučilišta, organizirali ste izložbu sveučilišnih izdanja?

Ivana Morić Filipović: U sklopu proslave 20. godišnjice Sveučilišta, organizirali smo izložbu u maloj dvorani Hrvatskog narodnog kazališta. Riječ je o izložbi svih sveučilišnih izdanja od 2002. do 2022. godine, a uz izložbu je priredn i godinji katalog. Osobito me veseli što je izložba bila iznimno dobro posjećena.

Izv. prof. dr. sc. **Sanja Knežević**, Odjel za kroatistiku, autorica monografije *Golubica iz crnog maslinika: studije o književnom djelu Vesne Parun*, objavljene ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade i Sveučilišta u Zadru

Penelopa od Homerova rebra – pjesnikinja čija je umjetnost nadvladala zakone prostora, vremena i društva i učinila je besmrtnom

Izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević s Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, autorica je znanstvene monografije *Golubica iz crnog maslinika: studije o književnom djelu Vesne Parun*, objavljene ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade i Sveučilišta u Zadru.

Monografija, koncipirana u tri poglavlja: *Penelopa, od Homerova rebra (Mediterranski tekst Vesne Parun)*, *Golubica Orfejeva glasa (Ptica u pjesništvu Vesne Parun)* i *Golubica u crnom masliniku (Autobiografski zapisi Vesne Parun)*, u prvome je redu namijenjena studentima hrvatskoga jezika i književnosti, i to kao obvezna literatura, ali svakako je iscrpan materijal i svim proučavateljima hrvatske književnosti, posebice pjesničkog kanona 20. stoljeća.

Ovo vrijedno djelo priređeno je kao izdanje uz 10. godišnjicu smrti i 100. godišnjicu rođenja Vesne Parun, jedne od najznačajnijih hrvatskih pjesnikinja.

Što Vas je nagnalo da se bavite djelom Vesne Parun?

Književnom djelu Vesne Parun uvijek sam se rado vraćala. Njezina je poezija na neki način doista magnetična za čitateljstvo jer u sebi čuva iskonski *poiesis* – glazbu, sliku, refleksiju. Da je riječ o istinskoj poeziji, govori i činjenica kako je uvijek imala više pozornosti i poštovanja među tzv. običnim čitateljima, nego među književnom strukom.

Vesna Parun nedvojbeno je pjesnikinja kojoj poezija nije bila projekt, nego životni poziv. Cijeli je život pisala vjerujući da je to sama esencija njezina postojanja. Njezina duboka vjera u pisanje, osobito u poeziju, kao i nevjerovatna predanost radnoj

disciplini, rezultirali su preobogatim književnim opusom, i u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Dubinsko čitanje njezine lirike, eseja i drugih književnih vrsta i u meni samoj obnovilo je svijest o ideji književnosti i

umjetnosti kao nasušnim temeljima svih civilizacijskih odnosa.

Zašto naslov *Golubica iz crnog maslinika*, ima li to veze s nazivom njezine zbirke *Crna maslina* ili je jednostavno us-

Naslov je parafraza pjesničke knjige *Crna maslina* Vesne Parun iz 1955. godine. Riječ je o kulturnoj knjizi hrvatske poezije uopće, ali i, rekla bih, najznačajnijoj knjizi Vesne Parun, i u pjesničkom i životnom smislu. Nakon *Crne masline* više ništa nije bilo isto. Intimna bol i gubitak pojam ljubavi pretvorili su u iskaz „praljepote“. Ljubav kao „praljepota“ postala je njezina muza, a pjesništvo život. Od jedne plodne *Crne masline* nastao je bogat, crni maslinik poezije, s gnijezdom pjesnikinje koja je odabrala životni put golubice

poređujete s pticom, golubicom, koja je odana slobodi?

Dobro ste naslutili, naslov jest parafraza njezine pjesničke knjige *Crna maslina* iz 1955. godine. Riječ je o kulturnoj knjizi hrvatske poezije uopće, ali i, rekla

bih, najznačajnijoj knjizi Vesne Parun, i u pjesničkom i životnom smislu. Ta knjiga ljubavnih elegija u kojoj su objavljene neke od najljepših pjesama hrvatske književnosti svih vremena, poput *Usnulog mladića*; *Ti koja imaš nevinije ruke*; *Maslinov gaj*; *Masline, šipak i oblaci*, njoj je značila i osobnu i umjetničku katarzu. Nakon *Crne masline* više ništa nije bilo isto. Intimna bol i gubitak pojam ljubavi pretvorili su u iskaz „praljepote“. Ljubav kao „praljepota“ postala je njezina muza, a pjesništvo život. Od jedne plodne *Crne masline* nastao je bogat, crni maslinik poezije, s gnijezdom pjesnikinje koja je odabrala životni put golubice. Put slobode poput ptice što dotiče i zemlju u nebo, ali i simboličan put golubice koja čezne u sulud i kaotičan ljudski svijet unijeti harmoniju svemira.

Jeste li proniknuli u razloge zbog kojih jedna žena, odričući se materijalnog, žrtvuje ljubav i (malo)građanski komoditet samo zato da bi se posvetila umjetnosti?

Možda je ljubav žrtvovala nju? Njezin život i njezino djelo, međutim, pokazuju kako je žrtva iz ljubavi i za ljubav uvijek plodonosna. Metaforična je to slika zlatnog ulja iz crnog, kao noć i smrt, maslinika. Čitajući njezin opus upoznala sam je kao osobu kojoj je lakše bilo odreći se bilo kakvog (malo)građanskog komoda i laži, nego slobode i istine. I sloboda i istina u društvenim se odnosima skupo plaćaju. A Vesna Parun plaćala ih je još skuplje. Pokazat će to budućnost. Ipak, danas se možemo pitati – je li vrijedilo?

Obično se kaže da je umjetnički i pjesnički opus Vesne Parun nastao na mediteranskoj tradiciji. Pojasnite, molim Vas?

To je prepoznatljivo već i iz Braudelove definicije kojom se mediteranizam definira odnosom prema povijesti, prostoru i baštini. Vesna Parun izrazilo se i izravno vezuje upravo uz te pojmove. Povijest je za nju mitska dimenzija pjesničkog iskaza, prostor zavičajno-otočki, a baština Riječ. Mediteranizam pritom smatram i krovnom odrednicom njezina opusa. Mediteranski tekst odlikuje i tzv. figura viška koju u umjetničkoj djelu Vesne Parun prepoznajemo na stilističkoj razini u bogatom jeziku i začudnoj metaforici, patosu, ali u

Hrvatska kultura mogla bi patentirati zaborav baštine, kulture, umjetnosti i značajnih ljudi kao vrhunski izvozni proizvod. Pa koga mi to volimo i cijesimo?! Ne postoji, čini mi se, oholije kulture sklonije zaboravu i nebrizi od one koja je ni kriva ni dužna zabaštinila Marulića. Govore u prilog tome i zakonska rješenja koja su zakonom o autorskim pravima izjednačila pjesništvo Tina Ujevića i Vesne Parun s pjesmama popularne, zabavne glazbe. Rezultat je činjenica da u velikoj 100. godišnjici Vesne Parun nećemo dobiti novo izdanje niti jedne jedine njezine pjesničke zbirke

širem smislu i u sklonosti ostvarivanja unutar drugih književnih žanrova i vrsta (npr. drama, esej, dječja književnost) pa i u drugim umjetnostima (slikarstvo).

Iako se uklapala u kanon hrvatske književnosti, Vesna Parun kao da je zaboravljena. Zašto?

Od samih početaka književna je kritika u sukobu s pjesnikinjom. Iz današnje perspektive pokazuju se male, gotovo neznatne razlike u kritikama Marina Franičevića iz 1947. ili Igora Mandića iz 1971. godine. Slika je to njezina autentičnog umjetničkog izraza i činjenice da se nikada nije ni željela ni htjela uklapati u generacije, krugove, škole. Nije bila sklona kompromisu, spletkama, politici, ideologiji. Dapače, činilo se da je često s „druge“ strane. U osvit Drugoga svjetskog rata uhićena s generacijom „pacifista“, u partizanima je izgubila brata, nakon rata riskirala odlazak na Goli otok, šezdesetih iz Bugarske protjerana kao „Titova špijunka“, 1973., nakon sloma Hrvatskoga proljeća, kada svi intelektualci šute, daje veliki intervju *Glasi Koncila*, kasnih 70-ih počinje pisati satiru, 90-ih nakon epohe velike promjene kaputa – ona koja je puna četiri desetljeća bila pod pratnjom tajne milicije, piše satiru i postaje suradnica *Ferala*.

Za života nije bila primljena u HAZU, a samo pjesma *Ti koja imaš nevinije ruke* prevedena je za njezina života na toliko stranih jezika da bi ih neki današnji akademici teško znali nabrojiti kao postojeće. Pjesničku Nagradu „Tin Ujević“ Društva hrvatskih književnika dobiva u dubokoj starosti, moglo bi se pomisliti, iz samilosti. Cijeli život u stanu bez grijanja i tople vode, dok mnogi hrvatski (napredni) intelek-

tualci vode sudske parnice jer su za zasluge dobili državne (često nacionalizirane) stanove. Dok su drugi muški zasuka li rukave i za života gradili književni kanon za budućnost kao što gatarbajteri grade katnice za djecu, unučad i prauučad, ona je u svojoj „vlastitoj sobi“ na kraju grada pisala i živjela umjetnost. Stoga se ne moramo čuditi zaboravu.

Hrvatska kultura mogla bi patentirati zaborav baštine, kulture, umjetnosti i značajnih ljudi kao vrhunski izvozni proizvod. Pa koga mi to volimo i cijesimo?! Ne postoji, čini mi se, oholije kulture sklonije zaboravu i nebrizi od one koja je ni kriva ni dužna zabaštinila Marulića. Govore u prilog tome i zakonska rješenja koja su zakonom o autorskim pravima izjednačila pjesništvo Tina Ujevića i Vesne Parun s pjesmama popularne, zabavne glazbe. Rezultat je činjenica da u velikoj 100. godišnjici Vesne Parun nećemo dobiti novo izdanje ni jedne jedine njezine pjesničke zbirke.

Djelo Vesne Parun, uz ostalo, promatra se i kroz platonizam. Pogledajte, molim vas?

Upravo već spomenuta pjesma *Ti koja imaš nevinije ruke* potaknula me na interpretaciju pjesništva Vesne Parun kroz prizmu platonizma, konkretnije, na čitanje njezine poezije u odnosu na Platonov spis *Simpozij, ili o ljubavi*. Nametnulo mi se pitanje što nas to tako silno veže uz pjesmu s kojom se zapravo teško želimo poistovjetiti? Naime, Platon u svom *Simpoziju* kroz dijalog između Sokrata i Diotime govori o stupnjevanju i gradaciji ljubavi, sve do one razine kada ljubav postaje božanska i pretvara se u, kako on kaže, „praljepota“. Ta je ljubav lišena svega zemaljskog, ljubav koja ne posjeduje. U konačnici, najveći izraz božanske ljubavi i jest u odricanju od svoga života za život drugoga. Stoga smatram kako nakon te pjesme i zbirke *Crna maslina*, ni u životu ni pjesništvu Vesne Parun više ništa nije bilo isto. Metaforično rečeno – postala je Penelopa od Homerova rebra. Platon u istom spisu, govoreći o ljubavi, tumači kako postoje oni koji su trudni po tijelu i oni trudni po dušama. Po dušama su trudni, tumači on, pjesnici, filozofi, matematičari..., i njihova su djeca besmrtna. Kao primjer uspoređuje Homerovo djelo kao njegovu besmrtnu djecu. Tako je i Vesna Parun, kao pjesnikinja koja je umjetnost odabrala kao život, zapravo od Homerova rebra; njezino je potomstvo poezija, i učinit će je besmrtnom.

Esencijalna potreba Vesne Parun za stvaralaštvom, pisanjem kao jedinim mogućim oblikom života, kako pojašnjava akademikinja Dubravka Oraić Tolić, zapravo je iznimna hrabrost?

Upravo posvećenost umjetnosti i pjesničkom pozivu Vesnu Parun i čini „nadženom“, a ne ženom-patnicom, kako je površna javnost povremeno vidi. Svaki put koji je drukčiji, izvan društvenog očekivanja, put je hrabrosti i odvažnosti. Zbog duboke vjere u svoj umjetnički poziv, umjetnici ga možda lakše odabiru, spremnije podnose žrtvu. I život i umjetnički opus Vesne Parun to nam vjerno dokazuju. Hrabro odabravši svoj put i svoj poziv, svoju istinu, njezina je umjetnost nadvladala zakone prostora, vremena i društva.

Zadarski lingvistički forum, održan od 6. do 8. travnja 2022. godine u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru u organizaciji zadarskoga Odjela za lingvistiku

U Znanstvenom odboru ovogodišnjeg ZLF-a 11 znanstvenika s različitih sveučilišta u Europi i Hrvatskoj

Na skupu je sudjelovalo 18 znanstvenika iz Hrvatske te 28 izlagača iz inozemstva te je održano 26 izlaganja. Izlaganja su održali znanstvenici, studenti doktorskih studija i poslijedoktorandi, a svoja istraživanja predstavili su i neki znanstvenici koji su na prijašnjim forumima izlagali u svojstvu studenata ili čak pozvanih izlagača

Zadarski lingvistički forum (ZLF) znanstveni je forum koji se održava jednom godišnje u organizaciji Odjela za lingvistiku Sveučilišta u Zadru, a često u suorganizaciji sudjeluju i druge institucije. Tema i format ZLF-a nisu zadani te se razlikuju od godine do godine.

Zadarski lingvistički forum do sada je najčešće bio namijenjen mladim istraživačima, i to u prvome redu studentima doktorskih studija i poslijedoktorandima, stoga su njegove teme bile prilagođene područjima posebno zanimljivim mladim lingvistima na početku njihove znanstvene karijere.

Projekti i izlaganja

Ove je godine ZLF održan kao međunarodni znanstveni skup, i to na temu predikata odnosno glagola i njihove polisemije te argumentne strukture. Ovogodišnji, osmi po redu, ZLF održan je od 6. do 8. travnja 2022. godine u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru. Znanstveni odbor ovog izdanja ZLF-a činilo je 11 znanstvenika s različitih sveučilišta u Europi i Hrvatskoj: Marco Angster (Zadar), Boban Arsenijević (Graz), Mia Batinić Angster (Zadar), Branimir Belaj (Osijek), Matea Birtić (Zagreb), Ivana Brač (Zagreb), Carlo Geraci (Pariz), Elisabetta Ježek (Pavia), Ranko Matasović (Zagreb), Ida Raffaelli (Zagreb) i Irena Zovko Dinković (Zagreb). U organizaciji skupa sudjelovali su Marco Angster, Mia Batinić Angster i Metka Bežalj s Odjela za lingvistiku, Matea Birtić i Siniša Runjajić s Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje te Costanza

Marini, znanstvenica sa Sveučilišta u Bergamu i Paviji koja je nekoliko mjeseci boravila u Zadru kao gostujuća istraživača na Odjelu.

Prvoga dana skupa održana je radionica na kojoj je izloženo deset radova vezanih uz temu projekta koji je i suorganizirao ovogodišnji skup. Riječ je o projektu SARGADA – Sintaktička i semantička analiza dopuna i do-dataka u hrvatskom jeziku, koji vodi dr. sc. Matea Birtić, znanstvenica s Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

U preostalim dvama danima skupa održano je još 16 izlaganja s posebnim naglaskom na polisemiju te ostvarivanje argumentata iz različitih teorijskih, empirijskih i primijenjenih perspektiva. Iako je jezik skupa bio engleski, mnogi od radova bavili su se argumentnim strukturama u drugim jezicima, od hrvatskog, talijanskog i španjolskog do starogrčkog i njemačkog znakovnog jezika.

Na skupu je sudjelovalo 18 znanstvenika iz Hrvatske i 28 izlagača iz inozemstva te je održano 26 izlaganja. Izlaganja su održali znanstvenici, studenti doktorskih studija i poslijedoktorandi, a svoja istraživanja

predstavili su i neki znanstvenici koji su na prijašnjim forumima izlagali u svojstvu studenata ili pozvanih izlagača.

U sklopu konferencije održana su tri plenarna izlaganja pozvanih znanstvenika iz Austrije, Francuske i Italije. Boban Arsenijević (Karl-Franzens-University of Graz, Institute for Slavic Studies) održao je predavanje *Argument expression in argument alternations and deverbal derivations*, Carlo Geraci (CNRS, Institut Jean-Nicod & École Normale Supérieure, Pariz) održao je predavanje *On the properties of Neg-Raising predicates: a peculiar case of subordination at the syntax-semantics interface*, a Elisabetta Ježek (Sveučilište u Paviji) *The principle of semantic co-composition in the analysis of the semantics of predicates and their syntactic properties*.

Jedan od pozvanih izlagača i jedna članica Organizacijskog odbora skupa, oboje inozemni znanstvenici u posjetu Odjelu za lingvistiku, u tjednima koji su prethodili Zadarskomu lingvističkom forumu održali su izlaganja u povodu Dana Sveučilišta 2022., i to u sklopu niza predavanja koji se pod imenom Lin-

gviistička srida održava redovito od 2009. godine.

Lingvistička srida

Lingvistička srida postala je tijekom godina svojevrsan zaštitni znak zadarskoga Odjela za lingvistiku. Pokrenuta je kao ciklus predavanja na kojemu jezikoslovci, studenti i zainteresirana javnost mogu raspravljati o različitim lingvističkim pitanjima. Taj forum otvoren je nastavnicima, suradnicima i studentima Sveučilišta u Zadru i drugih znanstveno-nastavnih i znanstvenih institucija u Hrvatskoj i inozemstvu, stručnjacima drugih područja zainteresiranima za interdisciplinarno proučavanje jezika te drugoj zainteresiranoj publici.

Lingvistička srida nastoji popularizirati lingvistiku kao znanost o jeziku te povezati lingviste na Sveučilištu u Zadru i olakšati njihovu suradnju u znanstvenom radu, ali i stvoriti mogućnosti za povezivanje sa znanstvenicima na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Sama izlaganja su javna te im mogu prisustvovati svi koji se zanimaju za temu iz jezikoslovlja, a održavaju se najčešće na hrvatskom i estvenika iz Hrvatske ili inozemstva.

Mnoga od događanja na zadarskom Odjelu za lingvistiku plod su suradnje njegovih djeilatnika s kolegama iz Hrvatske i inozemstva, a neka od njih pokazala su se tek kao najava i početak suradnje koje su uslijedile. Sve se to očituje i u znanstveno-istraživačkim projektima kojih na ovom malenom Odjelu ne manjka, a kojih će, vjerujemo, biti i u budućnosti.

Dani kroatistike 2022. u organizaciji Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru od 15. do 22. ožujka

Dani kroatistike ove godine i dio svečanog programa obilježavanja 20. godišnjice obnovljenoga Sveučilišta u Zadru

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru tijekom sedam dana, od 15. do 22. ožujka 2022. godine, organizirao je svoje tradicionalne Dane kroatistike. Ovogodišnji Dani kroatistike, osim što se vezuju uz Dane hrvatskoga jezika, manifestaciju nacionalne razine koja se obilježava kao spomen na Deklaraciju o položaju i nazivu hrvatskoga književnog jezika, ove su godine bili i dio bogatoga, svečanog programa obilježavanja 20. godišnjice obnovljenoga Sveučilišta u Zadru.

Lirika mira

Središnja tema ovogodišnjih Dana kroatistike sažeta je u misao *Riječ je lijek*. Tema *Riječ je lijek* isprva se nametnula kao odgovor na pandemijsko razdoblje koje je izazvalo ne samo zdravstvenu, nego dobrim dijelom i društvenu, gospodarsku, ali i moralnu krizu. Međutim, postala je još aktualnija s obzirom na činjenicu početka rata u Ukrajini krajem veljače. Ruska agresija i okupacija nezavisne zemlje na prostoru Europe otvorile su nove poglede na svijet 21. stoljeća, svijet tehnokracije i globalnog kapitala koji je iz svoje perspektive nastojao humanističke vrijednosti svesti na zabavu i estradu, zaboravljajući da je *Riječ/Logos* u civilizacijskim temeljima.

Nije slučajno prvi program Dana kroatistike bila studentska književna večer *Lirika mira*, održana u utorak 15. ožujka u Studentskom klubu „Božo Lerotić“, na kojoj su studenti čitali izbor iz najljepše hrvatske i svjetske antimarcijalne lirike.

Na Odjelu za kroatistiku zatim su organizirana različita predavanja i radionice: prof. dr. sc. Gordana Čupković s dr. sc. Barbarom Štebih Golob iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje organizirala je radionicu *Od beteg vsake šorte. Primjeri iz kajkavskih i čakavskih ljekaru-*

Tema *Riječ je lijek* isprva se nametnula kao odgovor na pandemijsko razdoblje koje je izazvalo ne samo zdravstvenu, nego dobrim dijelom i društvenu, gospodarsku, ali i moralnu krizu, no, postala je još aktualnija s obzirom na činjenicu početka rata u Ukrajini krajem veljače

sti osnovnih i srednjih škola Zadarske županije, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje.

U programu Dana kroatistike organiziran je i veliki okrugli stol na temu *Riječ kao lijek*, održan 17. ožujka 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta, koji je moderirala izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku. Govornici izv. prof. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić, izv. prof. dr. sc. Ante Periša, doc. dr. sc. Tin Lemać, dr. sc. Svjetlana Sumpor i dr. sc. Luka Maršić, dr. med., promišljali su pitanja *Distopija – umjetnost i/ili zbilja? Sto čitamo u pandemiji? Kako nas riječ liječi? Koja je uloga umjetničke riječi u društvenoj krizi? Koliko i kako društvene mreže utječu na književnost i njezinu recepciju.*

Naši svjetovi – studentski memento

Da su tema i program Dana kroatistike bili iznimno zanimljivi i izazovni, govori i činjenica da su sve dvorane u svim terminima i na svim manifestacijama bile pune. Osobito su za-

U programu Dana kroatistike organiziran je i veliki okrugli stol na temu Riječ kao lijek, održan 17. ožujka 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta, koji je moderirala izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević, pročelnica Odjela za kroatistiku. Govornici su bili izv. prof. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić, izv. prof. dr. sc. Ante Periša, doc. dr. sc. Tin Lemać, dr. sc. Svjetlana Sumpor i dr. sc. Luka Maršić, dr. med.

nimanje pokazali studenti, koji ne samo da su slušali i pratili programe, nego su ih i osmislili i kreirali. Posljednjega dana u Studentskom klubu „Božo Lerotić“, u utorak, 22. ožujka, održana je studentska tribina *Riječ je lijek* na kojoj su studenti raspravljali o tome što su i zašto čitali u pandemiji, je li im čitanje nadomjestilo socijalne kontakte, koliku za njih ima snagu virtualna u odnosu na izgovorenu riječ. Na tribini su sudjelovali studenti Mirna Glavinić, Josip Renić, Vladimir Tomaš i Josip Uglešić.

Završnica s promocijom

Studenti su na tribini predstavili i videozapis na temu čitanja i krize *Naši svjetovi – studentski memento*, koji su samostalno osmislili uz mentorstvo doc. dr. sc. Denisa Vekića. Uz već spomenute studente, u snimanju videozapisa sudjelovala je i studentica Matea Keran. Zahvaljujući izv. prof. dr. sc. Mireli Šušić, voditeljici studentske prakse, videozapis *Naši svjetovi – studentski memento* tijekom Dana kroatistike upućen je svim osnovnim i srednjim školama pa su studenti kroatistike virtualnim jezikom učenike potaknuli na čitanje i promišljanje književnosti, a neke možda i na razmišljanje o vlastitoj budućnosti na studiju hrvatskoga jezika i književnosti.

I konačno, osobita svečanost Dana kroatistike bila je promocija prvostupnika hrvatskoga jezika i književnosti, održana u Svečanoj dvorani Sveučilišta 18. ožujka 2022. godine. S. K.

Izv. prof. dr. sc. **Jasminka Brala-Mudrovčić**, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, autorica monografije o Peri Budaku *Život pun života*

Očekujem da će, nakon ove monografije, cjelokupno Budakovo književno stvaralaštvo doživjeti potpunije određenje u povijesti hrvatske književnosti i hrvatskoga kazališta

Opredijelivši se za cjelovitu znanstvenu monografiju, proširila sam i preoblikovala tekst disertacije u monografsku strukturu koja obuhvaća Budakovo cjelokupno stvaralaštvo i kontekste koji ga određuju. Tako oblikovana monografija obuhvatila je sljedeće cjeline: građansku i intimnu biografiju, pjesništvo, prozno stvaralaštvo, dramsko stvaralaštvo, kazališnu umjetnost, recepciju dramskih djela u književnoj i kazališnoj kritici, recepciju dramskih djela u Lici te repertoarni pregled dramskih uprizorenja koji pokazuje prisutnost Budakovu na hrvatskoj sceni od pedesetih godina prošloga stoljeća do danas

Monografija o Peri Budaku *Život pun života* autorice izv. prof. dr. sc. Jasminke Brala-Mudrovčić s Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru objavljena je na proljeće 2022. u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Gospiću. Književno-znanstvenu monografiju o ličnome piscu recenzirali su prof. dr. sc. Dragutin Rosandić i akademik Boris Senker, a naslovnu stranicu izradila je izv. prof. dr. art. Ana Vivoda.

Što Vas je nagnalo da priredite knjigu o Peri Budaku?

Monografija *Peri Budak – Život pun života* oblikovana je na predlošku moje doktorske disertacije koja se bavila dramskim stvaralaštvom. Opredijelivši se za cjelovitu znanstvenu monografiju, proširila sam i preoblikovala tekst disertacije u monografsku strukturu koja obuhvaća Budakovo cjelokupno stvaralaštvo i kontekste koji ga određuju. Tako oblikovana monografija obuhvatila je sljedeće cjeline: građansku i intimnu biografiju, pjesništvo, prozno stvaralaštvo, dramsko stvaralaštvo, kazališnu umjetnost, recepciju dramskih djela u književnoj i kazališnoj kritici, recepciju dramskih djela u Lici te repertoarni pregled dramskih uprizorenja koji pokazuje Budakovu prisutnost na hrvatskoj sceni od pedesetih go-

dina prošlog stoljeća do danas. Primarni književnoumjetnički i književnokritički te teatrološki korpus popratila sam reprezentativnom bibliografijom autorovih djela, zaključnim tekstom i razgovorom sa samim autorom. Očekujem da će, nakon ove monografije, cjelokupno Budakovo književno stvaralaštvo doživjeti potpunije određenje u povijesti hrvatske književnosti i hrvatskoga kazališta.

Zašto knjiga nosi naslov *Život pun života*?

Glavna misao vodila tog zanimljivog, vedrog i optimističnog čovjeka, punog radnog elana, bila je da treba živjeti puninu života jer je to zalog da je sve moguće i da se svi planovi, prije ili kasnije, mogu ostvariti. Tu misao oblikovao je u stih *Volim*

živjeti život pun života, koji se nekoliko puta ponavlja kao lajtmotiv kroz pjesmu *Volim*.

I doista, Budak je živio slijedeći tu misao, ostvarivši puninu u intimnom i profesionalnom dijelu svoga života, oduševljavajući i osvajajući sve oko sebe. Na tome mu moramo biti zavidni ili jednostavno trebamo slijediti njegova uvjerenja čvrsto vjerujući da ćemo i sami postati i ostati ispunjeni i sretni živeći *život pun života*.

Grafičko rješenje naslovnice, klupko, vrlo je zanimljivo. Je li riječ o istoimenom djelu Pere Budaka? Je li to plod uspješne suradnje s izv. prof. dr. art. Anom Vivodom?

Izv. prof. dr. art. Ana Vivoda neizmerno me je razveselila izradom naslovnice koja je na-

dasve zanimljiva jer prati sadržaj cijele knjige. Nije riječ samo o istoimenom djelu Pere Budaka, nego i o klupku koje simbolizira život koji se pak toliko slavi u njegovu cjelokupnom književnom opusu.

Možete li kratko opisati značenje Budakova djela za Hrvatsku?

Budak je nedvojbeno jedna od najznačajnijih književnih osobnosti u hrvatskoj književnosti 20. i 21. stoljeća. Dramski tekstovi čine posebnu vrijednost njegova književnog opusa, a priskrbili su mu uočljivu europsku pa i svjetsku recepciju, što mu ujedno određuje ugledno mjesto među hrvatskim dramatičarima. Za Budaka se uvijek pokazivao primjeren interes u književno-povijesnim i kazališno-povijesnim pregledima. Uostalom, svojim radom Budak je utjecao na oblikovanje hrvatskog dramskog dijaloga pa ga se već i stoga s pravom treba slaviti kao jednog od najznačajnijih dramatičara u nas.

Valja istaknuti činjenicu kako zavičajnost njegovih dramaturških ličkih motiva zapravo nastavlja razvojnu liniju onoga dijela hrvatske drame koji se temelji na pučkom igrokazu.

U hrvatskoj književnosti, koja ima bogatu tradiciju stvaranja pučkih djela, u poslijeratnom razdoblju posebno mjesto pri-

pada Peri Budaku. Njegova djela, posebno *Klupko* i *Mečava*, obnova su pučkog djela, ali uz naslanjanje na tradicionalnu pučku dramaturgiju. Osim toga, Budak je želio privući pozornost čitatelja i gledatelja na određene trenutke čovjekova života, koji su uvjetovani i sredinom iz koje počinje, ali i njegovim osobnim posebnostima. Tako je u njegovim dramskim ostvarenjima stvorena nezaboravna galerija likova. Popularnost njegovih djela i brojnost izvedbi govori o tome da pozornica ne mora uvijek biti društvena tribina odakle se šalju publici mudre, teške, ozbiljne i tragične poruke, već da je važnija piščeva bujna mašta i sposobnost da prizore iz života postavi na "daske".

I u Budakovu slučaju vidljivo je da, bez obzira na to koliko ste afirmirani, ne možete daleko od izvorišta, zavičaja. Kako je Lika odredila njega kao pisca, ne samo tematski, nego i stilski (jezik, tematika, karakterizacija likova, scena...)?

Zavičajnom kontekstu Budak pripada svojim podrijetlom i tematikom koju je uključio u svoj književni opus. Zavičajna odrednica ne očituje se samo u izboru tema, nego i u jeziku kojim govore njegovi likovi, psihologiji i životnom svjetonazoru. U proznom i dramskim djelima oživotvoren je lički krajolik, podneblje,

životni prostor u kojem žive njegovi likovi (interijeri).

Lika nije samo njegovo obiteljsko ishodište i njegovi korijeni, ona je i njegovo književno-stvaralačko nadahnuće, zavičaj njegovih drama i komedija, romana i pjesama, memoarskih zapisa pa sam posebnu cjelinu u monografiji posvetila recepciji Budakovih dramskih djela u Lici koja obuhvaća informacije o izvedbama pojedinih djela u Lici s ličkim glumcima koji su djelovali u amaterskim dramskim druženjima.

Zavičajnost Pere Budaka očituje se u njegovim proznim djelima i poeziji na izvornom ličkom jeziku, posebno u njegovoj domoljubnoj poeziji. Zavičajnik Pero Budak odužio se svoje zavičaju književnim djelima neprolazne vrijednosti. Ako se promotre, primjerice, sve drame (ukupno 18) vidljivo je da Lika, kao mjesto radnje, dominira. U osam svojih drama Budak je smjestio radnju u Liku (*Mečava*, *Klupko*, *Na trnu i kamenu*, *Tišina! Snimamo!*, *Dlanom o dlan*, *Teštamenat*, *Ljubav je jača od mržnje* i *Dvije otimačine*). Tako je vratio svojevrsan dug djetinjstvu, koje je zaslužno za to što su život ličkog seljaka, njegova tvrdokornost u nedaćama i spremnost da se našali u svim prigodama, osnovna literarna preokupacija većine djela.

IZy DAN U povodu Dana Sveučilišta Odjel za informacijske znanosti organizirao posebna događanja

U središtu svih aktivnosti bili su studenti, a najveselija je bila dodjela „Profesorskih Oskara“

Kako bi upotpunio bogat slavljenički program obilježavanja 20. obljetnice Sveučilišta u Zadru, Odjel za informacijske znanosti organizirao je aktivnosti kojima su u središtu bili studenti. Program u povodu Dana Sveučilišta otvoren je izložbom radova studenata informacijskih znanosti u polju vizualne komunikacije. Nastavnik Odjela, doc. dr. sc. Mirko Duić, napravio je odabir studentskih radova nastalih u posljednjih deset godina izvođenja vježbi iz kolegija *Oblikovanje sadržaja za digitalne knjižnice te Digitalna multimedija*. Selekcijom radova nastojalo se iz mnoštva djela na svjetlo dana izvući upravo ona koji su prema svojim aspektima kvalitetna i reprezentativna. Izložba, postavljena u hodniku Novog kampusa, otvorena je 23. ožujka. Druga u nizu aktivnosti *Sječaš li se studentskih dana? – slikom kroz studentski život* organizirana je u suradnji Odjela za informacijske znanosti i Odjela za etnologiju i antropologiju. Pročelnice navedenih odjela, izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić i doc. dr. sc. Danijela Birt Katić, predstavile su projekt *Arhiviranje studentskog života studenata Sveučilišta u Zadru* čiji je cilj u digitalnom arhivu Topoteka okupiti sadržaje koji ilustrira-

ju različite oblike studentskog akademskog i društvenog života, odnosno različite znanstvene, društvene, kulturne, sportske i druge aktivnosti naših studenata.

Središnji događaj počeo je u 14 sati u atriju Novog kampusa. Nazvan je *IZy DAN*, čiji akronim predstavlja koncept neformalnog druženja studenata informacijskih znanosti. Ideja za takvim danom iznjedrena je kao posljedica uočavanja sve većeg udaljavanja studenata tijekom pandemije koronavirusa.

IZy DAN okupio je studente da putem konstruktivne zabave, neformalnog druženja i razmjene ideja stvore poticajno okruženje kako bi se upoznali i družili te tako aktivno sudjelovali u aktivnostima i razvoju Odjela. Studenti i nastavnici igrali su razne društvene igre, postavljena je kutija "tornado ideja" u koju su studenti anonimno mogli ubacivati komentare i prijedloge povezanosti i funkcijom Odjela, kao i ideje o mogućim promjenama, ali najveseliji dio dana svakako je bila dodjela "Profesorskih Oskara", pri čemu su studenti svakom nastavniku dodijelili diplomu ističući neku njegovu posebnost, karakternu osobinu i sl.

IZy DAN koncept je neformalnog druženja studenata informacijskih znanosti, a ideja je iznjedrena kao posljedica uočavanja sve većeg udaljavanja studenata tijekom pandemije

Monografija **Starigrad-Paklenica** objavljena ove godine u izdanju Sveučilišta u Zadru i Općine Starigrad-Paklenica

Prvi cjelovit znanstveni prikaz prostora općine Starigrad-Paklenica u kojemu su izloženi svi potencijali područja koje veže more i planinu

Krajem travnja 2018. održan je znanstveni skup **Starigrad Paklenica** u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Općine Starigrad-Paklenica, a četiri godine poslije znanstveni radovi s tog skupa otisnani su u monografiji **Starigrad-Paklenica**, čiji su nakladnici ujedno bili i organizatori skupa. Monografiju su uredili prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić s Odjela za arheologiju, izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu i izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Znanstvena monografija **Starigrad-Paklenica** kroz 26 poglavlja dokumentira stanje, ali i daje uvid u povijest i u perspektivu razvoja područja Općine Starigrad. Radovi autora grupirani u četiri cjeline obuhvatili su područja arheologije, povijesti, povijesti Crkve, jezičnih osobitosti, kulturne baštine, geografskih i prirodnih značajki starigradskog područja te gospodarstva.

Izlaganja kroz brojne tematske cjeline

Općina Starigrad na takvom je položaju da povezuje Dalmaciju, Primorsku Hrvatsku i kontinent, odnosno planinu Velebit te se cijelom svojom površinom nalazi i u Nacionalnom parku Paklenica i Parku prirode Velebit. Iako su do sada postojali stručni radovi koji se bave NP-om Paklenica ili PP-om Velebit, cjelovit

Monografija, koju su uredili prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić s Odjela za arheologiju, izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu i izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, objavljena je ove godine, četiri godine nakon što je u organizaciji zadarskog sveučilišta i Općine Starigrad-Paklenica održan znanstveni skup **Starigrad Paklenica**

znanstveni prikaz prostora općine je izostao. Prema navodima urednika knjige, znanstveni skup iz 2018. nastoji popuniti taj prostor. Ukupno je 40 znanstvenih i stručnih radova izloženo na znanstvenom skupu na kojemu su sudionici imali namjeru detektirati potencijale prostora koji veže more i planinu.

Program skupa sadržavao je izlaganja koja su podijeljena u tematske cjeline – povijest, arheologija, jezik, povijest Crkve, demografija, kulturna baština,

geografija, gospodarstvo, turizam itd.

Nazočni su na skupu upoznati s prošlošću općine te perspektivama za njezinu budućnost i razvoj. Ipak, u monografiji je objavljeno 26 radova jer mnogi nisu mogli ili nisu stigli napisati tekstove za izdanje.

Tribanj, Seline i Starigrad-Paklenica

Općinu Starigrad sačinjavaju tri mjesta - Tribanj, Seline i Starigrad-Paklenica, a naziv monografije **Starigrad-Paklenica** odnosi se na područje cijele općine.

Zemljopisna osnova i prirodoslovlje poglavlje je u kojem su objavljeni radovi o geološkim posebitostima NP-a Paklenica (geolog Ivo Velić, prof. emeritus Josipa Velić), endemičnim, ugroženim i rijetkim biljnim vrstama (Ivana Adžić, dr. sc. Dario Kremer, dr. sc. Gordan Lukač), obilježja speleoloških objekata na prostoru NP-a i analiza nji-

hove prostorne analize (izv. prof. dr. sc. Nina Lončar, Luka Kalčina, Fran Domazetović), ptice zimovalice velebitskog kanala (dr. sc. Gordan Lukač, Marijan Milovac, Nikica Bušljeta), ugrožene i rijetke ptice grabljivice (Marijan Milovac, Nikica Bušljeta, Gordan Lukač) te bioraznolikost pčela i njihova uloga u sustavu (prof. dr. sc. Janja Filipi, Maja Dražić).

Morfološke karakteristike sorte masline mašnjača na području općine potpisuje skupina autora, među kojima su izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos, izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić, Marina Pavlović, dipl. ing. agr., dr. sc. Mladenka Šarolić, dr. sc. Šime Marčević i dr. sc. Branka Maričić. Prof. emeritus Damir Magaš u svom se radu pozabavio zemljopisnom osnovom razvitka općine Starigrad.

Arheologija, povijest, povijest župa i etnologija je, čini se, najbolje obrađeno područje u monografiji.

Svoj velik doprinos tom su po-

Znanstvena monografija **Starigrad-Paklenica** kroz 26 poglavlja dokumentira stanje, ali i daje uvid u povijest i u perspektivu razvoja područja Općine Starigrad. Radovi autora grupirani u četiri cjeline obuhvatili su područja arheologije, povijesti, povijesti Crkve, jezičnih osobitosti, kulturne baštine, geografskih i prirodnih značajki starigradskog područja te gospodarstva

Arheologija, povijest, povijest župa i etnologija je, čini se, najbolje obrađeno područje u monografiji. Svoj velik doprinos tom su poglavlju dali autori dr. sc. Radimir Jurić, doc. dr. sc. Vedrana Glavaš, Željko Tomičić, izv. prof. dr. sc. Mato Ilkić, dr. sc. Jakov Vučić i dr. sc. Martina Dubolnić Glavan, a Pavao Kero, danas pokojni, bavio se poviješću župa Tribanj, Starigrad i Seline

National Geographic u malome

Monografija **Starigrad-Paklenica** predstavljena je 29. lipnja u posjetiteljskom centru Podzemni grad Paklenice u Nacionalnom parku Paklenica.

Rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican naglasila je kako je knjiga o općini Starigrad odraz velikog elana profesora Sveučilišta u Zadru prema lokalnoj zajednici. – Čitajući **Starigrad-Paklenicu** zadržala sam se na jednom detalju, velikoj raznovrsnosti ptica na ovako malome području. To pokazuje da smo mi **National Geographic** u malome, da moramo promijeniti način na koji doživljavamo domoljublje te čitanjem knjiga istraživati prostor u kojemu živimo – istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican.

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić, jedan od urednika monografije, podsjetio je kako

je Starigrad, kako mu i ime govori, nekada bio grad, koji je imao znatno veći značaj na ovom prostoru, što su prepoznali već stari Liburni, pa i oni prije njih iz starije prapovijesti. Dodao je kako Starigrad u vrijeme Rima postaje grad u pravom smislu riječi, munici-pij. U kasnoj antici, objasnio je, ulogu Starigrada preuzimaju Ljubač i Novigrad, no kasniji razvoj i formiranje općine u nedavnoj povijesti prilika je za revitalizaciju tog prostora.

Prof. dr. sc. Tatjana Vlahović, ravnateljica Hrvatskog prirodoslovnog muzeja, koja je bila jedna od recenzentica monografije, govorila je o velikom geomorfološkom bogatstvu i raznovrsnosti prirodnoga svijeta pa je tako spomenula pronađene fosile, tektonske pojave, rasjede različitih oblika i orijentacije,

112 istraženih speleoloških objekata, 136 rijetkih, endemičnih ili ugroženih vrsta i 27 vrsta ptica grabljivica, što Općinu Starigrad svrstava u ornitološki vrijedna područja.

Prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor Sveučilišta u Zadru, također jedan od recenzentata knjige, naglasio je kako je za nastajanje monografije trebalo vremena i strpljenja.

– Bez obzira na to koliko kratkoročno ili srednjoročno financijsku dobit donosi turizam, uvijek treba voditi računa o očuvanju prostora. Sretna je okolnost da je ovdje nacionalni park, ali s obzirom na identitet i ekologiju, treba voditi računa i o onom prostoru obuhvaćenom turizmom. Ako budemo mislili na našu djecu, unuke i prauku, sačuvat ćemo ga i za njih – zaključio je prof. dr. sc. Faričić.

Iako su do sada postojali stručni radovi koji se bave NP-om Paklenica ili PP-om Velebit, cjelovit znanstveni prikaz prostora općine je izostao. Prema navodima urednika knjige, znanstveni skup iz 2018. godine nastoji popuniti taj prostor. Stoga je ukupno 40 znanstvenih i stručnih radova izloženo na skupu

glavlju dali autori dr. sc. Radomir Jurić, doc. dr. sc. Vedrana Glavaš, Željko Tomičić, izv. prof. dr. sc. Mato Ilkić, dr. sc. Jakov Vučić i dr. sc. Martina Dubolnić Glavan, a Pavao Kero, danas pokojni, bavio se poviješću župa Tribanj, Starigrad i Seline.

Političke i društvene prilike

Dr. sc. Grozdana Franov Živković i dr. sc. Mate Bobanović u svojim su se radovima pozabavili temama stanovništva Tribnja na temelju sačuvanih matičnih knjiga iz 18. i 19. stoljeća te glagoljskih i ostalih dokumenata od

kraja 17. do sredine 19. stoljeća, zatim povijesnom demografijom Starigrad-Paklenice na temelju matičnih knjiga iz 19. stoljeća i glagoljskih i ostalih dokumenata nastalih u razdoblju od kraja 17. do sredine 19. stoljeća, kao i tematikom stanovništva Seline na temelju sačuvanih matičnih knjiga iz 18. i 19. stoljeća te glagoljskih i ostalih dokumenata od kraja 17. do sredine 19. stoljeća.

Političkim i društvenim prilikama Starigrada druge polovice 19. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata u svome se radu bavio dr. sc. Mirko Đinđić, a izv. prof.

dr. sc. Zoran Šikić i Frane Marasović Domovinskim ratom na širem području Općine Starigrad. Jasenka Lulić-Storić objavila je vrijedan rad *Muška i ženska nošnja velebitskog podgorja*.

Jezičnim osobitostima matične knjige krštenih Seline (1766. - 1825.) bavio se prof. dr. sc. Ivica Vigato, a starigradskim govorom prof. dr. sc. Josip Lisac i Ivan Magaš, mag. philol. croat.

Posebno poglavlje posvećeno je prostornom uređenju i gospodarstvu. Dokumentima prostornog uređenja bavili su se izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić, Krste

Ramić i Marin Čavić.

Stanje i perspektive u turizmu

O uzgoju školjaka na području općine Starigrad za potrebe monografije pisali su izv. prof. dr. sc. Ivan Župan i izv. prof. dr. sc. Tomislav Šarić, a o turizmu, njegovu razvoju i perspektivama pisao je Šime Knežević, prof. Stanjem i perspektivama u turizmu bavili su se i autori doc. dr. sc. Jadranka Brkić-Vejmelka, izv. prof. dr. sc. Ana Pejdo i mr. sc. Nensi Segarić.

Najduže putovanje – Prva plovidba oko svijeta Izložba o prvoj plovidbi oko svijeta otvorena 3. ožujka u Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru

U dubrovačkom arhivu otkriveni prijepisi pisama dvojice članova Magellanove ekspedicije, od kojih je jedno jedini poznati sačuvani primjerak

U Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru 3. ožujka 2022. otvorena je izložba *Najduže putovanje - Prva plovidba oko svijeta/El viaje más largo - La primera vuelta al mundo*, koja prikazuje putovanje koje je prije 500 godina započeo Ferdinand Magellan, a nakon tri godine dovršilo 18 mornara od ukupno 245 onih koji su 1519. godine pošli iz Seville.

Izložba kronološki opisuje kako je tekao cijeli pothvat vezan za organizaciju i realizaciju te nevakadašnje avanture, no, osim datuma, činjenica i brojki, publici otkriva i ljudsku stranu pomoraca koji su sanjali o do tada nezamislivom putovanju, krenuli u nepoznato.

– Ova avantura svjedoči o hrabrosti i izdržljivosti ljudi koji su morali raditi kao tim da bi uspjeli. U tri godine prešli su 70.000 kilometara, što je bilo najduže putovanje na svijetu sve do početka istraživanja svemira – istaknuo je zamjenik španjolskog veleposlanika Mikel Iris Ivchenko, koji je iz Zagreba došao na otvaranje izložbe.

Kako je naglasio domaćin

Izložbu organizira Državni arhiv u Zadru u suradnji s Odjelom za hispanistiku i iberijske studije Sveučilišta u Zadru i Veleposlanstvom Kraljevine Španjolske, a prikazuje putovanje koje je prije 500 godina započeo Ferdinand Magellan te nakon tri godine dovršilo 18 mornara od ukupno 245 onih koji su 1519. godine pošli iz Seville. No, osim datuma, činjenica i brojki, publici otkriva i ljudsku stranu pomoraca koji su sanjali o do tada nezamislivom putovanju, krenuli u nepoznato

izložbe, ravnatelj Državnog arhiva u Zadru doc. dr. sc. Ante Gverić, izložba nije postavljena kao arhivska jer je riječ o plakatima, ali je dijelom to postala nakon dolaska u Hrvatsku. Naime, u dubrovačkom arhivu, nakon postavljanja izložbe, otkrili su prijepis pisama dvojice čla-

nova te hrabre ekspedicije, od kojih je jedno jedini poznati sačuvani primjerak. Nakon otkrića fotografije pisama pridružene su postavu. Prigodno predavanje o ekspediciji održao je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić.

Ova avantura svjedoči o hrabrosti i izdržljivosti ljudi koji su morali raditi kao tim da bi uspjeli. U tri godine prešli su 70.000 kilometara, što je bilo najduže putovanje na svijetu sve do početka istraživanja svemira, istaknuo je zamjenik španjolskog veleposlanika Mikel Iris Ivchenko, koji je iz Zagreba došao na otvaranje izložbe

– U srednjem vijeku pretpostavljalo se da Zemlja ima oblik kugle, a ne da je ravna ploča, što je samo mit. Međutim, imali su pogrešnu percepciju veličine. Prostorne relacije pretvorile su se u vremenske pa je tako prvo putovanje trajalo tri godine. Ekspedicija je Europljanima cijeli svijet dala nadohvat ruke, otvorila trgovačke puteve, ali i donijela veliki napredak na području kartografije – istaknuo je prof. dr. sc. Faričić.

Izložbu je organizirao Državni arhiv u Zadru u suradnji s Odjelom za hispanistiku i iberijske studije Sveučilišta u Zadru i Veleposlanstvom Kraljevine Španjolske.

Izv. prof. dr. sc. Ante Bralić, Odjel za povijest; uz doc. dr. sc. Antu Gverića, ravnatelja Državnog arhiva u Zadru, suurednik monografije *Bibinje*

Naša monografija poticaj je i drugim mjestima da se prihvate posla te i tako pomognu svome mjestu

Malo je hrvatskih mjesta koja imaju takvu monografiju, a u njezinu izdanju sudjelovali su Sveučilište u Zadru, Općina Bibinje i Ogranak Matice hrvatske u Zadru. U šest poglavlja (*Prirodoslovlje i zemljopis; Arheologija i povijest; Crkvena povijest; Gospodarstvo; Život, kultura i krajolik; Jezik i školstvo*) iznesen je iscrpan i sveobuhvatan prikaz povijesti i razvoja Bibinja

Izv. prof. dr. sc. Ante Bralić, uz doc. dr. sc. Antu Gverića, ravnatelja Državnog arhiva u Zadru, suurednik je – po svemu velike – monografije *Bibinje*. Oba urednika vuku korijene iz Bibinja.

Malo je hrvatskih mjesta koja imaju takvu monografiju, a u njezinu izdanju sudjelovali su Sveučilište u Zadru, Općina Bibinje i Ogranak Matice hrvatske u Zadru. U šest poglavlja (*Prirodoslovlje i zemljopis; Arheologija i povijest; Crkvena povijest; Gospodarstvo; Život, kultura i krajolik; Jezik i školstvo*) iznesen je iscrpan i sveobuhvatan prikaz povijesti i razvoja Bibinja. Monografija je pokušaj da se u širokom rasponu znanstveno obradi prošlost, sadašnjost i mogući pravci razvoja Bibinja. U konačnici, daje i smjernice za budući razvoj prostora i gospodarstva u njemu, čime se toj knjizi, osim znanstvene, daje i stručna relevantnost jer može poslužiti kao podloga za donošenje strateških odluka na temelju jasnih znanstvenih spoznaja.

Što Vama znači izlazak na svjetlo dana monografije *Bibinje*?

U prvome redu, uspješan završetak dugog i najčešće poticajnog rada. Time je privedeno kraju crtanje jedne zaokružene slike o Bibinjama.

Ni mnogo bogatije sredine više poznatih i moćnih osoba, koji djeluju u javnom prostoru, nemaju takvu monografiju?

Naša monografija poticaj je i drugim mjestima da se prihvate posla te i tako pomognu svome mjestu.

Komu i/ili čemu se može na tome zahvaliti?

Višegodišnji rad o bibinjskoj prošlosti, sadašnjosti i mogućoj budućnosti okrunjen je objavljivanjem ove voluminozne monografije. Na njoj je radilo 49 autora koji su objavili 41 članak. Ovdje želim jasno naglasiti da su gotovo svi radovi napravljeni a da nije uzet nijedan honorar; autori su prihvatili odvojiti dio svoga vremena za nas Bibinje samo na poziv, u prvom redu nas urednika, ali i ostalih nama naklonjenih pojedinaca sa Sveučilišta i šire znanstvene zajednice. U tome nam je pomoglo više od 30 recenzenata pojedinac-

nih radova, dva recenzenta cjelovite monografije, izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić i prof. dr. sc. don Marko Trogrić, lektorica i korektorica Žana Zečević-Demo, prevoditelj sažetaka na engleski jezik Boris Blažina te Grafikart koji je izvršio grafičku pripremu, prijelom i tisak.

Nakladnik je Sveučilište u Zadru, a suizdavači Općina Bibinje i Matica hrvatska Zadar. Zahvaljujem bivšem načelniku Brunu Bugariji i sadašnjemu Šimi Sekuli koji su u svakom trenutku bili otvoreni za suradnju i financijski pratili naš pothvat, Šimi Sikiriću, djelatniku u Općini, koji nam je bio pomoć i poveznica u mnogim poslovima.

Veliko hvala rektorici prof. dr. sc. Dijani Vican koja je od samoga početka stala iza ovog projekta te prorektor prof. dr. sc. Josipu Faričiću bez čije kontinuirane pomoći i praktičnih savjeta ova monografija ne bi izašla u ovom obliku. Zahvaljujem svim Bibinjcima koji su svojim znanjima pomogli autorima te svima koji su nama urednicima davali podršku, osobito u izazovnim trenucima.

Hrvatstvo Bibinja stoput je dokazano. Koji su korijeni tolike nacionalne osviještenosti?

Nešto je posljedica povijesnih okolnosti, a ponešto mentaliteta. Hrvati zadarskoga kraja zbog specifične situacije u zadarskoj općini koja je jedina od dalmatinskih općina ostala u rukama Talijanske stranke, kasnije

su ušli u proces hrvatske nacionalne integracije nego u ostatku Dalmacije. Jedna od važnijih bibinjskih posebnosti bilo je očuvanje glagoljaške liturgije, što je sprječavalo talijanizaciju javnog života u selu. Hrvate na ovom području u najvećoj mjeri politički organizirala Stranka prava. U procesu nacionalnih integracija koji karakterizira 19. stoljeće, bibinjsko je stanovništvo u zadnjoj četvrtini tog stoljeća prihvatilo proces uključivanja u hrvatsku naciju. Taj se proces odvijao zahvaljujući mjesnom župniku don Marku Sikiriću, lokalnom imućniku Mihovilu Španiću te nešto kasnije i učitelju Tomi Buliću. Može se slobodno utvrditi da su Bibinjci objeručke prihvatili taj proces, što je vidljivo u brojnosti članova bibinjskoga Hrvatskog sokola (Bibinjci su imali 80, a Zadranici 95 članova - jedva malo više, dok Biograd ima samo 23 člana), kao i masovnom sudjelovanju u izbornom procesu pod okriljem Stranke prava.

Bibinjci su aktivno sudjelovali u političkom životu zadarskoga kraja, što je bilo vidljivo prigodom izbora za Carevinsko vijeće 1907. i 1911. na izbornome mjestu Zemunik. To je izbornom mjesto bilo poprištem najžešćih političkih sukoba u zadarskom izbornom kotaru jer su utjecaj na birače koji su pripadali tom mjestu imale sve tri najjače političke grupacije u zadarskom kraju (Stranka prava, Hrvatska stranka – narodnjaci i Talijanska stranka).

Jedna od važnijih bibinjskih posebnosti bilo je očuvanje glagoljaške liturgije, što je sprječavalo talijanizaciju javnog života u selu. Hrvate na ovom području u najvećoj mjeri politički organizirala Stranka prava. U procesu nacionalnih integracija koji karakterizira 19. stoljeće, bibinjsko je stanovništvo u zadnjoj četvrtini tog stoljeća prihvatilo proces uključivanja u hrvatsku naciju. Taj se proces odvijao zahvaljujući mjesnom župniku don Marku Sikiriću, lokalnom imućniku Mihovilu Španiću te nešto kasnije i učitelju Tomi Buliću

Nakon rata, Bibinje se našlo na granici s Kraljevinom Italijom te je iskusilo tvrdoću granice, osobito s jugoslavenske strane djelovanjem srbijanskih žandara i „financa“. Bibinjci su između dva rata prihvatili ideologiju Hrvatske seljačke stranke i kao takvi bili stup te stranke u zadarskoj okolici. Tijekom Drugog svjetskog rata Bibinje se našlo pod talijanskom okupacijom i relativno veći broj Bibinjaca pristupio je partizanskom pokretu u borbi protiv talijanske okupacije. Znatno manje ih je pristupilo ustaškom pokretu.

Sada bih želio ispričati kako su stariji članovi moje šire obitelji reagirali na talijansku okupaciju koju su promatrali kao školska djeca. Intervjuirajući ih o tom razdoblju, pitao sam ih čega se sve sjećaju iz talijanske vlasti nad Bibinjama (travanj 1941.– rujna 1943.), kakve su bile posljedice za školu i sl. Još mi je bila važnija njihova neverbalna komunikacija dok su to pričali. Kad je riječ o talijanskom ratovanju u travnju 1941., svi su naglasili činjenicu da je talijanska vojska ranjena Bibinje odvela u zadarsku bolnicu na liječenje, i to na vlastiti trošak. Čak i kad se pričalo o promjenama u školstvu – a bile su radikalne jer su protjerani hrvatski učitelji i dovedene učiteljice iz Italije, pri čemu je nastavni jezik postao talijanski – s popriličnom blagohotnošću gledali su na te promjene. Talijanske vlasti za njih su organizirale besplatno dijeljenje marende, udžbenika, čak i odjeće, organizirali su i

Velika hvala rektorici prof. dr. sc. Dijani Vican koja je od samoga početka stala iza ovog projekta te prorektor prof. dr. sc. Josipu Faričiću bez čije kontinuirane pomoći i praktičnih savjeta ova monografija ne bi izašla u ovom obliku. Na monografiji je radilo 49 autora koji su objavili 41 članak. Želim jasno naglasiti da su gotovo svi radovi napravljeni a da nije uzet nijedan honorar; autori su prihvatili odvojiti dio svoga vremena za nas Bibinje samo na poziv, u prvom redu nas urednika, ali i ostalih nama naklonjenih pojedinaca sa Sveučilišta i šire znanstvene zajednice

školske izlete, što prije toga jugoslavensko školstvo nije pružalo. S podsmjehom su govorili o tehnici neprestanog ponavljanja talijanskih riječi u cilju njihova zapamćivanja.

Međutim, njihovo raspoloženje radikalno se promijenilo kad se povela riječ o crkvenoj liturgiji. Bibinjska župa sv. Roka bila je glagoljaška i služila se hrvatskom verzijom staroslavenskog jezika u bogoslužju. Nasilna zabrana uporabe glagoljanja, i to tako da bi talijanski karabinjeri s oružjem stajali tijekom svete mise da se slučajno ne bi koristio hrvatski jezik u bogoslužju, revoltirala je Bibinjce. To diranje u sakrosanktno vrijeđalo je mještane. Moji su sugovornici i 60 godina nakon tih događanja pokazivali otvorenu ljutnju i nerazumijevanje zašto su to Talijani radili. Može se reći da je bibinjska povezanost s Crkvom formirala njegovo hrvatstvo, što odgovara procesu nacionalne integracije „potlačenih“ nacija prema modelu češkog povjesničara Miroslava Hrocha. Upravo je ta vezanost uz rimokatolicizam Bibinjce nakon Drugog svjetskog rata gurala u opozicijski položaj prema komunističkim vlastima.

Zanimljiva je (ko)relacija Zadar – Bibinje i obrnuto?

Bibinjsko isticanje hrvatstva za posljedicu je imalo još jaču opreku grad – selo jer je u gradu Zadru, kao i u općinskoj upravi na vlasti bila Talijanska stranka. Može se pretpostaviti s priličnom dozom sigurnosti da je odlučno bibinjsko isticanje hrvatstva za austrijske uprave bilo jedan od razloga što Rapalskim ugovorom iz 1920. mjesto Bibinje nije pripalo zadarskoj enklavi, tj. Kraljevini Italiji, nego je postalo pogranično naselje Kraljevine SHS. Između dva svjetska rata, Bibinje je od Zadra bilo odvojeno državno, jezično, nacionalno i u najvećoj mjeri u socijalnom smislu. Nacionalna, jezična i socijalna izoliranost Zadra od svoga prirodnog zale-

da imala je posljedice u sporom društvenom razvoju hrvatskih sela u okolici. Iako je Zadar bio glavni grad austrijske pokrajine Dalmacije, a gotovo 40 posto stanovništva grada činili su činovnici, umirovljeni činovnici, službenici raznih vrsta i njihove obitelji koji su po prirodi svoga posla činili veoma obrazovan sloj stanovništva, taj utjecaj „izvan gradskih zidina“ slabo se osjećao.

Prema ocjeni suvremenika, Zadar je bio činovnički grad bez znatnije industrije (osim industrije maraškina) i kao takav imao je slabu privlačnu moć za okolno stanovništvo. Naime, osim služinčadi i ponekih slabo plaćenih poslova, grad je otvarao brojne poslove u administraciji, a kako je hrvatsko stanovništvo okolice tek početkom 20. stoljeća dobilo mogućnost srednjoškolskog obrazovanja na hrvatskome jeziku, nije moglo ravnopravno sudjelovati u diobi poslova. Zbog toga veći-

na činovnika dolazi iz drugih dijelova Monarhije, a zadarsko hrvatsko činovništvo dominantno je doseljeničko iz drugih dijelova Dalmacije. Jedino je u učiteljstvu i svećenstvu postojao uski put socijalne promocije za za-

darske Hrvate. S druge strane, upravo ta dva zanimanja čine kičmu Stranke prava u pokrajini pa zadarsko područje ima najjaču pravašku organizaciju uoči Prvog svjetskog rata u Dalmaciji.

Nasilna zabrana uporabe glagoljanja, i to tako da bi talijanski karabinjeri s oružjem stajali tijekom svete mise da se slučajno ne bi koristio hrvatski jezik u bogoslužju, revoltirala je Bibinjce. To diranje u sakrosanktno vrijeđalo je mještane. Moji su sugovornici i 60 godina nakon tih događanja pokazivali otvorenu ljutnju i nerazumijevanje zašto su to Talijani radili. Može se reći da je bibinjska povezanost s Crkvom formirala njegovo hrvatstvo, a upravo je ta vezanost uz rimokatolicizam Bibinjce nakon Drugog svjetskog rata gurala u opozicijski položaj prema komunističkim vlastima

Dr. sc. **Slobodan Kaštela**, profesor u miru, član suradnik HAZU-a, suautor *Zbornika radova Novigrad u pisanim izvorima*, urednika Zlatka Begonje i Ante Uglešića, objavljenog u izdanju Sveučilišta u Zadru i Općine Novigrad 2021. godine

Ovaj zbornik, kao i prethodna monografija *Novigrad nekad i sad*, vrele su iz kojih se praktički na jednome mjestu crpe svi relevantni podaci iz povijesti Novigrada

Nakon velikog znanstvenog skupa o Novigradu, koji je održan 2015. u Zadru i Novigradu, a u čijoj su pripremi sudjelovali Sveučilište u Zadru, HAZU, Matica hrvatska i Općina Novigrad, 2016. objavljena je prva monografija *Novigrad nekad i sad*. Nepunih pet godina nakon prvog, pripremljen je i drugi znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Osamsto godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima*. Organizatori skupa bili su Sveučilište u Zadru i Općina Novigrad, a na čelu Odbora za pripremu bio je prof. dr. sc. Ante Uglešić, pročelnik Odjela za arheologiju zadarskog sveučilišta. Zbornik radova s tog skupa *Novigrad u pisanim izvorima* predstavljen je javnosti već potkraj 2021. u crkvi sv. Kate u Novigradu

Dr. sc. Slobodan Kaštela, profesor u miru, član suradnik HAZU-a, kao veliki zaljubljenik u svoj zavičaj snažno se angažirao u afirmaciji rodnoga Novigrada te organiziranju znanstvenih i stručnih skupova, kao i na objavljivanju dviju monografija o Novigradu kao važnome mjestu hrvatske povijesti. Nakon velikog znanstvenog skupa o Novigradu, koji je održan 2015. godine u Zadru i Novigradu, a u čijoj su pripremi sudjelovali Sveučilište u Zadru, HAZU, Matica hrvatska i Općina Novigrad, 2016. objavljena je prva monografija *Novigrad nekad i sad*. Nepunih pet godina nakon prvog skupa pripremljen je i drugi znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Osamsto godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima*. Organizatori skupa bili su Sveučilište u Zadru i Općina Novigrad, a na čelu Odbora za pripremu bio je prof. dr. sc. Ante Uglešić, tadašnji pročelnik Odjela za arheologiju zadarskog sveučilišta. Zbornik radova s tog skupa *Novigrad u pisanim izvorima*, urednika Zlatka Begonje i Ante Uglešića, objavljen u izdanju Sveučilišta u Zadru i Općine Novigrad, predstavljen je javnosti već potkraj 2021. u crkvi sv. Kate u Novigradu.

Važno je napomenuti kako je prof. dr. sc. Slobodan Kaštela, uz nebrojena priznanja i nagrade dobivene tijekom bogate znanstvene karijere, dobitnik i jedne koja mu je osobito draga – Nagrade za životno djelo Općine Novigrad.

Godine 2015. inicirali ste znanstveni skup

o Novigradu koji je rezultirao važnom znanstvenom monografijom?

Ubrzo nakon odlaska u mirovinu predložio pripremu velikog znanstvenog skupa o Novigradu, koji je i održan 2015. godine u Zadru i Novigradu. U njegovoj pripremi imali smo znatnu pomoć Sveučilišta u Zadru, HAZU-a, Matice hrvatske i Općine Novigrad. Skup je imao interdisciplinarni karakter i okupio je velik broj renomiranih autora: članova HAZU-a, profesora sa Sveučilišta u Zadru, suradnika iz pojedinih znanstvenih instituta iz Zagreba, Zadra i Splita te istraživača iz drugih kulturnih, prosvjetnih i crkvenih ustanova, ukupno 61 autor; iznesena su 43 izlaganja o različitim aspektima prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Novigrada.

Nakon završenog skupa autori su ubrzo predali cjelovite radove, što nam je omogućilo

da već sljedeće godine objavimo reprezentativnu monografiju *Novigrad nekad i sad* na gotovo 700 stranica leksikografskog formata, kakvu Novigrad do tada nije imao. Sigurno je da takvu knjigu nemaju brojna velika mjesta i gradovi u Hrvatskoj.

Ovih dana objavljen je i predstavljen zbornik radova znanstvenoga skupa 800 godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima?

Nepunih pet godina nakon tog skupa, pripremljen je i drugi znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Osamsto godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima*. Naime, već na prvom skupu najavljeno je da će se 2020. godine obilježiti 800. obljetnica od obnove rimske kule pa su istraživanja koja se odnose na povijesni prikaz novigradske tvrđave ostavljena za drugi skup. Organizatori skupa bili su Sveučilište u Zadru i Općina Novigrad, a na čelu Odbora za pripremu bio je prof. dr. sc. Ante Uglešić, tadašnji pročelnik Odjela za arheologiju zadarskog sveučilišta. Skup je održan 31. srpnja 2020. u ambijentu zavičajne zbirke Novigrad, a na njemu je predstavljeno 11 radova o povijesti novigradske tvrđave (Fortice).

Zbornik radova skupa *Novigrad u pisanim izvorima* predstavljen je već potkraj 2021. u crkvi sv. Kate u Novigradu. Kao i prethodna monografija *Novigrad nekad i sad* koji, usput govoreći, sadržavaju i prebogat ilustrativni materijal, i on će zbornik omogućiti zainteresiranima da praktički na jednome mjestu

nađu sve relevantne podatke o povijesti Novigrada.

Javno ističete ulogu načelnika Novigrada Jose Klapana, i Sveučilišta u Zadru, a posebno rektorice Sveučilišta, prof. dr. sc. Dijane Vican, za doprinos afirmaciji važnosti Novigrada. Zašto?

U uvodnim napomenama obiju knjiga posebno sam istaknuo doprinos prof. dr. sc. Dijane Vican, rektorice Sveučilišta u Zadru, i načelnika Općine Novigrad Jose Klapana te im zahvalio na njihovu zauzimanju za afirmaciju važnosti Novigrada. Time sam želio naglasiti da bez njihove snažne podrške koju su nam pružili od samoga početka projekta, ne bismo mogli ostvariti sve što smo učinili za Novigrad. Osim njih, zahvalu upućujem i prof. dr. sc. Josipu Faričiću, prorektor zadarskog sveučilišta zaduženom za nakladničku djelatnost, na pomoći i razumijevanju u svakom detalju našega rada.

U javnosti do sada, osim u stručnim krugovima, nije bilo poznato značenje Novigrada u hrvatskoj povijesti?

Novigrad je gradić koji je zahvaljujući svojem iznimnom geografskom položaju, posebno moćnoj tvrđavi podno koje je nastao, imao važnu ulogu u prošlosti ovoga dijela Hrvatske. On, doduše, ni dosad nije bio nepoznat u znanstvenoj i stručnoj literaturi, ali je sve to bilo nedovoljno da bi se široj javnosti približila prava uloga Novigrada kao važne povijesne poveznice primorskoga i kontinentalnog dijela Hrvatske.

Među izvorima običajnog prava iz hrvatske pravne prošlosti u stručnoj se literaturi najčešće spominju *Vinodolski zakon*, *Poljički statut* i *Vranski zbornik*, dok je *Novigradski pravni zbornik*, nastao 1452. godine, manje po-

znat. Međutim, prema mišljenju povjesničara, *Novigradski pravni zbornik*, za razliku od *Vinodolskog zakona* i *Poljičkog statuta*, koji sadrže samo osnovna načela običajnog prava, ima posebnu vrijednost i važnost jer su u njemu zabilježeni prastari običaji koji sežu u daleku prošlost hrvatske države, sve od njezina postanka u sedmom stoljeću do dolaska Osmanlija.

U Novigradu je 1776. godine pod nazivom *Novigradska nagodba prijateljstva* izdana nagodba o rješavanju problema ispaše na dalmatinsko-ličkom graničnom pojasu, koji je postao aktualan od vremena kad je Velebit postao državna međa između Mletačke Republike i Austrije.

Zbog važnosti Novigrada kao trgovišta sjeverne Dalmacije preko kojeg se odvijala i međunarodna trgovina, u njemu su potkraj 18. stoljeća uspostavljena dva konzularna predstavništva, i to Papinske države i vicekonzulat Austrije.

Ribarstvo je u prošlosti bilo jedno od glavnih zanimanja žitelja Novigrada, zahvaljujući činjenici da je Novigradsko i Karinsko more obilovalo ribom i školjkama. Zbog toga i ne čudi što su to područje u drugoj polovini 19. stoljeća nazivali „pomorskom Kalifornijom“.

Od 1827. u Novigradu je postojala privatna škola, a od 1830. osnovana je i javna pučka

škola, prva takve vrste izvan Zadra.

Obnova Fortice, zahvaljujući Vašim nastojanjima, postala je strateški cilj Zadarske županije. Što županija time dobiva?

Obnova Fortice počela je i prije projekata o kojima razgovaramo, i to uz skromnu pomoć Ministarstva kulture i medija. Međutim, kad bi se radovi nastavili dosadašnjim tempom, trebala bi desetljeća da se barem djelomično završi započeti posao.

Zbog toga je na kraju skupa zaključeno da bi, s obzirom na povijesno značenje novigradske tvrđave, projekt njezine obnove trebao postati jedan od strateških projekata Zadarske županije te istodobno biti uvršten na popis strateških nacionalnih projekata.

Novigrad je bio važan u obrani od Turaka u pograničnom području, a vidimo da je bio od velike strateške važnosti i za vrijeme Domovinskog rata?

Novigrad je bio itekako važan u obrani zadarskoga zaleđa od Osmanlija tijekom 16. i 17. stoljeća, kada je na području Ravnih kotara vođeno pet mletačko-osmanlijskih ratova. Najdulji i najteži bio je Kandijski rat (1646. – 1669.) tijekom kojega počinje povlačenje Osmanlija iz Dalmacije. Sredinom lipnja 1646. osmanlijska vojska stigla je u okolici Zadra i počela pustošiti okolna sela. Novigrad je tada bio granična tvrđava zadarskoga područja, pristupačna za mletačku vojsku samo s morske strane.

To se omogućilo da Osmanlije započnu opsadu Novigrada 29. lipnja iste godine i za samo nekoliko dana savladaju posadu tvrđave, dok je stanovništvo bilo preseljeno na otok Pag. Pad Novigrada Mlečani su doživjeli kao težak udarac svojoj upravi i obrani Dalmacije te su poduzeli sve da brzo vrate grad i tako smanje opasnost od moguće osmanlijske opsade Zadra. To se i dogodilo potkraj ožujka 1647. godine kada je Novigrad oslobođen, tako da je pod osmanlijskom vlasti bio nepunih devet mjeseci.

Slična situacija ponovila se i za vrijeme Domovinskog rata. U Novigradu je Domovinski rat počeo već potkraj srpnja 1991., kada je dolaskom Zbora narodne garde organizirana obrana Kruševa, kojoj je Novigrad stavio na raspolaganje sve svoje ljudske i materijalne resurse. Naoružani novigradski ribarski brodovi, koji su prevozili hrvatske vojnike i potrebna sredstva za obranu Kruševa, ujedno su označili i začetak Hrvatske ratne mornarice, što do sada nije u dovoljnoj mjeri bilo poznato ni priznato. Pod neprijateljskom silom novigradski je prostor okupiran na staru godinu 1991. Prije pada Novigrada cjelokupno je stanovništvo napustilo svoje domove i otišlo u prognostvo. Cijelo vrijeme rata novigradski je kraj davao velik doprinos obrani zadarskoga područja i Republike Hrvatske. To se osobito dogodilo za vrijeme operacije Maslenica kada je bitka za Novigrad bila ključna sastavnica te važne vojne akcije kojom je omogućeno povezivanje sjevera i juga Hrvatske.

Radionica **Forum Romanum i svakodnevni život antičkoga Zadra** u sklopu 19. Festivala znanosti, održanog od 2. do 7. svibnja 2022. u organizaciji Sveučilišta u Zadru

Glavni cilj radionice bio je mladim sugrađanima približiti antički svjetonazor te ih upoznati s najvažnijim elementima kulturnog i civilizacijskog nasljeđa starih Rimljana utkanima u svakodnevicu našega grada

Glavna tema 19. Festivala znanosti ove je godine bila Život, a u sklopu manifestacije doc. dr. sc. Teuta Serreqi Jurić i izv. prof. dr. sc. Diana Sorić s Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru održale su radionicu *Forum Romanum i svakodnevni život antičkoga Zadra* učenicima četvrtih razreda OŠ Petra Preradovića u Zadru

Od 2. do 7. svibnja 2022. godine u organizaciji Sveučilišta u Zadru održan je 19. Festival znanosti, čija je glavna tema ove godine bila Život. U sklopu istoimene manifestacije doc. dr. sc. Teuta Serreqi Jurić i izv. prof. dr. sc. Diana Sorić s Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru 6. svibnja održale su radionicu *Forum Romanum i svakodnevni život antičkoga Zadra* u 4.a (razrednica Zdravka Gunjević), 4.b (razrednik Branko Čolak) i 4.c razredu (razrednica Lucijana Rončević) OŠ Petra Preradovića u Zadru.

Kroz priču o Rimskom forumu u Zadru, najvećem graditeljskom pothvatu takvog tipa na istočnoj obali Jadranskoga mora, učenicima je dan uvid u to kako su Rimljani urbanistički oblikovali antički Jader te kako je izgledao i gdje se odvijao svakodnevni život njegovih stanovnika. Učenci su nakon predavanja mogli pogledati i video s 3D projekcijom izgleda, arhitekture, urbane strukture i života rimskog Jadera, čiji su autori Stipan Ujdur iz Opuzena, koji je izradio 3D model i animaciju, i Frane Bilić iz Zadra kao inicijator izrade 3D modela antičkoga Zadra.

Kreativni se dio radionice sastojao od toga da su učenici od glinola izrađivali antičke stupove po uzoru na one sačuvane na zadarskom forumu uz pomoć razrednika i profesora, što je uklopljeno u nastavni sat iz Likovne kulture.

Glavni je cilj radionice bio približiti našim mladim sugrađanima antički svjetonazor te ih upoznati s najvažnijim elementima kulturnog i civilizacijskog nasljeđa starih Rimljana koji su utkani u svakodnevnicu našega grada.

Izv. prof. dr. sc. **Josipa Baraka Perica**, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, autorica priručnika *Starokršćanska arheologija: pogrebni običaji i njihova tranzicija*, objavljenog krajem prošle godine u izdanju Sveučilišta u Zadru

Starokršćanska arheologija bavi se veoma širokom paletom tema i problematika i mnogo je više od grandioznih rimskih bazilika i katakombi

Izv. prof. dr. sc. Josipa Baraka Perica s Ocjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, autorica je priručnika *Starokršćanska arheologija: pogrebni običaji i njihova tranzicija*, objavljenog krajem prošle godine u izdanju Sveučilišta u Zadru.

Riječ je o priručniku edukativnog karaktera primarno namijenjenom nastavi studenata diplomskoga studija arheologije koji već imaju usvojena osnovna znanja iz starokršćanske arheologije. Nastao je iz potrebe za usavršavanjem i osuvremenjivanjem nastave, osobito one na diplomskom studiju. Starokršćanska arheologija bavi se kršćanskom materijalnom kulturom, a kronološki obuhvaća razdoblje od postanka kršćanstva do 7. stoljeća, a priručnik opisuje specifičnu i konkretnu temu transformacije rimskog, klasičnog pogreba u kršćanski pogreb.

Kako je i zašto došlo do objavljivanja knjige *Starokršćanska arheologija*?

Knjiga je nusproizvod monografije o arheološkom lokalitetu Rivine – Crkvina pokraj Stoca u Bosni i Hercegovini, na kojoj još uvijek radim s prof. dr. sc. dr. h. c. Antom Uglešićem. Trebala bi biti gotova do kraja ove, a publicirana tijekom iduće godine, također kao izdanje našega sveučilišta. Naime, s obzirom na osobitosti lokaliteta na kojemu je crkva sagrađena iznad starije

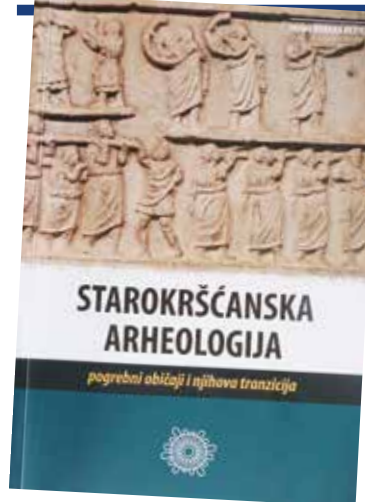

grobnice na svod, kojoj je i poslije, nakon gradnje crkve, omogućen nesmetan pristup, zatim pojava namjernog odvajanja dječjih grobova od grobova odraslih i sl., bilo je potrebno konzultirati prilično literature o starokršćanskim pogrebnim običajima, što se pokazalo izvrsnim kao tema za zasebni kolegij. Svi segmenti našega profesorskog rada uvijek su međusobno povezani.

No, knjiga je također nastala i kao posljedica početka pandemije i prvog *lockdowna*. Naime, nakon što smo ostali zatvoreni u kućama i stanovima, pojavio se veliki problem održavanja nastave pa smo ubrzo prešli na život *online*. Kada ste u stanu vi, suprug (koji također mora obavljati svoje radne obveze), sin (tada dvogodišnjak) i pas (*Jack Russell*), održavanje *online* nastave gotovo je nemoguća misija. Da situacija bude kompliciranija, upravo sam se bila odlučila i na uvođenje tog novog kolegija. Stoga mi je jedini izlaz bio „pisanje“ nastave u gluho doba dana i noći, neovisno o prezentaciji u *power pointu*. Tada bih prezentaciju s tekstom napisanim u *Wordu* slala studentima.

Tako je knjiga nastala kao neka vrsta skripte za novi kolegij na prvoj godini diplomskoga studija *Starokršćanska arheologija: odabrana poglavlja*, a odlučila sam da odabrana poglavlja budu *Pogrebni običaji i njihova tranzicija*. Kolegij je s namjerom tako nazvan (odabrana poglavlja) jer je tako omogućeno mije-

Priručnik je u prvome redu namijenjen studentima diplomskoga studija arheologije, odnosno polaznicima kolegija *Starokršćanska arheologija: odabrana poglavlja*. Kako su na studiju arheologije teme iz starokršćanske arheologije veoma dobro koncipirane: na drugoj godini preddiplomskog studija imamo kolegij *Postanak i razvoj kršćanstva*, na trećoj *Starokršćanska arheologija*, a na prvoj godini diplomskoga studija, uz taj, sluša se još i kolegij *Starokršćanska arheologija na istočnoj obali Jadrana*, može se koristiti i za sve druge kolegije

na istočnoj obali Jadrana, može se koristiti i za sve druge kolegije.

Naravno, kao što sam navela u predgovoru knjige, u cilju sve veće otvorenosti i dostupnosti nastavnih materijala, bit će koristan studentima i nastavnicima na srodnim studijima, ali i svima koji su zainteresirani za povijest kršćanstva.

Kada su Vas počele zanimati starokršćanske teme, posebno pogrebni običaji?

Upisala sam i završila studij arheologije i talijanskog jezika i književnosti. Od područja kojima se arheologija bavi sva su mi bila podjednako zanimljiva, no, za užu specijalizaciju upravo iz starokršćanske arheologije, od izrade diplomskoga rada do danas, najviše su utjecala predavanja akademika, prof. dr. sc. Nenada Cambija, uz moje veliko zanimanje za postanak i razvoj kršćanstva, ali i kršćanstvo i katoličanstvo općenito.

Koliko Vam je vremena trebalo za realizaciju projekta, koliko ste dugo radili na knjizi?

Dakle, nakon ljetnog semestra 2020. godine, napravljen je prvi *draft* u vidu skripte. Na njemu je bilo potrebno, uz sve ostale obveze koje smo imali, raditi još neko vrijeme. Nisam odmah ni razmišljala o publikaciji, možda tek za koju godinu. Na kraju, s obzirom na to da se pokazala veoma korisnom za studente te kako su materijali već „kružili“ među njima, ipak je odlučeno da se publicira. Za objavu je bilo potrebno i prikupiti odobrenja (*copyright*) za objavljivanje fotografija, bilo autora, bilo izdavača publikacija iz kojih su preuzete. To nije bilo jednostavno jer ima dosta slikovnog materijala. Na kraju se sve ishodovalo bez većih financijskih troškova i na tome sam svima iznimno zahvalna.

Kome je priručnik namijenjen?

Priručnik je u prvome redu namijenjen studentima diplomskoga studija arheologije, odnosno polaznicima kolegija *Starokršćanska arheologija: odabrana poglavlja*. Kako su na studiju arheologije teme iz starokršćanske arheologije veoma dobro koncipirane: na drugoj godini preddiplomskog studija imamo kolegij *Postanak i razvoj kršćanstva*, na trećoj *Starokršćanska arheologija*, a na prvoj godini diplomskoga studija, uz taj, sluša se još i kolegij *Starokršćanska arheologija*

pravo razvili jedinstvenu materijalnu kulturu kao izraz njihova novog kršćanskog identiteta. Najčešća starokršćanska materijalna kultura ipak pripada razdoblju od 4. do početka 7. stoljeća. Pogrebni običaji i njihova tranzicija dio su tih procesa.

Pomalo iznenađuju Vaši dokazi i navedeni primjeri u knjizi koji se odnose na duljinu vremena tranzicije od rimskih do kršćanskih običaja pogreba. Unatoč kršćanskoj vjerskoj „revoluciji“, tradicija je u tom slučaju vrlo žilava. Čemu se to pripisuje?

To nisu moji dokazi. To su informacije iz literature na koju sam naišla pokušavajući razumjeti tijek promjena. Razlika je u kršćanstvu od samoga početka uvijek bila unutar neke druge nevidljive dimenzije. Konceptacija smrti i života u potpunosti se promijenila pa su samim time i odbačene ili dodane ponajviše sve one radnje koje su se izravno odnosile na kršćansko viđenje smrti. No, u konkretnom smislu, u vidu rituala ili materijalne kulture koji bi vidljivo potvrdili te promjene, uspjeh je ipak bio veći pri uvođenju novih elemenata nego pri izbacivanju starih.

Ništa se ne mijenja teže od svakodnevice i svakodnevnih rutina pa samim time i radnje vezane uz iznimne događaje, kao što je npr. smrtni slučaj u obitelji. U dugom razdoblju tranzicije pogreb je izgubio elemente koji su bili u najvećoj kontradikciji s kršćanskim vjerovanjem, ali i dodao one koji

U tim procesima kršćani su za-

su ga učinili kršćanskim. Za svaku promjenu trebalo je mnogo vremena.

Širenjem kršćanstva došlo je do potpune afirmacije odnosa prema djeci, odnosno pokopa tek rođene i mrtvorodne djece. Možete li to pobliže pojašniti?

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Izv. prof. dr. sc. Josipa Baraka Perica

Izv. prof. dr. sc. Josipa Baraka Perica rođena je 15. travnja 1976. u Zadru. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Zadru. Godine 1994. na Filozofskom fakultetu u Zadru, Sveučilište u Splitu, upisuje studij arheologije i talijanskog jezika i književnosti. Diplomirala je 2001. na temu *Starokršćanska monumentalna i sitna plastika na zadarskom području*. Godine 2003. dobila je trogodišnju stipendiju mons. Saint-Rocha za strane studente pri Papinskom zavodu za kršćansku arheologiju u Rimu (*Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana, Città del Vaticano*) na kojemu je 2013. obranila doktorsku disertaciju *Civitates, castra e siti isolani dell'arcipelago dalmata: topografia cristiana e realtà insediative* te stekla titulu *doctoris in Archaeologia Christiana*.

Godine 2006. zapošljava se na Ocjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru, gdje trenutačno održava nastavu na preddiplomskom i diplomskom studiju. Na poslijediplomskom studiju *Arheologija istočnog Jadrana* održava nastavu iz kolegija vezanih uz starokršćansku arheologiju.

Nakon zaposlenja, kao suradnica, zamjenica ili voditeljica sudjelovala je u mnogim arheološkim istraživanjima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. U svom znanstvenom radu najviše se bavi starokršćanskom arheologijom. Autorica je više znanstvenih radova.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i njegovim postupnim, potpunim afirmiranjem odnos prema djeci dosta se mijenja i o toj temi ima prilično objavljenih studija. Kod kršćana je za organizaciju dječjeg pogreba od iznimne važnosti činjenica je li dijete bilo kršteno. Nekršćena osoba, a samim time i dijete, nije mogla imati kršćanski pogreb. Od samoga početka širenja kršćanstva javljaju se rasprave o tome smije li se djecu krstiti, osobito zbog njihove tada visoke smrtnosti. Zapravo, u prva četiri stoljeća nedostaju pravila i norme, iako se krštenja male djece sporadično javljaju još u 2. i 3. stoljeću. Od 4. stoljeća dosta se raspravljalo o tome u kojoj bi dobi bilo prikladno da dijete primi krštenje. Od tada nadalje ono se polagano uvodi, ali cijeli proces traje vrlo sporo i nije isti u svim regijama. Od 5. stoljeća uvodi se praksa kumova koji su bili dužni pred zajednicom podučiti dijete kršćanskim vrijednostima i vjerovanjima. Raspravljalo se i o tome koja je dječja dob najprikladnija za primanje sakramenta. Od 6. i 7. stoljeća krštenje male djece je opće prihvaćeno na Zapadu i na Istoku.

Širenjem kršćanstva i

Izv. prof. dr. sc. **Jadran Kale**, Odjel za etnologiju i antropologiju, autor knjige *Rasprostiranje kulture: kako ljudi stvaraju prostor* objavljene u izdanju Sveučilišta u Zadru

Otvaranje prostorâ je sâmno kulturno strukturirano življenje

U mnogim jezicima višeznačnost riječi „prostor“ daje naslutiti kako ambijent čini čovjeka uslijed njegova kretanja, zapravo korištenja mogućnosti. Kad ste mi otvorili prostor u novinama, dobio sam mogućnost nešto dodatno izreći. Dakle, s „prostorom“ nije riječ o osvajanju (to bi bio „teritorij“), čak toliko niti upravljanju (to je bliže „okolišu“), riječ je o aktivnom ljudskom življenju.

Izv. prof. dr. sc. **Jadran Kale**, Odjel za etnologiju i antropologiju, autor je knjige *Rasprostiranje kulture: kako ljudi stvaraju prostor* objavljene u izdanju Sveučilišta u Zadru 2021. godine, a predstavljene 1. lipnja u Svečanoj dvorani Sveučilišta.

Knjiga izv. prof. dr. sc. Kale donosi nove poglede na pojmove prostora i mjesta, pri čemu su neka obilježja krajolika prvi put detaljno antropološki obrađena. Njezina je vrijednost i u širokom pregledu pojmova prostora, a važno je istaknuti kako je ovo prvo djelo koje proučavanju odnosa kulture i prostora, odnosno pitanju kako ljudi (kultura) stvaraju prostor, pristupa na sustavan i sveobuhvatan način, iznoseći pritom dubinski pregled svjetskoga znanja, ali i definirajući odnose na temelju rezultata vlastitih opsežnih istraživanja.

Koji su bili motivi i razlozi za objavljivanje ove knjige?

Prije svega, bio je to osjećaj istraživačke odgovornosti pred napetostima i sukobima zbog prostora, ne više kao teritorija, nego kao zona monopoliziranja profita. Iako su polazišta akademska, takve bi analize trebale biti korisne za snalaženja u prijeroprima zbog prostora.

Koliko dugo Vas zanima tematika prostora?

Da bih kontrastima jasnije ocrtao shvaćanja prostora, posegnuo sam za vrlo različitim vrstama takvih opažanja pa bih za noćno nebo, da se malo našalim, mogao reći kako se njime bavim od osnovnoškolskih dana. U vrijeme studiranja impresionirao me stočarski prostor. Tako sam

kao dio skupine zanesenjaka za svake praznike išao na Prokletije. Moja strukovna udruga izašla nam je ususret plaćanjem željezničkih karata, a zauzvrat sam trebao održati predavanje; neki koncepti ostali su mi rezonantni cijelo međuvrijeme.

Koje ste antropološke i druge alate koristili pri svojim istraživanjima?

Ključna je etnografija, tj. metodologija kvalitativnih istraživanja. Na tom tragu prostorom niti je moguće proći niti smatrati ga upoznatim sve dok se tim prostorom ne kreće ili ga se koristi zajedno s ljudima koji u njemu obitavaju. Jedno neobično vrelo bilo je leksikografsko, gdje sam imao sreću još za života knjižničara franjevačkog samostana sv. Lovre u Šibeniku fra Stanka Bačića mjesecima raditi na jednom od najobimnijih hrvatskih rječ-

ničkih rukopisa *Kalepinama* fra Josipa Jurina. Samo je poljodjelskih izraza šestotinjak! Budući da sam ujedno i kustos, vrijedila su mi i neka zagledanja predmeta rječitih za promjene u prostoru. Jedna takva vrsta predmeta je staklena boca, čijim je masovnim proizvođačkim usvajanjem dokrajčeno posredovanje nakupaca na putu bačvi nalivenih proizvoda krajolika do njihovih prekoalpskih kupaca. U tom je smislu boca, već lijevana sa svojim oznakama, znak povijesne transformacije krajolika.

S obzirom na činjenicu da istražujete neurbaniziran krajolik ili krajolik izvan urbanih područja, nije li teško definirati pojmove prostora i mjesta? Ili stvaranje prostora?

To je bio jedan od teorijskih poticaja jer je, kad se otvore teorije o prostoru, najčešće riječ o

urbanoj sociologiji. Stoga mi je iskoračivanje iz grada bilo povezano s izazovima i mnogim spajanjima nazora različitih istraživačkih disciplina. Ipak je od toga bilo koristi jer proizlazi kako nije utvaranje konstatacija da u proteklih stotinu godina o prostoru slično pišu pojedini etimolozi, kunsthistoričari, fizičari ili geografi. Na leđima takvih istraživanja moglo se u široke prostore otisnuti dalje.

Nije li ovladavanje prirodom u prostoru, bez obzira na razlog (golo preživljavanje, slavljenje Stvoritelja, putovanje, plovidba, ograđivanje, građenje, memoriranje...) zapravo osvajanje prostora?

U mnogim jezicima višeznačnost riječi „prostor“ daje naslutiti kako ambijent čini čovjeka uslijed njegova kretanja, zapravo korištenja mogućnosti. Kad ste

mi otvorili prostor u novinama, dobio sam mogućnost nešto dodatno izreći. Dakle, s „prostorom“ nije riječ o osvajanju (to bi bio „teritorij“), čak toliko niti upravljanju (to je bliže „okolišu“), riječ je o aktivnom ljudskom življenju. Zbog toga među zvijezdima nema stabala jer bi njihovo neminovno kretanje bilo proturječno potrebama orijentacije. Otvaranje prostorâ je sâmno kulturno strukturirano življenje.

Vi ste se u Hrvatskoj počeli, čini se, prvi baviti utjecajem ljudi odnosno kulture na stvaranje prostora. Interdisciplinarnost je, kako stvari stoje, nužna u takvom tipu istraživanja?

U prijašnjoj generaciji hrvatskih istraživača pod utjecajem francuske humanističke misli prostor je (ne sam krajolik, niti puki ambijent građevina) uveo Ivo Babić. Kad je za hvarsko Starogradsko polje arheolog Branko Kirigin uveo stari parcelizacijski izraz *hora*, takvom antičkom riječju smo, također, iz krajolika iskoračili u prostor. No, zanimljivo je kako je još od *Broja u svjetlosti* Mladena Pejakovića jedno takvo ukupanje baštine u prostoru, ne u krajolik, kod nas ostalo na razini općeg čuvenja bez istraživačkih nadovezivanja. Interdisciplinarnost je inspirativna, poučna i nužna, no u površnim prizivanjima zna ostati izvan međa strukturirane znanosti – kako je to nedavno u više članaka pokazao kolega arheolog Tomislav Bilić.

Vaša knjiga otvara mnoga pitanja, ne samo antropološka, nego i filozofska, sociološka, religiozna itd?

Knjigu sam pisao misleći, prije svega, na ljude i zajednice u nevoljama prezezanja nad prostornim resursima: obalama, zelenim površinama, posvećenim prostorima, trgovima, pločnicima, vrtovima, prirodnim područjima i dr. Da bi mogla biti korisna u tako raznolikim izazovima, valjalo je posegnuti rukom preko mnogih međa. S pravom će se moći reći kako jedan etnolog nije prvi na popisu treba li što autoritativno ustvrditi za mnoge od njih, no privlačnost moje struke upravo je u izostanku elitizma. Niti najvrjedniji zlatar ne mora mi biti važan ako je cijeli život stvarao za neotvaranu kraljevu riznicu jer kultura kakvom se bavimo ne živi na takav način. Zato rezultati an-

Izv. prof. dr. sc. Jadran Kale

Izv. prof. dr. sc. Jadran Kale rođen je u Novoj Gradiški, srednju školu završio je u Šibeniku, a studij etnologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Magistrirao je temom *Sklopovi nepravdo građevina (bunja) na istočnoj obali Jadrana, a doktorirao radom Narodne nošnje i kultura odijevanja u sjevernoj Dalmaciji*.

Od 1989. godine bio je kustos Etnografskog odjela Muzeja grada Šibenika, a od 2005. radi na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Autor je stotinjak znanstvenih i stručnih radova, desetaka izložbi i jednog stalnog izložbenog postava, obrazloženja nekoliko registracija kulturnih dobara, više pedagoških i didaktičkih programa i plana novog studija 1999. godine, istraživač u tri znanstveno-istraživačka projekta i predavač u stotinjak javnih i stručnih nastupa.

Objavljivanje djela *Rasprostiranje kulture: kako ljudi stvaraju prostor* kruna je njegova dosadašnjega rada.

tropoloških i etnoloških istraživanja mogu biti od trajnih vrijednosti, kao kad danas čitamo neka takva iz prošlih stoljeća.

Masovnu kulturu „običnih“ ljudi, smještate izvan folklornih stereotipa. Tako zapravo odajete priznanje mnogim anonimnim stvaraocima i inovatorima u prošlosti?

U starijoj prošlosti mnogi su takvi bili i nepismeni. Jedan je kulturni antropolog nad sredozemnim gradivom konstatirao kako su nepismeni u povijest ulazili samo kad bi ubijali pismene. Dosjetka je opora, no ima svoje gorke zrne istine. U današnje vrijeme hiperpismenosti na vidjelo dolazi „mudrost masa“, resurs dovoljno važan u svim ljudskim društvima da današnjim najbogatijim vrtkama postanu one koje kanaliziraju (da ne kažem, otvaraju prostor) masovnoga iskazivanja stavova. Etnograf uvijek ima

dozu odgovornosti za sugovornike čija iskustva i viđenja bilježi i zapravo si na njima gradi karijeru, bilo da muzu ovce ili sudjeluje u pisanju otvorenog programskog koda.

Šala Vašeg srednjoškolskog profesora na početku rukopisa čini se toliko prikladnom. Možete li je prepričati?

Riječ je, naime, o mojemu srednjoškolskom nastavniku informatike, kakav u to vrijeme (početkom 1980-ih) i nije dolazio iz prvoklase, nego iz prvih lokalnih računalnih tvrtki. Na ulici sam se pri kasnijem slučajnom susretu grohotom nasmijao njegovu rezimiranju teme mojega magistrarskog rada o višeprostornim bunjama. Ako sam ja na njima magistrirao, rekao je, onda mora da su njihovi graditelji na njima doktorirali. Sjajna poanta! Poslije mi je pri mnogim susretima dala povoda razmišljati jer, ako je dok-

torat istraživačka licenca, tada su i njihove inovacije (redom otprije neviđene u svojim sredinama) diplome svoje vrste. I to u većini slučajeva – u rukama nepismenih ljudi. Takve kreativnosti danas žive u drugim domenama, ali etnografski na posve jasnom vidjelu.

U knjizi navodite primjere stvaranja prostora od šibenske katedrale do viđenja prostora u dječjem crtežu, ograđivanja pašnjaka suhozidinama, osvajanja litora do turističkog spomenika u Makarskoj. Sadržaj knjige je, uz objašnjenja, svojevrsan panoramski pregled primjerima iz prošlosti i sadašnjosti stvaranja prostora?

Privilegirani sam što mi je kustoska soba smještena uz šibensku katedralu, građevinu za koju nemali broj znalaca smatra da je riječ o najvrjednijem zdanju u Hrvatskoj. Dolazeći na kustosku polovicu svojega posla u muzej, svakodnevno prolazim pored tog čuda i nadam se da nikada neću upasti u razinu ravnodušnih prolazaka. O njoj se, zapravo, još uvijek toliko malo zna! Još od vremena moje izložbe nošnji na njoj sam uočio etnografska uporišta od kakvih sam mogao segnuti dalje. Pa i za nju bi se moglo našaliti kako je riječ o montiranom suhozidu, rastavljivoj i sastavljivoj poput igraćih kockica. Takav kapacitet spomenika kadar polučiti i povijest samih pogleda na nju, svakako je poučan za svakoga tko proučava prošlost, baštinu i kulturu. Kad već otvara toliko žive intelektualne prostore, treba biti dostojan takvog susjedstva.

Završnom konferencijom, upravo na Dan planeta Zemlje 22. travnja 2022., prikazani ostvareni rezultati projekta **Smart Agriculture Network**

Ostvario se SAN

Piše:
Izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos

Završnom konferencijom, upravo na Dan planeta Zemlje 22. travnja 2022., prikazani su ostvareni rezultati projekta SAN - Smart Agriculture Network.

Što je SAN

Jeste li znali da je riječ o sveukupnom sustavu koji omogućava praćenje stanja poljoprivredne lokacije primjenom ključnih tehnoloških koncepta umjetne inteligencije i *Internet of things*?

Prije gotovo četiri godine, u lipnju 2018. tvrtka Elektrokovina plus i Sveučilište u Zadru – Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu pokrenuli su projekt SAN, čija je svrha obradom prikupljenih podataka iz maslinika preko senzora, zatim obradom pomoću neuronskih mreža pravodobno upozoravati proizvođače o stanju u nasadu tijekom vegetacije. Sve, kako bi se smanjile posljedice koje uzrokuju štetni organizmi i neravnoteža vode potrebna za rast ploda.

Praćenjem stanja krošnje, vremenskih uvjeta na lokaciji i pojave kukaca, preko sustava nadziranja i potrošnje vode, projekt SAN omogućava provođenje proizvodnje na za okoliš prihvatljiviji način. Sustav također pomaže težnjama da se podigne prinos i kvaliteta hrane. Projekt svrstavamo u kategoriju projekata transfera tehnologije i razvoja novog proizvoda koji će biti pomoć uzgajivačima u optimiziranju uporabe pesticida, vode i rada u proizvodnji maslinova ulja.

Zašto maslina

Zato što je upravo maslina gospodarski najznačajnija biljka Mediterana, od pamtivjeka po-

znata po svojim ljekovitim svojstvima i prehrambenoj dobrobiti za ljude. Tim SAN-a ima osobit odnos upravo prema toj kulturi, ona zaslužuje poštovanje. Pristup koji je znanstvenorazvojni tim imao prema njoj govori o karakteru provedbe projekta – tiho, s velikim poštovanjem prema biljci hraniteljici ostvario se SAN.

Ukupna vrijednost projekta je gotovo 11,5 milijuna kuna, a sufinancirala ga je Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj iznosom većim od 8,2 milijuna kuna. Ostvaren je u sklopu natječaja IRI (*Istraživanje, razvoj i inovacije*) s ciljem podizanja konkurentnosti proizvođača hrane za gospodarske subjekte.

Širi kontekst potrebe za provedbom projekta

Širi kontekst potrebe za provedbom projekta

Prijava, realizacija i potpisivanje ugovora o provedbi projekta išli su prilično glatko za tako izazovan i zahtjevan program. Proces je rezultat nastojanja agronomске struke da se udalji od okvira uskogrudnosti koja je prati da je orijentirana samo na polje i težak fizički rad. Znanstveni tim koji se okupio na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, svjestan okruženja, društvenog i stručno-znanstvenog, a rasterećen i slobodan tražiti rješenja za proizvođače u smislu povećanja njihove konkurentnosti, predložio je rješe-

nja u području „precizne poljoprivrede“.

Te, 2018. godine sve je izgledalo divno jer nam na vidiku nije bila niti COVID-19 pandemija niti rat u Ukrajini, ali, nakon donošenja strategije *Zelenog plana* Europske Unije, koja za sobom povlači velika ograničenja u proizvodnji hrane (smanjenje upotrebe pesticida i optimiziranje potrošnje vode), vremena za agronomsku struku postaju vrlo izazovna.

Činjenice koje su išle na ruku prijaviteljima

Projekt SAN je, dakle, projekt transfera tehnologije, koji mora imati direktan gospodarski učinak i korist za prijavitelja. Riječ „mora“ dodatan je izazov jer nije lako imati izlazni rezultat koji je lako mjerljiv i nužno mora imati utjecaj na gospodarstvo. U području precizne poljoprivrede na ruku prijaviteljima išle su neke činjenice. Prije svega, prema *Smart Agriculture Market - Global Forecast to 2022.*, u području poljoprivrede očekuje se rast tržišta Mediterana i jugoistočne Europe, koje se procjenjuje na 1,9 bilijuna dolara, odnosno 13 posto godišnje. Nadalje, potencijal proizvođača vrhunskih proizvoda proizvedenih u skladu s načelima ekološke poljoprivrede i održivog razvoja u prostoru Europe i Mediterana od 50 milijuna dolara te, na kraju, tržišni udio uspješ-

nih proizvoda u prvim godinama komercijalizacije od 1 do 5 posto.

Projekt SAN pridonosi smanjivanju negativnih učinaka klimatskih promjena održivim korištenjem vode putem racionalne i optimalne potrošnje, a mediteransko područje posebno im je izloženo.

Zaključna razmatranja konferencije

Što je donio SAN? Promjene kojih često nismo niti svjesni događaju se oko nas, a nitko ih ne mjeri jer ih često podrazumijevamo *per se*, radi njih samih. Pojam *Agriculture 5.0* obilježiti će proizvodnju hrane u nadolazećem razdoblju. Što znači taj pojam? On proizlazi iz pojma *Agriculture 4.0* koji opisuje proizvodnju u kojoj proizvođač koristeći sustave koji prikupljaju podatke na njihovim proizvodnim lokacijama, donosi pravilne strateške i operativne odluke. Kad govorimo o pojmu *Agriculture 5.0*, proizvođači slijede principe precizne poljoprivrede i koriste opremu koja uključuje sustave za podršku s autonomnim odlukama. Dakle, osim što se objedinjeno prikupljaju podaci s proizvodne površine, dio sustava može provoditi i određene mjere i zahvate u proizvodnji a da za njih ne traži odobrenje proizvođača. Taj koncept podrazumijeva uporabu robota i nekih oblika umjetne inteligencije.

Razvoj Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu – uži kontekst provedbe projekta SAN

Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru pripada mladim sveučilišnim sastavnicama, koji razvija kadar u području biotehničkih i prirodnih znanosti koje su orijentirane na primjenu znanosti u području proizvodnje hrane. Prijeko je potrebno kadar koji se razvija na tom odjelu odmah usmjeriti prema kvaliteti znanstvenoga rada, ali i prema interdisciplinarnom pristupu koji je nužan u suvremenoj znanosti. Razlog je tim veći jer danas znanost možda više nego ikad mora biti konkretna i svrhovita, a agronomska je struka upravo dobar prostor za ostvarenje tih ciljeva. Nadalje, sveučilišna razina nastave i visokog obrazovanja mora se temeljiti na znanstvenome radu i izvrsnosti, a projekt SAN veliki je doprinos toj činjenici. SAN znatno pridonosi podizanju ukupne obrazovne strukture u poljoprivredi i atraktivnošću upotrebe novih

tehnologija.

Potreba za znanjem u proizvodnji hrane je velika. To nije samo stoga što je današnja poljoprivreda opterećena legislativnim zahtjevima, nego i zato što je ona zbog demografskih i klimatskih promjena ovisna o njegovu *inputu*. Stoga je projekt prema konceptu „uključivanje s istraživanjem“ ili - kako su to akteri samoga projekta proširili na „Akademija uključivanja“ - ostvario odnos s uže dva, a šire 12 proizvođača maslinova ulja na području Zadarske županije. Takav savjetodavni model odabran je upravo da bi ostvarili cilj osvještavanja potrebe za znanjem u podizanju konkurentnosti. Veliku zahvalnost u užem smislu dajemo obitelji Morović s Dugoga otoka i dr. Ivici Vlatkoviću koji su prepoznali i svesrdno otvorili vrata svojih maslinika. Ostalih 12 proizvođača bilo je upoznato s projektom i sami su pomogli u

vidu proširenja skupljanja baze podataka za obradu i razvoje modela neuronskih mreža.

Tim je provedbom projekta ostvario određenu diseminaciju, koja se nastavlja. Jedan je znanstveni rad objavljen, jedan u objavi, a tri u pripremi (u visoko rangiranim časopisima: *Foods, Sustainability, Sensors, JCEA*), objavljen je i jedan stručni rad. Nadalje, izrađeno je šest postera s međunarodnom i domaćom recenzijom. Projekt je bio prezentiran na stručnim konferencijama i drugim skupovima (na ukupno jedanaest). Održano je pet radionica, a najznačajnije su bile dvije za savjetnike pri Upravi za savjetodavstvo Ministarstva poljoprivrede. Sudjelovali smo s rezultatima na dva festivala znanosti, projekt je iznjedrio 23 (TV, radio, tisak, elektronski mediji) medijske objave, a studenti su bili uključeni u rad preko četiri završna i jedan diplomski rad.

Praćenjem stanja krošnje, vremenskih uvjeta na lokaciji i pojave kukaca, preko sustava nadziranja i potrošnje vode, projekt SAN omogućava provođenje proizvodnje na za okoliš prihvatljiviji način. Sustav također pomaže težnjama da se podigne prinos i kvaliteta hrane. Projekt svrstavamo u kategoriju projekata transfera tehnologije i razvoja novog proizvoda koji će biti pomoć uzgajivačima u optimiziranju uporabe pesticida, vode i rada u proizvodnji maslinova ulja

Izv. prof. dr. sc. **Marko Lukić**, Odjel za anglistiku Sveučilišta u Zadru, autor djela *Geography of Horror: Spaces, Hauntings and the American Imagination* objavljenog u izdanju *Palgrave Macmillana*, ugledne britanske izdavačke kuće

Palgrave je 28. travnja ove godine izdao moju knjigu, a dan nakon objave ona je bila dostupna kako na američkom, tako i na europskom i, u konačnici, azijskom tržištu

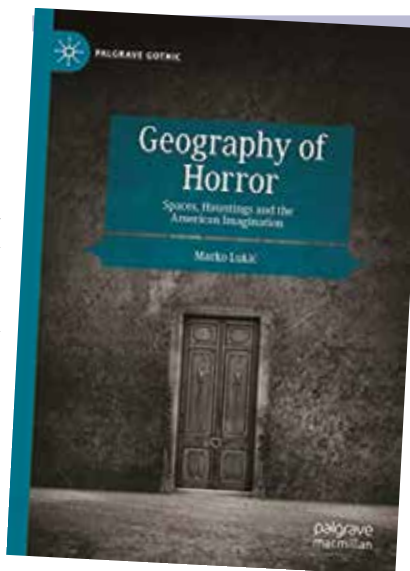
Palgrave Macmillan, ugledna britanska izdavačka kuća sa sjedištem u Londonu i uredima u New Yorku, Šangaju, Melbourneu, Sydneyu, Hong Kongu, Delhiju i Johannesburgu, objavila je knjigu izv. prof. dr. sc. Marka Lukića s Odjela za anglistiku Sveučilišta u Zadru *Geography of Horror: Spaces, Hauntings and the American Imagination* (Geografija horor: prostori, opsjednuća i američka mašta).

Knjiga, kako navodi izdavač, „pruža sveobuhvatno čitanje prostornog/lokacijskog iskustva od rođenja američkog horor žanra (američki romantizam 19. stoljeća) do njegova uspona i evolucije u 20. i 21. stoljeću. Istražujući više narativa, ta se studija usredotočuje na ulogu prostora i mjesta kao ključnih elemenata za uspješnu artikulaciju horora. Analiza, dakle, koristi različite teorijske prostore i koncepte koji pripadaju humanoj geografiji koja, iako je dio veće discipline geografije, pretežno usmjerava svoju pozornost prema prisutnosti i aktivnostima ljudi. Povezujući takva teorijska čitanja s američkim horor žanrom koji se kontinuirano razvija, knjiga nudi jedinstven uvid u akademski neistraženo transdisciplinarno prostorno utemeljeno čitanje žanra“.

O čemu je zapravo riječ?

Riječ je o američkom horor žanru koji povezujem s geografijom, odnosno s humanom geografijom. Humana se geografija, kao dio šire discipline geografije, bavi problematiziranjem pitanja prostora iz perspektive ljudi, točnije, načinom na koji ljudi stvaraju i konzumiraju prostor, te preispituje u kojim su odnosima pojedini prostori s nekim društvenim i kulturnim pojavama i fenomenima. Koristeći različite teorijske pristu-

Humana se geografija, kao dio šire discipline geografije, bavi problematiziranjem pitanja prostora iz perspektive ljudi, točnije, načinom na koji ljudi stvaraju i konzumiraju prostor, te preispituje u kojim su odnosima pojedini prostori s nekim društvenim i kulturnim pojavama i fenomenima. Koristeći različite teorijske pristupe pripadajuće toj disciplini i grani, analiziram stvaranje i funkcionalnost pojedinih prostora unutar žanra horora, odnosno nastojim objasniti na koji se način američki horor žanr artikulira te kako problematizira i koristi pitanje prostornosti i geografije određenog područja u svojim izričajima

pe pripadajuće toj disciplini i grani, analiziram stvaranje i funkcionalnost pojedinih prostora unutar žanra horora. Preciznije, nastojim objasniti na koji se način američki horor žanr artikulira te kako problematizira i koristi pitanje prostornosti i geografije određenog područja u svojim izričajima. Dakle, knjiga argumentira kako prostor unutar horora na određeni način pridonosi nekom kritičkom diskursu, oplemenjuje ga, razvija žanr itd.

Kako je moguće povezati te dvije stvari, horor i geografiju, zvuči nestvarno?

Svaka priča, bilo koja priča, ima neko mjesto, smjestište unutar kojega se odvija radnja. Narativi horora pristupaju tome na vrlo

specifičan način. Najbanalniji primjer unutar američkog iskustva bio bi, na primjer, prostor *uklete kuće* koja se razvija unutar suvremenije popularne kulture kao američki fenomen. Naravno, taj fenomen nije isključivo američki, ali je unutar američke kulture dominantan te je s vremenom postao svojevrsan prototip i kao takav referentna točka u popularnoj kulturi odnosno različitim narativima. U sklopu europske gotičke tradicije problematični prostori su tako bili ukleti dvorci, groblja, samostani, i slični prostori, no jednom kada se prešlo na američke prostore, američki romantizam i tadašnju publiku 19. stoljeća, više nije bilo smisleno koristiti dvorac unutar kojega smjestiti neku radnju jer to ne bi bilo vjerodostojno i publika se ni na koji način ne bi povezala s nečim takvim. Ono što proizlazi iz potrebe tržišta, odnosno interesa čitatelja, je prilagodba dotadašnjih prostora na koncept kuće, koja onda pak u sebi kodificira slojevit sklop značaja – od obitelji, intime, odnos spolova, političkih i drugih diskurza itd.

E sad, koja je razlika između kuće i dvorca?

Najjednostavnije što se može reći je da kuća čitateljima ili pak gledateljima predstavlja znatno intimniju atmosferu. Svi znamo što je kuća, svi znamo što je dom, na ovaj ili onaj način. Dom sa sobom nosi određeno značenje,

emotivno, prostorno, kulturološko, civilizacijsko i sl., a manipulacija tim prostorom unutar žanra može proizvesti nekakav osjećaj užasa. Nešto što je svakodnevno i blisko prestaje biti blisko i postaje problematično na određeni način; najbanalniji primjer je, recimo, gotovo pa banalno, freudovsko čitanje gdje imate nešto što nam je prisno i blisko i što u jednom trenutku istodobno postaje i jezivo (*heimlich – unheimlich*).

Primjerice, gledate svoju ruku, to nije problematično. No, biste li imali isti pristup prema svojoj ruci ako je odsječena i stavljena ispred vas?! To se može dogoditi i s nekim prostorom, jedna te ista stvar.

Alternativno čitanje i pitanje pograničnog prostora u Americi?

U Americi je to veoma bitno. Pitanje kako se prikazivao taj pogranični prostor pri američkoj ekspanziji tijekom godina, od istočne do zapadne obale, iznimno je važno.

Mislite pritom na odnos Amerikanaca prema Indijancima?

To je kod njih ostavilo dosta traga, a kad kažem traga, mislim na traumu. Krvoprolića proizašla iz sukoba s domorodcima stvorila su specifičnu ideologiju unutar američke popularne kulture, odnosno možda bi bili ispravnije reći - nacionalnu podsvijest.

Stvoren je određen ideološki konstrukt, poznat i kao *Mani-*

Izv. prof. dr. sc. Marko Lukić

Izv. prof. dr. sc. Marko Lukić profesor je na Odjelu za anglistiku Sveučilišta u Zadru, gdje predaje kolegije o američkoj književnosti, gotičkom i žanru horora, popularnoj kulturi i kulturnoj teoriji.

Njegovi istraživački interesi uključuju američku popularnu kulturu, humanu geografiju i prostornost u književnosti i filmu te suvremeni horor žanr.

Glavni je urednik časopisa *[sic] – Časopis za književnost, kulturu i književno prevođenje*, direktor je međunarodne konferencije *Re-Thinking Humanities and Social Sciences* i suosnivač Centra za istraživanje društvenih i humanističkih znanosti.

putem predavanja ili pisanjem radova, to definitivno nije nešto što se odjednom dogodilo. Od trenutka kad sam pokrenuo postupak, u smislu da sam kontaktirao njihovu izdavača, dakle, nakon razgovora s urednikom, prošlo je godinu dana prije negoli sam službeno „upao“, odnosno do trenutka kada mi je bio ponuđen ugovor. Rekli su - u redu, napiši pa ćemo vidjeti što će biti. Najprije se piše prijedlog, da bi vas evaluirali, onda se to brusi nakon recenzenata, a kad je i to završeno, morao sam napisati prvo poglavlje knjige i tek su tada procijenili da je materijal zadovoljavajući. Ključni „kamen spoticanja“ kod recenzenata je bio transdisciplinarni pristup tematici. Nakon navedene procedure dobio sam ugovor koji predviđa apsolutno sve, uključujući i moju smrt – što je prikladno s obzirom na meni omiljene tematike. Naime, ako umrem a knjiga se dobro prodaje, imaju pravo angažirati drugog autora koji će napisati nastavak. Sve je, naravno, podređeno novcu, ali prednost svega toga je spomenuta izvrsna distribucija. Knjiga se trenutno prodaje u fizičkom obliku, u elektroničkom obliku, a također je moguće kupiti i zasebna poglavlja.

Naši se autori teško probijaju kod svjetski poznatih izdavača?

Probijanje na neko šire tržište sigurno nije jednostavno, no nije i nemoguće. Ima dosta hrvatskih autora koji redovito objavljuju svoje radove i kod tog izdavača, kao i kod drugih. Jednostavno je potrebno zapeći i izboriti se kroz spomenuti proces selekcije.

Koliko stoji Vaša knjige?

Cijena knjige je oko 100 eura, što je poprilično, no to su trenutno prosječne cijene takvog tipa publikacije. Vjerujem, doduše, da će se u skorijoj budućnosti, sukladno praski izdavača, naći u *Open Access* pristupu pri različitim institucijama, tako da će i taj problem biti barem donekle riješen.

fest Destiny, koji im je omogućavao da (moralno) opravdavaju te svoje postupke. Ta retorika vidljiva je i danas u određenim segmentima, poglavito kada je riječ o američkim uplitanjima u međunarodne sukobe. Pitanje osvajanja Zapada zatim se nadopunjuje problematikom rasizma, dovođenjem Afroamerikanca (ali i ne samo njih) kao robova unutar američkog konteksta. Proizašlo nasilje, gušenje identiteta i opća dehumanizacija događa se unutar opet nekog specifičnog prostora, i kao takvo opet ima stanovite posljedice koje se reflektiraju na američku realnost i kulturu. Nadalje, ideja samog pograničnog prostora može se promatrati iz perspektiva geografskog i fizičkog razgraničenje, između civilizacije i nečega što je divlje, nenastanjeno i nepokoreno. Istodobno, pogranični prostor je i oblik ideologije koja se zasniva na obećanju bogatstva i bogaćenja, ali i zastrašujućih „demoni“ i prijetnje utjelovljenih u likovima domorodaca. Ono što proizlazi iz takvog iskustva je mitologizirano osvajanje pograničnog prostora, odnosno poslije Divljeg zapada, koje predstavlja odvažne pojedince koji, unatoč svim preprekama i nedaćama, afirmiraju sebe pokoravajući divlju prirodu i nepokolebljive divljake. Naravno, u svemu tome ne spominje se količina pro-

livene krvi nužne da bi se navedeni pothvat ostvario.

Koji je motiv pisanja Geografije horora?

Motiv je bio stvaranje do sada neistraženih čitanja specifičnih prostora unutar američke verzije žanra horora koristeći različite teorijske pristupe proizašle iz različitih segmenata humane geografije. Dodatna motivacija proizlazi iz ljubavi prema prostoru vidljive u radu profesora Stipe Grgasa. On je dugo radio na Sveučilištu u Zadru, bio je moj mentor još od diplomskih dana, da bi prije desetak godina otišao na Sveučilište u Zagreb. Njegova očaranost spomenutom problematikom, kao i činjenica da je on u biti bio prva osoba u hrvatskoj akademskoj zajednici koja je na neki smislen način problematizirala prostor iz perspektive humane geografije, ostavila je dubok utjecaj na mene i moj budući rad. Bitno je pritom naglasiti kako nje-

mu ni dan-danas nije jasno zbog čega sam se nastavio baviti svojim, nazovimo ih, primarnim interesima - gotikom i hororom, te to i dalje ostaje predmetom (prijateljskih) rasprava.

Knjigu je objavio poznati izdavač Palgrave Macmillan?

Objavio ju je *Palgrave*, jedan od trenutačno jačih međunarodnih izdavača. Prednost te izdavačke kuće zasigurno je njezina snaga i kvaliteta te mogućnost iznimno široke distribucije. Primjera radi, dan nakon službene objave knjige ona je bila dostupna kako na američkom, tako i na europskom i, u konačnici, azijskom tržištu. Zanimljivo je iskustvo vidjeti kako vam se knjiga prodaje, na primjer, u Japanu.

Koliko je i kako trajao proces objave knjige?

Računajući da je riječ o istraživanju na kojemu radim deset godina,

Motiv za pisanje Geografije horora bilo mi je stvaranje do sada neistraženih čitanja specifičnih prostora unutar američke verzije žanra horora koristeći različite teorijske pristupe proizašle iz različitih segmenata humane geografije. Dodatna motivacija proizlazi iz ljubavi prema prostoru vidljive u radu profesora Stipe Grgasa. Njegova očaranost spomenutom problematikom, kao i činjenica da je on u biti bio prva osoba u hrvatskoj akademskoj zajednici koja je na neki smislen način problematizirala prostor iz perspektive humane geografije, ostavila je dubok utjecaj na mene i moj budući rad

Međunarodna znanstvena konferencija **18th Islands of the World Conference – Islands: Nature and Culture** 13. lipnja ove godine održana na Sveučilištu u Zadru

Predsjednik ISISA-e Godfrey Baldacchino: Nema boljeg mjesta za znanstvenu konferenciju o otocima od Zadra

Na Sveučilištu u Zadru 13. je lipnja otvorena međunarodna znanstvena konferencija **18th Islands of the World Conference – Islands: Nature and Culture**, koja se organizira u sklopu međunarodnog udruženja **International Small Islands Studies Association (ISISA)** za proučavanje malih otoka.

Hrvatska je država s više od 1 200 otoka, od kojih je oko 50 stalno naseljeno. Malim otocima, prema većini svjetskih klasifikacija, pripadaju i svi hrvatski otoci, koji su bogati kulturnom baštinom i raznolikim arheološkim nalazištima. Ta su područja prirodno-geografski fenomeni koji imaju važnu ulogu u suvremenom društveno-gospodarskom razvoju, pri čemu prevladava razvoj turizma.

Terenski rad u sklopu konferencije

– Program konferencije je, nema dvojbe, iznimno bogat. Vidljivo je da ćete malim otocima znanstveno “prošetati” s različitih gledišta, da ćete tu složenu temu razmotriti kroz dioptriju različitih disciplina, da ćete sebi i nama svojim znanstveno-kritičkim pogledima olakšati razumijevanje, a kreativnim idejama pomoći u otvaranju vidika kako sačuvati i kako

Konferencija je organizirana u sklopu međunarodnog udruženja **International Small Islands Studies Association (ISISA)** za proučavanje malih otoka. Na njoj je sudjelovalo 120 znanstvenika i drugih sudionika iz Hrvatske i s gotovo svih kontinenata. Terenski dio konferencije s pratećim predavanjima održan je na otocima Pagu, Ugljanu i Dugom otoku. Pokrovitelj znanstvenog skupa bila je Vlada Republike Hrvatske, a financijsku potporu pružila je Zadarska županija

Na glavnoj zgradi Sveučilišta izvješena službena zastava udruženja ISISA

Tijekom održavanja konferencije na glavnoj je zgradi Sveučilišta u Zadru na Rivi izvješena službena zastava udruženja ISISA, kojom se obilježava domaćinstvo konferencije. Za dvije godine zastava će se svečano preseliti na otok Lombok u Indoneziji.

oživjeti te morske ukrase diljem svijeta – istaknula je na otvaranju konferencije rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican, ujedno zahvaljujući Vladi Republike Hrvatske, premijeru Andreju Plenkoviću i njegovu izaslaniku, državnom tajniku Šimi Erliću, što su problematiku malih otoka, koji su specifičnost Hrvatske, ocijenili vrijednom pokroviteljstva.

Predsjednica Organizacijskog odbora izv. prof. dr. sc. Anica Čuka napomenula je kako je organizacija skupa bila izazovna, s obzirom na to da se prije šest mjeseci nije moglo znati hoće li uopće biti održana uživo, dok neki na kraju nisu ni došli zbog ratnih zbivanja u Ukrajini.

Predsjednik ISISA-e Godfrey Baldacchino naglasio je da nema boljeg mjesta za znanstvenu

konferenciju o otocima od Zadra, iz kojega puca pogled na otoke. Sudionici nisu samo izlagali o otocima, već su se terenskim radom i odlascima na Pag i Dugi otok i upoznali s njihovom povezanosti s kopnom.

Život na otocima izazovniji i skuplji

– Studije o otocima uvijek su studije mobilnosti; zbog odvojenosti od kopna život na otocima izazovniji je i skuplji. Zanimljiva je i činjenica da je gradsko središte Zadra nekad bilo otok, a tek je poslije povezano s kopnom – rekao je Baldacchino, nakon čega je u zanimljivom eksperimentu, čitajući slova abe-

Program konferencije je, nema dvojbe, iznimno bogat. Vidljivo je da ćete malim otocima znanstveno “prošetati” s različitih gledišta, da ćete tu složenu temu razmotriti kroz dioptriju različitih disciplina, da ćete sebi i nama svojim znanstveno-kritičkim pogledima olakšati razumijevanje, a kreativnim idejama pomoći u otvaranju vidika kako sačuvati i kako oživjeti te morske ukrase diljem svijeta, istaknula je na otvaranju konferencije rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican

cede i tražeći sudionike s otoka i iz zemalja koji počinju određenim slovom, doznao da među sudionicima ima otočana s mnogih kontinenata i iz mnogih krajeva, od Kanade, SAD-a, Newfoundlanda, Južne Amerike, Italije, Velike Britanije, Danske, Ujedinjenih Arapskih Emirata do Tajvana, Japana, Australije i Polinezije.

Posljednjih desetljeća hrvatski otoci zahvaćeni su brojnim negativnim procesima, kao što su depopulacija, starenje stanovništva i gospodarska transformacija, koji su ugrozili njihov održivi razvoj, ali i mnoge važne tradicijske kulturne krajolike.

Državni tajnik Šime Erlić, koji je konferenciju otvorio u ime premijera Andreja Plenkovića, rekao je kako su otoci ovoj vladi područje od posebnog interesa, no to ne znači da se svi otočni problemi mogu jednostavno riješiti.

Stvari su se pomakle s mrtve točke

– Iako u posljednjih 10 godina bilježimo rast broja stanovni-

Otočani sa svih kontinenata posjetili Preko i Lamjanu

U sklopu međunarodne znanstvene konferencije **Islands: Nature and Culture** više od stotinu otočana sa svih kontinenata posjetilo je otok Ugljan.

– Razgovarati o otocima, a ne posjetiti nijedan otok, ne bi imalo smisla. Zato smo za posjet i obilazak odabrali tri otoka u zadarskom arhipelagu, slična, a opet različita: Pag koji je mostom spojen s kopnom, Ugljan koji je najbliži Zadru i ima najbolju brodsku povezanost i Dugi otok kao najistureniji, pučinski otok na našem području – objasnila je predsjednica Organizacijskog odbora konferencije, izv. prof. dr. sc. Anica Čuka.

Brodom iz Zadra uputili su se prema Ždrelcu, obišli Lamjanu, brodogradilište i kaveze za uzgoj riba, a poslijepodne su proveli u Preku.

– Obišli smo Lamjanu, da vide kako na našim otocima postoje i neke druge aktivnosti poput

brodogradnje i marikulture, koja je novijega datuma. Bili su dosta iznenađeni, neki uopće nisu znali da se tuna može uzgajati u kavezima, a nakon razgledavanja Preka, predavanje u crkvi Gospe od Ružarija održao je prof. dr. sc. Nenad Starc s Ekonomskog instituta u Zagrebu – dodala je izv. prof. dr. sc. Čuka. Domaćin u Preku bio je župnik don Filip Kucelin, koji je goste pozdravio i ukratko ih upoznao sa svojom župom, a prije predavanja pred crkvom su predahnuli uz frite koje su pripremile članice Udruge žena *Luzor* iz Preka.

Sudionici 18. svjetske konferencije o otocima posjetili su i Dugi otok. Boravili su u Salima i na prostoru PP-a Telašćica gdje su se upoznali s dijelovima otočne kulture, tradicije, ali i vidjeli nevjerojatnu prirodnu baštinu toga dijela zadarskog arhipelaga.

na našim naseljenim otocima, zbog krize s pandemijom i energentima došli smo do trenutka u kojemu život na otoku postaje nepodnošljivo težak. Najveći izazov je kako, s jedne strane, očuvati prirodnu baštinu i ekosustav, a s druge, omogućiti ljudima dostojanstven život, što znači ulaganja i privlačenje investitora. Je li uopće moguće privući mlade obitelji da žive na otoci-

ma? Sve su to pitanja koja traže nimalo lagane odgovore – naglasio je državni tajnik Erlić.

Europarlamentarac Tonino Picula rekao je kako Europska unija dugo nije htjela razmatrati posebnost otoka, no stvari su se pomakle s mrtve točke, posebice nakon usvajanja Deklaracije o pametnim otocima. Otočani, poručio je Picula, najbolje znaju što otocima treba.

Na konferenciji o svjetskim otocima sudjelovalo je 120 znanstvenika i drugih sudionika iz Hrvatske i s gotovo svih kontinenata. Terenski dio konferencije s pratećim predavanjima održan je na otocima Pagu, Ugljanu i Dugom otoku. Pokrovitelj znanstvenog skupa bila je Vlada Republike Hrvatske, a financijsku potporu pružila je Zadarska županija.

Projekt GUTTA – savinG fUel and emissions from mariTime Transport in the Adriatic region (Ušteda goriva i smanjenje emisija iz pomorskog prometa u Jadranskom moru)

Stvaranje relevantnije baze podataka o emisijama na brodu i mogućnost poboljšanja procjene emisija i usporedbe s trenutačnom bazom podataka

Međunarodni i domaće brodovi sve veći su izvor emisija ispušnih i stakleničkih plinova. Taj je problem prepoznala Europska unija i odobrila Uredbu 2015/757 Europskog parlamenta i Vijeća o praćenju, izvješćivanju i verifikaciji emisija CO₂ iz pomorskog prometa. Cilj Europske komisije je ograničiti stakleničke plinove na brodu za 2 % u 2025. i do 6 % u 2030. u usporedbi s razinama iz 2020. godine.

Mjerenje na brodu u stvarnim uvjetima

Procijeniti količinu emisija u jednom plovidbenom području ili iz određene vrste broda nije lak zadatak. Najtočnija metoda za procjenu emisije ispušnih plinova s broda je mjerenje na brodu u stvarnim uvjetima uz odgovarajuću mjernu opremu. Do sada su znanstvene studije o mjerenju emisija na brodu, posebno u segmentu Ro-Pax brodova, bile vrlo ograničene. Stoga je izražena potreba za relevantnijom bazom podataka o emisijama na brodu koja će ponuditi mogućnost poboljšanja procjene emisija i usporedbe s trenutačnom bazom podataka o emisijama i trenutačnim modelima procjene.

Na tom je putu i projekt GUTTA. Projekt GUTTA – *savinG fUel and emissions from mariTime Transport in the Adriatic region* (Ušteda goriva i smanjenje emisija iz pomorskog prometa u Jadranskom moru) financira Europski fond za regionalni razvoj. Njegov je nositelj Europsko-mediteranski centar za klimatske promjene iz Leccea, Italija, a partneri Hrvatska udruga brodarka *Mare Nostrum*, Sveučilište u Zadru, Ministarstvo

prometa i infrastrukture te Lučka uprava južnog Jadrana, Bari, Italija. Projekt je pokrenut u siječnju 2019. godine, trebao je trajati do lipnja 2021., ali zbog COVID-a 19 trajao je do kraja lipnja 2022. godine

mora, prometa i infrastrukture te Lučka uprava južnog Jadrana, Bari, Italija. Projekt je pokrenut u siječnju 2019. godine, trebao je trajati do lipnja 2021., ali zbog COVID-a 19 trajao je do kraja lipnja 2022. godine.

Glavni ciljevi projekta

Projekt GUTTA imao je tri cilja:

- isporučiti web aplikaciju za planiranje brodskih ruta kojima se smanjuju emisije CO₂ koja će se izraditi na osnovu numeričkog modela, a moći će s obzirom na vremenske uvjete odrediti optimalnu rutu broda kako bi se smanjila potrošnja goriva i emisija CO₂. Korisnici će toj aplikaciji pristupiti putem posebnog *web interfeasa* u kojem će se koristiti osnovne informacije o stvarnom putu (dolasci/polasci iz luke, datum i vrijeme polaska) za pokretanje simuliranog modela za optimizaciju rute.

- dati povratne informacije i analize o sustavu THETIS-MRV i podacima putem stručnih razgovora, prikupljanja povratnih informacija i praćenja institucionalnog postupka za izmjenu MRV uredbe te numerički analizirati prikupljene podatke iz THETIS-MRV-a objavljenih tijekom trajanja GUTTA projekta.

- prikupiti i analizirati epidemiološke podatke o COVID-u

19 i podatke o brodskom prometu (AIS i CIMIS podaci) te upotrijebiti te podatke pri kreiranju modela za praćenje dinamike širenja pandemije zbog prekomorske povezanosti između Italije i Hrvatske. Rezultati te analize objavljeni su u radu *How COVID-19 Affected GHG Emissions of Ferries in Europe* koji je dostupan na poveznici <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/9/5287>.

Optimizacija rute broda lako dostupna usluga

Sveučilište u Zadru najviše je sudjelovalo u ostvarivanju prvog cilja projekta, odnosno osmišljavanju web aplikacije za planiranje brodskih ruta kojima se smanjuju emisije CO₂ koja je izrađena na osnovu numeričkog modela, a moći će s obzirom na vremenske uvjete odrediti optimalnu rutu broda kako bi se smanjila potrošnja goriva i emisija CO₂

skog centra za klimatske promjene koristili su za realizaciju novog modela za usmjeravanje broda nazvanog GUTTA-VISIR. Rezultati tog dijela projekta objavljeni su u radu *Towards Least-CO2 Ferry Routes in the Adriatic Sea* koji se može pročitati na poveznici <https://www.mdpi.com/2077-1312/9/2/115>.

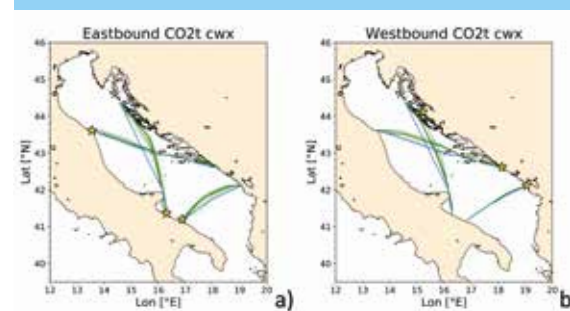
Web aplikacija GUTTA-VISIR ključni je ishod projekta GUTTA i omogućuje da optimizacija rute broda bude lako dostupna usluga. Aplikacija se temelji na tri glavne komponente: prognozama valova i površinskih struja koje pruža *Copernicus Marine Service*, modelu ruta broda VISIR i web aplikaciji za pregledavanje i istraživanje rezultata, grafikona i brojčanih podataka. Operativna pokretanja GUTTA-VISIR-a izvode se u CMCC Supercomputing Centru u Lecceu, Italija. Svakodnevno web usluga GUTTA-VISIR čini dostupnim više od sedam

Sveučilište u Zadru najviše je sudjelovalo u ostvarivanju prvog cilja projekta, odnosno osmišljavanju web aplikacije za planiranje brodskih ruta kojima se smanjuju emisije CO₂ koja je izrađena na osnovu numeričkog modela, a moći će s obzirom na vremenske uvjete odrediti optimalnu rutu broda kako bi se smanjila potrošnja goriva i emisija CO₂

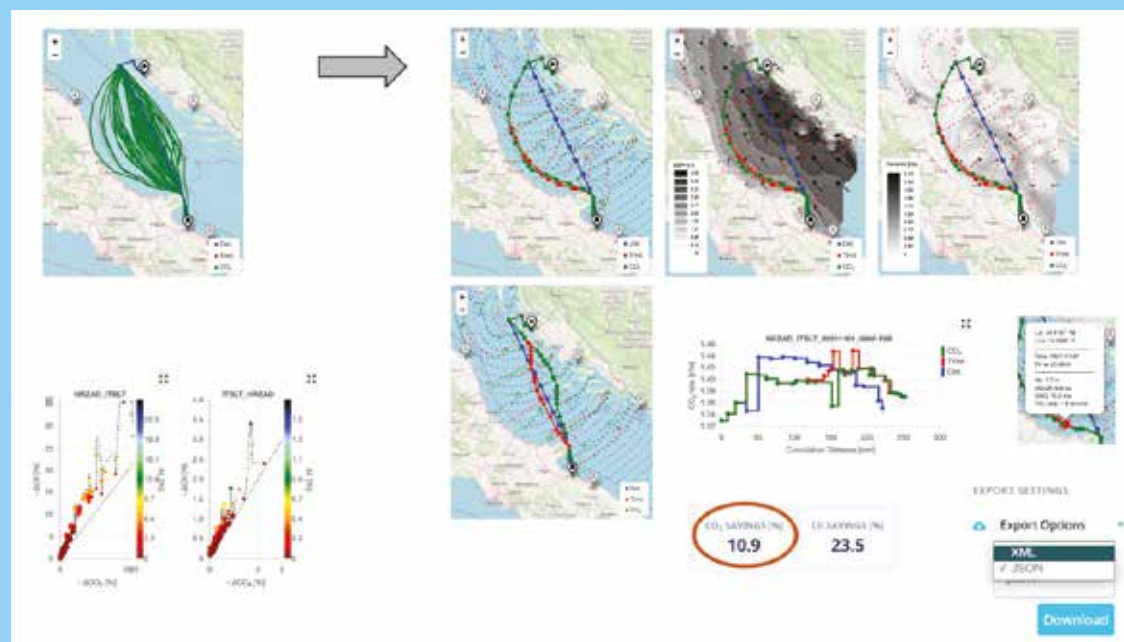
Primjer zamišljene rute između Splita i Ancone i tri načina određivanja rute

Primjer optimiranja zamišljene rute između Splita i Ancone pri vremenskim uvjetima (utjecaj vjetrova, valova i struja) na dan 18. lipnja 2022. godine. Plava linija označava rutu pri najkraćoj udaljenosti između luka; crvena označava rutu pri kojoj je trajanje putovanja vremenski najkraće, a zelena rutu pri kojoj se potroši najmanje goriva tj. emisija CO₂, s broda je najmanja. Rezultati pokazuju da je i na kratkim relacijama moguća ušteda goriva odabirom optimalne rute zbog utjecaja vremenskih uvjeta.

Primjer putovanja između Zadra i Barlettae

Tijekom projekta na brodovima Jadrolinije na linijama između Hrvatske i Italije izmjerene su i stvarne emisije CO₂ koje su uspoređene sa simuliranim vrijednostima kako bi se model mogao validirati i prilagoditi stvarno izmjenjenim vrijednostima. Oprema koja je korištena za mjerenje i analizu ispušnih plinova na brodovima bio je Testo 350 Maritime analizator dimnih plinova.

tisuća novih ruta u Jadranskom i Jonskom moru, koje su besplatno dostupne i mogu se preuzeti s weba. Web aplikacija GUTTA-VISIR može se pregledati i testirati na mrežnoj stranici <https://www.gutta-visir.eu/>.

Podizanje ekološke svijesti

Istraživanja o ispušnim plinovima na Ro-Pax brodovima vrlo su ograničena pa će podaci predstavljeni u ovom istraživanju pomoći u stvaranju relevantnije

Web aplikacija GUTTA-VISIR ključni je ishod projekta GUTTA i omogućuje da optimizacija rute broda bude lako dostupna usluga. Aplikacija se temelji na tri glavne komponente: prognozama valova i površinskih struja koje pruža *Copernicus Marine Service*; modelu ruta broda VISIR te web aplikaciji za pregledavanje i istraživanje rezultata, grafikona i brojčanih podataka

baze podataka o emisijama na brodu i ponuditi mogućnost poboljšanja procjene emisija i us-

porodbe s trenutačnom bazom podataka. Izmjerene i simulirane podatke mogu se koristiti za anali-

zu uzroka kvarova motora, optimizacije motora i modela emisije ispušnih dimnih plinova, a bit će korisni i za zaštitu okoliša i napore u ublažavanju klimatskih promjena, pri predviđanju, procjeni i optimizaciji pojedinih ruta te za brodske operatore i tehničke zajednice povezane s pomorskim prometom u Jadranskom moru, kako i za informiranje i podizanje ekološke svijesti građana Italije i Hrvatske, ali i putnika na jadranskim rutama.

Izv. prof. dr. sc. Ivana Tucak Junaković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, urednica je i suautorica udžbenika *Uspješno starenje: teorijski pristupi, metode istraživanja i čimbenici doprinosa*, objavljenog u svibnju ove godine u izdanju Odjela.

Udžbenik kroz šest poglavlja obrađuje teme najutjecajnijih teorijskih pristupa i načina ispitivanja uspješnoga starenja, doprinosa različitih biopsihosocijalnih čimbenika uspješnom starenju, čimbenika koji pridonose uspješnom kognitivnom starenju i očuvanju zdravlja mozga te determinanti uspješne prilagodbe na umirovljenje.

Kako ste se i zašto kao psihologinja počeli baviti starenjem?

Moram priznati da ni mene, kao ni, pretpostavljam, većinu mladih to područje nije previše zanimalo u početku studija, odnosno sve dok se nisam približe upozнала s njime kroz kolegij *Razvojna psihologija odrasle dobi i starenja* koji je vodila prof. dr. sc. Katica Lacković-Grgin. Ona mi je otvorila vrata u fascinantno područje razvoja u odrasloj i starijoj dobi pa sam diplomski rad, a poslije i doktorsku disertaciju, izradila u tom području.

U tom ste pogledu, na određeni način, pionir u bavljenju psihologijom starenja u Hrvatskoj?

Iako ta izjava laska, ne bih se s njome složila. Znatno doprinos području psihologije starenja već je dalo nekoliko znanstvenika znatno prije negoli sam se ja počela baviti tim područjem i, uopće, studirati psihologiju. Među njima bih svakako istaknula profesoricu dr. sc. Katicu Lacković-Grgin, zatim prof. dr. sc. Jasminku Despot Lučanin – vjerojatno najutjecajnije ime u području istraživanja starenja u Hrvatskoj – nadalje, prof. dr. sc. Nealu Ambrosi-Randić te prof. dr. sc. Anu Štambuk, da izdvojim samo neke. Prof. dr. sc. Despot Lučanin i jedna je od recenzentica udžbenika na temu uspješnog starenja, a kolegice prof. dr. sc. Ambrosi-Randić i prof. dr. sc. Štambuk autorice dvaju poglavlja.

Izv. prof. dr. sc. Ivana Tucak Junaković, Odjel za psihologiju, urednica i suautorica knjige *Uspješno starenje: teorijski pristupi, metode istraživanja i čimbenici doprinosa*, objavljene u izdanju Sveučilišta u svibnju 2022.

Ako u starosti, kada se osvrnemo unatrag, procijenimo da smo manje-više zadovoljni proživljenim životom, uspješno smo ostarjeli

Cilj mi je bio, ističe izv. prof. dr. sc. Tucak Junaković, na jednome mjestu ponuditi recentna i empirijski utemeljena saznanja o uspješnome starenju i različitim čimbenicima koji na njega utječu. Kao glavni poticaj za realizaciju te ideje poslužio je pozvani simpozij na temu *Odrednice i korelati uspješnoga/zdravog/aktivnog starenja* koji sam organizirala u sklopu međunarodne konferencije XXII. Dani psihologije u Zadru, u listopadu 2020.

Znači li povećan udio starijih osoba u populaciji i da je jača potreba za psihologijom starenja u istraživačkom smislu?

Istraživanja procesa starenja, osim svoje bazične znanstvene vrijednosti, imaju i praktične implikacije. Na njime se temelje, ili bi se trebali temeljiti, preventivni i interventni programi i javne politike namijenjene očuvanju ili poboljšanju kvalitete života starijih osoba.

Što, zapravo, znači uspješno starenje? Ponekad je to i pokušaj mirenja sa životnim neuspjesima?

Različiti teorijski pristupi i znanstveni pokušaji ispitivanja uspješnoga starenja opisani su u našem udžbeniku, a pojednostavljeno bih rekla kako je uspješno starenje održavanje funkcioniranja u različitim aspektima (tjelesnom, kognitivnom, socioemocionalnom) na, za pojedinca, najvećoj mogućoj razini, usprkos neizbježnim gubicima u procesu starenja. Pritom treba naglasiti da svrha koncepta uspješnoga starenja nije negirati neizbježne negativne promjene i gubitke u procesu starenja ili zaustaviti starenje, niti uspješno starenje postaviti kao imperativ koji svi nužno moraju postići jer bi ih se u suprotnom smatralo „neuspješnima“.

Na kraju je najvažnije, kao glavni pokazatelj da smo uspješno ostarjeli, da u starosti, kada se osvrnemo unatrag, procijenimo da smo manje-više zadovoljni proživljenim životom i da ga prihvaćamo sa svim njegovim dobrim i lošim stranama, da ga doživljavam smislenim, nemamo velikih životnih žaljenja zbog onoga što smo učinili ili propustili učiniti te nastojimo i dalje, i u starijoj dobi, ostati aktivno uključeni u život, skladno vlastitim mogućnostima.

Uspješno starjeti znači, prema poznatom Baltesovu *Modelu selektivne optimizacije s kompenzacijom*, mudro birati aktivnosti kojima se želimo ili još možemo baviti s obzirom na preostalo vrijeme i resurse, što osobi čiji su resursi smanjeni omogućuje da više vremena i energije posveti *željenim* aktivnostima te tako maksimizira uspjeh u njima.

Koliko dugo ste radili na knjizi i kako je ona nastala?

Kako se već godinama i na-

Otpor prema starenju nije obilježje samo našega društva, nego i općenito individualističkih zapadnjačkih kultura koje veličaju mladost, opiru se starenju i tabuiziraju smrt. Pretpostavljam da je u osnovi tog otpora i negiranja starenja strah od smrti, odnosno vlastite prolaznosti.

stavno i istraživački bavim temom starenja, prije dvije godine javila se ideja da, uz pomoć drugih stručnjaka u području, napišem knjigu koja će se primarno baviti pozitivnim aspektima starenja i u kojoj ćemo rezultatima istraživanja pokušati potkrijepiti ideju da starenje nije samo propadanje i da gubici u procesu starenja ne moraju biti tako veliki kao što se obično smatra. Cilj je bio na jednome mjestu studentima psihologije i srodnih studija, istraživačima i stručnjacima u području psihologije starenja i gerontologije općenito, ali i svima zainteresiranima za tu temu, ponuditi recentna i empirijski utemeljena saznanja o uspješnom starenju i različitim čimbenicima koji na njega utječu. Kao glavni poticaj za realizaciju te ideje poslužio je pozvani simpozij na temu *Odrednice i korelati uspješnoga/zdravog/aktivnog starenja* koji sam organizirala u sklopu međunarodne konferencije XXII. Dani psiho-

logije u Zadru, u listopadu 2020. Simpozij je okupio nekoliko naših znanstvenica u tom području koje sam zatim pozvala da napišemo knjigu kojoj će u fokusu biti konstrukt uspješnoga starenja. Na moj poziv pozitivno su odgovorile, na čemu sam im uvelike zahvalna. Rad na knjizi intenzivirao se u razdoblju *lockdowna* u početku pandemije COVID-a 19, koja je nekima, uz sve nedaće, pružila i priliku da malo predahnu od uobičajenog užurbanog ritma i posvete se nekim željenim projektima, kao što je u mom slučaju bio rad na knjizi. Otprilike dvije godine poslije, nakon što je prošla sve formalne procedure i postupak recenzije, knjiga je izašla iz tiska u svibnju 2022.

Vi ste zapravo urednica i jedna od suautorica koja je, čini se, dala najveći doprinos, autorski i radno, ovom izdanju. Tko Vam je u tome još pomogao? Opišite, molim Vas, ukratko sadržaj knjige?

Ja sam urednica knjige, ali ona je rezultat zajedničkog rada pet autorica koje se bave područjem starenja. Udžbenik uključuje šest poglavlja. U uvodnom, koje sam sama napisala, pokušava se definirati koncept

uspješnoga starenja i nudi pregled različitih teorijskih pristupa uspješnome starenju. U drugom poglavlju, čije smo autorice izv. prof. dr. sc. Marina Nekić, također s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, i ja, opisuju se sociodemografske odrednice i utjecaj životnoga stila, odnosno tjelevoježbe, prehrane i zdravstvenih navika na proces starenja. U trećem, čija je autorica izv. prof. dr. sc. Andrea Vranić s Odjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, razmatraju se determinante uspješnoga kognitivnog starenja i očuvanja kognitivnih funkcija i u starijoj dobi. Četvrto poglavlje koje je napisala prof. dr. sc. Neala Ambrosi-Randić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli bavi se širokim područjem doprinosa emocija, osobina ličnosti, osobnih resursa i značajnih socijalnih odnosa uspješnom starenju. U petom poglavlju, čija sam autorica, razmatra se proces uspješne prilagodbe na umirovljenje kao dio procesa uspješnoga starenja, opisuju se različite teorijske koncepcije umirovljenja i utjecaj umirovljenja na subjektivnu dobrobit. Zadnje poglavlje, čija je autorica prof. dr. sc. Ana Štambuk sa Studijskoga centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu, bavi se doprinosom duhovnosti (povezanim s religioznošću ili nezavisno od nje) uspješnom starenju. Duhovnost je osobna dimenzija koja starenjem postaje sve salijentnija i sve značajnija za uspješnu prilagodbu na promjene u procesu starenja, kao i za lakše prihvaćanje smrti. Kvaliteti našega udžbenika uvelike su pridonijele i recenzentice prof. dr. sc. Jasminka Despot Lučanin, prof. dr. sc. Mira Klarin i izv. prof. dr. sc. Slavka Galić svojim konstruktivnim sugestijama. Svoj doprinos njegovoj konačnoj formi dali su i lektorica Edita Medić, prof. te Grafikart d.o.o., Zadar, koji ga je grafički oblikovao. U cijelom procesu nastanka knjige podržavao nas je Ured za izdavačku djelatnost Sveučilišta u Zadru. Svima im još jednom veliko hvala.

Izv. prof. dr. sc. Ivana Tucak Junaković

Izv. prof. dr. sc. Ivana Tucak Junaković rođena je 1977. godine u Šibeniku. Studij psihologije završila je na tadašnjem Filozofskom fakultetu u Zadru 2001., a poslijediplomski doktorski studij psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2009. obranom disertacije *Provjera osnovnih postavki McAdamsova i de St. Aubinova modela generativnosti u odraslih različite dobi*.

Na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru kao izvanredna profesorica predaje kolegije *Uvod u razvojnu psihologiju, Razvojna psihologija odrasle dobi, Psihologija starenja, Psihologija obitelji i roditeljstva i Uspješno starenje*.

Njezini znanstveni interesi usmjereni su na područje razvojne psihologije odrasle dobi, psihologije starenja i palijativne skrbi. Najviše se bavi temama generativnosti, uspješnoga starenja te subjektivne dobrobiti, zdravlja i socioemocionalnog funkcioniranja odraslih i starijih osoba. Suradnica je na nekoliko znanstvenih projekata, a trenutno i voditeljica istraživačkog institucionalnog projekta *Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela* (US: RIVIM). Godinama se bavila i psihološkim savjetovanjem unutar Studentskoga savjetovališta Sveučilišta u Zadru. Do sada je objavila četrdesetak znanstvenih i stručnih radova i poglavlja u knjigama i priručnicima.

Znanstveno-stručni simpozij *Kralj Zvonimir* u Kninu 11. i 12. lipnja 2022.

Istaknuta predavanja na simpoziju održali profesori sa Sveučilišta u Zadru

U Multifunktionalnoj dvorani Studentskog doma "Fra Luje Maruna" u Kninu, 11. i 12. lipnja 2022. održan je znanstveno-stručni simpozij *Kralj Zvonimir*.

Bio je to drugi znanstveni skup o Kralju Zvonimiru, a prvi je održan davne 1989. godine u Zagrebu i Splitu.

Visoki pokrovitelj ovogodišnjega kninskog simpozija bio je Predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović. Organizatori znanstvenoga skupa bili su Narodna knjižnica Knin i Grad Knin, a suorganizatori Šibensko-kninska županija, Veleučilište Marka Marulića, Kninski muzej, TZ Grada Knina, Pučko otvoreno učilište Knin i Udruga Atribut.

Na simpoziju je 20-ak znanstvenika održalo 20-ak predavanja o različitim temama – od

međunarodnog položaja Hrvatske u doba kralja Zvonimira do kraljeve smrti i „kletve“.

Istaknuta predavanja na simpoziju su održali profesori sa Sveučilišta u Zadru. Prof. dr. sc. Mladen Ančić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, imao je izlaganje *Još jednom o okolnostima postanka Ljetopisa kraljeva Hrvatske i Dalmacije*, a doc. dr. sc. Antun Nekić, s istog odjela, održao je predavanje o Slavoniji u drugoj polovici 11. stoljeća.

Izv. prof. dr. sc. Ivan Josipović s Odjela za povijest umjetnosti, Sveučilišta u Zadru, održao je predavanje *Kninska ranoromanička skulptura Zvonimirova doba*, a izv. prof. dr. sc. Valentina Šošarić s Odjela za povijest, predavanje *Dobri kralj Zvonimir u percepciji realnosti kasnosrednjovjekovnih plemićkih zajednica*.

Prof. dr. sc. Mladen Ančić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, imao je izlaganje *Još jednom o okolnostima postanka Ljetopisa kraljeva Hrvatske i Dalmacije*, a doc. dr. sc. Antun Nekić, s istog odjela, održao je predavanje o Slavoniji u drugoj polovici 11. stoljeća. Izv. prof. dr. sc. Ivan Josipović s Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru, održao je predavanje *Kninska ranoromanička skulptura Zvonimirova doba*, a izv. prof. dr. sc. Valentina Šošarić s Odjela za povijest, predavanje *Dobri kralj Zvonimir u percepciji realnosti kasnosrednjovjekovnih plemićkih zajednica*

XXIII. Dani psihologije na Sveučilištu u Zadru, od 26. do 28. svibnja 2022., u organizaciji Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru te suorganizaciji Hrvatskog psihološkog društva

Dani psihologije pravi su primjer spoja znanosti i prakse i mjesto gdje se struka aktivno unaprjeđuje

O d 26. do 28. svibnja 2022., u organizaciji Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru te suorganizaciji Hrvatskog psihološkog društva, na Sveučilištu u Zadru održani su XXIII. Dani psihologije.

Riječ je o bijenalom međunarodnom znanstveno-stručnom skupu koji okuplja znanstvenike i stručnjake iz različitih područja temeljne i primijenjene psihologije te srodnih disciplina. Skup ima dugu tradiciju i veliku važnost u znanstvenoj i stručnoj zajednici te privlači velik broj psihologa i kolega iz srodnih struka, kako iz Hrvatske, tako i iz mnogih drugih zemalja.

Sve veći interes za sudjelovanjem na skupu

– Ovaj skup star je gotovo koliko i sam Odjel za psihologiju, organiziramo ga s velikim entuzijazmom te smo sretni što se opet odvija uživo. Posljedice krize s kojom smo se suočavali naglasile su važnost psihologije i ovakvih okupljanja na kojima možemo razmijeniti iskustva i pridonijeti društvu u kojem živimo i radimo – rekla je na otvaranju skupa predsjednica Organizacijskog odbora doc. dr. sc. Andrea Tokić s Odjela za psihologiju zadarskoga sveučilišta.

Ovogodišnji program skupa bio je iznimno bogat. Pozvana predavanja održala su četiri renomirana znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva. Dr. sc. Pascal Vrticka sa Sveučilišta Essex (Colchester, UK) otvorio je skup pozvanim predavanjem *Revidirana teorija privrženosti - Perspektiva socijalne neuroznanosti 21. stoljeća*, a pozvani predavači bili su i prof. Joshua M. Tybur sa Sveučilišta u Amsterdamu, izv. prof. dr. sc. Andrea Vranić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te izv. prof. dr. sc. Ana

Ovaj skup star je gotovo koliko i sam Odjel za psihologiju, organiziramo ga s velikim entuzijazmom te smo sretni što se opet odvija uživo. Posljedice krize s kojom smo se suočavali naglasile su važnost psihologije i ovakvih okupljanja na kojima možemo razmijeniti iskustva i pridonijeti društvu u kojem živimo i radimo, rekla je na otvaranju skupa predsjednica Organizacijskog odbora doc. dr. sc. Andrea Tokić s Odjela za psihologiju zadarskoga sveučilišta

Slišković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

– Skup koji je u početku bio regionalnog karaktera pokazao se zanimljivim za hrvatske i strane psihologe, ima međunarodni karakter i sve je veći interes za sudjelovanjem na njemu. Svjedočimo porastu problema kao posljedice pandemije, potresa, rata i ekonomske krize te je naš rad kao psihologa u tome izuzetno važan. Dani psihologije pravi su primjer spoja znanosti i prakse i mjesto gdje se stru-

ka aktivno unaprjeđuje - rekao je u pozdravnoj riječi predsjednik Hrvatske psihološke komore Devid Zombori.

Gost i akademik profesor emeritus Ivica Kostović

Prorektor prof. dr. sc. Zvezdan Penezić podsjetio je kako je prije dvije godine izrazio uvjerenje da će se Dani održati uživo, više kao ohrabrenje, i to se, srećom, pokazalo točnim.

– Ne želim spominjati tu ri-

ječ, naš pogled upućen je prema budućnosti i izazovima koji nas očekuju. Psiholozi su probijali led u organiziranju skupova u ovoj ustanovi, mnogo je truda uloženo i ništa ne može zaustaviti Dane psihologije. Želimo otvoriti prostor za konstruktivnu raspravu, razmjenu mišljenja, znanja i iskustava, filozofije i kulture razumijevanja na ovim prostorima – istaknuo je prof. dr. sc. Penezić.

Dani psihologije ove godine ugostili su i akademika profesora emeritusa Ivicu Kostovića, počasnoga ravnatelja Hrvatskog instituta za istraživanje mozga i redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, koji je kao dio programa skupa održao javno predavanje *Neurobiologija postanka svjesnosti i samosvijesti u fetusu i djece*, u kojem je usporedio razvitak neuronskih mreža i postanak svijesti, samosvijesti i sposobnosti donošenja odluka u više razvojnih faza, počevši od ranog fetalnog razdoblja do šeste godine djetetova života.

Izloženo 170 radova

Program je obogatio i pozvani simpozij voditeljice izv. prof. Renate Glavak Tkalić s Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ u Zagrebu u kojem su sudionici simpozija govorili o različitim aspektima problema ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralnih ovisnosti, s naglaskom na spoznaje i stanje u Hrvatskoj. Nadalje, održani su i simpozij koji se bavio reproduktivnim mentalnim zdravljem, okrugli stol voditeljice dr. sc. Sanje Delin na temu *Epilepsija i kognitivni razvoj u dječjoj dobi*, tri radionice te predstavljanja najnovijih izdanja Sveučilišta u Zadru i drugih psiholoških izdanja.

Na ovogodišnjim Danima psihologije izloženo je oko 170 radova kroz tri simpozija, 20 usmenih i tri poster sekcije.

Okrugli stol **Izazovi roditeljstva djece s teškoćama u razvoju** održan 22. ožujka 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru

U rješavanju složenih pitanja roditeljstva djece s teškoćama potrebna je veća suradnja akademske i stručne zajednice, a ovaj okrugli izvrstan je primjer realizacije te suradnje

Okrugli stol **Izazovi roditeljstva djece s teškoćama u razvoju** održan je 22. ožujka 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, a u sklopu obilježavanja 20. obljetnice osnutka obnovljenog Sveučilišta.

Roditelji djece s teškoćama u razvoju suočavaju se s brojnim izazovima, a njihova je dobrobit ključni faktor potpore razvoju njihove djece. Okrugli stol bio je namijenjen svim stručnjacima koji se u svom radu bave djecom s teškoćama (psiholozima, logopedima, edukacijskim rehabilitatorima, liječnicima, medicinskim sestrama... ukrajko, zdravstvenim i edukacijskim stručnjacima) i, naravno, roditeljima djece s teškoćama u razvoju.

Na skupu je sedam stručnjaka iz različitih perspektiva govorilo o zahtjevima i izazovima roditeljstva djece s teškoćama u razvoju. Svako od tematskih izlaganja trajalo je desetak minuta, nakon čega bi uslijedila zajednička rasprava. Okrugli stol moderirala je doc. dr. sc. Jelena Ombla s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, skup je s nekoliko prigodnih riječi pozdravio prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, prorektor za znanost i informacijsku infrastrukturu Sveučilišta u Zadru, a nazočila mu je i prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić, prorektorica za studije i studente.

Institucionalni projekt Sveučilišta

U prvom izlaganju, izv. prof. dr. sc. Ana Slišković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru predstavila je institucionalni projekt Sveučilišta u Zadru, odnosno dobivene rezultate i daljnji tijek rada na projektu kojim

Okrugli stol bio je namijenjen svim stručnjacima koji se u svom radu bave djecom s teškoćama (psiholozima, logopedima, edukacijskim rehabilitatorima, liječnicima, medicinskim sestrama... ukrajko, zdravstvenim i edukacijskim stručnjacima) i, naravno, roditeljima djece s teškoćama u razvoju. Moderirala ga je doc. dr. sc. Jelena Ombla s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, a skup je s nekoliko prigodnih riječi pozdravio prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, prorektor za znanost i informacijsku infrastrukturu Sveučilišta u Zadru, a nazočila mu je i prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić, prorektorica za studije i studente

su predviđeni istraživački ciljevi, ali i osvještavanje navedene tematike u društvenoj zajednici. Riječ je o dvogodišnjem projektu koji obuhvaća istraživanje u dva dijela: kvalitativno, koje je završeno, i kvantitativno, koje je u tijeku. Izloženi su rezultati kvalitativnog dijela, pri čemu su prikazani učestaliji odgovori 25 roditelja djece s različitim teškoćama na pitanja o izazovima s kojima se susreću pri svakodnevnom usklađivanju zahtjeva obiteljske, privatne i radne uloge. U sklopu polustrukturiranih

intervjua, roditelji su govorili o svojim pozitivnim i negativnim iskustvima. Primjerice, o dobroj učiteljici, informativnoj podršci na društvenim mrežama, podršci kolega s posla, vlastitome rastu kroz roditeljstvo te, s druge strane, o doživljajima nerazumijevanja u društvenoj sredini, stresu ili, kako je jedan sudionik rekao, „rastegnutosi” između količine obveza, financijskih aspekata, doživljaja zanemarenosti druge djece u obitelji itd. U tijeku je provedba upitnika virtualnim putem na široj sku-

pini roditelja djece s teškoćama diljem Republike Hrvatske. Izv. prof. dr. sc. Ana Slišković je voditeljica projekta, a ostali članovi istraživačke grupe su: doc. dr. sc. Matilda Nikolić Ivanišević, doc. dr. sc. Jelena Ombla, doc. dr. sc. Andrea Tokić i doc. dr. sc. Ana Šimunić s istog odjela, prof. dr. sc. Theresa Brown (*Georgian Court University*), izv. prof. dr. sc. Lisa Stewart (*California State University Monterey Bay*) te doc. dr. sc. Marija Ljubičić, mag. med. techn., koja je bila i sljedeća izlagateljica.

Stres i kvaliteta života roditelja djece s teškoćama

Doc. dr. sc. Marija Ljubičić, koja je u vrijeme izlaganja na Okruglom stolu bila glavna sestra Odjela za pedijatriju Opće bolnice Zadar, a sada je docentica na Odjelu za zdravstvene studije Sveučilišta u Zadru, govorila je o rezultatima svoga istraživanja na temu stresa i kvalitete života kod roditelja djece s teškoćama u razvoju, kao što su Downov sindrom, poremećaji iz spektra autizma i cerebralna pa-

U tijeku je provedba upitnika virtualnim putem na široj skupini roditelja djece s teškoćama diljem Republike Hrvatske. Izv. prof. dr. sc. Ana Slišković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru voditeljica je projekta, a ostali članovi istraživačke grupe su: doc. dr. sc. Matilda Nikolić Ivanišević, doc. dr. sc. Jelena Ombla, doc. dr. sc. Andrea Tokić i doc. dr. sc. Ana Šimunić s istog odjela, prof. dr. sc. Theresa Brown (Georgian Court University), izv. prof. dr. sc. Lisa Stewart (California State University Monterey Bay) te doc. dr. sc. Marija Ljubičić, mag. med. techn.

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Iadertina | 1396 | 2002 |

20. obljetnica osnutka obnovljenog Sveučilišta u Zadru

Okrugli stol
Izazovi roditeljstva djece s teškoćama u razvoju
Moderatorica: Doc. dr. sc. Jelena Ombla
22.03. (utorak) u 18:00 h
Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru (zgrada na Rivi)

Sudionici okruglog stola:

Mario Pešut, pročelnik Upravnog Odjela za socijalnu skrb i zdravstvo, Grad Zadar	Dario Kovač, mag. psih., voditelj Kabineta za ranu intervenciju Caritasu Zadarske nadbiskupije
Izv. prof. dr. sc. Ana Slišković, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru	Dijana Miočić, edukacijski rehabilitator i specijalist rane intervencije, Ferali - Centar za razvojnu podršku, Zadar
Dr. sc. Marija Ljubičić, mag. med. techn., Opća bolnica Zadar i Odjel za zdravstvene studije Sveučilišta u Zadru	Božica Dušević, mag. psih., DV Latica, Zadar & Irena Buljat, mag. med. techn., zdravstvena voditeljica u DV Latica
Doc. dr. sc. Marina Vidaković, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru	Teuta Radas, mag. edukacijske rehabilitacije, OŠ Voštarica, Zadar

Okrugli stol je prijavljen HPK i HKMS.
Ukoliko planirate doći molimo Vas da se registrirate na ovoj [poveznici](#)
Organizatori: Odjel za psihologiju i Studentsko savjetovalište Sveučilišta u Zadru

raliza te kod roditelja djece s dijabetesom tipa 1, u usporedbi s roditeljima zdrave djece. Dodatno, cilj tog istraživanja bio je ispitati povezanost roditeljskog stresa, koncentracije kortizola u slini i uznapredovalih produkata glikacije u koži s anksioznošću i depresivnom simptomatologijom roditelja. Korištenjem modela multivarijatne linearne regresije dobivena je povezanost između roditeljstva djeteta s kroničnim stanjem, percipiranog roditeljskog stresa, promijenjenog odgovora kortizola, depresivnosti i narušene kvalitete života. Akumulacija uznapredovalih produkata glikacije u koži ispitanika bila je povezana s dobi roditelja, kortizolom, depresivnošću i anksioznošću.

Savjetodavni rad s roditeljima

Navedeni rezultati upućuju na to da su ti roditelji populacijska skupina s povećanim rizikom za negativne zdravstvene posljedice te da im je potrebna podrška šire društvene zajednice u cilju očuvanja njihova zdravlja i zdravlja

djece o kojoj skrbe. Dario Kovač, mag. psih., voditelj Kabineta za ranu intervenciju Caritasu Zadarske nadbiskupije, bio je spriječen pa je rad Kabineta i grupe podrške roditeljima predstavila Anastazija Terze, magistra edukacijske rehabilitacije. Predstavnica Kabineta iznijela je iskustva iz prakse koja se odnose na savjetodavni rad s roditeljima djece s teškoćama u razvoju te je opisala rad grupa podrške i njihovo značenje za tu osjetljivu skupinu roditelja. Dijana Miočić, edukacijska rehabilitatorica i specijalistica rane intervencije, predstavila je rad zadarskoga Centra za razvojnu podršku *Ferali*. Najprije su predstavljene radionice za roditelje putem programa *Rastimo zajedno plus* i programa podrške roditeljima tijekom tranzicije u roditeljstvo djece s teškoćama u razvoju, a zatim je izložena tzv. *Minuta za dijete*. Tu su kroz pojedine primjere djece s različitim teškoćama, koji su uključeni u rad Centra, prikazani problemi s kojima se suočavaju zajedno sa svojim roditeljima, kao što su neprilagođenost prostornog uređe-

nja za one u kolicima, duge liste čekanja za obradu, velika udaljenost obrazovnih ustanova i terapeuta itd. Istaknuti su i pozitivni primjeri dobre suradnje Centra i obrazovnih ustanova te primjer pozitivnog razvojnog pomaka kod djeteta.

Borba sa sustavom i opsežnom birokracijom

Teuta Radas, magistra edukacijske rehabilitacije, OŠ Voštarica, Zadar, predstavila je osnovno školovanje učenika s većim teškoćama u razvoju, s posebnim fokusom na roditelje takvih učenika. Govorila je o važnosti otvorene komunikacije i suradnje stručnjaka i roditelja djece s teškoćama u razvoju. Također, opisala je teškoće na koje nailaze roditelji takve djece pri ostvarivanju prava te potrebu dodatnog zagovaranja prava djece, što nerijetko prelazi u iscrpljujuću borbu sa sustavom i opsežnom birokracijom.

Doc. dr. sc. Marina Vidaković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru predstavila je izazove s kojima se susreću roditelji

djece s teškoćama, a sve iz osobne perspektive majke djeteta s teškoćama u razvoju. Poručila je roditeljima da postavljaju realne ciljeve, da se usmjere na ono što mogu kontrolirati, da ne uspoređuju svoje dijete s drugom djecom, da slobodno izražavaju ljutnju, strah i potrebu za pomoć te da nastoje izdvojiti vrijeme za sebe i brigu o svome zdravlju.

Mario Pešut, pročelnik zadarskog Upravnog Odjela za socijalnu skrb i zdravstvo, govorio je o podršci lokalne zajednice, pri čemu je istaknuo financijsku podršku Grada Zadra raznim projektima i pojedinačnim slučajevima, no povela se i žustrija rasprava o pitanju transparentnosti političke podrške, ažurnosti rješavanja određenih problema i osjetljivosti na još neriješena pitanja.

Otvorena mnoga pitanja

Djelatnice zadarskog Dječjeg vrtića *Latica*: Božica Dušević, mag. psih., i Irena Buljat, mag. med. techn., zdravstvena voditeljica u DV-u *Latica*, trebale su predstaviti edukacijsko-rehabilitacijske predškolske programe, rezultate nedavnog istraživanja o tematici roditeljstva djece s teškoćama te opisati svoje iskustvo u radu s roditeljima, no, nažalost, njihov je dolazak bio spriječen.

Okrugli stol bio je prijavljen Hrvatskoj psihološkoj komori i Hrvatskoj komori medicinskih sestara, a odaziv publike bio je iznimno dobar, većinom su to bili roditelji djece s teškoćama, stručnjaci (psiholozi, zdravstveni djelatnici i edukacijski stručnjaci) i zainteresirani studenti.

Brojna publika dokaz je potrebe za raspravama na tu temu jer se tako može saznati mnogo stručnih i praktičnih savjeta potrebnih svim dionicima tog složenog sustava.

Na skupu su istaknuti tek neki od izazova i problema s kojima se susreću roditelji djece s teškoćama u različitim domenama života, kao što su potreba za većom podrškom u svim domenama, potreba za multidisciplinarnom suradnjom i slično, a otvorena su mnoga pitanja za koja postoji nada da će kroz ovakve oblike suradnje rezultirati i jasnim odgovorima.

Sudionici okruglog stola naglasili su potrebu za većom suradnjom između akademske i stručne zajednice te pohvalili skup kao jedan od načina realizacije te suradnje.

Izv. prof. dr. sc. **Kristina Sesar**, doc. dr. sc. **Arta Dodaj** i prof. dr. sc. **Nataša Šimić**, autorice sveučilišnog udžbenika *Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu*, objavljenog u nakladi Sveučilišta u Zadru 2021. godine

Napori i nalazi znanstvenih istraživanja neće pomoći prevenciji i smanjenju zlostavljanja i zanemarivanja ako u tome ne budu sudjelovali i društvo i svaki pojedinac

U prosincu 2021. godine, u izdanju Sveučilišta u Zadru, objavljen je udžbenik *Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu*, autorica dr. sc. Kristine Sesar, izvanredne profesorice i pročelnice Studija psihologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, dr. sc. Arte Dodaj, docentice na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, i dr. sc. Nataše Šimić, redovite profesorice na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru. Udžbenik donosi analizu pet temeljnih oblika zlostavljanja: tjelesnog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja, zanemarivanja i svjedočenja nasilju u obitelji, a na kraju se raspravlja o višestrukom zlostavljanju. Sastoji se od šest poglavlja, a svako ima maksimalno deset podcjelina i identičan slijed: povijesni pregled istraživanja, kulturalna uvjetovanost, definicije i oblici zlostavljanja, uvid u raširenost, čimbenike rizika, posljedice i psihološke mjerne instrumente, kao i tretmanske i preventivne aktivnosti koje se danas najčešće koriste. Na početku svakog poglavlja je sažetak kojemu je cilj uvesti čitatelja u sadržaj, a na kraju su zaključci za svaku podcjelinu. Svako poglavlje funkcionira kao zasebna cjelina.

Sveučilišni udžbenik *Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu* primarno je namijenjen studentima psihologije, ali i studentima drugih srodnih studija, primjerice, pedagogije, predškolskog odgoja, socijalnog rada i slično.

Koliko ste dugo radile na ovoj knjizi?

Knjigu smo počele pisati nakon što smo objavile veći broj znanstvenih radova na temu zlostavljanja i zanemarivanja djece. Proučavanjem literature vezane za temu došle smo do zaključka kako bi bilo korisno čitateljima ponuditi cjelovit prikaz znanstvenih nalaza o zlostavljanju i zanemarivanju djece koji proizlazi iz proučavanja recentne literature kod nas i u svijetu. Dakle, naš put predočenja znanstvenih nalaza u sveobuhvatno djelo trajao je malo više od pet godina.

Koji je bio motiv njezina pisanja?

Motiv nam je u prvome redu bio pružiti cjelovit prikaz složenog utjecaja zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu na djecu

Uz studente psihologije i drugih studijskih usmjerenja, ističu autorice, htjele smo da naš udžbenik bude koristan i onima koji se namjeravaju istraživački baviti temom zlostavljanja. Namijenjen je i psiholozima i drugim stručnjacima pomagačkih usmjerenja jer nudi prikaz različitih mjernih instrumenata koji se koriste u procjenama različitih formi zlostavljanja te pregled evaluacije pojedinih tretmanskih pristupa i/ili preventivnih programa rada s djecom i obiteljima. Jednostavnim i preglednim stilom pisanja, namjera nam je bila približiti spoznaje o zlostavljanju i zanemarivanju djece i svima onima koje zanima ta tematika, tj. mladima, roditeljima, učiteljima i nastavnicima koji poučavaju djecu i mlade na svim razinama obrazovanja

Psihološka proučavanja uvjeta i čimbenika koji pridonose zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu zasigurno su pridonijela i pridonose prevenciji. Međutim, ne smijemo zanemariti ni utjecaj drugih srodnih struka koje su svojim ili znanstvenim ili praktičnim djelovanjem pridonijele poboljšanju razumijevanja tako složene tematike

i cjelokupnu obiteljsku dinamiku. Također, imale smo potrebu dati brojne odgovore na pitanja iz prakse, posebice ona vezana za djecu s rizikom, te prikazati pojedine primjere dobre prakse rada s djecom i obiteljima izloženima različitim oblicima zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu.

Osim što je riječ o sveučilišnom udžbeniku, kao autorice želite da knjiga dopre i do šire čitateljske publike. Kome je, osim studentima, još namijenjena?

Uz studente psihologije i drugih studijskih usmjerenja, htjele smo da knjiga bude korisna i onima koji se namjeravaju istraživački baviti tom temom. Namijenjena je i psiholozima i drugim stručnjacima pomagačkih usmjerenja s obzirom na to da nudi prikaz različitih mjernih instrumenata koji se koriste u procjenama različitih formi zlostavljanja te pregled evaluacije pojedinih tretmanskih pristupa i/ili preventivnih programa rada s djecom i obiteljima. Jednostavnim i preglednim stilom pisanja, namjera nam je bila približiti spoznaje o zlostavljanju i zanemarivanju djece svima onima koje zanima ta tematika, tj. mladima, roditeljima, učiteljima i nastavnicima koji poučavaju djecu i mlade na svim razinama obrazovanja.

Zašto ste se odlučile zajednički objaviti knjigu?

Zbog naše višegodišnje uspješne znanstvene suradnje. Zajedno smo mnogo radile i htjele smo ponuditi sadržaj koji će biti

refleksija onoga što smo do sada radile, a da dopre i do šire čitateljske publike.

Recite, molim vas, nešto o koncepciji udžbenika?

Sadržaj naše knjige nudi opis šest glavnih oblika koji čine tjelesno zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, emocionalno zlostavljanje, zanemarivanje, svjedočenje nasilju u obitelji i višestruko zlostavljanje. Svako poglavlje ima sljedeće cjeline: povijesni pregled istraživanja, kulturnu uvjetovanost, definicije i oblike zlostavljanja, uvid u raširenost, čimbenike rizika, posljedice i psihološke mjerne instrumente koji se koriste u procjeni te tretmanske i preventivne aktivnosti koje se danas najčešće koriste. Čitatelj može čitati knjigu kao cjelinu, ali može i čitati svako poglavlje zasebno jer svako poglavlje čini zaokruženu smislenu cjelinu.

Zlostavljanje je, kako pišete, povijesno-kulturno uvjetovano u nekom društvu. Objasnite to pobliže, molim vas?

Pri razmatranju svakog oblika zlostavljanja djece nužno je uzeti u obzir i različite standarde i očekivanja o primjerenom ponašanju roditelja i djece koje definiraju različite kulture. Kultura definira opće-prihvaćene principe brige i odgoja djece. Ne postoji univerzalni standard nasilnog i nenasilnog ponašanja prema djeci, svaka kultura određuje svoj standard za (ne) nasilno ponašanje. Primjerice, prema podacima Međunarodnog udruženja za prevenciju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 90 % američkih sudionika, 67 % sudionika azijskih zemalja te 56 % sudionika afričkih zemalja pojedine oblike emocionalnog zlostavljanja percipira nasilnima. Različite kulture ne percipiraju štetnima pojedine oblike zlostavljanja, već ih – naprotiv – smatraju prihvatljivim oblikom roditeljskog odgoja. Međutim, ne smijemo zanemariti ni činjenicu da unutar iste kulture

postoje i razlike u percepciji odgoja i discipliniranja djeteta.

Nije li prevencija zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu pravi odgovor na svakovrsno zlostavljanje?

Preventivni programi ne osiguravaju u potpunosti rješavanje problema zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu, ali su nužni u osvještavanju pojedinaca i zajednice o tom problemu. Danas je velika pozornost posvećena prevenciji različitih oblika zlostavljanja djece, s najvećim i osobitim naglaskom na tjelesne oblike zlostavljanja.

Zašto se spoznaje o zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu na neki način ne implementiraju u javni prostor i zašto se, osim povremene medijske vike, ne govori stalno i više o toj problematici na stručan i primjeren način?

Na nekoj svojoj bazičnoj razini znanstvenici, kao i njihovi nalazi, služe javnom interesu. Često se bavimo vrlo složenim problemima društva. Stvaramo inovacije i nudimo nalaze koji mogu djelovati na život pojedinca. Ponekad je nužna i jača veza/komunikacija znanstvenika s javnim sektorom kako bi se informacije čule i uspješno prenijele. Navedeno nastojimo ostvariti i povezivanjem putem danas sve češćih međuprojektnih aktivnosti.

Kakvo je stanje u Hrvatskoj (i BiH) kad je riječ o tjelesnom, seksualnom i emocionalnom zlostavljanju, zanemarivanju i svjedočenju nasilju u obitelji te višestrukim zlostavljanju? Postoje li sustavna istraživanja i/ili barem vođenje podataka prijavljenih slučajeva?

Hrvatska je među zemljama koje već imaju sustavna epidemiološka istraživanja u tom području, dok, s druge strane, u Bosni i Hercegovini istraživanja nisu primarno planirana kao sustavna, ali ipak pružaju određene podatke o rasprostranjenosti na-

silja nad djecom.

Povijesno gledano, ipak se od 70-ih i 80-ih godina prošloga stoljeća znatno napredovalo kad je riječ o istraživanjima i osvještavanju raznih oblika zlostavljanja, posljedično i prevencije. Je li za pravo psihologija kao znanost, odnosno njezina istraživanja, tome pridonijela?

Psihološka proučavanja uvjeta i čimbenika koji pridonose zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu zasigurno su pridonijela i pridonose prevenciji. Međutim, ne smijemo zanemariti ni utjecaj drugih srodnih struka koje su svojim ili znanstvenim ili praktičnim djelovanjem pridonijele poboljšanju razumijevanja tako složene tematike.

Kako pokrenuti društvo u prijavljivanju devijacija u ponašanju prema djeci, posebno kada je riječ o zlostavljanju?

Potrebno je zajednički sudjelovati u osvještavanju tako važnog problema te razvijati sofisticirane sustave zaštite djece, sustave kaznenog prava i zdravstvene zaštite koji će pružiti i neke promjene u pristupima rada.

Možete li predvidjeti smjer daljnjih istraživanja u tom području?

U kojem će smjeru ići daljnja znanstvena i stručna istraživanja zlostavljanja djece i mladih, nije jednostavno predvidjeti. Nije jednostavno ni dati odgovor na pitanje je li nasilje nad djecom u obiteljskom kontekstu u porastu ili pak zbog porasta javne svijesti, poboljšane zakonske regulative i drugih društvenih promjena dolazi do ranijeg prepoznavanja i otkrivanja samog problema. Zasigurno će prevalencija različitih formi zlostavljanja i dalje biti predmet istraživanja na različitim kliničkim i nekliničkim uzorcima, brojnijim, reprezentativnim i manje reprezentativnim uzorcima, u različitim kulturnim miljeima s različitim metodologijama i mjernim instrumentari-

Prof. dr. sc. Nataša Šimić

Prof. dr. sc. Nataša Šimić redovita je profesorica na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, gdje predaje veći broj kolegija iz područja biološke psihologije. Trenutačno obnaša funkciju pročelnice na matičnom odjelu. Premda su njezini znanstveni interesi primarno u području biološke psihologije, s izv. prof. dr. sc. Sesar i doc. dr. sc. Dodaj istraživala je različite aspekte nasilja, uključujući izloženost zlostavljanju u djetinjstvu, mentalno zdravlje počinitelja obiteljskog nasilja, vršnjačko nasilje, nasilje u mladenačkim vezama i partnersko nasilje. Samostalno i/ili koautorstvu objavila je više od pedeset znanstvenih radova te je na međunarodnim i domaćim znanstvenim i stručnim konferencijama sudjelovala s više od sedamdeset priopćenja. Sudjelovala je u realizaciji stručnih projekata o nasilju u obitelji te je bila voditeljica projekta pružanja telefonske pomoći žrtvama obiteljskog nasilja. Pružala je savjetodavnu i telefonsku pomoć žrtvama obiteljskog nasilja te je za volontere održala veći broj edukacija o obiteljskom nasilju. Obnašala je funkciju predsjednice udruge za pomoć ženi i djetetu „Duga“.

Doc. dr. sc. Arta Dodaj

Doc. dr. sc. Arta Dodaj docentica je na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru gdje radi u svojstvu nastavnika i istraživača iz područja primijenjene psihologije. Njezini glavni istraživački interesi usmjereni su prema ispitivanju različitih aspekata zlostavljanja u djetinjstvu, nasilja u mladenačkim vezama i nasilja putem modernih tehnologija. Osim udžbenika *Seksting: razmjena seksualno eksplicitnog sadržaja* (2020.), u području istraživanja različitih aspekata nasilja objavila je oko 20 radova u znanstvenim i stručnim časopisima te dva poglavlja u knjigama. Bila je aktivno uključena u više znanstvenih i stručnih projekata iz područja psihologije. Dodatno se znanstveno usavršavala na Sveučilištu Karl Franzes u Grazu (Austrija), Sveučilištu u Münsteru (Njemačka), Sveučilištu Masaryk u Brnu (Češka), Institutu Superior Miguel Torga u Coimbri (Portugal) i Sveučilištu Bahçeşehir u Istanbulu (Turska). Tijekom 2009. i 2020. pohađala je više stručnih edukacija u području psihoterapije. Danas aktivno sudjeluje u psihoterapijskom i savjetodavnom radu mladih i odraslih, posebice onih s različitim traumatskim iskustvima, te izvođenju stručnih psiholoških radionica i edukacija.

Izv. prof. dr. sc. Kristina Sesar

Izv. prof. dr. sc. Kristina Sesar izvanredna je profesorica i pročelnica Studija psihologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Na matičnom je fakultetu uvela, organizirala i vodila više različitih predmeta iz kliničke psihologije na preddiplomskim i diplomskim studijima. U znanstvenom se radu bavi ispitivanjem različitih oblika nasilja (zlostavljanje i zanemarivanje djece, vršnjačko nasilje, nasilje u vezama mladih te nasilje u intimnim vezama) i sekstinga. Sudjelovala je u radu i bila voditeljica desetaka stručnih i znanstvenih projekata. S priopćenjima je sudjelovala na brojnim domaćim i međunarodnim skupovima. U koautorstvu objavila je više od pedeset znanstvenih i stručnih radova te nekoliko priručnika i poglavlja u knjigama. Recenzirala je zbornike radova sa znanstveno-stručnih skupova i radove u domaćim i međunarodnim časopisima. Kao članica Programskog organizacijskog odbora sudjelovala je u organizaciji nekoliko međunarodnih znanstveno-stručnih skupova. Dobitnica je nagrade za znanstveni rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Voditeljica je Centra za mentalno zdravlje te je više od petnaest godina bila koordinatorica medicinskog tima Doma za djecu s teškoćama u razvoju, „Marija naša Nada“, Široki Brijeg.

jima. Mogu se također očekivati novi upitnici, skale i druge tehnike za procjenu različitih formi zlostavljanja i zanemarivanja, kao i poboljšane verzije postojećih mjernih instrumenata.

Širenjem globalne društvene perspektive sve se više uočava da je konstrukt zlostavljanja i zanemarivanja djece složen te da će zahtijevati dodatne izmjene u samoj operacionalizaciji i mjerenju. Primjerice, ako uzmemo u obzir uključenost djece u radni proces, njihovo iskorištavanje u seksualne svrhe, skrb starijeg brata/sestre za mlade članove obitelji u slučaju smrti ili bolesti roditelja i sl., može se opravdano pretpostaviti da će se i definicije zlostavljanja i zanemarivanja djece korigirati i mijenjati. U budućim istraživanjima, kao i kreiranjima javnih politika, bit će nužno ulaganje dodatnih napora usmjerenih ujednačenom definiranju različitih oblika zlostavljanja sa smanjenim ili minimalnim udjelom kulturnih specifičnosti.

Iako se dosta zna o čimbenicima rizika

koje je moguće grupirati u nekoliko skupina, možemo pretpostaviti da će se buduća istraživanja baviti složenijim interakcijama utemeljenim na njihovim dinamičnim odnosima. Buduća istraživanja zasigurno će bolje i detaljnije nego što je to sada, razotkriti mehanizme koji su u podlozi različitih rizičnih čimbenika za izloženost nasilju. Kada je riječ o etiologiji, možemo također očekivati snažniju integraciju dobivenih rezultata empirijskih istraživanja s različitim teorijskim modelima i pretpostavkama.

Već sada znamo da su posljedice izloženosti različitim oblicima zlostavljanja različite i brojne te da je i njih moguće grupirati u različite kategorije s obzirom na negativne ishode koje donose. U tom se području može očekivati identificiranje različitih profila s obzirom na doživljeno iskustvo zlostavljanja. Različiti tretmanski pristupi koji se danas provode primjenjivat će se i ubuduće, s tim da će biti dostupno više informacija o njihovoj učinkovitosti, ute-

meljenih na sustavnim evaluacijama. Možemo također očekivati poboljšanja i nove verzije vodiča sa smjernicama za pružanje individualne i grupne pomoći zlostavljanoj djeci i njihovim obiteljima te visokorizičnim skupinama za zlostavljanje.

Kada je riječ o preventivnim programima, može se očekivati više podataka o njihovoj učinkovitosti. Socijalni sustavi zaštite djece, sustavi kaznenog prava i zdravstvene zaštite razvijaju sve sofisticiranije politike i prakse usmjerene na prevenciju i tretman rada s djecom i mladima izloženima zlostavljanju u djetinjstvu, koje će u budućnosti biti potrebno evaluirati. Budući da iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu povećava rizik za međugeneracijski prijenos zlostavljanja i usvajanje nasilnih obrazaca ponašanja u odrasloj dobi, i dalje je veoma važno nastaviti proučavati (i pritom kritički raspravljati) uvjete i čimbenike koji pridonose zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu. Takvi će se nalazi uvijek praktično primjenjivati u ranom prepoznavanju i otkrivanju slučajeva, što će zasigurno spriječiti ili ublažiti pojavu negativnih posljedica izloženosti zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu. Međutim, nalazi znanstvenih istraživanja neće pomoći prevenciji i smanjenju zlostavljanja i zanemarivanja ako ne budu u tome zajednički sudjelovali i društvo i svaki pojedinac.

Motiv nam je u prvome redu bio pružiti cjelovit prikaz složenog utjecaja zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu na djecu i cjelokupnu obiteljsku dinamiku. Također, imale smo potrebu dati brojne odgovore na pitanja iz prakse, posebice ona vezana za djecu s rizikom, te prikazati pojedine primjere dobre prakse rada s djecom i obiteljima izloženima različitim oblicima zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu

Okrugli stol *Savjetodavni rad pedagoga* u organizaciji studenata Odjela za pedagogiju Sveučilišta u Zadru

Savjetodavni rad pedagoga svoju čvrstu poziciju nalazi u temeljima osiguravanja kvalitete cjelokupnog procesa odgoja i obrazovanja

Piše: *Izv. prof. dr. sc. Matilda Karamatić Brčić, pročelnica Odjela za pedagogiju*

Organizaciji studenata Odjela za pedagogiju Sveučilišta u Zadru 2. lipnja 2022. godine održan je okrugli stol *Savjetodavni rad pedagoga*. Temu su inicirali studenti s obrazloženjem potrebe za savjetodavnim radom u profesiji pedagoga na svim razinama sustava odgoja i obrazovanja, prepoznavši tako važnost teme kao jedne od ključnih kompetencija u radu pedagoga kao stručnog suradnika.

Program okruglog stola bio je usmjeren na ulogu i važnost ključnih dionika odgojno-obrazovnog sustava u kontekstu realizacije savjetodavnog rada, a prezentirane su različite teme iz tog područja.

Okrugli stol otvoren je prigodnim pozdravom prorektorice za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljke Balić-Nižić te zamjenice pročelnice Odjela za pedagogiju izv. prof. dr. sc. Jasmine Vrkić Dimić.

Uloga pedagoga u suvremenom sustavu odgoja i obrazovanja

Uvodno izlaganje održala je izv. prof. dr. sc. Rozana Petani na temu *Savjetodavni rad pedagoga: stanje i perspektive*, s posebnim naglaskom na značenje te tematike u suvremenom pedagojskom kontekstu. Izv. prof. dr. sc. Petani aktivno je uključena u savjetodavni rad i psihoterapiju sa studentima u sklopu Studentskog savjetovaništa Sveučilišta u Zadru te izvodi izborni kolegij *Pedagoško savjetovanje* na diplomskom studiju pedagogije. U svom je uvodnom predavanju naglasila kako je u suvremenom sustavu odgoja i obrazovanja uloga pedagoga vrlo značajna:

Pedagozi kao stručni suradnici obvezni su: voditi računa o dobrobiti djece i učeni-

Okrugli stol otvoren je prigodnim pozdravom prorektorice za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljke Balić-Nižić te zamjenice pročelnice Odjela za pedagogiju izv. prof. dr. sc. Jasmine Vrkić Dimić. Uvodno izlaganje održala je izv. prof. dr. sc. Rozana Petani na temu *Savjetodavni rad pedagoga: stanje i perspektive*, s posebnim naglaskom na značenje te tematike u suvremenom pedagojskom kontekstu. Izv. prof. dr. sc. Petani aktivno je uključena u savjetodavni rad i psihoterapiju sa studentima u sklopu Studentskog savjetovaništa Sveučilišta u Zadru te izvodi izborni kolegij *Pedagoško savjetovanje* na diplomskom studiju pedagogije

ka i njihovu razvoju; voditi brigu o dostojanstvu djeteta, učenika, kao i odgojitelja, učitelja, nastavnika i roditelja; objektivno procjenjivati osobine, motive i mogućnosti djece i učenika; poštivati tajnost povjerenih podataka o subjektima odgojno-obrazovnog procesa; primjereno komunicirati sa svima te poštivati spoznaje struke i njihovo etično primjenjivanje u svom radu - rekla je izv. prof. dr. sc. Petani, naglasivši kako je danas, kad smo svi suočeni s određenim strahom od neizvjesnosti, potreba za savjetovanjem i psihoterapijom postala intenzivnija nego prije.

U savjetodavnom radu u vrtiću ili školi, objasnila je izv. prof. dr. sc. Rozana Petani, pedagog ne djeluje sam, već kao dio stručne službe. Osim s ostalim stručnim suradnicima, nužna je i suradnja s rukovodstvom vrtića, škole, a posebno s odgojiteljima, učiteljima i nastavnicima jer djetetov/učenikov razvoj ovisi o odnosu s njima. Takva savjetodavna služba koja je integrirana u rad odgojno-obrazovne ustanove i koja polazi od

životnih potreba djece, učenika, odgojitelja, učitelja/nastavnika te karakteristika same ustanove, ne može se zamijeniti niti jednom izvanjskom institucijom.

U istraživanju koje je provedeno u sklopu projekta na Sveučilištu u Zadru tijekom 2021. godine, u kojemu je sudjelovalo ukupno 618 pedagoga u RH, pokazalo se da je upravo savjetodavni rad posao koji se najviše obavlja unutar radnoga vremena pedagoga.

U obavljanju savjetodavnog rada pedagoga su potrebne savjetodavne kompetencije. U tom smislu važno je poznavanje parametara obrazovne politike te posjedovanje određenih pravnih znanja. Osim toga, treba poznavati modele pregovaranja, imati dobre komunikacijske vještine te visoko razvijenu empatiju. Potrebne su i vještine suradnje za rad s profesionalcima i roditeljima, ravnateljima i drugima, a posebno je važno imati visok prag tolerancije te iznimno mnogo strpljenja u radu sa svima. Savjetodavni odgojni rad izazov je svim pedagozima, ali i ostalim članovima stručnih službi, a namjera mu je

U obavljanju savjetodavnog rada pedagoga su potrebne savjetodavne kompetencije. U tom smislu važno je poznavanje parametara obrazovne politike te posjedovanje određenih pravnih znanja. Osim toga, treba poznavati modele pregovaranja, imati dobre komunikacijske vještine te visoko razvijenu empatiju. Potrebne su i vještine suradnje za rad s profesionalcima i roditeljima, ravnateljima i drugima, a posebno je važno imati visok prag tolerancije te iznimno mnogo strpljenja u radu sa svima. Savjetodavni odgojni rad izazov je svim pedagozima, ali i ostalim članovima stručnih službi, a namjera mu je štiti pedagoški dignitet te raditi u najboljem interesu djece i učenika, rekla je izv. prof. dr. sc. Rozana Petani

U sklopu projekta *Kompetencijski standardi nastavnika, pedagoga i mentora iz 2021. godine*, provedenog pod voditeljstvom prof. dr. sc. Dijane Vican s Odjela za pedagogiju Sveučilišta u Zadru, realizirano je istraživanje na uzorku od ukupno 618 pedagoga u RH. U sklopu ispitanih obrazovnih potreba pokazalo se kako je savjetodavni rad pedagoga prostor koji je potrebno inovirati i implementirati u postojeće studijske programe studija pedagogije na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija te raditi na razvoju profesionalnih kompetencija pedagoga u području savjetodavnog rada

Na fotografiji slijeva nadesno: **Marijana Miočić, prof.** (Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece); **Marina Šarlija Miočić, mag. paed, mag. soc. (DV Sunce, pedagog);** **Izv. prof. dr. sc. Rozana Petani** (Odjel za pedagogiju); **Fani Marinović, univ. bacc. paed. (studentica Odjela za pedagogiju);** **Ana Radoš (studentica Odjela za pedagogiju)**

štiti pedagoški dignitet te raditi u najboljem interesu djece i učenika - zaključila je izv. prof. dr. sc. Rozana Petani.

Savjetodavni rad u kontekstu sustava ranog i predškolskog odgoja

Marijana Miočić, prof. s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece Sveučilišta u Zadru, prikazom teme *Uloga pedagoga u pedagoškom savjetovanju odgojitelja s ciljem promjena odgojno-obrazovne prakse* pojasnila je ulogu i značaj savjetodavnog rada u kontekstu sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Nastavno na ulogu i značaj savjetodavnog rada u sustavu ranog odgoja i obrazovanja, Marina Šarlija Miočić, mag. paed. iz Dječjeg vrtića Sunce u Zadru, predstavila je temu *Ulogu pedagoga u pedagoškom savjetovanju roditelja u kontekstu rada dječjeg vrtića*. Navedenim izlaganjima istaknuta je važnost savjetodavnog rada pedagoga u radu s odgojiteljima i roditeljima kao ključnim sudionicima procesa odgoja i obrazovanja od najranije dobi.

Studentice Odjela za pedagogiju Fani Marinović, univ. bacc. paed., i Ana Radoš održale su

izlaganje *Pedagog kao savjetnik u prevenciji nepoželjnih ponašanja učenika*.

U sadržajnom i tematskom kontekstu, okrugli stol pokrio je mnoge teme usmjerene prije svega na ulogu i važnost pedagoga u savjetodavnom radu, ali i na ulogu i važnost ostalih ključnih dionika u kontekstu realizacije kvalitetnog savjetodavnog rada. Time je istaknut i interdisciplinarni kontekst tematike, s naglaskom na potrebu za kvalitetnom organizacijom i provedbom savjetodavnog rada na razini ustanova za odgoj i obrazovanje.

Budući da je u kontekstu sustava visokog obrazovanja tema relevantna u sklopu osiguravanja kvalitete na razini svakodnevnih prakse, prisutnima se obratila i

U sadržajnom i tematskom kontekstu, okrugli stol pokrio je mnoge teme usmjerene prije svega na ulogu i važnost pedagoga u savjetodavnom radu, ali i na ulogu i važnost ostalih ključnih dionika u kontekstu realizacije kvalitetnog savjetodavnog rada. Time je istaknut i interdisciplinarni kontekst tematike, s naglaskom na potrebu za kvalitetnom organizacijom i provedbom savjetodavnog rada na razini ustanova za odgoj i obrazovanje

doc. dr. sc. Marija Buterin Mičić kao predsjednica Povjerenstva za kvalitetu Odjela za pedagogiju. Naglasila je kako je savjetodavni rad pedagoga tema koja svoju čvrstu poziciju nalazi u temeljima osiguravanja kvalitete cjelokupnog procesa odgoja i obrazovanja.

Unaprjeđenje i razvoj studijskih programa pedagogije

U sklopu projekta *Kompetencijski standardi nastavnika, pedagoga i mentora iz 2021. godine*, provedenog pod voditeljstvom prof. dr. sc. Dijane Vican s Odjela za pedagogiju Sveučilišta u Zadru, realizirano je istraživanje na uzorku od ukupno 618 peda-

goga u RH. U sklopu ispitanih obrazovnih potreba pokazalo se kako je savjetodavni rad pedagoga prostor koji je potrebno inovirati i implementirati u postojeće studijske programe studija pedagogije na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija te raditi na razvoju profesionalnih kompetencija pedagoga u području savjetodavnog rada.

Budući da su u projekt bili uključeni svi studiji pedagogije u RH u svojstvu projektnih partnera, važno je napomenuti kako je navedeni rezultat relevantan u suvremenom znanstvenom i praktičnom pedagoškom kontekstu s obzirom na to da je navedenim rezultatom potvrđena relevantnost teme te potreba za njezinim razvojem i implementacijom na razini studijskih programa pedagogije. Unaprjeđenje i razvoj studijskih programa pedagogije na razini sustava odgoja i obrazovanja postaje zajednička odgovornost s jednim ciljem, a to je kvalitetan razvoj profesionalnih kompetencija pedagoga. Time se otvara prostor za kvalitetan odgojno-obrazovni diskurs u kojem tematika savjetodavnog rada pedagoga nalazi svoje mjesto na samom vrhu piramide.

Komemoracija za prof. dr. sc. **Stjepana Jagića**

Naš Stjepan našao je svoj mir kao čovjek posebno velikog i posebno dobrog srca

Na Sveučilištu u Zadru 6. lipnja održana je komemoracija za sveučilišnog profesora pedagogije dr. sc. Stjepana Jagića, koji je preminuo početkom ove godine u 71. godini života.

Prof. dr. sc. Stjepan Jagić rođen je 5. prosinca 1951. godine u Štuparju (Krapina). Osnovnu i srednju školu završio je u Bjelovaru, a pedagogiju i sociologiju diplomirao 1980. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon završetka studija, svoje radno iskustvo počinje u osnovnoj školi u Zagrebu. Godine 1981. postaje asistent na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zadru. Doktorat znanosti iz područja pedagogije stekao je 2002. godine obranom disertacije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2008. godine bio je voditelj znanstveno-istraživačkog projekta *Interkulturalne promjene pod utjecajem turizma u Hrvatskoj*.

– Stjepanov i moj profesionalni i privatni život ispreplitali su se desetljećima, još od 1987. godine. Otkad nas je napustio, svi prosijavamo sjećanje na njega u sličicama koje bljesnu i nepomirljivo nas suočavaju sa životnom onostranošću – rekla je na komemoraciji rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican, ističući kako je Jagić svoj cijeli radni vijek proveo u toj instituciji, nekadašnjem Filozofskom fakultetu i današnjem Sveučilištu u Zadru.

– Danas ga se prisjećamo i s iskrom radosti jer se svojom osobnošću utkao u naše živote; utkao se u generacije i generacije studenata osobito nastavnim radom i posebnom posvećenošću njihovu profesio-

nalnom stasjanju. Štef je bio odan prijatelj, čovjek kojemu je prijateljstvo značilo koliko i obitelj. Bio je nesebičan u svakoj pomoći kad god je nešto zatrebalo – postolar, ribar, liječnik, pravnik, knjiga, skripta. Naš Stjepan našao je svoj mir kao čovjek posebno velikog i posebno dobrog srca – istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican.

Pročelnica Odjela za pedagogiju izv.

prof. dr. sc. Matilda Karamatić Brčić rekla je kako je profesor Jagić bio čovjek natprosječne inteligencije, široke kulture i velikoga znanja koje je nesebično dijelio.

– Napustio nas je profesor u čijemu je srcu bilo mjesto za sve, čovjek koji je u našim različitostima pokazivao dobrodošlicu, širinu i otvorenost. Imao je razumijevanja za svakog studenta, svakog kolegu, svakog čovjeka s jasnom porukom o potrebi promišljanja misli prije nego što je pretočimo u riječi. Skromnost je bila njegova temeljna vrлина, a znanje temeljno sredstvo u procesu prijenosa znanja i iskustava – rekla je izv. prof. dr. sc. Karamatić Brčić.

Kao nekadašnja asistentica koja je svakodnevno surađivala s prof. Jagićem prigodne riječi uputila je i doc. dr. sc. Marija Buterin Mičić

– Posebno bih istaknula njegovu vještinu preispitivanja problema iz različitih perspektiva, kritičko-analitički pristup i poticanje profesionalne autonomije, djelujući prema odgojnom načelu „pomoz mi da to učinim sam“. Njegovi brojni interesi iz različitih područja znanosti i kulture djelovali su inspirativno za šire i kreativno sagledavanje odgojno-obrazovnih fenomena. Uz sve to, imala sam priliku učiti i o životnim vrijednostima kojima je profesor Jagić pristupao kao znanstvenik, ali i kao iznimna osoba koja je te vrijednosti nesebično promicala i živjela – istaknula je doc. dr. sc. Buterin Mičić.

Od prof. Jagića oprostila se i njegova kći Ana, koja je naglasila kako je on, osim što je bio veliki stručnjak, bio i veliki otac i prijatelj kojemu se uvijek mogla obratiti.

Danijela Berišić Antić, prof., viša lektorica na Odjelu za talijanistiku; uz kolegicu Kristinu Jordan, nositeljica projekta *Salviamo la Terra*

Rezultat našega rada vrlo je zanimljivo i nesvakidašnje ostvarenje koje je ujedno i izvrsna promidžba našega odjela

Danijela Berišić Antić, prof., viša lektorica na Odjelu za talijanistiku, ovih je dana, u suradnji s kolegicom Kristinom Jordan, realizirala projekt *Salviamo la Terra*. Riječ je tridesetominutnom filmu u čiju su realizaciju bili uključeni i studenti s Odjela za talijanistiku. Viša lektorica Berišić Antić, uz obveze na Odjelu, slika, piše poeziju, glumi i objavljuje stručne i znanstvene članke.

Viša ste lektorica na Odjelu za talijanistiku. Koliko čujem, studenti Vas „obožavaju“. Što mislite zašto?

Moj pristup radu možda je malo drukčiji od onog uniformiranog. Na predavanjima nastojim stvoriti opuštenu atmosferu jer učiti jezik znači komunicirati bez bojazni od pogrešaka, na koje upozorim uvijek nakon pismene ili usmene komunikacije. Studenti su slobodni tijekom predavanja pitati me nepoznate riječi, često se našalimo na talijanskom jeziku, a nakon 45 minuta rada, kad vidim da su pomalo umorni, često znam ispričati i koju anegdodu kako bi se podigla radna atmosfera.

Protetkih dana održali ste projekciju videa na Odjelu na temu Spasimo Zemlju. O kojem i kakvom projektu je riječ?

Riječ je o projektu *Salviamo la Terra* koji financira EU, a njegove nositeljice bile smo kolegica Kristina Jordan, s kojom sam surađivala sa zadovoljstvom, i ja. Projekt je predstavljen kao tridesetominutni film, a u njega je bilo uključeno 17 studenata preddiplomskog i diplomskog studija našega odjela. Studenti su se u projektu predstavili glumom, lirskim pjesmama, bajkom, aforizmima, a na kraju i pjesmom *Salviamo la Terra* za koju sam ja napisala riječi, a glazbenik Frane Brajković ju je skladao. Pjesmu su otpjevale izuzetno talentirane studentice Valentina Gudelj i Iva Prgić.

Studenti su me oduševili svojim entuzijazmom, kvalitetom i velikom voljom za realizacijom tog filma. Montaža je bila u rukama samo jednoga studenta, Borisa Abramovića koji je, osim što je sudjelovao u literarnom stvaralaštvu, bio i idejni pokretač kadrova. Na filmu se radilo intenzivno punih mjesec

dana, a rezultat rada vrlo je zanimljivo i nesvakidašnje ostvarenje koje je ujedno i izvrsna promidžba našega odjela.

Pišete poeziju. Kako i zašto ste počeli pisati poeziju, prevoditi je i koliko ste zbirki poezije do sada objavili?

Poeziju sam pisala još u osnovnoj školi, naravno, na hrvatskome, a bila sam uključena i u literarnu sekciju. Oduvijek sam voljela čitati, najviše zbirke pjesama Dobriše Cesačića, Dragutina Tadijanovića, Tina Ujevića i Miroslava Krležu. Čitanje me ispunjavalo, a pisanje mi je omogućilo bijeg u nove još neotkrivene svjetove. Moji su uraci bili nagra-

đivani i to me dodatno poticalo na takvu vrstu izražavanja.

U srednjoj školi pisala sam pjesme za školski časopis *Spužva* i to je bilo divno iskustvo. Tijekom studiranja počela sam pisati na talijanskom jeziku te prevoditi vlastite pjesme na hrvatski, a oduševljavali su me pjesnici poput Giuseppea Ungarettija, Giosuèa Carduccija i Giacoma Leopardija.

Moja prva zbirka dječjih pjesama *La poesia è la grande passione mia* na talijanskom jeziku izdana je 2012. godine, a to je ujedno i svojevrsna bojanka prepuna mojih crteža koji tematski oslikavaju svaku pjesmu. Dragi mi je što je mnogi profesori koriste

Riječ je o projektu *Salviamo la Terra* koji financira EU, a njegove nositeljice bile smo kolegica Kristina Jordan i ja. Projekt je predstavljen kao tridesetominutni film, a u njega je bilo uključeno 17 studenata prve, treće i četvrte godine našega odjela. Studenti su se u projektu predstavili glumom, lirskim pjesmama, bajkom, aforizmima, a na kraju i pjesmom *Salviamo la Terra* za koju sam ja napisala riječi, a glazbenik Frane Brajković ju je skladao

kao didaktički materijal u osnovnim školama, a ciljano, osim za obogaćivanje leksika na jednostavan način, pomaže u obradi gramatičkih struktura. Godine 2018. izdana je moja druga dvojezična zbirka poezije *Il mare della vita/More života* podijeljena u četiri tematska poglavlja o ljubavi, prijateljstvu, prirodi i životu, a izdavač je naše sveučilište. Veoma sam sretna što je pobudila velik interes među studentima.

Na prevodenje sam se odlučila iz zabave i znatiželje te se, uvidjevši da sam u tome dosta uspješna, uključila u *Poetski maraton - Millennium stih*, manifestaciju koja se održava svake godine, a u kojoj, osim nas profesora, sudjeluju i studenti sa svojim prijevodima. Ovo je četvrta godina da sudjelujem i bit će vrlo posebna jer ćemo predvoditi pjesme dvojice pokojnih pjesnika, Tonka Maroevića, esejista, likovnog i književnog kritičara i prevoditelja, te Ivica Ušljebrke, profesora hrvatskog jezika.

Imate li u planu napisati još koju zbirku pjesama?

Već početkom iduće kalendarske godine dovršit ću i treću zbirku na talijanskom jeziku koja se bazira na ljubavnoj tematici. Inspiraciju sam pronašla u ljubavnim pričama prijatelja, poznanika, ali najvećim dijelom u pjesmama talijanske pjesnikinje Alde Merini. Za sada neću otkrivati naslov, no jedino što mogu reći je da su sve pjesme napisane u rimi te je vidljiv posve drukčiji stil pisanja od dosadašnjeg.

Uz sve ostalo, Vi i slikate. Otkud tolika ljubav za slikanje i crtanje. Koje tehnike i materijale koristite?

Ja sam i povjesničar umjetnosti. Za ljubav prema umjetnosti moram zahvaliti pokojnoj profesorici Živki Radas koja mi je predavala u Jezičnoj gimnaziji. Zahtijevala je od nas da, osim teoretskog znanja, pokažemo i umješnost u kompozicijama i tehnikama te je i sama otkrila moj talent. Nakon završenog studija, počela sam polako oslikavati keramiku, a zatim crtati u olovci, tušu, tehnički suhog pastela te koristeći akrilne boje. Omiljeni motivi su mi marina, priroda, ali i ženski akt te predjeli Zadra. Do sada još nisam imala vlastitu izložbu jer mi je najveće zadovoljstvo darovati crteže prijateljima i rodbini, tako da u vlastitoj riznici nemam mnogo radova, ali to mi uopće ne smeta. U posljednje

u Zadru. Tako sam i Riječane nastojala upoznati sa zanimljivim činjenicama o Zadru.

Glumite i u HNK Zadar u Glumačkom studiju kao amaterska glumica. Kako ste uopće otkrili i taj talent te u kojim ste predstavama do sada glumili?

Iskreno, talent nisam otkrila ja, nego glumica i redateljica HNK Žana Bumber koja je ujedno moja dobra prijateljica. Prvu ulogu odigrala sam u njezinoj *Božičnoj priči* glumeci Kajevu baku na školskoj predstavi, i to sa svojim mlađim sinom koji je također amaterski glumac u HNK već četiri godine.

Prvi put sam na kazališnim daskama nastupala prije sedam godina u *Specijalnoj potrebi*, zatim u predstavi *Filip, dječak bez imena*, a ove godine u dvije predstave *Na krilima zabave* i *Na krilima glazbe*.

Kako ste, unatoč svojim svestranostima, uspjeli biti tako uspješni i u ulozi profesora na Sveučilištu?

Nije ništa teško ako se čovjek organizira i ako voli ono što radi. To uvijek kažem i svojim studentima.

I za kraj, rodili ste se u Zagrebu, tamo i živjeli. Koliko se osjećate Zadrankom?

Rodila se jesam u Zagrebu, ali tamo sam živjela kratko. Mojim roditeljima, koji su tamo proveli svu svoju mladost, bilo je vrlo teško preseliti se. Meni i mojoj sestri koja je pet godina starija od mene, to nije bio nikakav problem jer u tim godinama nismo ni bile svjesne što se događa. Naime, kako je moja baka bila astmatičar, a po majci sam Slavonka, liječnici su predložili Zadar kao grad s najboljom klimom. Obožavam ovaj grad i osjećam se Zadrankom. Presretna sam što me sudbina dovela upravo ovdje jer sam ovdje upoznala svoga supruga, mnoge divne ljude, imam prijatelje koji mi mnogo znače, posao koji volim, kolege i studente koji su moj vječni povijetaj. Zadar ne bih mijenjala ni za što na svijetu. A, znate kako kažu - ništa nije slučajno.

vrijeme počela sam oslikavati i torbe od jute u kombinaciji sa svilom.

Bavili ste se i novinarstvom, kao studentica radili ste na Radio Zadru, a pisali ste i za La Voce del Popolo?

Pohađala sam drugu godinu studija kad smo moja tada najbolja prijateljica Vlatka Vučić, sada i Marasović, zamjenica glavne voditeljice Radne skupine za odnose s javnošću Hrvatske zajednice županija, vidjele oglas u kojemu su u vidu honorarnog angažmana tražili voditelje. Vlatka je već imala iskustva radeći na radiju u Pagu pa mi je rekla da se okušam na tom polju zbog moje ugodne dikcije. To mi je bilo dragocjeno iskustvo koje je trajalo gotovo pune dvije godine. Od 2011. pa sve do 2018. godine bila sam vanjska suradnica riječkih dnevnih novina *La Voce del Popolo*. Pisala sam o prošlosti Zadra, ali sam objavila i članke o gostovanjima talijanskih profesora na Sveučilištu

Danijela Berišić Antić, prof.

Danijela Berišić Antić rođena je u Zagrebu. U Zadru je pohađala osnovnu i srednju školu, a u srednjoj školi „Juraj Baraković“ „zaljubila“ se u talijanski jezik. Godine 1992. upisala je Filozofski fakultet u Zadru, a honorarno je radila kao voditeljica na Radio Zadru.

Talijanski jezik i književnost i povijest umjetnosti diplomirala je 1998. godine obranom diplomskog rada *Danteova Božanstvena komedija u djelima Mirka Račkog*. Od 1999. do 2012. godine radi u osnovnoj školi u Preku kao profesorica likovnog odgoja i talijanskog jezika. Godine 2012. objavila je svoju prvu zbirku poezije za djecu *La poesia è la grande passione mia* koju je i ilustrirala. Od 2011. napisala je brojne članke o Zadru i njegovoj prošlosti koji su objavljeni u dnevnim novinama *La Voce del Popolo*.

Od 2012. godine radi kao lektorica na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru. Aktivna je sudionica Međunarodnog znanstvenog skupa *Letteratura, arte, cultura tra le due sponde dell'Adriatico*.

Godine 2018. Sveučilište u Zadru objavilo je njezinu drugu dvojezičnu zbirku poezije *Il mare della vita - More života*, a iste godine unaprijeđena je u nastavno zvanje višeg lektora.

S prijevodima poezije i pjesama aktivna je sudionica poetskog maratona *Millenium stih*. Članica je Glumačkog studija HNK u Zadru, a u slobodno vrijeme bavi se i slikarstvom.

Objavila je više stručnih i znanstvenih članaka na području lingvistike u časopisima kao što su *Strani jezici*, *Lahor*, *Acta Iadertina* i *Zadarska smotra*.

Izv. prof. dr. sc. **Larisa Grčić-Simeunović**, Odjel za francuske i frankofonske studije, autorica knjige *Terminološki opis u službi stručnog prevođenja: dinamično modeliranje specijaliziranog znanja*

Knjiga nudi metodu analize prilagođenu proučavanju jezika struke te sustavno prikazivanje nazivlja u višejezičnom okruženju

Izv. prof. dr. sc. Larisa Grčić-Simeunović, pročelnica Odjela za francuske i frankofonske studije, autorica je knjige *Terminološki opis u službi stručnog prevođenja: dinamično modeliranje specijaliziranog znanja*, objavljene 2021. godine u izdanju Sveučilišta u Zadru i Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu. Intencija djela je uočiti i istaknuti spregu stabilno i dinamički ustrojenih elemenata u terminologiji relevantnih za definiranje metodologije terminološkoga opisa u strukovnome prevođenju te opisati mjesto terminoloških jedinica unutar stabilnih obrazaca rečeničnih jedinica, njihovu predvidljivost, ali i mogućnosti izbora u sklopu potencijalne varijabilnosti. Teme obrađene u knjizi otvaraju nove poglede na dinamično modeliranje specijaliziranog znanja te pridonose izgradnji višejezičnih terminoloških resursa

Prošle godine objavljena je vaša knjiga *Terminološki opis u službi stručnog prevođenja: dinamično modeliranje specijaliziranog znanja*. Koliko dugo ste radili na knjizi i koliko dugo Vas zanima ta tematika?

Terminološkim opisom počela sam se baviti još 2013. godine sudjelujući u hrvatsko-francuskom projektu *Cogito* na temu *Terminologija i stručno prevođenje za međukulturni dijalog i specijaliziranu komunikaciju*, u suradnji s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu i Sveučilištem *Paris Diderot* u Parizu. Knjiga je izmijenjen i dopunjen tekst moje doktorske disertacije, koju sam obranila 2014. godine, a istraživanje te tematike nastavila sam u sklopu još dvaju znanstvenih projekata

Terminološkim opisom počela sam se baviti još 2013. godine sudjelujući u hrvatsko-francuskom projektu *Cogito* na temu *Terminologija i stručno prevođenje za međukulturni dijalog i specijaliziranu komunikaciju*, u suradnji s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu i Sveučilištem *Paris Diderot* u Parizu. Knjiga *Terminološki opis u službi stručnog prevođenja* izmijenjen je i dopunjen tekst moje doktorske disertacije i rezultata istraživanja te tematike u sklopu još dvaju znanstvenih projekata na kojima sam radila: *Četverojezična baza krškog nazivlja te TermFrame: Terminology and Knowledge Frames across Languages*

ta - *Četverojezična baza krškog nazivlja te TermFrame: Terminology and Knowledge Frames across Languages*, u suradnji Odjela za prevoditeljstvo Sveučilišta u Ljubljani te Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Ljubljani. Upravo je ta razmjena znanja omogućila završetak istraživanja koje sam počela tijekom pisanja disertacije, tako da sam u knjizi objedinila rezultate sva tri projekta koja su provedena od 2013. do 2021. godine.

Zašto ste se odlučili, kako Mojca Pecman kaže, pisati „o pridjevu u jeziku struke“ koja „donosi trojezičnu kontrastivnu studiju semantičkih preferencija pridjeva u području znanosti o kršu“? Hoćete li, molim Vas, pojasniti?

Tradicionalni terminološki opis nije posvetio dovoljno pozornosti pridjevima s obzirom na to da terminološku nomenklaturu uglavnom čine imenice. Međutim, za kognitivno strukturiranje specijaliziranog znanja nužno je uzeti u obzir i sintagmatsko okruženje naziva odnosno kolokacijske mreže.

U knjizi je predstavljena metodologija analize pridjevskih riječi s tri aspekta: opseg značenja, kombinacijski potencijal i semantički okviri u kojima se pridjev aktualizira kao jedna od vrijednosti pojedinog atributa. Svaki od tih aspekata opisa pridjevskih modifikatora sudjeluje u procesu sužavanja terminološkoga značenja i prepoznavanja višeznačnosti, a kontrastivna analiza u hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku ujedno pruža uvid u međujezične sličnosti i razlike u geomorfološkom nazivlju. Uvođenjem kategorije pridjeva u terminološki opis željela sam naglasiti njihovu ulogu aktivatora značajkâ pojmovnih struktura i relevantnih čimbenika u kreiranju terminoloških resursa za prevoditelje koji trebaju usvojiti kognitivne, komunikacijske i jezične kompetencije predmetnoga područja prije samoga prevođenja.

Vaša knjiga pridonosi obogaćivanju našega znanja o terminologiji kao disciplini te proizvodnju jedne domene, u ovom slučaju, znanosti o kršu. Međutim, kako terminologi-

ju uspostaviti kao disciplinu samu?

Tradicionalni pristup terminologiji kao disciplini koja primarno proučava pojmove i njihove označitelje ima preskriptivnu normativnu orijentaciju, a podrazumijeva i strukturalističku dihotomiju odvajanja eksterne i interne lingvistike. Međutim, načela normativnoga tehničkog opisa naziva, u koje ubrajamo terminološku definiciju i logičke pojmovne odnose, mogu opisati samo dio kompleksne prirode terminološke jedinice. To posebno dolazi do izražaja u prevođenju, gdje pronalaženje odgovarajućih istovrijednica za strukovne pojmove u dva ili više jezika iznosi na vidjelo probleme koji se odnose na pojmovnu i jezičnu podudarnost komparativnoga aspekta terminologije.

Postizanje ravnoteže između stabilnosti pojmovne razine i dinamičnosti komunikacijskih situacija nužno je u opisu specijaliziranoga diskursa, ali i u terminološkom opisu prilagođenju prevoditelju.

Od osamdesetih godina 20. stoljeća stručni tekst našao se

u središtu terminološkoga opisa, što je otvorilo put frazeološkim istraživanjima unutar tekstne dimenzije terminološkoga opisa. Time je terminologija kao disciplina prihvatila i semaziološki pristup, čime se smjestila u okviru primijenjene lingvistike te se kao takva i danas podučava na studijima prevoditeljstva.

Što znači „dinamično modeliranje specijaliziranog znanja“?

Statičan terminološki opis pojma u sklopu pojmovnog sustava i njegove izolirane denominacije izvan teksta zamijenila je dinamična perspektiva terminološkoga opisa koja se manifestira na nekoliko razina. Za razliku od tradicionalnog opisa isključivo pojmovne razine naziva koji se promatraju kao etikete, opis uporabe naziva u diskursu podrazumijeva i analizu njihove jezične, kognitivne i komunikacijske dimenzije.

To je posebno vidljivo u višejezičnoj perspektivi gdje prevoditelju više nije dovoljno ponuditi popise naziva u više jezika, već terminološki opis treba uzeti u obzir morfološku, sintaktičku, frazeološku i diskursnu razinu naziva u pojedinom jeziku.

Dinamičan model prikazivanja jedinica specijaliziranog znanja u knjizi sam ilustrirala na primjeru nazivlja iz znanosti o kršu. Prvi korak bio je definirati ključne pojmovne kategorije uz pomoć predmetnih stručnjaka i pridružiti im ontološke, partitivne i asocijativne odnose među kategorijama. Nakon sastavljanja usporedivih korpusa i izlučivanja naziva i pridjeva, provedena je kontrastivna analiza sintagmatske i paradigmatičke mreže odnosa među pojmovima i nazivima u tri jezika. Rezultati takvog modela strukturiranja naziva iznijeli su na vidjelo višedimenzionalnost pojmovnih kategorija, ali i prisutnost pojmovne i jezične nepodudarnosti, što potvrđuje potrebu za širenjem terminološke natuknice i izradom višejezičnih terminoloških resursa opremljenih frazeološkim jedinicama, ali i definicijama različitih razina specijalizacije, ovisno o potrebama korisnika.

Čemu je pridonijelo objavljivanje ove knjige?

Zahvaljujući kontrastivnom pristupu koji uključuje francuski, hrvatski i engleski korpus, knjiga nudi metodu analize prilago-

đenu proučavanju jezika struke te sustavno prikazivanje nazivlja u višejezičnom okruženju. Rezultate istraživanja mogu koristiti specijalizirani prevoditelji, ali i širi krug znanstvenika i nastavnika koji se bave jezikom struke, terminologijom i traduktologijom. Knjiga će također biti zanimljiva svakom čitatelju koji će u njezinu sadržaju pronaći teorijske i metodološke elemente znanja zahvaljujući spoju nekoliko predmeta studije: korpusa, jezika struke, terminologije i prevođenja.

U samom predgovoru knjige problematizira se terminologija kao zasebna disciplina, znanost o nazivima (nazivoslovlju). Terminologija kao da je ostala tek sustav naziva, termina, nekog znanstvenog područja?

Naše je istraživanje provedeno u skladu s pomakom u termino-

U knjizi je predstavljena metodologija analize pridjevskih riječi s tri aspekta: opseg značenja, kombinacijski potencijal i semantički okviri u kojima se pridjev aktualizira kao jedna od vrijednosti pojedinog atributa. Uvođenjem kategorije pridjeva u terminološki opis željela sam naglasiti njihovu ulogu aktivatora značajkâ pojmovnih struktura i relevantnih čimbenika u kreiranju terminoloških resursa za prevoditelje koji trebaju usvojiti kognitivne, komunikacijske i jezične kompetencije predmetnoga područja prije samoga prevođenja

Rezultate istraživanja mogu koristiti specijalizirani prevoditelji, ali i širi krug znanstvenika i nastavnika koji se bave jezikom struke, terminologijom i traduktologijom. Knjiga će također biti zanimljiva svakom čitatelju koji će u njezinu sadržaju pronaći teorijske i metodološke elemente znanja zahvaljujući spoju nekoliko predmeta studije: korpusa, jezika struke, terminologije i prevođenja

ti na potrebe prevoditelja, stručnjaka, budućih stručnjaka, ali i laika u sklopu popularno-znanstvenih publikacija.

Koji su Vam planovi i projekti?

Trenutačno okupljam istraživačku skupinu stručnjaka za izradu terminološke baze nazivlja iz područja *Održivo i pametno upravljanje obalnim urbanim prostorima* u sklopu alijanse EU-CONEXUS. S obzirom na to da su studentima već ponuđeni izborni kolegiji iz tog područja, poželjno im je što prije ponuditi i pouzdane terminološke izvore o stručnom nazivlju na engleskom, hrvatskom i francuskom jeziku. Imajući na umu da je riječ o interdisciplinarnom području, bavit ćemo se različitim dinamičnim modelima integriranja znanja u svrhu postizanja kompleksnijeg pogleda na problematiku održivog razvoja koji nužno uključuje ekološku, ekonomsku i društvenu dimenziju. Uspoređujući definicije pojmova unutar pojedine discipline, istaknut ćemo različite aspekte definiranja i uvrstiti ih u višedimenzionalne pojmovne okvire pridružujući im nazive na trima jezicima i njihove eventualne terminološke varijante.

Poseban naglasak bit će na kategorizaciji znanja kao integralnoga dijela terminološkoga opisa kojemu je cilj ne samo predložiti nazive u više jezika, nego i prikazati kognitivno strukturiranje specijaliziranog znanja u višejezičnoj perspektivi.

Marija Dolores Štroliga, studentica druge godine diplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija francuskog jezika i književnosti - prevoditeljski smjer i lingvistike, osvojila nagrade za najbolje studentske prijevode - nagradu Odjela za francuske i frankofonske studije i nagradu Veleposlanstva Republike Francuske u RH

Oduvijek me zanimao jezik, lingvistika, a francuski, u kojemu sam se doista pronašla, upisala sam sasvim slučajno

Marija Dolores Štroliga, studentica druge godine diplomskog sveučilišnog dvopredmetnog studija francuskog jezika i književnosti - prevoditeljski smjer i lingvistike, ove je godine dobila dvije nagrade za prijevode - nagradu Odjela za francuske i frankofonske studije i nagradu Veleposlanstva Republike Francuske u Hrvatskoj.

Za nagradu Odjela za francuske i frankofonske studije preveo se ulomak iz knjige Marcela Prousta, a u organizaciji Veleposlanstva dvije pjesme autorice Joëlle Sambi. Nagrađena sam plaketom, knjigama autora koje sam prevodila i još nekima. Uz nagradu, uglavnom idu i objave – kaže Marija Dolores Štroliga.

Marija Dolores i prošle je godine, u povodu Tjedna frankofonije u organizaciji Odjela za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru, osvojila nagradu za najbolji studentski prijevod. Nagrađen je prijevod pjesme *Oče* Monike Herceg. Pjesma je to o izbjeglicama koje čekaju na granici. Kako piše u obrazloženju, prijevod je postigao osjećaj za ritam i leksik, istančanog je osjećaja za ponavljanje u tekstu te su odvažno korišteni aorist i imperfekt.

Nagradu Odjela za francuski jezik dobila sam zbog prijevoda pjesme *Monike Herceg* na francuski, a prijevod sam napravila u suradnji s kolegicom Anom Raić – kaže Marija Dolores.

Uz to, dobila je i nagradu na natjecanju u organizaciji Veleposlanstva Francuske u Republici Hrvatskoj za prijevod ulomka iz novele *Éric-Emmanuela Schmitta*.

Zanimljiva je činjenica da se Dolores, koja je na diplomskom studiju prevoditeljstva, prvi put s francuskim jezikom susrela tek

Zanimljiva je činjenica da se Dolores, koja je na diplomskom studiju prevoditeljstva, prvi put s francuskim jezikom susrela tek na studiju. Njezina mentorica za prijevode je izv. prof. dr. sc. Vanda Mikšić s Odjela za francuske i frankofonske studije, koja joj je i mentorica na izradi diplomskog rada

Marija Dolores i prošle je godine, u povodu Tjedna frankofonije u organizaciji Odjela za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru, osvojila nagradu za najbolji studentski prijevod. Nagrađen je prijevod pjesme *Oče* Monike Herceg. Uz to, dobila je i nagradu na natjecanju u organizaciji Veleposlanstva Francuske u Republici Hrvatskoj za prijevod ulomka iz novele *Éric-Emmanuela Schmitta*

na studiju.

– Oduvijek me zanimao jezik, lingvistika, samo u vrijeme kad sam upisivala fakultet nije

bilo preddiplomskog studija lingvistike, tako da sam sasvim slučajno upisala francuski te, čisto da imam i drugi predmet, peda-

gogiju. Jedva sam čekala završiti prve tri godine da se mogu prebaciti na lingvistiku, na diplomski. Međutim, zaista sam se našla i u francuskom i u lingvistici, iako sam francuski počela učiti tek na studiju. U osnovnoj školi učila sam njemački, ali sam ga zaboravila, a u srednjoj školi grčki i latinski, što mi je u priličnoj mjeri razvilo sposobnost učenja jezika. Radila sam u Portugalu dva mjeseca i naučila portugalski i galješki. Možda mi samo idu jezici – zaključuje Marija Dolores.

Njezina mentorica za prijevođe je izv. prof. dr. sc. Vanda Mikšić s Odjela za francuske i frankofonske studije, koja joj je i mentorica na izradi diplomskog rada.

Prof. dr. sc. **Serđo Dokoza**, Odjel za povijest, suautor, uz **Mladena Andreisa**, monografije *Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku*

Monografija Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku izvrstan je pokazatelj kako talijanski povijesni konstrukti nemaju veze s tadašnjom povijesnom stvarnošću

Monografija *Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku* prof. dr. sc. Serđa Dokoze i pokojnog Mladena Andreisa, Trogirana, predstavljena je u zadarskoj Gradskoj loži 26. travnja 2022. godine. To iznimno vrijedno djelo, objavljeno u izdanju Sveučilišta u Zadru, na više od 600 stranica donosi popis oko 1 700 plemića i plemkinja, koji su svojim djelovanjem znatno utjecali na zadarsku povijest, a o kojima se do sada malo znalo. Kako je srednji vijek vrijeme zlatne povijesti Zadra koji je po utjecaju tada bio prvi grad u Dalmaciji i Hrvatskoj, jasno je da je i zadarsko plemstvo imalo velik utjecaj.

Koliko je trajao istraživački dio posla za knjigu *Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku*?

Ideja je potekla od kolege prof. Emila Hilje koji je pregledavajući arhivsku građu shvatio da se pored toliko osoba istoga prezimena iz krugova zadarskoga plemstva više ne uspijeva snaći: tko je kome što, tko je s kim u rodu, a tko nije, iako su najčešće svi istoga prezimena. Budući da sam tada upravo bio u fazi definiranja teme svoje doktorske disertacije, predložio mi je kao koristan rad izradu povijesti zadarskih plemićkih obitelji. Tada nije ni slutio koliko je to obiman posao, a nažalost, nisam ni ja. Negdje 1998. prihvaćam sam se posla, no ubrzo sam shvatio kako to nije tema za disertaciju jer bih je, zbog njezina

Ovo iznimno vrijedno djelo, objavljeno u izdanju Sveučilišta u Zadru, donosi popis oko 1 700 plemića i plemkinja, koji su svojim djelovanjem znatno utjecali na zadarsku povijest, a o kojima se do sada malo znalo. Zadarsko plemstvo podiglo je Zadar, upravo je ono zaslužno što i danas imamo i srednjovjekovne bedeme, i upravne institucije, kneževu palaču, gradske lože i brojne crkve. Zadrani su, kako pišu autori, sami bez ičije financijske pomoći, tijekom srednjega vijeka podigli ovaj grad, a pritom je razumljivo da su se u ulaganjima istaknuli bogatiji građani koji su se s vremenom uobličili u vodeći gradski sloj koji se kiti titulom gradskoga plemstva

obima, priveo kraju negdje oko svoje sedamdesete godine. Stoga sam nakon dvije godine marljivoga arhivskog rada ipak morao odustati i naći neku zgodniju

temu.

Tek nakon doktorata 2003. i njegova objavljivanja kao knjige 2006., vratio sam se toj temi, nastavio iščitavati arhivske dokumente, raditi ispise i slagati ih po rodovima. Ubrzo sam shvatio da bi kao prva faza u izradi sustava plemićkih obitelji nužno trebala biti izrada njihovih rodoslovlja. Tek se, kada se zna o kojim je rodovima riječ, koliko ih je, kako se zovu, koliko članova imaju i u koliko grana roda su podijeljeni, može pristupiti pisanju povijesti pojedinog roda. U toj fazi rada priključio mi se Mladen Andreis. S njegovim bogatim iskustvom u radu na izradi rodoslovnih stabala, uz sav potreban kompjutorski alat za taj posao (genealoški programi, tražilice, baze podataka i sl.), bio je doista dobrodošao. Od tada pa sve do njegove nenadane smrti

2015. neumorno i svakodnevno smo radili. Ja sam mu slao arhivske podatke, on ih je uvrštavao u genealoške kompjutorske programe i gotovo svaku večer nazivao me da otkloni nejasnoće. Nakon njegove smrti, nastavio sam posao i knjiga je dovršena 2019. godine. Pa sad računajte koliko sam dugo na njoj radio!!

Kako se kemičar s Instituta „Ruder Bošković“, pokojni Mladen Andreis, zainteresirao za povijest plemstva?

On je bio doktor kemije i kao takav s društvenim znanostima nije trebao imati mnogo veze. No, s obzirom na to da je njegov rod, obitelj Andreis, jedna od najstarijih trogirskih plemićkih obitelji, odlučio je načiniti rodoslovlje najprije svoga roda, a nakon toga i svih plemićkih rodova toga grada.

Ističete značenje zadarsko-ga plemstva u srednjem vijeku; kažete da bez plemstva ne bi bilo Zadra. Mislite li pritom na gradnju poznatih sakralnih objekata?

Morate znati da u ona vremena nije bilo ni državnih ni europskih fondova, nego je svaka zajednica sama izgrađivala svoju sredinu. Tako su i Zadrani sami, bez ičije financijske pomoći, tijekom srednjeg vijeka podigli ovaj grad. Naravno, to su radili za sebe da bi proveli život u lijepoj i funkcionalnoj sredini. Razumljivo je da su se u ulaganjima istaknuli bogatiji građani koji su se s vremenom uobličili u vodeći gradski sloj koji se kiti titulom gradskog plemstva.

Na čemu danas možemo zahvaliti srednjovjekovnom zadarskom plemstvu?

Prije svega, oni su vodeći politički, upravni, gospodarski i kulturni sloj u gradu. Stajali su na čelu svih pobuna što su ih Zadrani podigli protiv Venecije. A, isto tako, bili su i najizdašniji u financiranju svega što se gradilo. Samo okvirno moglo bi se reći da su prije oblikovanja toga vodećeg gradskog sloja najprije bizantske vlasti podigle monumentalnu crkvu sv. Donata, a nakon potpadanja pod Veneciju, mletačke vlasti podigle su utvrdu

ispred grada (danas Park V. Nazora), te od spomenika jedino Vrata od Foše, a od crkava onu Gospe od Zdravlja. I to je sve! Sve ostalo, od srednjovjekovnih bedema oko grada, do upravnih institucija, kneževih palača i gradske lože te mnogih crkava za svoje duhovne potrebe po raznim dijelovima grada podigli su Zadrani, u prvome redu oni najbogatiji: zadarsko plemstvo.

Čije su „krvi“ bili zadarski plemići do Venecije?

To pitanje je višeslojno i ima svoju povijest koja zadire i u političke vode, ne samo one srednjovjekovne, nego i današnje. Prije svega, treba znati da se u dalmatinskim gradovima u srednjem vijeku očuvao sloj starosjedilaca koji su bili romanske provenijencije. To ne znači da su bili ostaci Rimljana, a još manje današnjih Talijana. Naime, kako su Rimsko Carstvo i njegovi nasljednici na ovim prostorima vladali nekoliko stoljeća prije oblikovanja srednjovjekovnog Zadra, dalmatinsko je stanovništvo prije doseljenja Hrvata bilo romanizirano (većinom je tu riječ o poromanjenim Ilirima!). Nakon doseljenja novih naroda u zaleđe, stanovništvo grada našlo se utopljeno u slavenskomu, odnosno hrvatskomu

moru. A kako srednjovjekovni grad ni biološki nije mogao opstati bez priljeva novog stanovništva (a ono je većinom dolazilo iz najbliže okolice), tijekom vremena Zadar se dobrim dijelom slavenzirao, što se vidi iz više elemenata: iz osobnih imena kako nižeg, tako i vodećeg sloja u gradu, iz toponimije koja je, ne samo izvan, nego i u samome gradu dobrim dijelom slavenska, te iz odnosa Zadrana prema svojim hrvatskim susjedima, posebno njihovim vladarima. U gradu je zasigurno već od XII. st. vladalo dvojezičje u kojemu je hrvatski jezik već bio toliko zastupljen da su papu Aleksandra III., kad je 1177. posjetio grad, Zadrani dočekali s pjesmama na slavenskom tj. hrvatskom jeziku. To se sve lijepo vidi i u rodoslovljima vodećega gradskog sloja posloženima u ovoj knjizi. U najznačajnijim plemićkim rodovima kao što su npr. Begna, Ginano, Matafari i dr. često se susreću osobna imena kao: Vučina, Tiha, Gruba, Dobre, Dobrica, Prodana, Ladislav, Drago, Brana, Manda itd. Posebna su priča sama imena rodova kao: Varikaša, Nozdronja, Fanfonja, Grubonja itd. za koja sigurno nitko ne može tvrditi da su romanska. Dakle, u srednjem vijeku Zadar je bio smjesa romanstva i slavenstva

(hrvatstva), pri čemu nije bilo nikakvih problema u uzimanju imena iz jedne ili druge jezične onomastičke baze.

Međutim, pojavom nacija i nacionalizama u XIX. st. talijanski nacionalizam je ono romanstvo shvatio kao talijanstvo, a nekadašnje granice Rimskog Carstva uzeo kao svoje, uz to je dodao i višestoljetnu vlast Venecije nad Dalmacijom i tako sebi stvorio opravdanje da posegne za istočnom obalom Jadrana. Stoga je ovo djelo izvrstan pokazatelj kako talijanski povijesni konstrukti nemaju veze s tadašnjom povijesnom stvarnošću te potvrđuje da je zadarsko romanstvo i slavenstvo sličnije švicarskom modelu prema kojemu se, iako potpuno raznorodna, oba dijela stanovništva sjedinjuju i teže prema samostalnosti suprotstavljajući se zajedničkom neprijatelju, najčešće Veneciji.

Endogamija među zadarskim plemićima nije dobro istražena?

Smatram da bi to pitanje trebalo šire postaviti. Naime, cijelo dalmatinsko plemstvo ženilo se međusobno i to je zatvoreni krug. Mnoge Dubrovčanke i Splićanke udale su se u Zadar, kao što su i mnoge Zadrance bile udane za nekog dalmatinskog plemića izvan svoje komune. Gotovo pa bi se moglo reći kako je međusobna ženidba u plemićkome sloju bila kruto pravilo. Naravno, najčešće se to događalo unutar vlastite komune, ali često i među dalmatinskim komunama. Ima i slučajeva da se u najvećim zadarskim rodovima brak sklapa unutar samoga roda jer su supružnici iz različitih ogranaka istoga roda, i to udaljeni međusobno dovoljno naraštaja da im je takva ženidba bila dopuštena.

Što se događa sa zadarskim plemićima nakon što Venecija 1409. počinje upravljati Dalmacijom?

Zadarski plemići tada jednostavno propadaju. Već u XV. st. vidi se kako gube moć na gospodarskom te upravnom i političkom polju. Poznato je da je tada dio plemstva napustio svoj rodni grad i otišao na razne strane tadašnjega svijeta. Dio plemstva rodova kao: Varikaša, Nozdronja, Fanfonja, Grubonja itd. za koja sigurno nitko ne može tvrditi da su romanska. Dakle, u srednjem vijeku Zadar je bio smjesa romanstva i slavenstva

Koliko je stanovnika u sred-

njem vijeku imao Zadar i od čega su onodobni stanovnici i plemstvo živjeli? Koja je ekonomska grana bila najjača?

Obično se u literaturi govori o 5 000 stanovnika. To je tada bila veličina jednoga srednje velikog europskog srednjovjekovnog grada. No, realno gledajući, te procjene ne mogu biti baš precizne jer nema nikakvih jačih znanstvenih osnova prema kojima bi se preciznije utvrdio broj stanovnika tadašnjega grada. Koliko je stvarno tada u Zadru bilo stanovnika, vjerojatno nikad nećemo doznati. Glede bogatstva, zadarsko je plemstvo, pored Dubrovnika, bilo najbogatije gradsko plemstvo na našoj jadranskoj obali. Glavni izvor njegova bogatstva bile su goleme količine soli proizvedene u paškim solinama u vlasništvu zadarskoga plemstva. Treba znati da je tada sol po važnosti bila nešto slično onome što je danas nafta. Pored soli, tu su i golemi zemljišni posjedi koje su plemićki rodovi naraštajima držali u zadarskom zaleđu te vrlo razvijena pomorska trgovina, no ni jedno ni drugo još nisu dovoljno istražene teme da bi se moglo o njima nešto relevantnije reći.

Kakva je bila dnevna rutina prosječnog plemića, upravljača?

Naravno, na to se pitanje može odgovoriti tek improvizirajući jer na temu zadarske srednjovjekovne svakodnevice (koja je kao tema povijesnih istraživanja danas u modi!), nije do sada napisan niti jedan rad. Ipak, ako posložimo sve poslove u kojima se susreće gradskog plemića, možemo reći da se oni dijele na poslove vezane uz obiteljski posjed i poslovnu djelatnost s jedne, i sve poslove vezane uz upravne i sudske funkcije u gradu, s druge strane. Dakle, taj se plemić, s jedne strane, svakodnevno bavi obilaskom, kontroliranjem i upravljanjem svojim zemljišnim posjedom raštrkanim u bližoj i daljoj gradskoj okolici, od Sukošana i Nadina preko Novigrada i Ljubaca do Bokanjca i Dikla. Posebno se kontroliralo i obilazilo Pag i tamošnje solane kao najznačajniji izvor prihoda. Uz to, zadarski su plemići, kao i slični iz drugih gradova, bili uključeni u mediteransku trgovinu koja je išla u jednom smjeru prema Veneciji, a u drugom, prema ostalim dijelovima Sredozemlja.

Prof. dr. sc. Serđo Dokoza

Prof. dr. sc. Serđo Dokoza rođen je 1959. godine u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zadru diplomirao je povijest i talijanski jezik s književnošću te latinski jezik s rimskom književnošću. Godine 1984. pohađao je poslijediplomski studij iz područja srednjovjekovne povijesti i magistrirao na temu iz crkvene povijesti *Papinski legat Gentil i crkvene prilike u Dalmaciji početkom XIV. st.*

Doktorat *Korčula u XIV. st. (društveni i gospodarski razvoj)* obranio je 2003. godine. Radio je kao profesor u Nadbiskupskom sjemeništu, a od 1990. u Državnom arhivu u Zadru na mjestu arhivista za stariju građu. Od 2005. zaposlen je u Zavodu za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru, a od 2009. na Odjelu za povijest na Sveučilištu u Zadru.

Autor je knjiga *Dinamika otočkog prostora* (2009.) i *Svećenici u Arbanasima* (2022.) te suautor (s pokojnim Mladenom Andriševićem) monografije *Zadarsko plemstvo u srednjem vijeku* (2022.). Suautor je (sa Stjepanom Obadom i Suzanom Martinović) monografije *Južne granice Dalmacije* (1999.) objavljene u više izdanja te prevedene na engleski jezik.

S druge pak strane, gradska je uprava za svoju službu u vođenju grada stalno zahtijevala na desetke ljudi koji će svakodnevno obavljati najrazličitije poslove. To su bili: sudski poslovi na trgu u gradskoj loži, upravni poslovi, od rektora i kancelara, do onih zadnjih činovnika, egzaminatora i pristava, zatim sudjelovanja plemića kao vijećnika na sjednicama glavnog gradskog organa vlasti Velikog vijeća itd. Uz to, povremeno i ne tako rijetko, plemići su u sklopu raznih poslanstava odlazili kao pokliski, bilo u druge komune, dalmatinske ili prekomorske, bilo prema kopnu, hrvatskim plemićima ili kralju.

S kojim ste se problemima susretali radeći genealogiju plemića, plemkinja i njihova roda u Zadru 13. i 14. stoljeća?

Problema je pri tako obimnom zahvatu bilo mnogo. Svakako je najveći bio smrt dragog prijatelja i suautora Mladena Andreiše i suautora Mladena Andreiše te muke u preuzimanju njegova dijela posla kojemu nisam baš bio vičan. Problem je bila i golema količina građe koja se mjeri u desecima tisuća srednjovjekovnih dokumenata pisanih ondašnjim rukopisom na latinskoj jeziku koje je trebalo pročitati. To vani rade cijele ekipe znanstvenika, tako da sam tada prihvatio teret koji je bio znatno

veći od kojih mogućnosti. Zato je posao i potrajao toliko godina. Tu trebam zahvaliti svojim prijateljima Leu Jelenkoviću i Bernardu Kotlaru, koji su me kao vrsni informatičari uputili u posao na onim programima i bazama podataka koje su ostale nakon pokojnoga Mladena.

Zadrani su, kako kažete, bili stup hrvatsko-ugarske kraljevske vlasti. Pojasnite, molim Vas?

I ta pojava ima svoju dublju prošlost. Naime, u to vrijeme nije postojao suvremeni pojam nacije, niti se pojedinac s njom identificirao. Taj pojam tada se vezivao za pojedini grad pa se tako u dokumentima iz onoga vremena može susresti nešto kao: pripadnik zadarske nacije (*de natione jadreense*). To je vrijeme kada je svaki dalmatinski grad sanjao da postane samostalni grad-država, tj. komuna. Međutim, u stvarnosti taj je ideal za dalmatinske gradove ostao nedostižan jer su bili smješteni između, s jedne strane, moćne pomorske sile Venecije, a s druge, Hrvatsko-Ugarskoga kraljevstva. Veneciji je naša obala zbog uzdužnog plovnog puta po Jadranu bila unutar njezine interesne sfere pa je stoga često i držala Zadar i ostale gradove pod svojom vlašću. Zato su gradovi više voljeli da njima upravlja hrvatsko-ugarski kralj, koji je boravio negdje u Panoniji i najčešće tek jednom u životu navraćao na more, nego susjedna Venecija čiji su brodovi stalno bili nazočni. Stoga su svi gradovi, a posebno Zadar kao najjači i najznačajniji, težili da se oslobode Venecije i dođu pod vlast hrvatsko-ugarskoga kralja. Naravno, kralj je poznavao odnos snaga i moći među dalmatinskim komunama pa je uvijek igrao na najjačega i najbogatijeg, na zadarsko plemstvo. Tako je upravo zadarsko plemstvo u mnogim vrlo značajnim povijesnim situacijama i prigodama odigralo važnu ulogu na kraljevoj strani. Međutim, treba znati da to nije bila samo diplomacija i posredništvo, već i neposredno sudjelovanje u ratovima što su ih hrvatsko-ugarski kraljevi vodili protiv Venecije. Isto tako, ako rat ili zadarska pobuna protiv Venecije ne bi uspjeli, ti isti plemići po kazni bi bivali zatočeni u Veneciji i po nekoliko godina.

Jornadas XIV. dani iberških jezika i kultura održani od 10. do 13. svibnja 2022. u organizaciji Odjela za hispanistiku i iberške studije

Uz bogat nastavni program, studenti upoznali i tradicionalne instrumente te naučili plesati galješki ples *muiñeira*

Dani iberških jezika i kultura (*Jornadas*) najstarija su i najvažnija kulturna manifestacija Odjela za hispanistiku i iberške studije, čiji se začetak veže za katalonski i španjolski lektorat koji su prije pokretanja studija španjolskoga jezika i književnosti na Sveučilištu u Zadru osnovani u sklopu tadašnjeg Odjela za francuski jezik i književnost. Uz kratki prekid što ga je 2010. uzrokovala erupcija vulkana na Islandu, zbog koje su otkazani svi zračni letovi u Europi, te dvogodišnju pauzu tijekom razdoblja pandemije, kontinuirano se održavaju od 2006./2007. godine.

Projekt *Refranero Multilingüe*

Cilj *Jornadasa* je približiti studentima bogatstvo i raznolikost iberškoga i hispanskog svijeta, a u proteklih 14 godina Odjel je ugostio više od stotinu gostujućih profesora, pisaca, pjesnika, skladatelja i umjetnika. Osim klasičnih predavanja, studenti su pohađali prevoditeljske radionice, sudjelovali u recitalima u kojima su s pjesnicima čitali vlastite prijevode, natjecali se na književnim natjecanjima, učili plesati flamenco i *sevillanas*...

XIV. dani iberških jezika i kultura održani su od 10. do 13. svibnja 2022., a Odjel za hispanistiku i iberške studije ove je godine ugostio profesore s četiri španjolska sveučilišta (Sveučilište *Complutense* u Madridu, Sveučilište u Granadi, Sveučilište u Valladolidu i Sveučilište *Jaume I* u Castellónu); gostovali su i španjolska spisateljica Maria Sanz Casares, galješki pisac i prevoditelj Isaac Xubín, katalonska ilustratorica Ame Soler te valencijski umjetnik Jonathan Sánchez.

Jornadas je otvorila profesorica Salud Jarilla sa Sveučilišta

Odjel za hispanistiku i iberške studije ove je godine ugostio profesore s četiri španjolska sveučilišta (Sveučilište *Complutense* u Madridu, Sveučilište u Granadi, Sveučilište u Valladolidu i Sveučilište *Jaume I* u Castellónu), a gostovali su i španjolska spisateljica Maríja Sanz, galješki pisac i prevoditelj Isaac Xubín, katalonska ilustratorica Ame Soler te valencijski umjetnik Jonathan Sánchez

***Jornadas* je otvorila profesorica Salud Jarilla sa Sveučilišta *Complutense* predstavivši tehnike prevođenja *paremija* i najveću španjolsku elektroničku paremiološku bazu, projekt *Refranero Multilingüe* Instituta Cervantes na kojem surađuju i nastavnici Odjela, izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar za hrvatski i asistent Alejandro Martínez Vicente za galješki jezik**

Complutense predstavivši tehnike prevođenja *paremija* i najveću španjolsku elektroničku paremiološku bazu, projekt *Refranero Multilingüe* Instituta Cervantes na kojem surađu-

ju i nastavnici Odjela, izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar za hrvatski i asistent Alejandro Martínez Vicente za galješki jezik.

Galješki pjesnik i prevoditelj Isaac Xubín, profesorica Vedra-

na Lovrinović i profesor Alejandro Martínez predstavili su knjigu *Jezik je bunilo/A lengua é un delirio*, još jednu zbirku poezije koju je iznjedrila prevoditeljska radionica prevođenja poezije s galješkoga jezika održana na Pašmanu.

A lengua é un delirio

Nastavni dio *Jornadasa* obilježila su gostovanja još triju profesora sa španjolskih sveučilišta: profesor Luis Pablo Núñez sa Sveučilišta u Granadi predstavio je kanal na YouTubeu *Enclave poética* posvećen poeziji, a profesor Vicent Sanz Rozalén sa Sveučilišta *Jaume I* u Castellónu održao je predavanja o karizmu u XIX. stoljeću i neutralnosti Španjolske u Prvom svjetskom ratu. María Sanz Casares, spisateljica i profesorica Sveučilišta u Valladolidu, predstavila je žanr akademski roman (*novela de campus*) i svoj posljednji roman *El final del viaje*.

XIV. dane iberških jezika i kultura zatvorio je u Kapetanskom parku Jonathan Sánchez iz Galješkoga centra u Valenciji s poučnom radionicom na kojoj su studenti upoznali tradicionalne instrumente i naučili plesati galješki ples *muiñeira*.

Izv. prof. dr. sc. Berislav Bolfek, izv. prof. dr. sc. Mladen Rajko i izv. prof. dr. sc. Ivica Zdrilić, Odjel za ekonomiju; autori knjige *Suvremeni trendovi u poduzetništvu*

Izv. prof. dr. sc. Ivica Zdrilić: Smanjivanjem udjela države u gospodarstvu i jačanjem privatnog poduzetništva otvara se mogućnost stvaranja novih vrijednosti i novih radnih mjesta

Monografija *Suvremeni trendovi u poduzetništvu* autora izv. prof. dr. sc. Berislava Bolfeka, izv. prof. dr. sc. Mladena Rajka i izv. prof. dr. sc. Ivica Zdrilića sa zadarskoga Odjela za ekonomiju objavljena je ove godine u izdanju Sveučilišta u Zadru. Knjiga donosi kratki prikaz samoga pojma „poduzetništvo“, povijesnog razvoja poduzetništva, pojašnjenja načina poduzetničkog promišljanja, misije, vizije i ciljeva u poduzetništvu, vrsta i modela poduzetništva te objašnjenje pojma „poduzetnik“. Predmet istraživanja obuhvaća financijsku analizu poslovanja poduzetnika po pojedinim gospodarskim sektorima u Republici Hrvatskoj.

Sveučilište u Zadru objavilo je vašu knjigu *Suvremeni trendovi u poduzetništvu*. Je li ta knjiga nastala za studentske po-

Hrvatska će se, naglašava izv. prof. dr. sc. Zdrilić, uspješno uključiti u suvremene trendove prije svega obrazovanjem, odnosno znanjem, a zatim razvijanjem gospodarskih aktivnosti, naročito u privatnom sektoru. Kod nas, objašnjava, ima mnogo prostora za napredak, stoga se može na gotovo svim gospodarskim poljima napredovati i podizati BDP, pa tako i u tzv. zelenom gospodarstvu, obnovljivim izvorima energije. Važno je samo na razini države definirati strateške ciljeve

trebe ili kao običajni rezultat istraživanja znanstvenika?

Berislav Bolfek: Knjiga odnosno monografija nastala je kao rezultat dugogodišnjega rada trojice autora na kolegijima Poduzetništvo, Strateški menadžment i Poslovna organizacija koji se izvode na preddiplomskom i diplomskom studiju Menadžmenta Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru. Naravno da će koristiti studentima kao obve-

zna literatura za pripremu ispita te pri izradi njihovih seminar-skih radova, a mogu je koristiti i poduzetnici jer se u knjizi nalaze različiti primjeri poslovnih planova. Međutim, potrebno je istaknuti da su u posebnom poglavlju objavljeni i rezultati istraživanja koje je obuhvatilo financijsku analizu poslovanja poduzetnika po pojedinim gospodarskim sektorima u Republici Hrvatskoj.

Koji su suvremeni trendovi u poduzetništvu?

Mladen Rajko: Kao i u svakoj branši, tako i poduzetništvu, postoje trendovi koji se konstantno mijenjaju te prilagođavaju novim uvjetima u okruženju i tržištu. U knjizi je obrađeno deset najaktualnijih trendova u poduzetništvu do kojih su autori došli tijekom istraživanja: investiranja u nove i buduće tehnologije,

robotizacija sustava i 4. tehnološka revolucija, primjena umjetne inteligencije, profesionalizacija i korporatizacija digitalnog nomadizma, još veća globalizacija poslovanja, porast e-poslovanja i e-trgovine, razvoj i primjene GIG ekonomije, rastući značaj društvene odgovornosti i zelenih tvrtki, poduzetništvo u kriznim situacijama te *crowdfunding*. Uzimajući u obzir činjenicu da se većina svjetskoga gospodarstva u protekle dvije godine izmijenila, digitalizirala i prilagodila novonastaloj pandemijskoj situaciji, možemo pretpostaviti da su se već pojavili i neki novi trendovi koje tek treba istražiti.

Za investiranje u nove i buduće tehnologije u Hrvatskoj potreban je novac koji država i/ili građani RH nemaju?

Berislav Bolfek: S obzirom na to da je Hrvatska članica Europske unije, sada su joj dostupni različiti izvori financiranja kojima prije članstva nije imala pristup. Uz različite fondove EU koji su nam na raspolaganju, sada je aktualan Nacionalni plan oporavka i otpornosti u sklopu kojeg Hrvatska dobiva ukupno 9,9 milijardi eura, od čega je 6,3 milijarde bespovratnih sredstava, a oko 3,6 milijardi eura povoljnih zajmova. Upravo je tu šansa za ulaganje u nove i buduće tehnologije. Nije više problem u novcu i dostupnosti povoljnih izvora financiranja, nego u generiranju ideja koje mogu postati stvarnost kroz održiv projekt. Pri rješavanju tog problema može pomoći i poduzetništvo koje se bazira na realizaciji različitih ideja kroz poduzetnički pothvat. Kao primjer možemo navesti projekt Rimac Automobila koji iz spomenutog plana oporavka dobiva 1,5 milijardi kuna, a koji se u potpunosti poklapa i s ciljevima 4. industrijske revolucije.

Robotizacija sustava i tzv. tehnološka revolucija također

Poduzetnik i menadžer nisu isti pojmovi. Poduzetnik ima sposobnost brzo uočiti šanse u gospodarstvu, ali i problem i mogućnosti, dok se menadžerom smatra osoba koja organizira način rada i poslovanja, planira, vodi, upravlja ljudskim resursima i kontrolira cjelokupan proces unutar poduzeća. Najveća razlika između menadžera i poduzetnika je u tome što je glavni motiv poduzetnika pokrenuti pothvat osnivanjem poduzeća te time preuzeti na sebe i neizvjesnost i rizik. S druge strane, osnovni cilj menadžera je pružanje svojih usluga u poduzeću koje je već osnovao netko drugi, tj. poduzetnik, objašnjava doc. dr. sc. Zrilić

U knjizi je, navodi izv. prof. dr. sc. Mladen Rajko, obrađeno deset najaktualnijih trendova u poduzetništvu: investiranje u nove i buduće tehnologije, robotizacija sustava i 4. tehnološka revolucija, primjena umjetne inteligencije, profesionalizacija i korporatizacija digitalnog nomadizma, još veća globalizacija poslovanja, porast e-poslovanja i e-trgovine, razvoj i primjene GIG ekonomije, rastući značaj društvene odgovornosti i zelenih tvrtki, poduzetništvo u kriznim situacijama te *crowdfunding*. No, dodaje, uzimajući u obzir činjenicu da se većina svjetskoga gospodarstva u protekle dvije godine izmijenila, digitalizirala i prilagodila novonastaloj pandemijskoj situaciji, možemo pretpostaviti da su se već pojavili i neki novi trendovi koje tek treba istražiti

traže enormna ulaganja?

Berislav Bolfek: Svakako, kao što smo već napomenuli, izvori financiranja nisu najveći problem u svemu tome. Gospodarstvo, gledajući u cjelini, još nije spremno za robotizaciju i ulazak u 4. industrijsku revoluciju. Pojedine industrijske grane nisu više značajne, npr. brodogradnja koja polako nestaje, kao i cijela metaloprerađivačka industrija, zatim tekstilna industrija koja je već nestala te drvna koja ne proizvodi finalne proizvode, što znači da Hrvatska praktički polako ostaje bez industrije. Jedina značajna gospodarska grana, kao što je pokazalo i naše istraživanje, je Informacije i komunikacije. U prilog tome govori i činjenica da jedan od dva hrvatska jednoroga, Infobip, dolazi upravo iz spomenute grane.

Primjena umjetne inteligencije i korporatizacija digitalnog nomadstva, daljnja globalizacija poslovanja, sve je to neminovno?

Berislav Bolfek: Rezultati istraživanja o četvrtoj industrijskoj revoluciji koja se zasniva na umjetnoj inteligenciji i primjeni strojnog učenja, navode da hrvatska poduzeća s potencijalom za 4. industrijsku revoluciju imaju veći omjer kapitala i rada, kon-

kurentnija su na inozemnom tržištu, dvostruko više plaćaju zaposlenike i imaju znatno veći udio izvoznih prihoda od tradicionalnih industrija. Hrvatsko tržište je malo, zato globalizacija postaje kreator novih radnih mjesta te daje više prostora za inovacije s obzirom na to da je globalno tržište veće, da postoji više prilika za nove pothvate i inovacije. Sama izloženost različitim kulturama pruža višestruke izbore za pokretanje novih ulaganja i asortimana proizvoda. Globalizacija je kroz višekulturnu izloženost također stvorila potražnju za novim proizvodima i uslugama te za sofisticiranijim krajnjim dobrima i uslugama. Svoj doprinos tome svakako daju i digitalni nomadi kao novi fenomen kojemu se prilagođava sve više država ne bi li privukle visokoobrazovane ljude koji rade u sektoru digitalnih tehnologija.

Može li Hrvatska tražiti svoju budućnost i podizanje BDP-a u tzv. zelenom gospodarstvu, obnovljivim izvorima energije?

Ivica Zdrilić: Hrvatska ima mnogo prostora za napredak, stoga može na gotovo svim gospodarskim poljima napredovati i podizati BDP, pa tako i na tzv. zelenom gospodarstvu, obnovljivim

izvorima energije. Važno je samo na razini države definirati strateške ciljeve. Međutim, s obzirom na našu trenutačnu poziciju i gospodarski stupanj razvoja, fokusiranje samo na „zeleno“ gospodarstvo, odnosno obnovljive izvore energije sigurno nije dovoljno za naš gospodarski razvoj.

Kako se Hrvatska na uspješan način može uključiti u suvremene trendove?

Ivica Zdrilić: Obrazovanjem, kako bi se stekla potrebna znanja, a zatim razvijanjem gospodarskih aktivnosti, naročito u privatnom sektoru. To znači otvaranje tvornica, poticanje rasta malih i srednjih tvrtki da postanu velike jer će se tako otvoriti velik broj novih radnih mjesta. Smanjivanjem udjela „države“ u gospodarstvu i jačanjem privatnog poduzetništva otvara se mogućnost stvaranja novih vrijednosti i, naravno, novih radnih mjesta.

Koji su najveći izazovi suvremenog poduzetništva?

Mladen Rajko: U skladu sa svjetskim trendovima, umjetna inteligencija, robotizacija sustava, e-poslovanje i e-trgovina te digitalni nomadizam bili su najjače oružje za opstanak pojedinih tvrtki u svijetu, ali i Republici Hrvatskoj u ovo pandemijsko vrijeme. Također, treba istaknuti značaj trenda ekonomije honorarnih poslova u trenucima potpunog *lockdowna*, odnosno različitih mobilnih aplikacija za dostavu poput Glovo i Wolt koje su nudile dostavu hrane iz različitih restorana, potrebitina za kućanstvo te lijekova uz kartično plaćanje i beskontaktnu dostavu.

U posljednjih se trideset godina iz Hrvatske odselilo nekoliko

stotina tisuća radno sposobnih stanovnika i to je jedan od najalarmantnijih trendova gospodarstva Republike Hrvatske koji će biti teško zaustaviti, a moje je predviđanje da će se naši poduzetnici morati više otvoriti prema zaposlenicima koji dolaze iz istočnih azijskih zemalja, pogotovo u djelatnostima koje ne zahtijevaju posebna stručna znanja.

Suvremeno se poduzetništvo nalazi pred jednim od najvećih izazova. Opterećeno stalnom promjenom na strani potražnje i sve zahtjevnijim prohtjevima kupaca, krizom uzrokovanom virusom COVID-19 te raznim posljedicama te krize, suvremeni poduzetnici, da bi opstali na tržištu i ostvarili svoj dugoročno održiv razvoj, primorani su okrenuti se novim trendovima poput investiranja u nove tehnologije. Neki će poduzetnici morati automatizirati svoje poslovne procese korištenjem umjetne inteligencije, neki će radi smanjenja troškova odabrati put digitalnih nomada i virtualnog poslovanja, no činjenica je da u svijetu slijedi još veća globalizacija poslovanja. S obzirom na već ustaljene navike među potrošačima, može se očekivati daljnji porast e-trgovine, daljnji rast GIG ekonomije, porast značaja društvene odgovornosti i ekološke osviještenosti te iznalaženje najboljih odluka za krizne situacije. Isto tako, na tržištu se otvaraju i mnoge mogućnosti financiranja novozapočetih projekata putem raznih modela *crowdfundinga*.

Analiza rezultata poslovanja hrvatskih poduzeća po odabranim djelatnostima (poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; prerađivačka industrija; trgovina na veliko i malo; pružanje smještaja i priprema hrane; informacije i komunikacije) govori da djelatnosti s najmanje zaposlenih ostvaruju najveći prihod i dobit i, posljedično tome, najveći profit,

Država treba poticati ulazak „velikih igrača“ na naše tržište. Ako se globalni investitori pojave u Hrvatskoj i otvore svoje tvornice s visoko sofisticiranom tehnologijom, automatski će se u sljedećem koraku potaknuti i razvoj poduzetništva i poduzetnika. Tada će mali poduzetnici i mala poduzeća dobiti priliku uključiti se u lanac distribucije i prodaje velikim tvrtkama te tako postati dio svjetskoga gospodarstva nudeći proizvode i usluge koji su potrebni velikim poduzećima. Moramo shvatiti kako mali moraju raditi za velike. Kada primijenimo takav pristup, dolazi na red prilagodba zakonskih okvira i odgovarajućih poreznih politika te se postiže važan sinergijski efekt u gospodarstvu, ističe doc. dr. sc. Zdrilić

S obzirom na to da je Hrvatska članica Europske unije, sada su joj dostupni različiti izvori financiranja kojima prije članstva nije imala pristup. Uz različite fondove EU koji su nam na raspolaganju, sada je aktualan Nacionalni plan oporavka i otpornosti u sklopu kojeg Hrvatska dobiva ukupno 9,9 milijardi eura, od čega je 6,3 milijarde bespovratnih sredstava, a oko 3,6 milijardi eura povoljnih zajmova. Upravo je tu šansa za ulaganje u nove i buduće tehnologije. Nije više problem u novcu i dostupnosti povoljnih izvora financiranja, nego u generiranju ideja koje mogu postati stvarnost kroz održiv projekt, ističe izv. prof. dr. sc. Berislav Bolfek

a od toga se baš ništa ne ulaže u Hrvatsku?

Ivica Zdrilić: U apsolutnom iznosu najveći prihod i dobit ostvaruju djelatnosti s najvećim brojem zaposlenika, što je i donekle očekivano s obzirom na našu strukturu. Ako prihod i dobit analiziramo po zaposleniku, tada su odnosi mrvicu drukčiji. Najveći prihod po zaposleniku ostvaruje trgovina na veliko i malo, ali nisu na prvome mjestu kada se analizira dobit po zaposleniku. Najveću dobit po zaposleniku ostvaruje djelatnost informacije i komunikacije. Ako bismo proveli analizu strukture zaposlenika, vjerojatno bismo došli do podataka kako one djelatnosti u kojima su zaposlenici s višim stupnjem obrazovanja ostvaruju i veću dobit po zaposleniku. Upravo se tu krije jedan od problema u našem gospodarstvu – nedovoljno se ulazi u tvrtke koje zapošljavaju visoko obrazovane zaposlenike.

Kako preokrenuti taj odnos?

Ivica Zdrilić: Problem nije lak i jednostavan. Izuzetno je kompleksan i zahtijeva uključivanje svih dionika u proces odlučivanja. To nije niti jednostavno niti je moguće na kraći rok. Međutim, potrebno je odmah djelovati kako bi se rezultati što prije pojavili. U problematiku je potrebno uključiti državnu razinu u zajedničkom djelovanju s lokalnom

razinom – županijama te jasno utvrditi glavne prioritete djelovanja na gospodarskom planu. Kada odlučimo što želimo, kakve vrste gospodarskih djelatnosti želimo razvijati, u kojem obimu i s kakvom pomoći, treba krenuti s privlačenjem odgovarajućih poduzetnika kako bismo razvili upravo takve djelatnosti.

Pri određivanju koje su djelatnosti nama u Hrvatskoj prioritet, moramo se voditi činjenicom da su nam potrebna poduzeća koja zapošljavaju visokoobrazovane mlade zaposlenike jer, u suprotnom, može se postaviti pitanje zašto ih uopće školujemo? Trenutačno lokalne zajednice otvaraju razne gospodarske zone i potiču poduzetništvo, a da pritom nema jasnih ciljeva, osim često deklarativno postavljenih, čime se gubi sinergijski efekt koji nam je silno potreban, a bez kojeg ne možemo multiplicirati rezultate koji su nam nedvojbeno potrebni.

Mnogo je definicija poduzetnika, međutim, često su poduzetnik i menadžer sinonimi?

Ivica Zdrilić: Poduzetnik i menadžer nisu isti pojmovi. Poduzetnikom se smatra osoba koja je poslovno uvijek kreativna, inovativna, dinamična, spremna na uporan rad i rizik. Poduzetnik ima sposobnost brzo uočiti šanse u gospodarstvu, ali i problem i mogućnosti, dok se me-

nažderom smatra osobu koja organizira način rada i poslovanja, planira, vodi, upravlja ljudskim resursima i kontrolira cjelokupan proces unutar poduzeća. Za sve to menadžer posjeduje odgovarajuća znanja i vještine koje ga razlikuju od poduzetnika. Naime, poduzetnik ne mora imati odgovarajuća znanja, niti mora biti stručnjak u određenom području da bi pokrenuo određenu vrstu poslovnog pothvata. Menadžer upravljanjem ljudima i svim ostalim resursima ostvaruje poslovne ciljeve. Menadžer bi trebao biti i vođa jer će tada još bolje ostvariti zacrtane poslovne ciljeve. Najveća razlika između menadžera i poduzetnika je u tome što je glavni motiv poduzetnika pokrenuti pothvat osnivanjem poduzeća te time preuzeti na sebe i neizvjesnost i rizik. S druge strane, osnovni cilj menadžera je pružanje svojih usluga u poduzeću koje je već osnovao netko drugi, tj. poduzetnik.

Hrvatska potiče poduzetništvo tako da se mladi ljudi okušaju u poduzetništvu, razočaraju se pa ogorčeni odlaze u inozemstvo. Što država treba učiniti da nam bude razvijeno poduzetništvo, posebno malo. Možda novim zakonskim okvirima i/ili poreznom politikom?

Ivica Zdrilić: Možda će zvučati pomalo čudno, ali država treba u prvome redu stvarati okvire za razvoj cjelokupnoga hrvatskog gospodarstva i poticati ulazak „velikih igrača“ na naše tržište. Ako se globalni investitori pojave u Hrvatskoj i otvore svoje tvornice s visoko sofisticiranom tehnologijom, automatski će se u sljedećem koraku potaknuti i razvoj poduzetništva i poduzetnika. Tada će mali poduzetnici i mala poduzeća dobiti priliku uključiti se u lanac distribucije i prodaje velikim tvrtkama te tako postati dio svjetskog gospodarstva nudeći proizvode i usluge koji su potrebni velikim poduzećima. Klasičan primjer jednog takvog lanca u našoj prošlosti su brodogradilišta i deseci tisuća malih poduzetnika koji su obavljali dio poslova za njih. Moramo shvatiti kako mali moraju raditi za velike. Kada primijenimo takav pristup, dolazi na red prilagodba zakonskih okvira i odgovarajućih poreznih politika te se postiže važan sinergijski efekt u gospodarstvu.

Okrugli stol **Prednosti i nedostaci uvođenja eura u Hrvatskoj** održan 22. ožujka 2022. u organizaciji Odjela za ekonomiju

Koristi monetarne integracije s najznačajnijim europskim zemljama nadilaze negativne učinke

Okrugli stol organiziran je u sklopu sveučilišnog projekta *Makroekonomska očekivanja i prilagodbe sustava RH prema bankovnoj uniji i eurozoni – Nudgeu* koji provodi Odjel za ekonomiju. *Nudge*, odnosno gurkanje ili poticaj bihevioralna je tehnika koja je posljednjih godina u sve češćoj primjeni u javnim politikama europskih zemalja, a riječ je o načinu na koji se može utjecati na odluke ljudi, odnosno usmjeriti ih i potaknuti prema željenom ponašanju

Organizaciji Odjela za ekonomiju 22. ožujka 2022. održan je okrugli stol studenata Odjela na temu utjecaja uvođenja eura u Republici Hrvatskoj. Okrugli stol organiziran je u sklopu sveučilišnog projekta *Makroekonomska očekivanja i prilagodbe sustava RH prema bankovnoj uniji i eurozoni – Nudgeu* koji provodi Odjel za ekonomiju. *Nudge*, odnosno gurkanje ili poticaj bihevioralna je tehnika koja je posljednjih godina u sve češćoj primjeni u javnim politikama europskih zemalja, a ima zanimljivu primjenu u načinu na koji se može utjecati na odluke ljudi, odnosno usmjeriti ih i potaknuti prema željenom ponašanju. *Nudge*, kao relativno mlad pojam, do sada je uvelike pridonio poboljšanju javnih politika i utjecaju na ponašanje građana europskih zemalja, primjerice, usmjeravajući ih na racionalniju upotrebu resursa, odgovornije razvrstavanje otpada, usmjerenost javnom zdravlju, zaštiti okoliša i sl.

Istraživački tim

Projektini tim na čelu s voditeljicom izv. prof. dr. sc. Anitom Peša te članovima izv. prof. dr. sc. Berislavom Bolfekom, doc. dr. sc. Sonjom Brlečić Valčić, doc. dr. sc. Juricom Bosnom, mr. sc. Martinom Maté, Dijanom Čičin-Šain, mag. oec., te vanjskim suradnicima prof. dr. sc. Mejrom Festić sa Sveučilišta

Diplomantice Odjela za ekonomiju Lucija Dević, Gloria Grbić, Antonia Buturić i Josipa Lukić istražile su pozitivne i negativne učinke uvođenja eura u Hrvatskoj

Projektini tim na čelu s voditeljicom izv. prof. dr. sc. Anitom Peša te članovima izv. prof. dr. sc. Berislavom Bolfekom, doc. dr. sc. Sonjom Brlečić Valčić, doc. dr. sc. Juricom Bosnom, mr. sc. Martinom Maté, Dijanom Čičin-Šain, mag. oec., te vanjskim suradnicima prof. dr. sc. Mejrom Festić sa Sveučilišta u Mariboru i Marijanom Jerić, mag. oec., provodi istraživanja utjecaja monetarne integracije kako na Republiku Hrvatsku, tako i na druge europske zemlje koje su pristupile eurozoni, s ciljem bolje pripreme i informiranja javnosti putem diseminacije rezultata

u Mariboru i Marijanom Jerić, mag. oec., provodi istraživanja utjecaja monetarne integracije kako na Republiku Hrvatsku, tako i na druge europske zemlje koje su pristupile eurozoni, s ciljem bolje pripreme i informiranja javnosti putem diseminacije

rezultata.

Diplomantice Odjela za ekonomiju Lucija Dević, Gloria Grbić, Antonia Buturić i Josipa Lukić istražile su pozitivne i negativne učinke uvođenja eura u Hrvatskoj te ih na okruglom stolu izložile prisutnim studentima

koji su zainteresirano sudjelovali u raspravi na tu temu. Istaknuto je da je euro zajednička valuta 19 od ukupno 27 zemalja Europske unije te da ga svakodnevno koriste 341 milijun ljudi. Hrvatska se pristupanjem uniji obvezala na prihvaćanje zajedničke valute, a

planirani datum uvođenja eura je 1. siječnja 2023. godine.

Nestanak valutnog rizika

Kao prednost uvođenja eura istaknut je nestanak valutnog rizika za građane i poduzetnike koji imaju kredite vezane uz euro zato što njihove rate kredita više neće ovisiti o kretanju tečaja kune u odnosu na euro. Istodobna isplata plaća u eurima dovest će do situacije da će građani i primati plaću i otplaćivati mjesečne rate svojih kredita u istoj valuti – euru, što je povoljnija situacija od trenutne. S obzirom na to da Hrvatska ima visoku razinu euroizacije bilanci svih institucionalnih sektora u ekonomiji – građana, poduzetnika i države, svako jačanje eura u odnosu na kunu dovodi do slabljenja kune – deprecijacije i samim time do povećanja rate kredita, što otežava otplatu samih kredita. Uvođenjem eura taj će rizik nestati.

Također, istaknuta je prednost nestanka transakcijskih troškova promjene valute. Uvođenjem eura nestat će potreba kupnje eura pri putovanju u neku od zemalja europodručja, a samim time neće biti niti troškova mjenjačkih provizija. Velike koristi od ukidanja naknade na promjenu valute imat će svi oni koji se bave turizmom zato što većina turista koji dolaze u Hrvatsku dolazi upravo iz zemalja europodručja. Zajednička valuta povećat će transparentnost i usporedivost cijena među zemljama.

Kao negativna posljedica uvođenja eura istaknuto je očekivanje porasta cijena kao posljedice konverzije, odnosno zaokruživanja na veći iznos pri preračunavanju cijena. U slučaju velikog rasta cijena, ljudi će kupovati manje, a smanjenje osobne potrošnje u konačnici dovodi do smanjenja BDP-a. Negativno je ocijenjen i gubitak monetarnog suvereniteta gubitkom funkcije središnje banke za samostalno i neovisno vođenje monetarne politike, a istaknuta je i nostalgija zbog gubitka kune kao sadašnje nacionalne valute

Poboljšanje kreditnog rejtinga

Kao znatnu prednost studentice su istaknule i konvergenciju uvjeta financiranja pa, unatoč najavama o općenitom povećanju kamatnih stopa u europskim zemljama, uvjeti financiranja trebali bi se još više približiti uvjetima ostalih zemalja europodručja. Ulaskom u eurozonu hrvatsko gospodarstvo, a posebno izvozni sektor, ostvarit će znatno ravnopravnije uvjete s ostalim članica-

Ulaskom u eurozonu hrvatsko gospodarstvo, a posebno izvozni sektor, ostvarit će znatno ravnopravnije uvjete s ostalim članicama eurozone, čime će se ojačati konkurentnost i otpornost gospodarstva u cjelini. Jačanjem gospodarstva smanjit će se rizici pa će banke moći smanjiti kamatne stope na kredite, što će pogodovati i poduzetnicima i građanima

ma eurozone, čime će se ojačati konkurentnost i otpornost gospodarstva u cjelini. Jačanjem gospodarstva smanjit će se rizici pa će banke moći smanjiti kamatne stope na kredite, što će pogodovati i poduzetnicima i građanima

ma eurozone, čime će se ojačati konkurentnost i otpornost gospodarstva u cjelini. Jačanjem gospodarstva smanjit će se rizici pa će banke moći smanjiti kamatne stope na kredite, što će pogodovati i poduzetnicima i građanima

ma eurozone, čime će se ojačati konkurentnost i otpornost gospodarstva u cjelini. Jačanjem gospodarstva smanjit će se rizici pa će banke moći smanjiti kamatne stope na kredite, što će pogodovati i poduzetnicima i građanima

Primjer Litve

Kao negativna posljedica uvođenja eura istaknuto je očekivanje porasta cijena kao posljedice konverzije, odnosno zaokruživanja na veći iznos pri preračunavanju cijena. U slučaju velikog rasta cijena, ljudi će kupovati manje, a smanjenje osobne potrošnje u konačnici dovodi do smanjenja BDP-a. Negativno je ocijenjen i gubitak monetarnog suvereniteta gubitkom funkcije središnje banke za samostalno i neovisno vođenje monetarne politike, a istaknuta je i nostalgija zbog gubitka kune kao sadašnje nacionalne valute. Kao ostale negativnosti istaknuti su troškovi koji će nastati zbog prilagodbe cijena, računovodstvenih programa, nabave gotovine i kovanica eura i slično.

Zaključno je ipak istaknuto da se pravilnom primjenom fiksnog tečaja za preračunavanje cijena, odnosno zaokruživanjem na najbliži cent, može izbjeći efekt rasta cijena. Koristi monetarne integracije s najznačajnijim europskim zemljama nadilaze negativne učinke, što se pokazalo i na primjerima susjedne Slovenije, ali i Litve kao zemlje koja je, za sada posljednja, pristupila eurozoni i koja ističe snažan pozitivan efekt ulaska u eurozonu na gospodarski rast.

Izv. prof. dr. sc. **Slavica Vrsaljko**, predstojnica Odsjeka za razrednu nastavu Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, autorica monografije *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika* objavljene u izdanju Sveučilišta u Zadru ove godine

Širina utjecaja razgovornoga stila je nepregledna, zbog čega će on utjecati na sve funkcionalne stilove, posebno na književno-umjetnički i novinarsko-publicistički

O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika prvi je sveobuhvatan opis razgovornoga stila u hrvatskoj funkcionalnoj stilistici. Problematika knjige vezuje se uz položaj, funkcije i obilježja razgovornoga stila, a prikazuje rezultate istraživanja razgovornoga stila koji se realizira u okvirima neslužbene, neobvezne komunikacije. Sadržaj je ponajprije namijenjen studentima koji slušaju kolegije povezane s temama opće i hrvatske standardologije i funkcionalne stilistike, znanstvenicima koji proučavaju hrvatski standardni jezik i njegove funkcionalne stilove, ali i svima koje zanima funkcionalna stilistika općenito, posebno teme vezane uz razgovorni jezik

U izdanju Sveučilišta u Zadru ove je godine objavljena monografija *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika* izv. prof. dr. sc. Slavice Vrsaljko, predstojnice Odsjeka za razrednu nastavu Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja.

Problematika knjige vezuje se uz položaj, funkcije i obilježja razgovornoga stila, a prikazuje rezultate istraživanja razgovornoga stila koji se realizira u okvirima neslužbene, neobvezne komunikacije.

Sadržaj je ponajprije namijenjen studentima koji slušaju kolegije povezane s temama opće i hrvatske standardologije i funkcionalne stilistike, znanstvenicima koji proučavaju hrvatski standardni jezik i njegove funkcionalne stilove, ali i svima koje zanima funkcionalna stilistika općenito, posebno teme vezane uz razgovorni jezik. Zbog toga ova monografija može biti izvrstan poticaj za prepoznavanje istraživačkih problema na koja još treba dati utemeljen odgovor.

Koji su motivi i razlozi pisanja i objavljivanja ove knjige?

Oduvijek me zanimao način neformalnoga komuniciranja, primjerice, kako komuniciramo s dobrim prijateljima, kolegama s posla tijekom pauza, u neformalnom dijelu znanstvenih konferencija i sl. Sve su to situacije u kojima se radi otklon od norme koji može biti veći i manji, ovisno o situaciji i prirodni odnosa s osobom s kojom komuniciramo.

Kad ste se počeli zanimati za temu razgovornog stila hrvatskoga standardnog jezika?

Zanimanje za tu problematiku počelo je još davnih dana kada sam profesor u Ivi Pranjkiću na poslijediplomskom studiju u sklopu kolegija Metodologija istraživanja u jezikoslovlju rekla kako se želim baviti razgovornim stilom. Ubrzo nakon toga nazvao me profesor Josip Silić i pristao mi biti mentorom na disertaciji *Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika*. Oboje nas je zanimalo to do tada neistraženo područje.

Koliko je, prema standardima, snimljenih razgovora dovoljno za jezičnu analizu i koliko ste ih Vi obavili? Kako ste provodili istraživanje?

Većina primjera navedenih u knjizi preuzimana je iz razgovora s dvadeset govornika različitih zanimanja i starosne dobi (obitelj, rodbina, prijatelji i kolege). Manji dio preuziman je iz svakodnevnih neformalnih komunikacija koje dolaze tijekom slučajnih susreta govornika u javnim ustanovama kao što su pošta, banka, zdravstvene ustanove, državne ustanove, ugostiteljski i turistički objekti te iz usputnih razgovora, susreta sa slučajnim poznanicima, razgovora s kolegama nakon izlaganja na znanstvenim skupovima i sl. Istraživanje je trajalo godinu dana. Prva skupina govornika (obitelj, rodbina, prijatelji i kolege) snimana je u spontanom neobveznim oblicima komunikacije u neformalnim druženjima (tijekom objeda, u kafićima uz kavu, u uredu

Većina primjera navedenih u knjizi preuzimana je iz razgovora s dvadeset govornika različitih zanimanja i starosne dobi (obitelj, rodbina, prijatelji i kolege). Manji dio preuziman je iz svakodnevnih neformalnih komunikacija koje dolaze tijekom slučajnih susreta govornika u javnim ustanovama kao što su pošta, banka, zdravstvene ustanove, državne ustanove, ugostiteljski i turistički objekti te iz usputnih razgovora, susreta sa slučajnim poznanicima, razgovora s kolegama nakon izlaganja na znanstvenim skupovima i sl., a istraživanje je trajalo godinu dana

itd.). Svi su bili obaviješteni o razlogu snimanja te su pristali na to da primjeri njihova govora budu navedeni u knjizi. Nakon provedenih snimanja, razgovori su preslušani i transkribirani, a zatim su korišteni u svrhu oprimjeravanja pojava svojstvenih razgovornom stilu.

Zbog podloge različitih dijalekata, to jest teritorijalne nejednakošći, nije li teško imati ujednačen opis razgovornoga stila?

S navedenim će se složiti mnogi jezikoslovci koji su se dosad bavili tom problematikom. Primjerice, u literaturi se govori o regionalnom variranju koje rezultira postojanjem nekoliko razgovornih jezika – tako postoji razgovorni jezik u sjeverozapadnoj Hrvatskoj jer splitski razgovorni stil nije isti kao i razgovorni stil sjeverozapadne Hrvatske. Također se ističe kako je razgovorni jezik zapravo hrvatski jezik s ukupnošću narječja koja ga čine, kao i to da uključuje i vulgarizme i žargonizme.

Ako se u vezu dovedu razgovorni jezik i razgovorni stil, može se zaključiti kako je razgovorni jezik nadređen razgovornom stilu nudeći mu opće stilske osobine; jedan bez drugoga ne mogu jer se pritom međusobno isprepleću. Razgovorni stil hrvatskoga jezika podrazumijeva i sva njegova narječja, a to znači i dijalektizme, žargonizme i sl. te on kao takav ne može biti dijelom standardnoga jezika. Jasno je da u toj svezi, u većem ili manjem dijelu, nužno mora doći do leksičkoga preklapanja između razgovornoga stila i svih narječja. Tako, iako je neovisan, tj. nema obvezu preuzimanja elemenata nekog narječja, do preuzimanja ipak dolazi.

Tradicionalno, govorimo o pet funkcionalnih stilova, međutim, može li se, nakon Vaših istraživanja, odnosno novijih istraživanja, današnji razgovorni stil uopće svrstati u jedan od stilova?

S obzirom na to da je ova knjiga namijenjena prije svega studentima, a onda i znanstvenicima te svima onima kojima je navedena

problematika zanimljiva, polazišta su se vezivala uz tradicionalnu podjelu na pet funkcionalnih stilova, ali u skladu s kritičkim i suvremenijim pristupom. U literaturi postoje različiti pristupi o supostojanju tradicionalne podjele na pet funkcionalnih stilova – primjerice, polazišta koja na jezik gledaju kao na sredstvo koje prilagođavamo ljudskim potrebama i ciljevima – stoga je na korisniku da iskoristi mogućnosti tog „alata“, zapravo da funkcionalno preoblikuje taj materijal sačinjen od znakova (njihove materijalne i supstancijalne strane) kako bi ga prilagodio, odnosno primjerio stvarnosti. Stvarnost tako postaje poprištem jezičnoga raslojavanja: ono što nam je zadano kao jedinstven sustav znakova, raslojava se u podsustave što ih stilistika obično naziva funkcionalnim stilovima. Navedena stajališta donijela su važan metodološki zaokret. Naime, njihova klasifikacija, koja se temelji na tekovinama europske lingvistike i angloameričke teorije diskursa, izlaže modificiranu inačicu funkcionalne stilistike koja se ne temelji na linearnom raslojavanju standarda vezanom uz podjelu na pet funkcionalnih stilova, nego na jezik gleda kao na složeno i dinamično polje diskursa, konstituirano kao koordinatni sustav dviju osi. Tim pristupom nije do kraja srušena stara klasifikacija, nego je temeljito redefinirana. Međutim, sva funkcionalno-stilska istraživanja polaze od tradicionalne podjele pa tako i u knjizi *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika*. Stoga se ni nakon navedenih istraživanja ne može isključiti postojanje te podjele, uključujući i postojanje razgovornoga stila.

Možemo li definirati što je zapravo razgovorni stil hrvatskoga jezika?

Razgovorni stil hrvatskoga jezika podrazumijeva zajedničke osobine njegove „razgovorne“ gramatike i „razgovornoga“ leksika. Kao što smo već u tekstu naznačili, razgovorni stil hrvatskoga jezika podrazu-

mijeva i sva njegova narječja, a to znači i dijalektizme, žargonizme i sl. te kao takav ne može biti dijelom standardnoga jezika.

Kako ga žanrovski odrediti jer spontanih i neobveznih razgovora ima stotine vrsta?

Razgovorni stil u svakom pogledu obilježava širina zbog koje ga je teško opisati. Osim tematske, prostorne i druge raznolikosti, teško ga je i žanrovski odrediti. Spontani i neobvezni razgovori razvijaju dosta vrsta. Svakako bi se u njegovu opisu moralo upozoriti na važnost same realizacije, na intenzitet, dijalogičnost, načine komunikacije i sl. Međutim, u istraživanju je otkriven velik broj primjera koji su se ponavljali među govornicima koji su sudjelovali u istraživanju, čime je utvrđeno kako razgovorni stil ima određen broj značajki koje ga sjedinjuju i čine prepoznatljivim, a koje se prije svega ogledaju i u njegovim gramatičkim osobinama, njegovu leksiku.

Razgovorni stil svakako ovisi o pojedincu, njegovoj naobrazbi, mašti, preokupacijama itd. Ako je velik odmak od norme, u pogreškama, može li i to biti dijelom razgovornoga stila standardnog jezika? Ako se prihvati mišljenje da ne može, onda nema razgovornoga stila hrvatskoga jezika, kako tvrdite?

Pri spomenu pogrešaka, odnosno odnaka ili odstupanja od norme, može se pomisliti kako ništa u razgovornom stilu nije i ne može biti u skladu s normom standardnoga jezika. Međutim, ako se ta tvrdnja prihvati, onda se negira postojanje razgovornoga stila kao stila standardnoga jezika, što bi bilo pogrešno. Važno je istaknuti da se točno zna koji su segmenti normativni, koji čine stilistički odmak, a koji pogrešku, na što smo već u tekstu upozorili. No, širina utjecaja razgovornoga stila je nepregledna, zbog čega će on utjecati na sve funkcionalne stilove, posebno na književno-umjetnički i novinarsko-publicistički.

Utjecaj razgovornog stila na funkcionalne stilove, posebno na književni i novinarsko-publicistički, je nedvojben?

Književno-umjetnički stil najindividualniji je funkcionalni stil hrvatskoga jezika. U njemu je individualna sloboda najveća. I o njemu se raspravljalo u smislu može li biti dijelom tradicionalne podjele. U vezi s tim postavlja se pitanje - koji je razlog književnikova slobodnog stvaranja? Zahvaljuju-

Ako se u vezu dovedu razgovorni jezik i razgovorni stil, može se zaključiti kako je razgovorni jezik nadređen razgovornom stilu nudeći mu opće stilske osobine; jedan bez drugoga ne mogu jer se pritom međusobno isprepleću. Razgovorni stil hrvatskoga jezika podrazumijeva i sva njegova narječja, a to znači i dijalektizme, žargonizme i sl. te on kao takav ne može biti dijelom standardnoga jezika. Jasno je da u toj svezi, u većem ili manjem dijelu, nužno mora doći do leksičkoga preklapanja između razgovornoga stila i svih narječja. Tako, iako je neovisan, tj. nema obvezu preuzimanja elemenata nekog narječja, do preuzimanja ipak dolazi

Izv. prof. dr. sc. Slavica Vrsaljko

Izv. prof. dr. sc. Slavica Vrsaljko rođena je i živi u Zadru. Izvanredni je profesor na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. Nositeljica je i izvođačica kolegija iz područja hrvatskoga jezika, a izvodi i kolegij *Kultura govorenja i pisanja* na seminaru za turističke vodiče.

Članica je mnogih organizacijskih odbora međunarodno-znanstvenih skupova te članica uredništva časopisa *Magistra ladertina*. Uz Roberta Bacalju, suurednica je Zbornika radova *Od glagoljaške tradicije do suvremene škole*.

Lektorirala je mnoge zbornike radova i monografije te recenzirala velik broj znanstvenih i stručnih radova. Kontinuirano sudjeluje na znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu. Objavila je monografiju *O značajkama razgovornoga stila hrvatskoga jezika* te više znanstvenih i stručnih radova.

U sklopu ERASMUS+ programa održala je predavanja na sveučilištima u Portugalu, Španjolskoj i Poljskoj, a održala je i pozvano predavanje na sveučilištu „Sv. Ćiril i Metod“ Sveučilišta u Skoplju.

ći izrazitoj individualnosti, otvara mu se put prema drugim stilovima, zbog čega ga se dovedu u suodnos i s razgovornim stilom.

S druge strane, s obzirom na medij kojim se komunikacija odvija te s obzirom na karakter određenoga teksta ili emisije koji pripadaju novinarsko-publicističkom stilu, taj se stil dijeli na više podstilova. Sasvim je razumljivo da će se razlikovati stil nekog ozbiljnog teksta ili emisije od stila zabavne emisije ili teksta koji, primjerice, govori o životima slavni. Riječ je o stilu u kojemu se norma najlakše može primijeniti, ali i najlakše razoriti.

Koliko je trajalo istraživanje?

S obzirom na to da su u knjigu uvršteni i primjeri korišteni za pisanje disertacije, a i oni koja su prikupljeni nakon obranjene disertacije, oko šest godina.

Postavlja se pitanje: ako je govornik obaviješten o snimanju razgovora, koliko je taj razgovor spontan?

Svi su govornici bili obaviješteni o razlo-

zima snimanja i na početku bi se ustručavali, no kako bi se razgovori dalje odvijali, svi bi se opustili.

Naravno da se pritom vodilo računa o zaštiti privatnosti. Osim toga, korpus istraživanja mogao bi poslužiti i za neka druga područja istraživanja, primjerice, o osobinama govornika, pričljivijim sudionicima razgovora u odnosu na one koji samo slušaju.

Koliko je govornika obuhvaćeno u istraživanju za poglavlje o elementima razgovornoga stila u pisanoj komunikaciji?

Za poglavlje *Elementi razgovornoga stila u pisanoj komunikaciji* analizirane su SMS poruke, poruke poslone aplikacijama *WhatsApp* i *Viber* te putem *Messengera* koje su slali govornici hrvatskoga jezika starosti između 25 i 45 godina, srednjoškolskoga i visokoga obrazovanja. Korpus istraživanja obuhvatio je 300 poruka.

Do kojih ste rezultata došli svojim istraživanjima i što oni znače?

Cilj mi je bio osvijestiti postojanje razgovornoga stila i načina komunikacije u situacijama u kojima sudionici nisu opterećeni poštivanjem standardnojezične norme. Jezik je sam po sebi živ i zanimljiv, razvija se pa već sada mogu pisati novu knjigu o tome što se na tom području u međuvremenu promijenilo.

Međutim, temelj ostaje isti i po tome knjiga koja nudi opise tih temelja može biti korisna onima kojima je namijenjena.

Cilj mi je bio osvijestiti postojanje razgovornoga stila i načina komunikacije u situacijama u kojima sudionici nisu opterećeni poštivanjem standardnojezične norme. Jezik je sam po sebi živ i zanimljiv, razvija se pa već sada mogu pisati novu knjigu o tome što se na tom području u međuvremenu promijenilo. Međutim, temelj ostaje isti i po tome knjiga koja nudi opise tih temelja može biti korisna onima kojima je namijenjena

Dr. sc. Zvezdan Strika, autor knjige *Partikularni sabori i dijecezanske sinode zadarske Crkve*, Sveučilište u Zadru, 2022.

I u današnjoj praksi trebala bi se primjenjivati sinodalnost na svim razinama

Dr. sc. Zvezdan Strika autor je knjige *Partikularni sabori i dijecezanske sinode zadarske Crkve*, objavljene u izdanju Sveučilišta u Zadru ove godine. Riječ je o pregledu saborske i sinodalne tradicije od njezinih početaka do kraja 17. stoljeća, što to djelo čini jedinstvenim u poznavanju zadarske crkvene prošlosti, a ponajviše će koristiti povjesničarima u daljnjem proučavanju prošlosti i crkvenih prilika na području Zadarske nadbiskupije.

Sveučilište u Zadru objavilo Vam je knjigu Partikularni sabori i dijecezanske sinode zadarske Crkve. Kako je došlo do toga?

Doc. dr. sc. Zdenko Dundović predložio mi je da studiju objavi Sveučilište u Zadru. Odmah je prihvaćena i objavljivanje knjige proteklo je glatko, i na moje, a nadam se i na zadovoljstvo Sveučilišta. Stoga, veliko hvala svim sveučilišnim suradnicima koji su pripomogli da moja studija ugleda svjetlo dana.

Kako ste se počeli baviti tom tematikom, zašto Vas ona zanima i koliko ste dugo radili na knjizi?

Ne mogu vam točno reći kada sam se počeo baviti sinodama zadarske Crkve, to je počelo još negdje tijekom mogega rada na doktorskoj disertaciji.

Glede osobnog interesa za sinodalnu tradiciju, mogu samo kratko navesti: sabor kao institucijski gremij prati razvoj crkvenih struktura, on je na njih utjecao i preko njih je Crkva na regionalnoj i općoj razini komunicirala. Koncil nije nekakav „privjesak“ crkvenoj hijerarhiji, Crkva je unutar njega djelovala i preko njega utjecala na konkretnu stvarnost. Sabor je predstavljao fenomen svojstven kršćanstvu koje od svojih najranijih početaka pokušava riješiti nastale probleme intenzivnom formom međusobne komunikacije. Moj interes zaokuplja konkretna situacija – kako spojiti moderni svijet s crkvenom tradicijom te kako povezati hijerarhiju s modernim demokratskim sustavom; antički i ranosrednjovjekovni sabori već su ih uspješno povezivali pa smatram da bi se i u današnjoj praksi sinodalnost trebala primjenjivati na svim razinama. Upravo me taj razvoj potaknuo na istraživanje zadarskih sinoda.

Kakva je bila situacija u Zadru i kako su

Sabor kao institucijski gremij prati razvoj crkvenih struktura, on je na njih utjecao i preko njih je Crkva na regionalnoj i općoj razini komunicirala. Koncil nije nekakav „privjesak“ crkvenoj hijerarhiji, Crkva je unutar njega djelovala i preko njega utjecala na konkretnu stvarnost. Sabor je predstavljao fenomen svojstven kršćanstvu koje od svojih najranijih početaka pokušava riješiti nastale probleme intenzivnom formom međusobne komunikacije. Moj interes zaokuplja konkretna situacija – kako spojiti moderni svijet s crkvenom tradicijom te kako povezati hijerarhiju s modernim demokratskim sustavom

se razvijali sinodalni gremiji na području zadarske Crkve?

Samim početkom novoga milenija prvi sam put pregledao dvije kutije u Arhivu Zadarske nadbiskupije (*Synodalia*), a sljedeće godine u Arhivu HAZU-a u Zagrebu otkrio sam prijepis zaključaka dijecezanske sinode iz 1647. godine. Tako je sve počelo, 2004. sudjelovao sam na simpoziju u Zadru koji su organizirali Zadarska nadbiskupija i Sveučilište u Zadru. I dalje sam nastavio prikupljati podatke o koncilima i sinodama zadarske Crkve, ali me u to vrijeme više zaokupljalo pitanje nekadašnje Ninske biskupije koja je kao institucija odigrala vrlo važnu ulogu u razvoju hrvatskoga nacionalnog bića. Tek negdje 2014. odlučio sam dotadašnja saznanja prikazati u opširnijoj studiji. Polako sam radio na njoj, nije mi se žurilo, želio sam detaljnije prikazati razvoj sinodalne tradicije na području današnje Zadarske nadbiskupije, koja danas obuhvaća i područja nekadašnjih biskupija, one u Ninu i Biogradu. Odmah mi je bilo jasno da bi ona bez prikaza opće koncilne tradicije ostala nepotpuna. Koncipirao sam je tako da svatko tko ima interesa za razvoj koncila dobije pregled koji se usredotočuje na koncil i njegovo značenje u konkretnoj situaciji.

Jeste li preko velike teme o Ivanu Stojkoviću (i Vaše disertacije) došli do zanima-

nja za sinode?

Naravno, Ivan Stojković Dubrovčanin, kada se pogleda njegovo koncilsko iskustvo, jedinstven je u povijesti ekleziologije. On je bio izvrstan poznavatelj koncilске misli. Njegova, nažalost nedovršena i do danas neobjavljena rasprava o autoritetu koncila (*Tractatus de auctoritate conciliorum*) uspjeli je komedij koncilске misli koju do danas nitko nije nadmašio. U njoj se povezuje vlastito saborsko iskustvo sa znanstvenim istraživanjem sinodalne tradicije; njegovo djelo i za današnja teološka razmišljanja nije bez značenja, a nadam se da ću u dogledno vrijeme dovršiti njegovu ediciju.

Napomenuo bih samo još jedan podatak, Ivan Stojković podrijetlom je iz Dubrovnika, ali je najvjerojatnije prije svojega odlaska u Padovu proveo neko vrijeme u Zadru na Generalnom učilištu Dominikanskog reda. Uobičajeno su, u to vrijeme, svi Dominikanci s istočnojadranske obale prije odlaska na neko talijansko ili drugo sveučilište provodili neko vrijeme u Zadru pa je Stojković i tako povezan sa Zadrom.

Iz hrvatske crkvene povijesti poznate su dvije splitske sinode (925., 928.), međutim, nijedna zadarska za sada se ne opisuje kao povijesna, iako tako ne mora biti?

Pobjednici pišu povijest. Splitski sabori i te kako su važni za našu nacionalnu prošlost, iako su do nas došli u prerađenom obliku pa je danas teško ustvrditi što stvarno pripada izvornome tekstu, a što je poslije dodano. Vjerojatno su prerađeni tijekom druge polovice 12. stoljeća za potrebe splitske Crkve. Nasuprot njih, Zadar i njegova Crkva potiskivani su iz naše nacionalne prošlosti, osobito se pod utjecajem talijanske historiografije omalovažavalo njegovo značenje za razvoj hrvatske kulture. Naime, Zadar je stoljećima bio centar bizantske prisutnosti na istočnojadranskoj obali (kao *arhoncija* i poslije *tema*) i ta se povezanost u nacionalnom diskursu 19. i 20. stoljeća izbjegavala. To, naravno, nije nigdje rečeno, ali se ona mogla interpretirati njegovom povezanošću s pravoslavljem a ne s papinstvom i zapadnim europskim krugom. U tom kontekstu zapostavljala se činjenica da u tom razdoblju pravoslavlje nasuprot katoličanstva ne postoji i da zadarska povezanost s ondašnjom svjetskom metropolom, Konstantinovima gradom, pokazuje participaciju Zadra na opće sredozemnim kulturno-gospodarskim strujanjima. U svakom slučaju, danas se

Zadar je stoljećima bio centar bizantske prisutnosti na istočnojadranskoj obali, a ta se povezanost u nacionalnom diskursu 19. i 20. stoljeća izbjegavala. To, naravno, nije nigdje rečeno, ali se ona mogla interpretirati njegovom povezanošću s pravoslavljem a ne s papinstvom i zapadnim europskim krugom. U tom kontekstu zapostavljala se činjenica da u tom razdoblju pravoslavlje nasuprot katoličanstva ne postoji i da zadarska povezanost s ondašnjom svjetskom metropolom, Konstantinovima gradom, pokazuje participaciju Zadra na opće sredozemnim kulturno-gospodarskim strujanjima. U svakom slučaju, danas se ne može dokazivati podređenost Zadra pod carigradskog patrijarha, Zadar je uvijek bio i ostao integralni dio rimskog patrijarhata

ne može dokazivati podređenost Zadra pod carigradskog patrijarha, Zadar je uvijek bio i ostao integralni dio rimskog patrijarhata.

Politička povezanost s Bizantom oduljila se stoljećima, simbolizira je nadbiskupska titula, kako se to još i danas vidi iz primjera Donata i Ursa: *archiepiscopus* (nadbiskup). Zadarski biskup je, prema bizantskom pravnom sustavu, prvi biskup provincije Dalmacije i stoga njemu pripada nadbiskupska titula; on je nadbiskup jer je njegovo biskupsko središte upravni centar provincije. Zadar je time predstavljao direktnu konkurenciju Splitu i njegovoj Crkvi i to na svoj način pokazuju prerađene odluke splitskih sabora (925., 928.). U Splitu su prerađivani dokumenti koji su trebali naglasiti i potvrditi prvenstvo splitske Crkve.

To nije bio samo slučaj tijekom srednjega vijeka, nego se i pri reorganizaciji metropolija 1969. ondašnji splitski biskup Frane Franić, kako bi postao nadbiskup, služio sličnom metodom. Uz svesrdnu pomoć nacionalno-talijanski orijentiranog pape Pavla VI. i ondašnjega beogradskog režima, Franić je dobio nadbiskupsku titulu, a njegova Crkva uzdignuta na rang metropolije. Sadašnji splitski nadbiskup Barišić u povodu 25. godišnjice obnove Splitske metropolije izričito je naglasio da je papu Pavla VI. vodio Duh Sveti kada je u Dalmaciji obnovio splitsku nadbiskupiju i metropoliju, kao da se Zadar i njegova Crkva ne bi nalazili u Dalmaciji. Čudno je da se božanskoj osobi pripisuju ljudske spletke kada je riječ o vlastitome interesu.

Koji su partikularni sabori i dijecezanske sinode zadarske crkve važni u povijesti i zašto?

Sabor u Zadru 1095. godine pokazuje važnost grada u nesigurnim političkim prilika-

ma, a Kolomanov dolazak pred Zadar 1105. pokazuje važnost grada u ondašnjim političkim konstelacijama: kralj je došao pred najvažniji dalmatinski grad i tu je pregovarao o komunalnoj slobodi dalmatinskih gradova. Već iste ili tijekom sljedeće godine ustali su dalmatinski biskupi na saboru u Zadru protiv tendencija ugarskoga *primasa* te isticali autonomiju dalmatinske Crkve. Sabor 1579. godine koji je sazvao papinski legat, biskup veronski Agostino Valier; i te kako je važan jer je upućivao na nužnu obnovu crkvenih struktura u mletačkoj Dalmaciji. Biskup Valier zahtijevao je od visokih crkvenih prelata u Dalmaciji, koji su mahom dolazili iz Italije, neka nauče hrvatski jezik kako bi mogli propovijedati sabranome puku. Zahtijevao je da se za potrebe svećenika važniji priručnici prevedu na hrvatski jezik. Time je ustao protiv sinode koju je 1460. godine sazvao nadbiskup Vallarossa i preko koje je pokušao ograničiti uporabu hrvatske riječi. Sukob zbog uporabe glagoljice nastavio se dalje i preko sinode 1566., a kompromisno rješenje pronašao je nadbiskup Viktor Ragazzoni zahtijevajući da se u katedralnoj školi upotrebljavaju hrvatski i talijanski jezik.

Sinodalni zaključci s drugih sinoda, npr. one iz 1647., 1663. ili 1680. pokazuju s kojim su se političkim i gospodarskim problemima susretali stanovnici Nadbiskupije. Istodobno su one indikator kulturno-socijalnih kretanja te pokazuju zavidnu teološku razinu. Ako se sinodalni zaključci usporede s onima iz susjedne Italije, Francuske i njemačkih zemalja, očigledno je da je Nadbiskupija, iako su njezin teritorij već od kraja 15. stoljeća pljačkali Osmanlije i tijekom 16. stoljeća zauzeli kopneni dio, sudjelovala u europskim kulturnim kretanjima.

Vi ste, na određeni način, pionir u proučavanju te tematike. Zašto je ona u hrvatskoj historiografiji zanemarena?

Tko god se bavi „koncilskom misli“, susreće se s pitanjem: kako su se razvijale crkvene strukture? Naravno, ne može se zaobići ni pitanje je li sabor kao institucijski gremij konstitutivan i za današnji razvoj crkvenih struktura. To su neugodna pitanja koja se suprotstavljaju suvremenoj teološkoj misli, osobito odnosu pape prema mjesnim Crkvama i komunikacijskom odnosu biskupa i mjesne Crkve.

Dalmatinka Na Sveučilištu u Zadru 24. svibnja 2022. održana prva konferencija o mediteranskoj poljoprivredi

Obveza akademske zajednice je podizati obrazovnu strukturu te upozoravati na nužnost transformacije poljoprivrednog sektora i uvođenja novih tehnologija i digitalizacije

Na Sveučilištu u Zadru 24. svibnja 2022. održana je prva konferencija o mediteranskoj poljoprivredi *Dalmatinka*. Konferenciju je otvorio državni tajnik Ministarstva poljoprivrede Zdravko Tušek koji je održao i uvodno izlaganje na temu digitalne poljoprivrede. Sudionicima se u ime suorganizatora i domaćina obratila prof. dr. sc. Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, te prof. dr. sc. Ivica Kisić, dekan Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nazočne je pozdravio i zamjenik župana Zadarske županije Šime Vicković, a u programskom je dijelu sudjelovao Daniel Segarić, pročelnik Upravnog odjela za poljoprivredu, ribarstvo i EU fondove Zadarske županije.

Definiranje potencijala i razmjena mišljenja

Mediteranska poljoprivreda stoljećima inspirira i hrani ljude. Danas smo ovdje kako bismo zajedno u doba novih tehnologija i novih mogućnosti promicali mediteransku poljoprivredu, definirali njezine potencijale te razmijenili mišljenja o stvaranju boljeg *brand* identiteta mediteranske poljoprivrede – istaknuo je Danijel Koletić iz agencije *Apriori World*, predsjednik Organizacijskog odbora konferencije.

U ime Sveučilišta u Zadru u Organizacijskom odboru je sudjelovao izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić.

Konferencija *Dalmatinka* s motom *Inspiriramo poljoprivredu* odličan je koncept kojim se može upozoriti na današnje iza-

Sudionicima se u ime suorganizatora i domaćina obratila prof. dr. sc. Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, te prof. dr. sc. Ivica Kisić, dekan Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nazočne je pozdravio i zamjenik župana Zadarske županije Šime Vicković, a u programskom je dijelu sudjelovao Daniel Segarić, pročelnik Upravnog odjela za poljoprivredu, ribarstvo i EU fondove Zadarske županije

zove poljoprivrede i u zelenom i plavom dijelu, u znatno izmijenjenim okolišnim prilikama, posebno Mediterana. Obveza akademske zajednice je podizati obrazovnu strukturu, upozoravati na nužnost transformacije poljoprivrednog sektora i uvođenja novih tehnologija i digitalizacije, čime se na Sveučilištu u Zadru i vodimo – naglasio je izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić.

Prvu konferenciju obilježilo je i izlaganje ravnatelja Uprave za ribarstvo Ante Mišure,

kao i Zdravka Baraća, ravnatelja Uprave za stočarstvo i kvalitetu hrane Ministarstva poljoprivrede.

Vino, mandarine, maslinarstvo, ribarstvo i pršut

S obzirom na širinu područja mediteranske poljoprivrede, fokus je stavljen na temu o vinu, mandarinama, maslinarstvu te ribarstvu i pršutu. Sudjelovali su dr. sc. Radoslav Bobanović, Ma-

nuela Plohl i Ante Madir.

Uvodničar i moderator teme o mediteranskim kulturama bio je izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru. O tržišnom pozicioniranju mandarine govorila je Zvezdana Blažić. Potencijal mediteranske poljoprivrede je velik, tako i za sve mlade poljoprivrednike, imajući u vidu da novo programsko razdoblje EU predviđa i povećanje financijskih izdvajanja za razvoj poljoprivrede.

Posebnu pozornost konferencija je posvetila mladim poljoprivrednicima, programski kroz panel koji je moderirala prof. dr. sc. Martina Skendrović Babojelić s Agronomskog fakulteta u Zagrebu na temu *Iskustva mladih poljoprivrednika i vizija razvoja mediteranske poljoprivrede*. U panelu su sudjelovali Josip Pavlica, mag. ing. agr., Petra Žampera Burmaz, mag. ing. agr., i Branimir Vrkić.

Pogled u budućnost i nove izazove

Konferencija je obuhvatila i temu o ribarstvu, ali gledajući u budućnost i nove izazove. Panel *Perspektive hrvatskog ribarstva 2030.* koji je moderirao izv. prof. dr. sc. Lav Bavčević s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, bio je usmjeren na perspektive hrvatskog ribarstva, a sudjelovali su Dane Desnica, Ante Sladoljev, Marinko Mekelenić i Šime Kosor. Konferencija je održana u hibridnom obliku, odnosno fizički joj je nazočilo stotinjak sudionika, a također malo više od 100 pratilo je konferenciju *online*.

Dr. sc. Zvezdan Strika

Dr. sc. Zvezdan Strika rođen je 1963. u Zadru. Školovao se u Lovincu i Poličniku, a gimnaziju je završio u Nadbiskupskom sjemeništu „Zmajević“ u Zadru. Studij filozofije i teologije počeo je u Zagrebu (Katolički bogoslovni fakultet), a završio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta Eichstätt u Njemačkoj, gdje je obranio i doktorsku disertaciju *Johannes von Ragusa (+1443), Kirchen-und Konzilsbegriff in der Auseinandersetzung mit den Hussiten und Eugen IV.*

U Augsburgu je stalni namještenik Augsburške biskupije.

Objavljuje radove na hrvatskome i njemačkom jeziku i član je uredništva *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru te Zadarske smotve*.

Konferencija *Dalmatinka* s motom *Inspiriramo poljoprivredu* odličan je koncept kojim se može upozoriti na današnje izazove poljoprivrede i u zelenom i plavom dijelu, u znatno izmijenjenim okolišnim prilikama, posebno Mediterana, naglasio je, među ostalim, izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić koji je u ime Sveučilišta u Zadru sudjelovao u Organizacijskom odboru

Onomastička istraživanja hrvatskih prostora s osvrtom na ličke toponimije

Ondje gdje sve postane pusto ni imena nemaju uvjeta za preživljavanje

Piše:
Dr. sc. Ivica Mataija

Sustavna toponomastička istraživanja hrvatskoga prostora počela su u prvoj polovici 20. stoljeća, otkad se i onomastika razvija kao samostalna jezikoslovna disciplina, a toponomastika kao njezina važna sastavnica. Od tada su se u hrvatskome društvu, ali i samoj (top)onomastici dogodile znatne promjene. Provedena su i brojna toponomastička istraživanja koja su na različitim razinama sustavno obradila toponimiju pojedinih hrvatskih područja. Rezultat tih istraživanja brojni su radovi, studije i monografije koje su, poglavito u novije vrijeme, nastale suradnjom onomastičara, geografa, kartografa, povjesničara, demografa i znanstvenika iz drugih područja koja se bave toponimima.

Doprinos akademika
Petra Šimunovića

Interes za proučavanje hrvatske toponimije posebno je osnažen osamostaljenjem Republike Hrvatske kad su, početkom 21. stoljeća, pokrenuti važni projekti, među kojima se posebno ističe *Onomastičko i etimologijsko istraživanje hrvatskoga jezika* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (koji, nažalost, više nije aktivan) i projekt *Onomastica Adriatica* Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru, koji je iznjedrio sedam monografija posvećenih toponimiji otoka iz zadarsko-šibenske otočne skupine. Napisani su i brojni doktorski radovi u kojima, očito, u regionalnom smislu, dominiraju šire jadranske (top)onomastičke teme.

Lička je toponimija u tom razdoblju, u kojemu je Lika ponovno pokrenula svoj, u 16. stoljeću

Interes za proučavanje hrvatske toponimije, izložen u mojoj doktorskoj disertaciji *Lička toponimija*, posebno je osnažen osamostaljenjem Republike Hrvatske kad su početkom 21. stoljeća pokrenuti važni projekti, među kojima se posebno ističe projekt *Onomastica Adriatica* Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru, koji je iznjedrio sedam monografija posvećenih toponimiji otoka iz zadarsko-šibenske otočne skupine, te *Onomastičko i etimologijsko istraživanje hrvatskoga jezika* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (koji, nažalost, više nije aktivan)

nasilno prekinut civilni razvoj, poslije ugrožen dvama svjetskim ratovima, društveno-političkim promjenama, upravno-teritorijalnim mijenama, agresijom i razaranjem tijekom Domovinskog rata i demografskom devastacijom dramatičnih razmjera, uglavnom ostala izvan znanstvenog interesa hrvatske onomastike, ali i drugih znanosti kojima je toponim predmet istraživanja. Jedino je akademik Petar Šimunović, početkom 21. stoljeća, na temelju obrade ograničenog korpusa, prije svega povijesne toponimije, precizno definirao njezine osnovne motivacijske, strukturne i stratifikacijske značajke. Možda se niti na jednu toponimiju kao na

ličku ne može potpunije primijeniti njegova misao iz *Uvoda u hrvatsko imenoslovlje* koja glasi: *Ondje gdje sve postane pusto ni imena nemaju uvjeta za preživljavanje.*

Toponimi kao jezični spomenici

Prostor Like, iako i u povijesnoj i u zemljopisnoj smislu čini relativno koherentnu cjelinu, s toponomastičkoga je gledišta zanimljiv zbog geomorfološke osobitosti i složene etnojezične stratifikacije. Stoga se lička toponimija ne može proučavati isključivo iz perspektive jezikoslovlja, već je za njezino razumijevanje i tumačenje

nužno proučiti i arheološka, povijesna, etnološka, demografska, sociološka i druga vrela.

Sustavna toponomastička analiza tijekom istraživanja koja sam proveo imala je za cilj istražiti spomenike vlastitog identiteta sadržane u toponimima kao jezičnim spomenicima, u kojima se ujedno vjerno odražavaju jezični dodiri Hrvata s narodima s kojima su na tom području dolazili u posredne ili neposredne kontakte. Na izvorima povijesne i suvremene ličke toponimije građe analizirana je etiologija imena geografskih objekata u Lici, kao i jezični i izvanjezični utjecaji na njezino oblikovanje. Posebna je pozornost posvećena povijesnim okolnostima koje su

Dr. sc. Ivica Mataija

Dr. sc. Ivica Mataija rođen je Gospiću, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Na Filozofskom fakultetu u Zadru, Odsjek za kroatistiku i južnoslavenske filologije, diplomirao je 1996. s temom *Povijest hrvatskoga pravopisa*. Doktorirao je, uz mentorsko vođenje prof. dr. sc. Dunje Brozović-Rončević, 2019. godine na Poslijediplomskom sveučilišnom studiju Humanističke znanosti Sveučilišta u Zadru, polje filologija, s disertacijom *Lička toponimija*. Dragovoljac je Domovinskog rata 1991., nositelj Spomenice Domovinskog rata i Medalje „Oluja“. Zaposlen je u Državnom arhivu u Gospiću. Bavi se onomastičkim, povijesnim, književnim, kulturološkim i arhivističkim temama, s posebnim interesom za ličku zavičajnost.

Do sada je objavio više radova u različitim publikacijama, stručnim i znanstvenim časopisima, zbornicima te četiri knjige u kojima se bavi ličkom poviješću, kulturom i onomastičkim temama. Uredio je devet znanstvenih knjiga koje obrađuju ličku crkvenu povijest, zavičajne kulturološke, književne, jezične i onomastičke teme, znanstvenu monografiju o Šimi Starčeviću i prošle godine objavljenu monografiju *Ribnik, lički*. Glavni je urednik *Leksikona Ličana* kao i znanstvenog časopisa *MemorabiLika* kojemu su nakladnici Državni arhiv u Gospiću i Sveučilište u Zadru. Sudjelovao je u organizaciji znanstvenih skupova i predstavljao više različitih knjiga i publikacija u Lici i izvan nje. Autor je više arhivističkih izložbi i kataloga.

MemorabiLika, znanstveni časopis koji su 2018. pokrenuli Državni arhiv u Gospiću i Sveučilište u Zadru; glavni urednik: dr. sc. Ivica Mataija

Zavičajna povijest, geografija i kultura

Posebnu zahvalnost na potpori i kreativnom zajedništvu iskazujem Sveučilištu u Zadru, rektorici prof. dr. sc. Dijani Vican i prorektorici prof. dr. sc. Josipu Faričiću te brojnim profesorima Sveučilišta u Zadru koji u *MemorabiLici* surađuju kao članovi uredništva, autori i recenzenti

Piše:
Dr. sc. Ivica Mataija

Područje Like oduvijek je bilo raskrižje prometnih i trgovačkih putova, susretište različitih religija i civilizacija, mjesto čestih ratnih stradanja te prostor preklapanja različitih kultura i jezičnih prožimanja. Nažalost, u suvremenom dobu riječ je i o prostoru stalne depopulacije i izostanka znanstvene valorizacije.

U tom je smislu Lika zbog svoje gospodarske nerazvijenosti, a usprkos iznimnim prirodnim ljepotama, doživljavana isključivo kao nerazvijena regija koja nema dovoljno vlastitih razvojnih kapaciteta i u svakom smislu ovisna o pomoći centralnih državnih vlasti. U takvom se ambijentu gubila regionalna prepoznatljivost, konkurentnost i pomalo su nestajali neki važni segmenti zavičajnog identiteta, a stereotipi o Lici kao egzotičnom kraju u kojemu žive osebujni domoroci u javnom su diskursu postajali sve dominantniji. Iako još uvijek opterećena živost, stvaralačku kreativnost i konkurentnost. Poglavitno se to odnosi na područje visokog obrazovanja, znanosti i kulture.

Želeći potaknuti znanstveni interes za prostor Like, kao temelj njezina budućega razvitka, Državni arhiv u Gospiću i Sveučilište u Zadru pokrenuli su 2018. znanstveni časopis *MemorabiLika* koji, kao serijsku

utjecale na oblikovanje današnje ličke toponimije.

Cilj istraživanja bilo je rasvijetljavanje toponimijske slike ličkog područja koje će pridonijeti stvaranju potpunije slike hrvatskoga toponimijskog sustava. U tom je smislu bilo važno toponomastičkom analizom ličke toponimije kontekstualizirati povijesne procese, jezične utjecaje kao posljedice migracijskih procesa te rasvijetliti motivacijsku specifičnost s naglaskom na kulturne, jezične i geografske osobitosti Like. Izrađen je popis toponomastičke građe, popis potvrđenih toponimskih likova, popis referenata koje oni predstavljaju, identifikacija lika i referenta, utvrđena etiologija toponima te opisane relevantne izvanjezične specifičnosti.

Lički ojkonomi, hidronimi, oronimi i speleonomi

S obzirom na to da je riječ o vrlo velikom prostoru, istraživanje nije bilo moguće temeljiti na sustavnim terenskim istraživanjima, već je ono usmjereno na nastojanje da se razjasne temeljne izvanjezične i jezične silnice koje su utjecale na njezino oblikovanje.

U radu su popisani i toponomastički obrađeni lički ojkonomi, hidronimi, oronimi i speleonomi, a tzv. mikrotoponimija, za

čije je prikupljanje nužno provoditi sustavna terenska istraživanja, obrađena je samo iznimno, u slučajevima osobite važnosti pojedinih imena za jezičnopovijesnu ili dijalektnu sliku Like. Korišten je dijakronijski pristup u proučavanju povijesne toponimije te sinkronijski u proučavanju suvremene toponimije, a toponimijska je građa sistematizirana prema jezičnim slojevima; od supstratnoga predrimskog, romanskog, temeljnog hrvatskog odnosno slavenskog jezičnog sloja do adstratnoga turskog i germanskog sloja.

Toponimija bez kontinuiteta

Velik dio korpusa povijesne toponimije, zbog različitih povijesnih razloga, nije se održao do danas. Riječ je o toponimiji bez kontinuiteta koju uglavnom još uvijek nije moguće precizno ubicirati, a njezina se opstojnost temelji na izvorima iz arhivskoga gradiva i relevantne literature.

Rad je donio prvu cjelovitu sliku toponimije Like i tako dao doprinos znanstvenome nastojanju u izradi cjelovitoga hrvatskog toponimijskog mozaika i stvaranju pretpostavke za buduća sustavna toponomastička istraživanja ličkog područja, poglavito u smjeru terenskoga istraživanja mikrotoponimije pojedinih ličkih regija, čime se u posljednje vrijeme sve intenzivnije bavim.

periodičnu publikaciju, objavljujemo jednom godišnje, u tiskanom i elektroničkom obliku, a njegova je osnovna tematika vezana za ličku i opću zavičajnost s posebnim interesom za povijest, arheologiju, geografiju, jezik, književnost, običaje, krajolik, društvo i arhivsko gradivo. U časopisu objavljujemo znanstvene radove, arhivsko gradivo, arhivska obavijesna pomagala, prikaze znanstvene literature, znanstvenih skupova i druge prinosne važne za zavičajnu povijest, geografiju i kulturu.

Posebnu zahvalnost na potpori i kreativnom zajedništvu iskazujem Sveučilištu u Zadru, rektorici prof. dr. sc. Dijani Vican i prorektorici prof. dr. sc. Josipu Faričiću, te brojnim profesorima Sveučilišta u Zadru koji u *MemorabiLici* surađuju kao članovi uredništva, autori i recenzenti.

Okrugli stol **Digitalne kulturne politike: Od javnih politika do praksi i natrag** održan 4. ožujka 2022. na Sveučilištu u Zadru

Javne politike treba oblikovati tako da idu ukorak s razvojem digitalnih tehnologija, ali i nastoje anticipirati mogućnosti njihove primjene te krajnje posljedice koje bi to moglo imati na različite domene društvenog života

U Multimedijalnoj dvorani Sveučilišta u Zadru na Novome kampusu 4. ožujka 2022. održan je međunarodni okrugli stol *Digital Cultural Politics: From Policy to Practice and Back*, koji je organizirao Odjel za kulturu i komunikacije Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu, u partnerstvu s Odjelom za sociologiju Sveučilišta u Zadru i zadarskom podružnicom Hrvatskog sociološkog društva.

Okrugli stol ugostio je međunarodne i domaće izlagače: izv. prof. dr. sc. Bjarkija Valtyssona sa Sveučilišta u Kopenhaguenu, izv. prof. dr. sc. Aleksandra Brkića sa Sveučilišta Goldsmiths u Londonu, doc. dr. sc. Krešimira Krolo s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru i dr. sc. Paška Bilića s Odjela za kulturu i komunikacije Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu. Diskusiju je moderirala dr. sc. Jaka Primorac s IRMO-ova Odjela za kulturu i komunikacije.

Izvorni poticaj za organizaciju okruglog stola

Događanje je održano u sklopu aktivnosti međunarodnog Erasmus+ Jean Monnet projekta *Javne politike Europske unije i platformizacija kulturnog i audio-vizualnog sektora – platEU*, na kojem je zadarski Odjel za sociologiju jedan od partnera. Cilj projekta *platEU* je promicanje rasprave i refleksije o javnim politikama Europske unije u pogledu utjecaja *online* platformi na europski kulturni i audiovizualni sektor.

Skup je otvorila izv. prof. dr. sc. Valerija Barada u ime Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru kao projektnog partnera i domaćina susreta. Naglasila je kako joj je zadovoljstvo što Odjel za sociologiju može ugo-

Skup, koji je organizirao Odjel za kulturu i komunikacije Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu, u partnerstvu s Odjelom za sociologiju Sveučilišta u Zadru i zadarskom podružnicom Hrvatskog sociološkog društva, otvorila je izv. prof. dr. sc. Valerija Barada u ime Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru kao projektnog partnera i domaćina susreta

stiti okrugli stol na temu digitalnih kulturnih politika te tehnološke i medijske regulacije, s obzirom na to da je sociologija kulture jedan od fokusa rada Odjela. Nakon početnice izv. prof. dr. sc. Barade, govorila je dr. sc. Marija Šarić, voditeljica zadarske podružnice Hrvatskog sociološkog društva, koja je naglasila važnost teme samoga susreta u trenutačnom društveno-političkom kontekstu.

Voditeljica projekta i moderatorica okruglog stola, dr. sc. Jaka Primorac istaknula je kako joj je drago što je okrugli stol ostvaren u suradnji s Odjelom za sociologiju Sveučilišta u Zadru, s kojim se trenutačno planiraju i neke dodatne aktivnosti, i u sklopu ovoga projekta, i putem šire međuinstitucionalne suradnje. Kao izvorni poticaj za organizaciju okruglog stola, dr. sc. Primorac navela je knjigu *Digital Cultural Politics: From Policy to Prac-*

tice (Palgrave Macmillan, 2020.) Bjarkija Valtyssona, izvanrednog profesora na Odjelu za studije umjetnosti i kulture Sveučilišta u Kopenhaguenu, kojem je zatim preputila riječ.

Digitalna platformizacija kulture

Recentno objavljena, Valtyssonova knjiga o digitalnim kulturnim politikama jedna je od pionirskih studija, kao i jedan od ekstenzivnijih pothvata u proučavanju promjena unutar šireg područja kulture u kontekstu digitalnih medijskih platformi.

Valtysson istražuje načine na koje razvoj komunikacijske infrastrukture, ali i novi akteri u kulturnom polju, prije svega tehnološki giganti oblikuju načine na koje pojedinci u suvremenom društvu sudjeluju u obrascima proizvodnje i potrošnje kulturnih proizvoda. Krećući se

od makro društvenih prema mikro perspektivama i obrnuto, od svakodnevnih praksi proizvodnje i potrošnje, prema razini njihove regulacije posredstvom javnih politika, u fokusu studije pritom se nalaze kako obrasci svakodnevnih praksi, tako i institucije te njihovi regulatorni okviri u vidu kulturnih politika, svi drastično zahvaćeni promjenama koje donosi digitalna *platformizacija* kulture.

Valtyssonova studija fokusira se i na konkretne manifestacije, kao svojevrsne studije slučaja novih digitalnih kulturnih politika i njihova odraza na institucionalne i arhivske politike, od analize digitalnih arhiva do muzejskih institucija. Studija se fokusira i na politike koje se odnose na krajnje korisnike. Tako se ujedno bavi analizom pravila privatnosti tehnoloških divova, prije svega Googlea i YouTubea, tumačeći korporativna pravila u svjetlu njihovih napetih odnosa s postojećim regulatornim okvirima EU u pogledu audio-vizualnih medijskih usluga, telekomunikacija i zaštite podataka.

Takozvani GDPR, kao opća uredba o zaštiti podataka EU, tako je prvi pokušaj sveobuhvatne javno-političke regulacije algoritamske logike novih digitalnih platformi i društva *kapitalizma nadzora*, kako ga naziva Shoshana Zuboff, kroz komodifikaciju i monetizaciju osobnih podataka i obrazaca ponašanja krajnjih korisnika

medijskih platformi.

Kompleksna problematika regulacije

Sljedeće izlaganje održao je doc. dr. sc. Krešimir Krolo s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, koji se usredotočio na probleme kulturne participacije u digitalnom okruženju, s fokusom na mlade. Predstavio je odabrane podatke istraživanja o kulturnoj participaciji mladih u najvećim priobalnim gradovima u Hrvatskoj, od Pule do Dubrovnika. Jednako tako, upozorio je i na postojanje određenih teškoća u prikupljanju podataka o participaciji u *online* kulturnim sadržajima.

Naveo je pritom probleme regionalnih razlika u kulturnoj participaciji te problem medijske i digitalne pismenosti. Naglasio je kako je pri analizi utjecaja digitalne tehnologije i *online* platformi na promjene u načinima kulturne participacije, potrebno uzeti u obzir pitanja digitalne uključenosti i isključenosti, kao i mjere i načine involviranosti samih korisnika.

Riječ je zatim preuzeo izv. prof. dr. sc. Aleksandar Brkić sa Sveučilišta Goldsmiths u Londonu, koji je, koristeći se primjerima novonastajućeg *metaverzuma*, ilustrirao široke pomake u načinima na koje stupamo u interakciju s tehnologijom, i obrnuto. Primjerice, mogućnosti primjene brzorastuće

VR tehnologije daju nam naslutiti moguće implikacije takvog razvoja na široke aspekte društvene organizacije i života. Koristeći se idejom *metaverzuma* kao naznakama mogućih smjerova razvoja novog digitalnog okruženja, upozorio je na kompleksnu problematiku njegove regulacije u budućnosti.

Također je istaknuo kako, kao ključni problem kulturne politike vidi činjenicu da trenutačno postojeće politike, umjesto da kompenziraju za nedostatke tržišta, i same postaju sve više tržišno orijentirane.

U sljedećem izlaganju, dr. sc. Paško Bilić nadovezao se na prethodnu raspravu pitanjima o tome što je uistinu novo u pogledu digitalnih platformi, a što tek nastavak ili repetitija pozna-

jednice kao njihove krajnje korisnice. Javno bogatstvo odnosi se na drukčiji model bavljenja pitanjima javnog interesa i zaštite društveno vitalne infrastrukture, poput javnog zdravstva, socijalne skrbi, obrazovanja, znanosti i tehnologije.

Black box politike platformskih algoritama

Nakon održanih izlaganja, uslijedila je zajednička rasprava kojom se nastojalo uhvatiti u koštac s kompleksnošću cjelokupnog regulatornog okvira za kulturu i medije u trenutačnom, visoko komercijalnom, platformskom okruženju. Vođena je rasprava o tzv. *black box* politikama platformskih algoritama koje, kako je istaknuto, djeluju netransparentno i isključujuće prema krajnjim korisnicima. Naglašeno je i kašnjenje javnih politika za postojećim praksama.

Konačno, navedena je potreba za što većim brojem javnih rasprava na tu i slične teme. Kako je rečeno, time bi se pomoglo u oblikovanju javnih politika koje bi išle ukorak s razvojem digitalnih tehnologija, ali i nastojale anticipirati mogućnosti njihove primjene te krajnjih posljedica koje bi to moglo imati na različite domene društvenog života.

Luka Antonina, mag. soc.,
Odjel za sociologiju,
Sveučilište u Zadru

SF Week Skup ljubitelja žanra znanstvene fantastike održan od 4. do 6. lipnja u prostorijama Kneževe palače i Kazališta lutaka, uz potporu Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru

SF žanr služi kao apstraktni edukacijski alat kako bi se upozorilo na postojanje raznih problema u društvu

Ovogodišnji **SF Week**, jubilarni 10. po redu skup ljubitelja žanra znanstvene fantastike održan je od 4. do 6. lipnja u prostorijama Kneževe palače i Kazališta lutaka, uz potporu Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru.

Cilj projekta je popularizirati znanstvenu fantastiku i srodne žanrove unutar akademskog kruga. Uz to, želi se popularizirati sama književnost, umjetnost te filmovi, serije i videoigre unutar tih žanrova.

Cilj projekta je popularizirati znanstvenu fantastiku i srodne žanrove unutar akademskog kruga. Uz to, želi se popularizirati sama književnost, umjetnost te filmovi, serije i videoigre unutar tih žanrova.

unutar tih žanrova. Radovi i djela karakteristična za SF određena su vrsta interpretacije današnjega svijeta, stoga nam SF žanr služi kao apstraktni edukacijski alat kako bi se upozorilo na postojanje raznih problema u društvu. Ovogodišnji **SF Week**

obilježen je studentskim predavanjima, predavanjima gostujućih profesora, izložbom likovnih radova Branimira Čakića *Divovi i bunari*, predstavljanjem knjige fikcije *Orao i zvijezde* Marijana Šiška te projekcijom Romeroa klasika *Noć živih mrtvaca* u

Kinozoni. Projekt su svojim zanimljivim izlaganjima obogatili studenti Anja Glavinić, Nikolina Vranić, Antonia Vodan, Stella Ferencić i Patricia Jurišić te profesori Mario Županović, Zlatko Bukač i Emilia Musap.

I. Protrka

XV. Dani povijesti od 27. do 29. travnja na Odjelu za povijest u organizaciji udruge studenata povijesti ISHA Zadar

Skup zatvoren prigodnom manifestacijom s udrugom Vitezova vranskih u Kapetanskom parku na Citadeli

Ove smo godine ugostili i studente iz drugih dijelova Republike Hrvatske i inozemstva pa su nam se tako pridružili studenti iz Pule, Zagreba, Osijeka i Mostara, a skup je prigodnim slovom otvorio odjelni pročelnik, izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja

Studentski projekt XV. Dani povijesti studentski je znanstveni skup koji se već tradicionalno odvija na Odjelu za povijest u organizaciji udruge studenata povijesti ISHA Zadar.

Ove smo godine od 27. do 29. travnja ugostili studente iz drugih dijelova Republike Hrvatske i inozemstva pa su nam se tako pridružili studenti iz Pule, Zagreba, Osijeka i Mostara. Skup je zaokružen manifestacijom *Vitezovi vranski - Oživljavanje povijesti*, što bi značilo da smo imali priliku surađivati i s još jednom udrugom, Vitezovi vranski. Skup je prigodnim slovom otvorio odjelni pročelnik, izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja, nakon čega su nastavnice s Odjela za povijest, prof. dr. sc. Anamarija Kurilić i izv. prof. dr. sc. Zrinka Serventi, održale predavanja u kojima su govorile o nasilju u prapovijesnom i antičkom razdoblju. Drugi su dan studentska izlaganja podijeljena u četiri radionice, u kojima je sudjelovalo više od 40 studenata, a navečer je održan prigodni domjenak u Studentskom klubu „Božo Leročić“. Treći, završni dan bio je ispunjen predavanjem odjelnih profesora, doc. dr. sc. Branka Kasala i izv. prof. dr. sc. Matea Bratanića, koji su rekli nešto više o nasilju u modernom dobu. Dani povijesti zatvoreni su prigodnom manifestacijom s udrugom Vitezova vranskih u Kapetanskom parku na Citadeli.

I. Protrka

Dani seksualnosti od 11. do 13. svibnja u Kneževoj palači u Zadru uz prijenos putem platforme Zoom

Održana i humanitarna date aukcija i speed dating

Organizatori manifestacije nastoje educirati širu javnost, iz pozicije struke, o seksualnom zdravlju, spolnom odgoju, seksualnom i rodnom nasilju, seksualnom (ne)zadovoljstvu i terapiji, poremećajima seksualnog funkcioniranja, o predrasudama koje društvo i dalje perpetuira prema LGBTQIA+ osobama i mnogim drugim stvarima koje su još uvijek mistificirane ili zanemarene u školstvu i društvu općenito, a čije je razumijevanje važno za funkcioniranje pojedinaca i stvaranje otvorenijeg i osjetljivijeg društva

Dani seksualnosti su projekt koji je u 2022. godini održan 11. put. Riječ je o znanstveno-stručnom skupu čiji je cilj destigmatizirati teme vezane uz ljudsku seksualnost.

Iz godine u godinu, organizatori nastoje educirati širu javnost, iz pozicije struke, o seksualnom zdravlju, spolnom odgoju, seksualnom i rodnom nasilju, seksualnom (ne)zadovoljstvu i terapiji, poremećajima seksualnog funkcioniranja, o predrasudama koje društvo i dalje perpetuira prema LGBTQIA+ osobama i mnogim drugim stvarima koje su još uvijek mistificirane ili zanemarene u školstvu i društvu općenito, a čije je razumijevanje važno za funkcioniranje pojedinaca i stvaranje otvorenijeg i osjetljivijeg društva.

Kroz projekt se također nastoji rušiti stereotipe, osnažiti istraživački duh kod studenata koji mogu sudjelovati kao predavači u Studentskoj sekciji, umrežiti stručnjake koji se bave tematikom seksualnosti iz cijele RH sa zainteresiranim studentima i pripadnicima šire populacije te potaknuti razvoj organizacijskih i rukovoditeljskih vještina kod studenata koji sudjeluju u organizaciji projekta.

Dani seksualnosti ove su godine održani u tzv. hibridnom obliku – predavanja su se odvijala u Kneževoj palači u Zadru uz prijenos putem platforme Zoom od 11. do 13. svibnja.

U tri dana održano je ukupno 17 predavanja, od čega su tri bila studentska izlaganja i jedna radionica koju su održali studenti. Posljednji dan zaključen

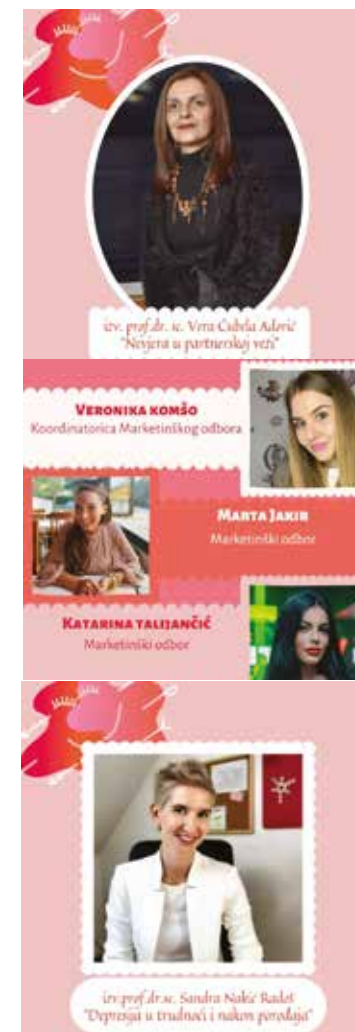

je proglašenjem najboljega studentskog izlaganja. Skup je okupio brojne stručnjake iz različitih područja znanosti – psihologije, sociologije, etnologije, antropologije, medicine, povijesti umjetnosti itd.

Osim popunjenih mjesta u

edukativnoj dvorani u Kneževoj palači, skup je više od petsto zainteresiranih pratilo *online*, a 33.055 sudionika angažiralo se sa sadržajem objavljenim na društvenim mrežama. Skup je dobio veoma pozitivne povratne informacije i predavača, sudionika i

medija. Održana je i humanitarna *date* aukcija i *speed dating* u Studentskom klubu „Božo Leročić“, *stand-up* komedija Marine Orsag i Martine Ipše u caffe barovima Kult i Dišpet te *semafor party* i karaoke u Studentskom klubu „Božo Leročić“.

Kroz projekt se također nastoji rušiti stereotipe, osnažiti istraživački duh kod studenata koji mogu sudjelovati kao predavači u Studentskoj sekciji, umrežiti stručnjake koji se bave tematikom seksualnosti iz cijele RH sa zainteresiranim studentima i pripadnicima šire populacije te potaknuti razvoj organizacijskih i rukovoditeljskih vještina kod studenata koji sudjeluju u organizaciji projekta

Izložba **Okvir kulture** u Studentskom klubu „Božo Lerotić“ od 21. travnja do 4. lipnja 2022.

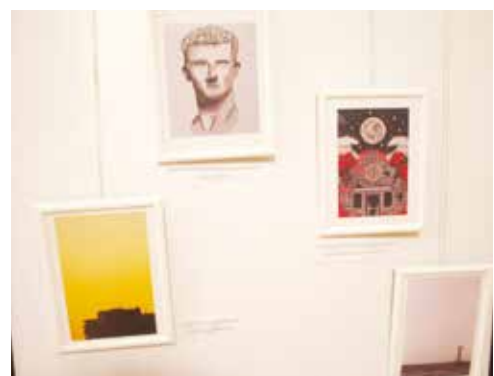
Studentski zbor u sklopu svojega podcasta *Iza Okvira* organizirao izložbu studentskih radova

Izložba je realizirana u suradnji s Odborom za kulturna događanja i voditeljima projekta Ivanom Frankom i Karlom Mihaljević, a zaprimljena su 44 rada 24 umjetnika

Studentski je zbor Sveučilišta u Zadru u suradnji s Odborom za kulturna događanja i voditeljima projekta Ivanom Frankom i Karlom Mihaljević u sklopu svojega podcasta *Iza Okvira* organizirao izložbu studentskih radova (fotografija i likovnih radova) *Okviri kulture*.

Za izložbu su zaprimljena 44 rada 24 umjetnika, a moglo je se razgledati u Studentskom klubu „Božo Lerotić“ od 21. travnja do 4. lipnja 2022. godine.

Svi zaljubljenici u fotografiju ili ljubitelji umjetnosti organizacijom tog događanja dobili su priliku prikazati svoje radove.

Antonela Čelan, studentica druge godine jednopredmetnog diplomskog studija povijesti umjetnosti na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru; na *8. Međunarodnom kongresu povijesnih gradova*, održanom u Solinu, nagrađena srebrnom plaketom

Naši mentori, izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac, bili su ključni za naš uspjeh

Nagrađeni projekt *Antička ambalaža u turističkom izlogu* radila je u suradnji s kolegom Ilijom Žamićem s Odjela za arheologiju. Riječ je o projektu kojim se antički materijal pronađen na morskome dnu u uvali Jakiruša izlaže u prostoru bivšega vrtića, koji su Općina i TZ Brela namijenili budućemu muzeju

Antonela Čelan, studentica druge godine jednopredmetnog diplomskog studija povijesti umjetnosti, konzervatorski i muzejsko-galerijski smjer, na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru, na *8. Međunarodnom kongresu povijesnih gradova*, održanom u Solinu, nagrađena je srebrnom plaketom i pripadajućom novčanom nagradom za rad *Antička ambalaža u turističkom izlogu*, koji je radila u suradnji s kolegom Ilijom Žamićem s Odjela za arheologiju. Mentori su im bili izv. prof. dr. sc. Željko Miletić s Odjela za arheologiju i doc. dr. sc. Silvia Bekavac s Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru.

Studij povijesti umjetnosti upisala je, naglašava, zbog ljubavi prema starinama i njihovu očuvanju, i to još od malih nogu, a kako bi obogatila svoje znanje, stekla kompetencije i mogla se, što joj je želja, kad diplomira posvetiti znanstvenome radu.

S kojim ste radom sudjelovali na 8. kongresu povijesnih gradova u Solinu i o čemu je riječ?

Na 8. međunarodnom kongresu povijesnih gradova u Solinu sudjelovali smo s radom *Antička ambalaža u turističkom izlogu*, a mentori su nam bili profesori doc. dr. sc. Silvia Bekavac i izv. prof. dr. sc. Željko Miletić. Naime, riječ je o projektu kojim se antički materijal pronađen na morskome dnu u uvali Jakiruša izlaže u prostoru bivšega vrtića koji su Općina i TZ Brela namijenili budućemu muzeju.

Namjera je bila obogatiti kulturno-edukacijsku ponudu samoga mjesta, u prvome redu za mještane i stanovnike makarske rivijere, ali i brojne domaće i strane turiste.

Rad opisuje proces od samoga otkrića i arheoloških istraživanja do obrade materijala, muzealizacije i osmišljavanja postava tog budućeg lokalnog muzeja. Valja reći kako su u projektu sudjelovali studenti druge godine diplomskoga studija povijesti umjetnosti i arheologije koji su odrađivali zadanu praksu na najbolji način – izravnim radom s materijalom i u okruženju u kojemu su se ideje radale i vrednovale.

Kako ste kolega i Vi došli na ideju rada upravo na tom projektu o prezentacijskom centru u Brelima?

S obzirom na to da se sve vrlo brzo posložilo i da smo s realizacijom projekta počeli na vrijeme, pružila nam se prilika da to i prezentiramo na kongresu u Solinu. Organizacija kongresa potiče studente da svoje kreativne radove, ideje i projekte predstavljaju pred znanstvenom zajedni-

com kako bi se okušali u pisanju znanstvenih radova, javnoj prezentaciji, ali i - što je najvažnije - kako bi se svijest o spomenicima, njihovoj zaštiti i valorizaciji širila u sve pore društva. Tako smo se i mi uključili i prijavili svoj projekt na kongres.

Koliko su Vam u tome pomogli mentori?

Naši mentori, izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac, bili su ključni za naš uspjeh i pruženu priliku da se uključimo u tako hvalevrijedan projekt. Od samoga početka surađujemo u prijateljskoj atmosferi koja je rezultirala slobodnim promišljanjem, rađanjem brojnih ideja i predanim radom. Profesori su nam u svakom trenutku bili na raspolaganju, usmjeravali nas svojim savjetima i, što je najvažnije, inspirirali da nastavimo s onim što nam je profesionalna strast.

Zašto Vaš rad nosi naslov *Antička ambalaža u turističkom centru*?

Samo mjesto budućeg muzeja inspiriralo nas je za naslov našega rada. Naime, krajem šezdesetih godina 20. stoljeća arhitekt Ante Rožić osmislio je i realizirao projekt Turističkoga centra Brela koji se sastojao od brojnih karika važnih za društveno-kulturni život, ali i uspon maloga turističkog mjesta. Upravo se u jednoj od kamenih kala, u neposrednoj blizini mora i borova i svih turističkih objekata smjestio naš muzej. Tako se njegova građa amblematski po svojem kulturnom karakteru uklapa u život lokalne zajednice, a oboga-

ćuje turističku ponudu mjesta.

Koji su artefakti izloženi u prezentacijskom centru u Brelima (lokalitet Jakiruša)?

Raspolažemo s dvjestotinjak arheoloških artefakata iz duljeg perioda. Trenutačno smo u fazi suradnje s agencijom za uređenje interijera, s kojom ćemo osmisliti postav i odabrati predmete koji će biti izloženi.

O kakvom je prezentacijskom centru riječ?

Svrha našeg djelovanja u Brelima primarno je bila usmjerenja na očuvanje arheološkoga dobra preko projekta kojim će to dobro biti pravilno izloženo. Osim toga, muzej će biti živo tkivo zajednice zbog djelovanja koje će se usmjeriti u prvome redu na mlađu populaciju, i to tako da se djeca i svi zainteresirani mogu putem brojnih radionica, koje još osmišljavamo, educirati, zabaviti te ponijeti dio povijesti i kulture svojega mjesta i identiteta.

Što Vam znači priznanje u Solinu?

Sada, kada sagledam sve s određenim vremenskim odmakom, shvaćam koliko su takvi projekti i sama mogućnost sudjelovanja na njima važni za oblikovanje ideje o tome u kojem smjeru nakon završetka studija krenuti. Isto tako, silno sam zahvalna svojim mentorima što su mi omogućili rad na projektu i sudjelovanje na kongresu. Nagrada mi je veliko i važno priznanje, prekretnica koja me inspirirala i nadahnula da iz dana u dan više učim i radim, uvjerenja da će taj rad biti prepoznat i cijenjen.

Dora Štublin, novopečena magistra edukacije povijesti umjetnosti i sociologije, dobitnica zlatne plakete na 8. Međunarodnom kongresu povijesnih gradova, održanom u Solinu, dobila je zlatnu plaketu u kategoriji za najbolji stručni rad studenta i mentora na temu valorizacije kulturne baštine. Osim zlatne plakete, dobila je i pripadajuću novčanu nagradu.

Dora je na kongresu sudjelovala s temom predavanja *Kultura smrti – novi život u turizmu*. Mentori su joj bili izv. prof. dr. sc. Željko Miletić s Odjela za arheologiju i doc. dr. sc. Silvia Bekavac s Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Dobitnici srebrne plakete i pripadajuće novčane nagrade su studenti Antonela Čelan, također s Odjela za povijest umjetnosti, i Ilija Žamić s Odjela za arheologiju. Tema njihova predavanja bila je *Antička ambalaža u turističkom izlogu*. Mentori su im također bili izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac.

Studij se bliži kraju?

Došao je kraju, ustvari. Sociologiju sam diplomirala prije dva mjeseca, a povijest umjetnosti krajem svibnja. A što sada? Pa, idem korak po korak, nisam nešto pretjerano planirala što ću nakon studija, ali voljela bih se baviti zaštitom i prezentacijom kulturne baštine. To je ujedno ono čime sam se bavila u radu koji sam prezentirala na kongresu. Kreiranjem tog rada i pisanjem diplomskog rada na temu zaštite jedne crkvice u Gornjim Brelima, shvatila sam da je upravo to područje kojim bih se voljela baviti.

Što se događalo na Međunarodnom kongresu povijesnih gradova u Solinu?

Prije dvije godine na kongresu su uveli kategoriju natjecateljskog dijela za studente. Prošle godine nisu sudjelovali studenti sa zadarskog sveučilišta, ali jesu profesori, i to moji mentori, izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac. Oni su tada prezentirali projekt zaštite crkvice Gospe od Zdravlja u Gornjim Brelima, kojom se i ja bavim u svome diplomskom radu. Crkvice Gospe od Zdravlja datira iz 1731., a projekt njezine zaštite pokrenut je 2019. godine. Najprije su provedena arheološka istraživanja, a za koji mjesec uslijedit će restauracija.

Dora Štublin, magistra edukacije povijesti umjetnosti i sociologije, dobitnica zlatne plakete na 8. Međunarodnom kongresu povijesnih gradova, održanom u Solinu

Projekti koje smo moji kolege i ja opisivali u našim radovima nisu samo teorija, riječ o konkretnim projektima u kojima smo sudjelovali i mi kao studenti

Dora je na kongresu sudjelovala s temom predavanja *Kultura smrti – novi život u turizmu*, a nagrađena je u kategoriji za najbolji stručni rad studenta i mentora na temu valorizacije kulturne baštine. Mentori su joj bili izv. prof. dr. sc. Željko Miletić s Odjela za arheologiju i doc. dr. sc. Silvija Bekavac s Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Dobitnici srebrne plakete i pripadajuće nagrade su studenti Antonela Čelan s Odjela za povijest umjetnosti i Ilija Žamić s Odjela za arheologiju, a i njih su mentorirali izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac

Kako su, dakle, naši profesori održali zapaženo predavanje, organizatori kongresa pozvali su ih da i ove godine sudjeluju te dovedu svoje studente da se natječu u kategoriji studentskih nagrada. Profesori su odabrali moje kolege Iliju Žamića i Antonelu Čelan i mene, a podijelili smo se tako da pišemo dva rada, ja sam samostalno pisala rad o prezentaciji tumula na Biokovu, a moji kolege o otvaranju muzeja, za pravo prezentacijskog centra u Brelima. I eto, prošlo je izvrsno.

Novac je uvijek dobar poticaj za daljnji rad?

Još prije sudjelovanja na kongresu odlučili smo da ćemo se, ako išta osvojimo, sve dijeliti, organizirati zajedničku zabavu na kojoj će se okupiti i zabaviti svi koji su sudjelovali na projektima. Tako će i biti, zabava će biti organizirana početkom lipnja. Kako nismo očekivali da ćemo dobiti obje nagrade, i za prvo i drugo mjesto, bit će i za zabavu i ponešto za svakoga od nas.

Gdje će se održati zabava?

Na Biokovu, a gdje drugdje, jer je i moja tema koja je nagrađena zlatnom plaketom, vezana uz Biokovo. Uostalom, Biokovo se zaista ističe bogatstvom kulturne baštine, a osobito su karakteristični tumuli, ukopna mjesta u obliku kamenih gomila. Ukopi u

tim kamenim gomilama na Biokovu datiraju od prapovijesti do novoga vijeka. Zanimljivo je da, kada gledate Biokovo iz aviona, prepuno je tih točkica, odnosno tumula. Cijelo Biokovo ustvari je prekriveno tumulima.

Kako su nastali biokovski tumuli i tko ih je radio?

To je još uvijek misterij. Vrlo je neobično koliko je tih grobova i kako su raspoređeni. Poznato je da je na Biokovu obitavala jedna zajednica, zovemo ih Nesti. Do sada su postojale samo pretpostavke i neka teorijska razlaganja o njihovoj prisutnosti na tom prostoru, no na Biokovu smo pronašli prvi konkretan dokaz da su Nesti doista obitavali na tom području.

O kakvom je dokazu riječ?

Kosti iz jednoga tumula, groba, su izvađene i poslane na C14 analizu da im se odredi starost. Analizom je potvrđeno da je riječ o ukopu starom oko 1000 godina prije Krista, što je povezano s narodom koji je u to doba živio na tim prostorima. U znanstvenom smislu, taj je podatak, odnosno potvrda da su Nesti živjeli na Biokovu, od neprocjenjive važnosti.

U kakvoj su vezi Vaš članak i ta istraživanja?

Nastojala sam prikazati kako će se istraživanja tumula, odnosno obnova jednoga od njih i njegova prezentacija, uklopiti u turističku ponudu.

Vi i Vaši kolege pobijedili ste na 8. kongresu. Što mislite, zašto su odabrani upravo vaši radovi?

Naši radovi odabrani su kao najbolji, neskromno smatram, upravo stoga što projekti koje smo mi opisivali nisu samo teorija, tu je zaista riječ o konkretnim projektima u kojima smo sudjelovali i mi kao studenti. Dakle, kroz studentsku praksu, ali i kroz rad. Izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac angažiraju studente

Izv. prof. dr. sc. Željko Miletić i doc. dr. sc. Silvia Bekavac angažiraju studente za rad na svojim terenima kako bismo stekli iskustvo. Praksa je obvezna, ali naši profesori žele nas uvesti i u stručni svijet te nam pružiti što više prilika da u njemu sudjelujemo. Tako sam i ja dospjela na projekt na Biokovu. Iako sam povjesničar umjetnosti, dakle, nisam arheolog, zahvaljujući tom pozivu dobila sam uvid i u metodologiju rada i u to što se istražuje te kako se istražuje. Profesori su me tada naučili da temelj svake znanosti, osobito arheologije ili povijesti umjetnosti, nije samo doći do nekih saznanja, istražiti neki lokalitet i napisati rad o tome, nego i prikazati javnosti što smo otkrili. Svi, naime, imaju pravo uživati u naslijeđu koje nam svima pripada

Studij sam upisala u Zadru najviše zato što zadarski Odjel za povijest umjetnosti organizira terensku nastavu po cijeloj Europi

Dora Štublin rođena je u Splitu, do sedme godine živjela je na Lastovu. Osnovnu školu pohađala je u Petrinji, a srednju u Ogulinu. Studira u Zadru, a posljednjih godina živi u Makarskoj. No, za sebe kaže da je prava Lastovka:

Lastovo je raj na zemlji, najljepše mjesto na svijetu. Na otoku je, zanimljivo, izražena simbolika broja 46: 46 je polja, 46 crkvice, oko njega 46 otočića i hridi, a na otoku nema nijedna zmija otrovnica.

Dora se dosta selila u životu jer joj je otac bio profesionalni vojnik, za vrijeme rata pripadnik slavni Tigrova. Povijest umjetnosti, ističe, studira iz ljubavi prema tom pozivu:

- To je strast još iz srednje škole, imala sam profesoricu iz povijesti umjetnosti koja mi je zaista približila to područje. Studij sam upisala u Zadru najviše zato što zadarski Odjel za povijest umjetnosti organizira terensku nastavu po cijeloj Europi, koja je vrlo važna za takav tip studija.

Na Odjelu za sociologiju Dora je već diplomirala na temu *U svojim i tuđim očima – identiteti djece branitelja Domovinskog rata*.

Amaterski se bavi i slikanjem, a temperom na papiru slika stilizirane inicijale inspirirane iluminiranim srednjovjekovnim rukopisima.

za rad na svojim terenima kako bismo stekli iskustvo. Praksa je obvezna, ali naši profesori žele nas uvesti i u stručni svijet te nam pružiti što više prilika da u njemu sudjelujemo.

Tako sam i ja dospjela na projekt na Biokovu, u kojemu sam sudjelovala u dvije istraživačke kampanje. Iako sam povjesničar umjetnosti, dakle, nisam arheolog, zahvaljujući tom pozivu dobila sam uvid i u metodologiju rada i u to što se istražuje te kako se istražuje. Profesori su me tada naučili da temelj svake znanosti, osobito arheologije ili povijesti umjetnosti, nije samo doći do nekih saznanja, istražiti neki lokalitet, napisati rad o tome, nego i prikazati javnosti što smo otkrili. Svi, naime, imaju pravo uživati u naslijeđu koje nam svima pripada.

Kako ste prezentirali tumul?

Do sada je prezentiran jedan tumul. Istraženo ih je više, ali je prezentiran jedan, i to takozvanom eksperimentalnom metodom tako da je grob restauriran do određene razine i u njega je položen plastični model kostura u istom položaju kakav je bio pokojnik u tom izvornom grobu. Tako se na simpatičan način, koji je bliži široj publici, djeci, stranim turistima, uspjelo prezentirati grob. I, usudeći prema informacijama s terena, od ekipe iz Parka prirode Biokovo i turističkih vodiča, mnogi zaista zastanu kod toga groba. Eto, to je, i iz znanstvenog pogleda, ali i turističkog i kulturnog, uspjeh.

Gdje se nalazi taj grob?

Na samoj turističkoj ruti. Naime, Biokovska cesta vodi

do vrha Sv. Jure, a tumul je na križanju Biokovske i Roldičeve ceste koja vodi prema Vrgorcu. Ako se ide prema *Skywalku*, modernoj instalaciji koju brojni turisti rado posjećuju, odmah uz cestu nalazi se i taj tumul.

Projekt istraživanja tumula još je uvijek u tijeku?

Tako je. Projektom koji je sada u začetku ići će se u sustavno istraživanje cijele populacije Nesta. Doista je jedinstveno u svijetu da imamo sačuvano jedno cijelo groblje, na stotine pradavnih grobnica unutar jednoga kulturnog krajolika. Postoje koncentrirane točke gdje ih je više, ali u načelu raspršene su po cijelome Biokovu, i po vrhu i po padinama. Zaista ih je mnogo, zbog čega je i moguće sustavno istraživanje cijele populacije.

Radit će se DNK analize kostura tako da se točno utvrdi kako su se ti ljudi hranili, koliki im je bio životni vijek, čime su se bavili... A, s obzirom na to da su imali teške životne uvjete na planini, od ekstremnih vrućina do ekstremnih hladnoća, vjerujem da će rezultati tih analiza biti iznimno zanimljivi i znanstveno relevantni.

Marta Jakir, studentica druge godine diplomskoga studija psihologije na Odjelu za psihologiju zadarskoga sveučilišta, dobitnica je nagrade za najbolji projekt usmjeren na društveno poduzetništvo za obalna područja - projekt *Travel CroAtively*.

Kako je projekt pokrenut?

U siječnju je objavljen natječaj za program *Social Entrepreneurship* EU-CONEXUS-a, o kojemu me obavijestio prijatelj, a bila je riječ o projektima usmjerenim na društveno poduzetništvo za obalna područja. U svjetlu činjenice da sam odrasla uz more i studiram u Zadru, nekako mi je bila bliska tema. S obzirom na to da me od svih grana psihologije najviše zanima organizacijska, smatrala sam da će mi znanja koja ću steći na tom projektu dobro doći pa sam se prijavila.

Što je uslijedilo nakon prijave?

Za nas su tijekom mjesec dana organizirane edukacije na kojima smo stekli znanja i vještine o tome kako biti društveni poduzetnik te kako osmisliti vlastiti, društveno odgovoran projekt. Zatim smo pristupili radu na projektima, svatko na svojoj ideji.

Razrađene ideje predstavljali smo u Bukureštu na Tehničkom sveučilištu, pri čemu je određeno tko je pobjednik sa svakog sveučilišta. Dakle, ukupno je šest partnerskih sveučilišta i sa svakog sveučilišta po jedan pobjednik. Projekt koji sam ja osmislila proglasili su najboljim na našem sveučilištu.

Dobili ste i nagradu, o kakvoj je nagradi riječ?

Nagrada je doista izvrsna, dobila sam mogućnost u sklopu mobilnosti otići na bilo koje od partnerskih sveučilišta, gdje mogu malo bolje razraditi svoj projekt i ponovno ga predstaviti. Odabrala sam Valenciju, a tamo su mi mentori bili prof. Jorge Juan-Viceda i prof. Antonio Vidal s Katoličkog sveučilišta. Pokazali su mi Valenciju i objasnili kako kod njih funkcionira turizam, pokazali su mi i svoje sveučilište te me uputili u njegovo funkcioniranje i, naravno, dobila sam dragocjene savjete o tome kako realizirati vlastiti projekt te kako dobiti poticaje iz fondova EU.

Marta Jakir, studentica druge godine diplomskoga studija psihologije na Odjelu za psihologiju zadarskoga sveučilišta, dobitnica je nagrade za najbolji projekt usmjeren na društveno poduzetništvo za obalna područja - projekt *Travel CroAtively*

S obzirom na to da se obiteljski bavimo turizmom, nadam se da bi i moja agencija *Travel CroAtively* mogla zaživjeti

Nagrada je doista izvrsna, dobila sam mogućnost u sklopu mobilnosti otići na bilo koje od partnerskih sveučilišta, gdje mogu malo bolje razraditi svoj projekt i ponovno ga predstaviti. Odabrala sam Valenciju, a tamo su mi mentori bili prof. Jorge Juan-Viceda i prof. Antonio Vidal s Katoličkog sveučilišta. Pokazali su mi Valenciju i objasnili kako kod njih funkcionira turizam, pokazali su mi i svoje sveučilište te me uputili u njegovo funkcioniranje i, naravno, dobila sam dragocjene savjete o tome kako realizirati vlastiti projekt te kako dobiti poticaje iz fondova EU.

Projekt *Travel CroAtively* osmišljen je u prvome redu da bi se izašlo na kraj s problemima koji su ljeti izraženi na našim obalnim područjima, poput velikih gužvi i prenapučenosti obalnih područja. Velike gužve i prenapučenost povlače za sobom i problem gomilanja smeća, zagađenost i slično. *Travel CroAtively* zapravo je zamišljen kao moja agencija koja bi nudila drukčije vidove putovanja i nova iskustva, određene planove putovanja u sklopu kojih bi bile organizirane razne edukacije, radionice i aktivnosti, kao i ponuda smještaja izvan tipičnih turističkih krugova

Kako je vaš projekt osmišljen i zamišljen?

Projekt *Travel CroAtively* osmišljen je u prvome redu da bi se izašlo na kraj s problemima koji su ljeti izraženi na našim obalnim područjima, poput velikih gužvi i prenapučenosti obalnih područja. Velike gužve i prenapučenost povlače za sobom i problem gomilanja smeća, zagađenost i slično. *Travel CroAtively* zapravo je zamišljen kao moja agencija koja bi nudila drukčije vidove putovanja i nova iskustva, određene planove putovanja u sklopu kojih bi bile organizirane razne edukacije, radionice i aktivnosti, kao i ponuda smještaja izvan tipičnih turističkih krugova.

Gdje bi to bilo?

Zamislila sam da moja agencija prije svega djeluje u manje poznatim dijelovima Hrvatske kako bismo turistima predstavili ne samo našu obalu, nego i ljepote unutrašnjosti i zaobalja. Veliku bi ulogu imale radionice u kojima bi se promicalo našu kulturu, primjerice, izrada licitarskih srca, paške čipke, proizvoda od lavande, edukacije tipa kako vezati kravatu na razne načine i slično.

Organizirali bismo i aktivnosti čišćenja okoliša jer projekt koji je društveno odgovoran treba pot-

Zadarski studenti na ConstructFEST-u u Rumunjskoj

Zadarski studenti predvođeni prorektorom prof. dr. sc. Zvezdanom Penezićem, stručnom suradnicom Katom Barać te Valerijom Šinko iz Ureda za znanost, projekte i transfer tehnologija u sklopu alijanse EU-CONEXUS sudjelovali su na *ConstructFEST-u* u Rumunjskoj, koji se održava u organizaciji jednoga od članova alijanse, Tehničkog građevinskog sveučilišta u Bukureštu.

U sklopu festivala organiziran je EU-CONEXUS *Forum & Cultural Festival*, a zadarski studenti koji sudjeluju u programu *Social Entrepreneurship* predstavili su svoje poduzetničke ideje za osiguranje održivih obalnih područja.

Sudionice *Minors* programa sudjelovale su na predavanjima i radionicama iz područja proučavanja klimatskih promjena.

cati osviještenost o ekologiji, bile bi organizirane edukacije o očuvanju okoliša, aktivnosti čišćenja morskoga dna i sl., a sve je zamišljeno poput svojevrsnoga grupnog natjecanja, čime bismo dodatno angažirali i motivirali naše turiste. U ranim jutarnjim terminima turisti bi čistili plaže pa bi grupa koja prikupi najviše otpada, osvojila određenu nagradu, a organizirale bi se i aktivnosti u poljima lokalaca, partnera agencije, da turisti mogu posjetiti njihova polja i ići brati masline, višnju marasku, šljive, mandari-

ne, lavandu... Međutim, u svim tim aktivnostima mogu sudjelovati ne samo turisti, nego i lokalci. Turisti, naravno, mogu birati aktivnosti u kojima žele sudjelovati. Agencija bi organizirala planove putovanja i izvan sezone, cijele godine, za umirovljenike, za djecu tijekom školskih praznika...

Kakvi su Vam planovi?

Završiti studij, onda ćemo vidjeti. S obzirom na to da se obiteljski bavimo turizmom, nadam se da bi i moja agencija mogla zaživjeti.

Zamislila sam da moja agencija prije svega djeluje u manje poznatim dijelovima Hrvatske kako bismo turistima predstavili ne samo našu obalu, nego i ljepote unutrašnjosti i zaobalja. Veliku bi ulogu imale radionice u kojima bi se promicalo našu kulturu, primjerice, izrada licitarskih srca, paške čipke, proizvoda od lavande, edukacije tipa kako vezati kravatu na razne načine i slično

Je li i Vaš diplomski rad povezan s projektom?

Sam diplomski nije tematski povezan s turizmom, iako je u domeni organizacijske psihologije. Psihologiju sam i izabrala zato što me od početka zanima organizacijska psihologija, stoga sam i svoj završni rad usmjerila prema tom području.

Tema mi je psihijatrijsko sestinstvo, odnosno istraživanje o tome kako svoj posao doživljavaju medicinske sestre i tehničari koji rade s osobama s mentalnim oboljenjima, kakvi su njihovi stavovi o tom poslu, koliko su zadovoljni uvjetima rada, kako ocjenjuju kvalitetu odnosa prema pacijentima i sl. Namjeravam provesti ispitivanja medicinskih sestara i tehničara u psihijatrijskim ustanovama i na psihijatrijskim odjelima kako bih imala kontrolnu skupinu te krenuti od toga.

Međunarodni znanstveni skup *Natales grate numeras?*, drugi po redu, održan 27. i 28. svibnja 2022. na Odjelu za klasičnu filologiju u povodu 65. obljetnice osnutka Odjela

Učvršćivanje mjesta i uloge klasične filologije u suvremenom društvu

Na Odjelu za klasičnu filologiju 27. i 28. svibnja 2022. godine održan je drugi po redu Međunarodni znanstveni skup *Natales grate numeras?*. Priređen u povodu 65. obljetnice osnutka Odjela, skup je potvrđen kao svojevrsan uspješan nastavak skupa održanog 2017. godine kojim je obilježena 60. godišnjica postojanja Odjela, s tendencijom da održanjem kontinuiteta izvođenja preraste u tradicionalnu konferenciju po kojoj će Odjel za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru u užoj i široj regiji ostati prepoznatljiv kao mjesto značajne diseminacije novih i vrijednih znanstvenih spoznaja s područja klasične filologije te ostalih srodnih znanosti.

Organizacija skupa

U organizaciji skupa kao članovi Znanstveno-organizacijskog odbora sudjelovali su znanstvenici iz triju zemalja: doc. dr. sc. Teuta Serreqi Jurić (predsjednica), izv. prof. dr. sc. Diana Sorić, doc. dr. sc. Linda Mijić, izv. prof. dr. sc. Nada Bulić, doc. dr. sc. Anita Bartulović, doc. dr. sc. Sabira Hajdarević, doc. dr. sc. Anika Bralić Petković, mr. sc. Sanja Smodlaka Vitas, dr. sc. Zvonko Liović i doc. dr. sc. Maria Mariola Glavan sa Sveučilišta u Zadru te dr. sc. Elena Džukeska s Univerziteta sv. Ćirila i Metodija u Skoplju i dr. sc. Andreas Serafeim s Akademije znanosti u Ateni.

Zbog globalno nepovoljne i neizvjesne epidemiološke situacije koja je obilježila protekle zimu i proljeće, ovogodišnji je skup ciljano organiziran s manjim brojem izlagača, što nimalo ne umanjuje njegovu znanstvenu kvalitetu. Glavna je tema skupa bila *Trendovi i perspektive u klasičnoj filologiji*, a konferencijski je program obogaćen pozvanim predavanjima dvaju renomiranih klasičnih filologa iz zemlje i inozemstva. Prof. dr. sc. Neven Jovanović s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održao je predavanje *Publius Nardinus*

Skup, čija je glavna tema bila *Trendovi i perspektive u klasičnoj filologiji*, potvrđen je kao svojevrsan uspješan nastavak skupa održanog 2017. godine kojim je obilježena 60. godišnjica postojanja Odjela, s tendencijom da održanjem kontinuiteta izvođenja preraste u tradicionalnu konferenciju po kojoj će Odjel za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru u užoj i široj regiji ostati prepoznatljiv kao mjesto značajne diseminacije novih i vrijednih znanstvenih spoznaja s područja klasične filologije te ostalih srodnih znanosti

Celineus, De situ Iadris carmen (1508.), a izv. prof. dr. sc. Gregor Pobežin iz Znanstvenoraziskovalnog centra Slovenske akademije znanosti i umjetnosti izlagao je na temu *Dead Men Tell no Tales? Learning from Roman Historians*.

27 klasičnih filologa i znanstvenika

Skup je okupio 27 klasičnih filologa i znanstvenika iz srodnih znanosti. Uz zadarske znanstvenike, u radu skupa sudjelovali su i stručnjaci s više hrvatskih i europskih sveučilišta, instituta i arhiva: Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilišta u Ljubljani, Sveučilišta „Ludwig Maximilian“ u Münchenu, Sveučilišta u Szeged-

u, Sveučilišta u Novom Sadu, Sveučilišta sv. Ćirila i Metodija u Skoplju, Sveučilišta sv. Klimenta Ohridskog u Bitoli, Akademije znanosti u Ateni, Ciparskog sveučilišta u Nikoziji, Znanstvenoraziskovalnog centra SAZU, Staroslavenskog instituta u Zagrebu, Instituta za staroslavensku kulturu u Prilepu te Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.

U sklopu bogatog znanstvenog programa izloženo je dvadesetak radova kroz sedam sesija u kojima je obuhvaćen širok raspon jezičnih i književnih tema s područja klasične filologije. Tako smo se mogli upoznati s rezultatima istraživanja s područja miknologije, poezije pretklasičnog razdoblja grčke književnosti, novozavjetnog i bizantskog grčkog,

proze kršćanskih latinskih pisaca, srednjovjekovnog i novovjekovnog latineta, grčke i rimske mitologije, grčke i rimske historiofilije, toponomastike, epistolografije, digitalne humanistike itd.

Izuzetan domaćin

Na kraju možemo zaključiti kako se Odjel za klasičnu filologiju drugi put potvrdio kao izuzetan domaćin ugostivši mnoge ugledne znanstvenike iz zemlje i inozemstva koji su svojim radovima pridonijeli učvršćivanju mjesta i uloge klasične filologije u suvremenom društvu. Još jednom zahvaljujemo svima koji su sudjelovali u uspješnoj realizaciji našega skupa!

Ana Burazer, studentica hrvatskoga jezika i književnosti na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, proglašena najboljom studentskom sportašicom Hrvatske za akademsku godinu 2020./2021.

Neka shvati kako tko želi - ja jesam Šibenčanka, ali Zadar volim i svoju budućnost vidim u Zadru

Na Studentskom prvenstvu Hrvatske u plivanju UniSport H20, održanom 2021. u Vukovaru Ana je osvojila čak devet medalja, tri zlatne i šest srebrnih, što nikome nikad nije pošlo za rukom. Nagrada za najbolju hrvatsku studenticu sportašicu je, ističe, ne samo njezin, nego i uspjeh cijelog Sveučilišta. To je nešto, navodi, što će ući u povijest, a neće se spominjati samo moje ime, nego i Sveučilište u Zadru, imena profesora iz Centra za tjelovježbu i studentski sport i profesora s Odjela za kroatistiku

Ana Burazer, studentica hrvatskoga jezika i književnosti na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, najbolja je studentska sportašica Hrvatske za akademsku godinu 2020./2021.

Na Studentskom prvenstvu Hrvatske u plivanju UniSport H20, održanom 2021. godine u Vukovaru osvojila je čak devet medalja, tri zlatne i šest srebrnih. Nitko nikada na jednome natjecanju nije osvojio toliko medalja. To je doista povijesni rezultat.

Međutim, Ani je studij ipak na prvome mjestu.

– Studij mi ide odlično, prva sam godina diplomskog studija, dajem ispite u roku, a i sljedeće godine planiram završiti sve u roku – kaže Ana.

Kako ste se zapravo počeli baviti plivanjem?

Kad sam imala pet godina, 2006., roditelji su mojega starijega brata i mene upisali na plivanje u Šibeniku. Otac nas je redovito vodio na treninge, a i pomagao nam je pri učenju, radio s nama lektire i pokazivao nam matematiku.

Kada se pojavila želja za natjecanjem?

Relativno kasno, tek s 15 godina. Rekla sam ocu da želim odraditi dvostruke treninge i natjecati se. Otac me, naravno, podržao. Kad su počela natjecanja, krenuli su i dobri rezultati.

U srednjoj školi već sam bila državna prvakinja, mlađa seniorka. Tijekom osnovnog školovanja više je to bilo druženje,

igra, zabava, ali u srednjoj, kad postanete malo svjesniji svojih obveza, kad vam je jasnije što želite, shvatila sam da jednostavno volim plivanje i da se tome želim posvetiti. Nisam znala do kada će to trajati, činilo mi se da ću stati nakon srednje škole, pogotovo kad sam čula priče starijih kolega da nije jednostavno studirati i baviti se sportom.

Jesu li se roditelji bavili sportom?

Majka se kratko vrijeme bavila košarkom, a otac je profesionalni vojnik. Bio je instruktor komandosa u Domovinskom ratu,

ali i pripadnik francuske Legije stranaca.

Jeste li disciplinirani na oca?

Otac me naučio da nikad ne odustajem. Da biste izdržali sve ovo, morate imati jaku glavu, pritisak je golem. Zanimljivo, roditelji me nikada nisu prisiljavali ni na što, otac se čak suprotstavljao mojoj namjeri da odrađujem dvostruke treninge. Neki roditelji znaju pritisakati svoju djecu, ali mene moji ni u jednom trenutku nisu silili da nešto moram, jednostavno su mi uvijek bili podrška. I kad treneri nisu vjerovali u mene, moji

roditelji su vjerovali. Zahvaljujući njima, ja sam poletjela. Uvijek su me učili – možeš sve što poželiš. Misli sam da neću uspjeti usklađivati fakultet i plivanje, ali kad imate podršku, sve ide.

Kako ste se odlučili za studij hrvatskoga?

Voljela sam u srednjoj školi hrvatski jezik, pisati eseje i čitati. Doduše, voljela sam i sport, neko sam vrijeme razmišljala o Kineziološkom fakultetu. U svakom slučaju, željela sam spojiti ljubav prema sportu i prema pisanju.

Neki moji kolege sportaši otiš-

Koliko sam samo puta i na natjecanjima u pauzama prelistavala bilješke, učila. Moram istaknuti i veliku zahvalnost svojim trenerima. Uvijek su se trudili da mi osiguraju uvjete da mogu i učiti i sudjelovati na natjecanjima; primjerice, kad bismo otputovali na natjecanje, dobila bih sobu samo za sebe da mogu na miru učiti. Naravno, za moj uspjeh iznimno je važna i potpora i razumijevanje mojih profesora

li su u Ameriku ili Zagreb, ali ja sam, evo, u Zadru uspjela i to me osobito veseli. Drago mi je što sam upravo ovdje, ovo je predi-van grad. U Zagrebu bi mi trebalo sat vremena do bazena i sat do fakulteta, a ovdje je sve na deset-petnaest minuta. Tek ovdašnji ljudi, ta energija. Kad dodem u Šibenik na bazen, zovu me Zadranka, a kad dođem ovdje na bazen, zovu me Šibenčanka. Neka shvati kako tko želi – ja sam Šibenčanka, ali Zadar volim i svoju budućnost vidim u Zadru.

Nije lako uskladiti studij i plivanje?

Sada sam prva godina diplomskog studija pa je malo lakše, ali bilo je teško, pogotovo prvu godinu preddiplomskog studija. Prva i druga godina diplomskog studija su malo opuštenije, mogu malo češće dolaziti na trening. Prva je bila vrlo teška, ujutro trening pa fakultet. Bilo je dosta obveza, sve to treba stići. Fakultet mi je uvijek bio glavni i to će uvijek tako biti, ja ne živim od sporta, sport je moja ljubav.

Kad bi mi se učinilo da neću stići obaviti sve što moram, roditelji bi me ohrabрили: 'Možeš ti sve, samo se dobro organiziraj'. Koliko sam samo puta i na natjecanjima u pauzama prelistavala bilješke, učila. Moram istaknuti i veliku zahvalnost svojim trenerima. Uvijek su se trudili da mi osiguraju uvjete da mogu i učiti i sudjelovati na natjecanjima; primjerice, kad bismo otputovali na natjecanje, dobila bih sobu samo za sebe da mogu na miru učiti. Naravno, za moj uspjeh iznimno

je važna i potpora i razumijevanje mojih profesora. Jednom mi se dogodilo da nisam mogla stići na ispit, imala sam natjecanje, a profesori su mi izašli u susret.

Postoji Pravilnik o studentima sportašima, prema kojemu možete izostati s predavanja?

Ali, ja to ne želim niti koristim, važnije mi je otići na predavanje. Kad poslušam predavanje, lakše se pripremam za ispit. Ne volim koristiti te pogodnosti za studente sportaše. Kolege mi se dive, pitaju kako je to moguće, ali sve je moguće, i to zahvaljujući dobroj organizaciji.

Jeste li ikad razmišljali da odustanete?

Bilo je teških dana, posebno za vrijeme zatvaranja zbog pandemije koronavirusa. Umalo sam odustala, taj lockdown mi je bio nepodnošljiv – doma si cijeli dan, slušaš predavanja, pa učiš, pa čitaš i ne smiješ na bazen... Tada su mi moj trener i profesori iz Centra za tjelovježbu i studentski sport rekli da nema odustajanja.

U srednjoj školi već sam bila državna prvakinja, mlađa seniorka. Tijekom osnovnog školovanja više je to bilo druženje, igra, zabava, ali u srednjoj, kad postanete malo svjesniji svojih obveza, kad vam je jasnije što želite, shvatila sam da jednostavno volim plivanje i da se tome želim posvetiti. Nisam znala do kada će to trajati, činilo mi se da ću stati nakon srednje škole, pogotovo kad sam čula priče starijih kolega da nije jednostavno studirati i baviti se sportom

nja, objasnili su mi kako katkad nastupi razdoblje kad su važnije životne utrke, utrke izvan bazena. I doista, kroz plivanje naučila sam plivati u različitim vodama. Gdje god me život odnio, znat ću se snaći.

Vaši rezultati su profesionalni, ali ste zapravo amater?

Po svemu što radim, koliko treniram, ja sam profesionalna plivačica, no, kada govorimo o plaći i materijalnim prihodima, ispada da sam amaterka. Naime, opće je poznato da se sponzori vrte oko nogometa, košarke... Vi možete otići i na Olimpijske igre, ali nećete imati materijalnu pomoć. Zato to i jest teško, ali plivanje mi je stvarno velika ljubav i ne žalim ni predanosti ni rada.

Koji su Vam najbolji rezultati u posljednje vrijeme?

U studenome 2021. godine u Rimu sam osvojila tri medalje. Redovito plivam i za svoj Plivački klub Zadar, za koji sam prije tri mjeseca isplivala drugo mjesto na 200 metara mješovitim stilom i treće na 400 metara mješovitim stilom.

Nagrada za najbolju hrvatsku studenticu sportašicu golemi je uspjeh?

Nije to samo moj uspjeh, nego uspjeh cijeloga Sveučilišta. To je nešto što će ući u povijest, a neće se spominjati samo moje ime, nego i Sveučilište u Zadru, imena profesora iz Centra za tjelovježbu i studentski sport i profesora s Odjela za kroatistiku. Kad znam da nisam sama i da imam podršku i vjetar u leđa, sve je nekako lakše. Često kad se moram rano ustati, naučiti nešto pa, primjerice, u 6 ujutro na trening, bude mi vrlo teško, no samo se sjetim da imam potporu, da me svi podržavaju i da to netko cijeni.

Koliko sati dnevno trenirate?

Svaki dan, osim nedjelje, minimalno dva sata samo u bazenu.

Što kad završite studij?

U plivanju se vidim još samo godinu dana, odnosno dok ne završim fakultet, a kad završim, moram naći posao. Zanima me sportsko novinarstvo. Možda se okušam kao TV ili radijska voditeljica, to mi je veoma zanimljivo. Vidim se ponajprije u medijima. Slušala sam kolegij *Medijska pismenost* kod profesora Nenada Vertovšeka i tu sam se možda zaljubila u medije.

Završnica studentskog prvenstva Hrvatske **UniSport HR Nogomet za studente i studentice** u Umagu od 16. do 19. lipnja

Prvi nastup ženske nogometne ekipe na studentskim prvenstvima Hrvatske – Zadranke brončane

U Umagu je od 16. do 19. lipnja ove godine održana završnica studentskog prvenstva Hrvatske **UniSport HR Nogomet za studente i studentice**.

Na završnici koja je okupila najbolje studentske nogometne ekipe, nastupila je i ženska nogometna ekipa Sveučilišta u Zadru koja je osvojila treće mjesto i brončanu medalju.

Prvo mjesto osvojila je ekipa Sveučilišta u Zagrebu, a drugo ekipa Sveučilišta u Splitu.

Čestitke curama jer riječ je o prvom nastupu ženske nogometne ekipe na studentskim prvenstvima Hrvatske, a nakon bronče osvojene u ženskom futsalu na završnici *UniSport Finalsa* od 9. do 12. lipnja u Poreču, želimo im i dalje mnogo uspjeha.

Sastav ekipe: Paula Bačić, Ivana Kampačić, Anđa Stipić, Dora Kralj, Tea Petričević, Irena Bajramović, Lara Vukušić, Barbara Vukačević i Petra Maričić.

Sportske igre studenata alijanse EU-CONEXUS od 4. do 7. svibnja na Sveučilištu u Zadru

Pozitivan duh, druženja i natjecanja rastjerali su i oblake

U Turističkom naselju Zaton okupilo se šezdesetak studenata iz šest partnerskih sveučilišta. Uz domaćine, nastupili su studenti Sveučilišta *La Rochelle*, Poljoprivrednog sveučilišta u Ateni, Sveučilišta u Klaipedi, Tehničkoga građevinskog sveučilišta u Bukureštu te Katoličkog sveučilišta u Valenciji

Sveučilište u Zadru od 4. do 7. svibnja bilo je domaćin završnih Sportskih igara studenata Alijanse Europskog sveučilišta za pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima EU-CONEXUS.

U Turističkom naselju Zaton okupilo se šezdesetak studenata iz šest partnerskih sveučilišta. Uz domaćine, nastupili su studenti Sveučilišta *La Rochelle*, Poljoprivrednog sveučilišta u Ateni, Sveučilišta u Klai-

pedi, Tehničkoga građevinskog sveučilišta u Bukureštu te Katoličkog sveučilišta u Valenciji. Nakon dolaska i dočeka u srijedu, u četvrtak ih je vrijeme poslužilo te su po sunčanom vremenu odmjerili snage u graničaru, potezanju konopa i bacanju konjske potkove. Već prva igra graničara pokazala je da se takve igre u različitim zemljama igraju na različit način pa je na početku bilo potrebno usuglasiti pravila kako bi igra bila poštena i zabavna. Nakon igara, studenti su u poslije-

podnevnim satima organizirano razgledali Zadar. Drugog dana atmosferu je u početku pokvarilo malo lošije vrijeme, ali druženjem i natjecanjem u orijentacijskom trčanju i bočanju rastjerali su oblake. Slobodno poslijepodne mogli su iskoristiti za kupanje u moru ili vanjskom grijanom bazenu, a večer za sudjelovanje u glazbenom kvizu.

S puno pozitivnih dojmova i obećanjem o ponovnom dolasku, studenti su Zadar napustili u subotu.

Roko Marčina, student prve godine psihologije na Odjelu za psihologiju zadarskog sveučilišta, na državnom sveučilišnom prvenstvu u Zagrebu 21. svibnja postao viceprvak u karateu

Naše sveučilište izuzetno potiče sport i studente sportaše

Na državnom sveučilišnom prvenstvu, održanom u Zagrebu, u Sesvetama, 21. svibnja ove godine, Roko Marčina, student prve godine psihologije na Odjelu za psihologiju zadarskog sveučilišta, postao je viceprvak u karateu, donijevši u Zadar srebrno odličje.

– Sve je bilo dobro, u finalu sam vodio borbu sve do zadnjih 15 sekundi kad mi se jednostavno dogodio pad koncentracije. Protivnik je zbog te moje pogreške preokrenuo borbu. Iako sam dominirao cijelu borbu, zbog kratkotrajnog pada koncentracije, izmaklo mi je zlato. No, to se događa u sportu. Svi kažu da je ta naša borba bila najagresivnija i najzanimljivija na cijelom turniru – govori Roko.

Rođeni sportaš

Roko Marčina rođen je u Zadru, a karateom se bavi već 15 godina, od svoje pete godine. Osim karatea, trenira i kickbox. Već naporno vježba i trenira kako bi se sljedeće godine mogao natjecati u Zagrebu na Europskom sveučilišnom prvenstvu, a borit će se u obje borilačke vještine koje trenira – karateu i kickboxu.

Roko do sada ima oko 100 medalja iz karatea, a natječe se od svoje sedme godine, kako na domaćim, tako i na međunarodnim natjecanjima. Nositelj je dva zlata s Eurokupa u Poreču, a na H+Grand Prixu u Samoboru 2020. među 60 natjecatelja dogurao je do solidnoga 9. mjesta.

Nastupa za zadarski Karate klub Velebit, čiji je, naravno, član, a dok je bio mlađi nastupao je za

Roko Marčina karateom se bavi već 15 godina, od svoje pete godine. Osim karatea, trenira i kickbox. Već naporno vježba i trenira kako bi se sljedeće godine mogao natjecati u Zagrebu na Europskom sveučilišnom prvenstvu, a borit će se u obje borilačke vještine koje trenira – karateu i kickboxu

Karate klub Forum. Trener mu je otac, Jurica Marčina, koji ga je i uveo u borilačke sportove.

Međutim, ne razmišlja o profesionalnim vodama:

– U karateu toga i nema, a ako govorimo o kickboxu, nije to lako. Kickbox vam može znatno naštetiti zdravlju, mnogo udaraca zadajete, ali ih mnogo i primite. No, kako ja doista volim te sportove, planiram se još neko vrijeme amaterski natjecati.

Naše sveučilište izuzetno

potiče sport i studente sportaše. Veliko hvala Sveučilištu, sve su mi pružili, iznimno sam zadovoljan – govori Roko i dodaje kako katkad nije lako uskladiti studij i borilačke vještine:

Kako uskladiti studij i sport

– Na fakultetu sam imao mnogo obveza, a zbog sporta sam se morao odricati nekih stvari na studiju... Razgovarali smo i zaključili kako bi bilo dobro da sljedeće godine, prije Europskog studentskog prvenstva, aktiviram neka prava koja imaju studenti sportaši.

Studij psihologije odabrao je, otkriva, na jednom trenerskom seminaru iz karatea:

– Na seminaru je izlagao i sportski psiholog. Silno me se dojmilo njegovo predavanje, bilo mi je vrlo zanimljivo, tim više što dotad nisam ni znao da takvo nešto postoji. Tada sam se odlučio za psihologiju.

Doc. dr. sc. **Tonći Jerak** izabran za dopredsjednika Hrvatskog akademskog sportskog saveza

Ovo veliko priznanje potvrda je da je naš rad u studentskom sportu prepoznat na nacionalnoj razini

Doc. dr. sc. Tonći Jerak izabran je u drugoj polovici veljače za dopredsjednika Hrvatskog akademskog sportskog saveza. On je ujedno i predsjednik Sportskog akademskog saveza Sveučilišta u Zadru.

Što Vam znači izbor za dopredsjednika HASS-a?

To je veliko priznanje kako za mene, tako i za Sveučilište u Zadru te potvrda da je naš rad u studentskom sportu prepoznat na nacionalnoj razini.

Član ste Izvršnog odbora HASS-a. Koji su strateški ciljevi krovne organizacije studentskog sporta u nadolazećem razdoblju?

HASS kao jedna od najaktivnijih članica Europske sveučilišne sportske organizacije (EUSA) u nadolazećem razdoblju ima za cilj nastavak postizanja uspješnih rezultata na međunarodnim natjecanjima kao što su Univerzijada te Svjetsko i Europsko sveučilišno prvenstvo. U tijeku je izgradnja baze korisnika putem projekta UniSport Health, odnosno provedba zdravstveno usmjerenog tjelesnog vježbanja u koje su uključene članice saveza. Kako je studentski sport budućnost sporta u Hrvatskoj, HASS teži tome da se osnuje što više sveučilišnih sportskih klubova koji bi se integrirali u natjecanja nacionalnih sportskih saveza.

Obavljate i dužnost predsjednika Sportskog akademskog saveza Sveučilišta u Zadru.

Dužnost predsjednika Sportskog akademskog saveza Sveučilišta u Zadru obavljam od 2017., a Savez promiče sport na Sveučilištu u Zadru te organizira i provodi sportska natjecanja. Jedan od glavnih ciljeva Saveza je uključiti što veći broj studenata

u bavljenje sportom, čime se podiže i kvaliteta života studenata sportaša.

Sport je najbolji promotor nekog sveučilišta i sredine. Kakav su dojam na dosadašnjim studentskim međunarodnim natjecanjima ostavljali studenti Sveučilišta u Zadru?

Naši studenti redovito sudjeluju na raznim međunarodnim natjecanjima i ostvaruju veoma dobre rezultate i u većini slučajeva vrata se s nekom od medalja. Osim sportske aktivnosti, na tim natjecanjima je iznimno važno upoznavanje i razmjena iskustava s drugim studentima sportašima iz različitih sveučilišta i država.

Čemu i kome možemo zahvaliti na tome što je sveučilišni sport u Zadru dobro razvijen?

Svi mi koji smo u sustavu sporta, a to su Centar za tjelovježbu i studentski sport te Sportski akademski savez Sveučilišta u Zadru, trudimo se podići sport na višu razinu i osigurati da naši

devet medalja na jednom natjecanju. Upravo zbog tih vrhunskih rezultata u svibnju ove godine proglašena je za najbolju studentsku sportašicu u Hrvatskoj u akademskoj godini 2020./2021.

U EU se posebno naglašava važnost dualne karijere sportaša, tako je i naše Sveučilište među prvima u Hrvatskoj donijelo Pravilnik o studiranju studenata sportaša na Sveučilištu u Zadru kojim se uređuju pravila i uvjeti studenata sportaša. Budući da smo jedan od većih sustava sporta u gradu Zadru, ostvarili smo dobru suradnju sa zadarskim klubovima i njihovim trenerima te težimo tome da određeni broj mladih sportaša nakon završene srednje škole ostane u Zadru studirati i nastavi se baviti sportom. U tome nam mnogo pomaže upravo Pravilnik.

Sveučilište u Zadru i Sportski centar Višnjik odlično suraduju?

Suradnja sa Sportskim centrom Višnjik na visokoj je razini. Naši studenti koriste njihove sportske objekte za svoje treninge i natjecanja. Važno je spomenuti i suradnju vezanu za Sportsko-dijagnostički centar.

Strani studenti, posebno oni sa sveučilišta alijanse EU-CONEXUS kojima pripada i Sveučilište u Zadru, rado dolaze u Zadar. Zbog čega, s kakvim dojmovima odlaze?

Prvi put su bili u Zadru prošle jeseni kada smo organizirali natjecanje u košarci, odbojci i futsalu. Dojmovi su bili više nego pozitivni, i to cijelom našom organizacijom tog natjecanja kako na terenu, tako i izvan terena, a potvrda toga je činjenica da su svi izrazili želju da i završne igre EU-CONEXUS-a koje su održane u svibnju ove godine budu također u Zadru.

Festival europske kratke priče (FEKP) 7. i 8. lipnja na Sveučilištu u Zadru i u Kazalištu lutaka Zadar; zvijezda festivala Hanif Kureishi

Kureishi: Prvi sam put u Hrvatskoj, no kad sam vidio vaše čudesno more, kušao izvrsnu hranu, vidio kako se ovdje živi, mogu samo reći da želim biti ovdje do kraja svoga života

Tijekom dva dana programa Festivala europske kratke priče (FEKP-a), koji se odvijao 7. i 8. lipnja na Sveučilištu u Zadru i u Kazalištu lutaka Zadar, suvremeni europski, domaći i pisci iz okruženja predstavili su se Zadranima.

U ime organizatora na otvaranju festivala govorio je izv. prof. art. Tomislav Kuzmanović s Odjela za anglistiku Sveučilišta u Zadru, koji je pozdravio domaćine, posebice izv. prof. dr. sc. Marka Lukića, pročelnika Odjela za anglistiku.

Temeljni motiv dovođenja festivala u Zadar

– Naši su nam studenti temeljni motiv dovođenja festivala u Zadar. Znamo da čitaju i prevode i domaće i strane književnike pa je FEKP izvrsna prigoda da ih i bolje upoznajemo. Pisacima smo pak pokazali da Zadar ima predivan pogled, u kojemu je, prema legendi, uživao i Hitchcock. No, još je važnije da su s nama brojni Zadrani, kao i sam osnivač festivala Roman Simić, zatim Korana Serdarević, Želimir Periš, Vesna Ukić Košta pa i nekoliko mladih autora – rekao je doc. dr. sc. Kuzmanović.

Ovogodišnja tema festivala bila je *Promjene*, odnosno propitivanje koliko se svijet promijenio za pisce u (post)pandemijskom vremenu. Dvadeset i prvo izdanje FEKP-a ugostilo je doista sjajne inozemne i domaće autore. Nastupi i čitanja počeli su u utorak, 7. lipnja, u Svečanoj dvorani Sveučilišta, i to razgovorom s najvećom zvijezdom ovogodišnjeg festivala, kulturnim britanskim piscem i velikim imenom svjetske književne scene Hanifom Kureishijem uz moderiranje doc. dr. sc. Vesne Ukić Košta, profesorice na Odjelu za anglistiku Sveučilišta u Zadru.

Tijekom Kureishijeva nastupa u krcatoj Svečanoj dvorani u

Ovogodišnja tema festivala bila je *Promjene*, odnosno propitivanje koliko se svijet promijenio za pisce u (post)pandemijskom vremenu. Dvadeset i prvo izdanje FEKP-a ugostilo je doista sjajne inozemne i domaće autore. Nastupi i čitanja počeli su u utorak, 7. lipnja, u Svečanoj dvorani Sveučilišta, i to razgovorom s najvećom zvijezdom ovogodišnjeg festivala, kulturnim britanskim piscem i velikim imenom svjetske književne scene Hanifom Kureishijem uz moderiranje dr. sc. Vesne Ukić Košta, profesorice na Odjelu za anglistiku Sveučilišta u Zadru

kojoj je, povremeno, atmosfera bila gotovo navijačka, otvorene su razne teme, od multikulturalnosti Velike Britanije krajem osamdesetih, post-Brexit vremena do pozicije umjetnika u svijetu današnjice.

Na pitanje da uspoređi Britaniju nekoć i danas, slavni pisac odgovorio je:

– Na početku, hvala na depresivnom pitanju, ne znam što bih uopće rekao o Britaniji, kako izgleda danas i kakva je bila jučer... Moj sin, mladi pisac koji je danas ovdje s nama, više je puta bio u Hrvatskoj i stalno mi je govorio: 'Moraš doći u Hrvatsku, moraš je posjetiti.' Došao sam, vidio kako ljudi ovdje žive,

sve što se događa, vaše čudesno more, kušao vašu izvrsnu hranu, sada mogu samo reći da želim biti u Hrvatskoj stalno, svaki dan do kraja svoga života – rekao je, na oduševljenje okupljenih, veliki književnik i nastavio:

– A Britanija, u Britaniji je zapravo vrlo mračno. Uz inflaciju i mnoge druge probleme s kojima se nosimo, možete se smatrati sretnima što je Britanija napustila Europsku uniju. Naš premijer Boris Jonson nije najbližaviji premijer kojeg smo imali u svojoj povijesti, tako da vam ne mogu reći nikakve dobre vijesti iz Britanije, ali je dobra vijest da sam ja ovdje i da ste vi ovdje, doista je dobro što smo ovdje danas zajedno.

Kureishi je podsjetio nazočne i kako je upravo zbog mračne situacije u Britaniji kao tinejdžer s nekih 14-15 godina i počeo pisati.

Moderatorica doc. dr. sc. Vesna Ukić-Košta je, aludirajući na Kureishijeva problematiziranja identiteta – otac mu je Pakistanac a majka Engleskinja – postavila poznatom piscu i pitanje problema predstavljanja neke zajednice s obzirom na to da su ga nerijetko i pripadnici pakistanske zajednice napadali jer ih nije prikazivao u najljepšem svjetlu.

Uloga književnosti

– Što mislite o tom pitanju predstavljanja u književnosti – upitala je doc. dr. sc. Ukić Košta.

Nije na nama piscima da u lijepom svjetlu predstavljamo likove jer Shakespeare nije prikazivao ni kraljeve ni prinčeve u lijepom svjetlu, a mi pisci volimo zle likove, čudovišta... Uloga književnosti nije da piše o dobrim ljudima, da ih prikazujemo kao svece jer znamo da su sveci zapravo bili najružasniji ljudi – odgovorio je Kureishi.

Na kraju svoga izlaganja, odgovarajući na pitanje o čemu razgovara sa slavnim Salmanom Rushdiejem i ostalim poznatim piscima kad se sastanu na večeri, duhovito je odgovorio kako ne razgovaraju o sudbini svijeta niti ulaze u teške filozofske rasprave, nego najčešće raspravljaju o tome kako ih njihovi književni agenti i izdavači varaju na honorarima i tantijemama.